Apologia pro

REVERENDISS. ET ILLVSTRISS. PRINCIPIBVS CATHOLICIS ac aliis ordinibus Imperij aduersus mucores & calumnias BVCERI, super actis Comitiorum Ratisponæ.

APOLOGIA PRO REVERENDISS. SE Ap. Legato & cardinale, Gaspare Contareno.

ORATIO HABITA RATISPONAE in comitiis imperialibus Episcopis Oratoribus & prælatis præsentibus in cœna domini.

IO. ECKIO AVTHORE.

Cum priuilegio

PARISIIS.

Apud Ioannem Foucherium, Sub scuto Florentiæ Via ad. D. Iacobum.

1543.

Anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, die decimaquinta mensis Nouembris : fuit sacra theologiæ facultas congregata apud sanctum Mathurinũ post missam eiusdem facultatis super suis agendis. In qua retulerunt honorãdi magistri nostri deputati de quodam libro intitulato. Apologia pro reuerendis. & illustris. principibus catholicis ac aliis ordinibus imperii aduersus mucores & calũnias buceri super actis comitiorũ ratisponę, Authore Io. Eckio. Quibus auditis dictum fuit: prædictũ librum imprimi non impedit facultas.

I. Fournier.

Apres auoir veu le rapport de la faculte de Theologie de Paris, Il est permis à Iehan Foucher libraire iure de luniuersite de imprimer ou faire imprimer ce præsent liure intitule Apologia Iohan. Eckij contra bucerum. Et deffenses faictes a tous aultres libraires & imprimeurs de non imprimer ne faire imprimer, vendre ne distribuer ledict liure, aultres que ceulx que ledict suppliant aura faict imprimer iusques a troys ans sur peine de confiscation desdictz liures, & damende arbitraire. Faict le.xxij. iour de Nouembre. 1542.

I. I. De mesmes.

ELENCHVS CONTENTORUM in hoc libro.

BEATISSIMO PATRI S. D. N.
PAVLO III. SANCTAE ROMANAE ET
vniuersalis Ecclesiæ Pont. Opt. Max. Sacri quoq; collegij Reuerendiss. patribus se. ap. Cardinalibus, Episcopis, presbyteris, & diaconis Dei gratiam ac felicitatem, de hostibus Ecclesiæ triumphum optat.

BEATISSIME PATER, SVMME Præsul, ac patres amplissimi, D. noster Iesus Christus, qui est via, veritas, & vita, promisit se ędificaturum Ecclesiam suam super petram, vbi & vnitatem Ecclesiæ definiuit: licet enim per vniuersum orbem plures fuerint ecclesię, hę tamen nisi vnitatem seruent cum Ecclesia Romana, non sunt firmę & stabiles: imo non sunt Ecclesię. Vna enim est colũba mea, perfecta mea, vna est matri suę: idcirco Saluator noster ait, ædificabo ecclesiam meam, non dixit, ecclesias meas. Nã etsi singuli apostoli suas habuerint ecclesias, vna tamen duntaxat cathedra est in ecclesia Dei: sicut B. Gregorius ad Eulogium scripsit tres esse sedes Romanã, Antiochenam, & Alexandrinam, sed vnam tantum cathedrã, per quas omnis Ecclesia colligatur. Id quod Optatus Mileuitanus egregie testatur lib. II. contra Parmenianũ. (cuius & diuus Augustinus meminit libro I. contra Parmenianum c. 3.) Cathedra vna est, & negare nõ potes, scire te in vrbe Roma primo Cathedrã esse collocatã: in qua sederat omniũ apostolorum caput Petrus: in quo vno, cathedræ vnitas ab omnibus seruaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisq; defenderet, vt iã schismaticus esset, qui contra vnam cathedram, alterã sibi collocaret, & infra. Angelus qui datur ecclesiæ, ei non coniungitur, qui se cathedræ Petri non coniungit: Et concors & vnanimis est illa omnium sanctorum sententia, S. Cypriano martyre dicente. Exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia vna monstretur: Hanc ecclesiæ vnitatem, qui non tenet, Dei legem non tenet, non tenet patris & filij fidem, verbum non tenet salutis: Omitto, quod Athanasius idcirco Romanã ecclesiam

Iohan. 14
Matth. 16
Cant. 1
Vnitas ecclesiæ.
Greg.
Optatus.
August.
Cyprian⁹

ecclesiam, matrem & caput dixit omnium Ecclesiarum, apostolicam dicit sedem & summam, in summitatis arce constitutam, cui Deus præceperit curam habere omnium ecclesiarum, Leo, Ireneus, Ambrosius, & alij multi tam multa in eandem sententiam scripserunt. Athanas.

Et nedum vnitatem ecclesię, sed etiam firmitatem Saluator noster testatur, cum ait: Et super hanc petram firmã s. & stabilem ędificabo ecclesiam meam, non super arenam vbi descẽdit pluuia, flauerunt venti, & irruerunt in domũ, & cecidit: nã alię ecclesię non sunt ędificatę super petram, nisi per Romanã, vt diserte inquit Pelagius Papa diui Augustini authoritate. Etenim cũ sicut dicimus ecclesia vna sit, nullam aliam esse constat: nisi quæ in apostolica radice est fundata, à quibus ipsam fidem vniuerso orbe propagatam esse, non potest dubitari. Et expressius est quod B. Gregorius inquit ad Eulogium Alexandrinum. Quis nesciat sanctam ecclesiam, in apostolorum principis soliditate firmatam, qui firmitatem mentis traxit à nomine, vt Petrus à petra vocaretur. Hinc florentissimus Episcopus Ambrosius renarrat. Aduocauit ad se Cyprianus Episcopum Satyrum, percunctatusque est ex eodem: Vtrum nam de Catholicis Episcopis esset, hoc est, si cum Romana ecclesia conueniret? Subdit contra Luciferianos, et si fidem erga DEVM tenerent, tamen fidem erga Ecclesiam Dei non tenebant: cuius patiebantur, velut quosdam artus diuidi & membra lacerari: Nam ob eandem Ambro. causam Nouatianos damnat schismaticos dicens: Non habent Petri hæreditatem, qui Petri fidem non habent: quam impia diuisione discerpunt. Firmitas ecclesiæ. Matth. 7 Pelagius. August. Gregor. Cypria. Ambr. 24 q. 1. aduocauit. Lib. 1. de pœnitẽtia

At quorsum hæc Beatissime Papa ac ãplissimi patres, quæ omnibus veris catholicis sunt obuia & notissima? vt ostenderẽ, quam iniqui & impij sunt desertores fidei & ecclesiæ, ex nostris perduelles qui omnia superiora carbone notant, nã Ludder cyrbes & ilias malorũ, id quod omnes hæretici fecere, caput ecclesię summum Pontificem & Romanam inuasit ecclesiam: cum tamen omnes hæretici experti fuerint adeo curæ esse Deo ecclesiã suam, vt priuilegium ecclesiæ Romanæ inexpugnabile, semper tutatus sit contra inobedientes Imp. Reges, Episcopos, Vualden. Pi

ghardos, Armenios. Græcos & alios rebelles: authoritate enim Christi fulcitur priuilegiũ istud, ait Papa Nicolaus, quem Platina vnicum dicit in omnium genere virtutũ exemplum. Quod etsi semper hactenus Zuingliani & Ludderani conati sint: nunquã tamẽ ita aperte vlcus schismatis aperuerunt, vt in proximis his comiciis Ratisponę, vbi toti Germaniæ discessionem à se. ap. suadere nitebantur: Hoc est, mundum quam totius destruendum, & Antichristum accelerandũ: stante enim Roma non veniet filius ille perditionis, vt Lactantius scribit li. 7. Institutionũ diuinarum. Etiam res ipsa declarat ruinam breui futuram, nisi quod incolumi vrbe Roma, nihil istius videtur metuẽdũ: At vero cum caput illud orbis ceciderit, πῦρ esse cœperit, quod Sybillæ fore aiunt, quis dubitet venisse iam finem rebus humanis, orbique terrarum. Ista est ciuitas quæ adhuc sustentat omnia, precandusque est nobis Deus cœli & adorandus est, ne citius quam putemus, abominandus veniat: qui tantum facinus moliatur, ac lumen illud effodiat, cuius interitu mundus ipse laspurus est.

Nicolaus Papa. Ludderani totam Germaniã vellẽt schismaticam. Roma stabilis. Lactant.

Tempestates huiusmodi passuram ecclesiam, in figura ostensum est Petro in mari periclitanti, & Christi verba ad Petrum post promissam ædificationem Ecclesiæ, etiam si non exprimant: tamen euidenter perturbationes ecclesiæ affuturas indicant, dum ait: Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Nam satis erat testari, portæ non præualebunt, vt bellum portas moturas aduersus ecclesiam significaret: Portas autem inferorũ esse hæreticos certissimum est, vt cõmode & erudite Hieronymus, Cyrillus & Theophylactus explicant: cum tot millia hominum per hæreses ad inferos descendant: quàm multos retulit hæreticos Philaster Brixien. plures memorat Augustinus: Maiori numero cõplexus est eos Isidorus Hispalensis, & nostris tẽporibus accuratissime Lucelburgius & Alphonsus de Castro omnes sectas descripserunt. At omniũ quot quot meminerunt, victrix fuit ecclesia, non præualuerunt Ebionitæ, arriani, Nestoriani, Donatistæ, & reliqua cohors. Ecclesia vero apostolica perseuerat inuicta & triumphauit, etiam de hæreticis nostris victoriam indubie habitura: quia portæ inferi nõ prẹualebunt aduersus eã petrã.

Matth. 8 Matth. 16 Hierony. Cyrillus. August. Zamorẽsis.

Quod

Quod si omnes in Christo baptizati, & qui Christum induerunt, serio expenderent, vitam in petra ecclesiæ solidarent, non paterētur se à schismaticis seduci: velut B. Gregorius Theodelindam Reginam Longobardorum instruxit. De beati Petri apostolorum principis ecclesia ait nullum scrupulum dubietatis habeatis: Sed in vera fide persistite, & vitam vestram in petram ecclesię, hoc est, in confessione beati Petri apostolorum principis solidatæ. Gregori⁹.

Et profecto iuste in memoriam sanctæ mulieris Theodelindæ incidi, tantopere ab Illustribus viris laudatę: nam ipsa Garibaldi Baioariæ regis filia fuit, soror Thassilonis senioris: Et ob vitæ sanctimoniam B. Gregorius ei libros Dialogorū direxit, vt Paulus diaconus de gestis Lōgobardorum testatur: Nam virum Agilulfum vt pacem faceret in Italia induxit, & Christianum fecit: vt multas possessiones ecclesiis largiretur, & episcopos ad pristinæ dignitatis honorem restitueret, & Christianis omnibus clementiam, pacem, & defensionem exhiberet. Theodelinda Bauara. Paulus diaco.

Hanc virginem deuotissimam Bauaram, excellentissimi principes Bauarię etiamnum deuotione sua in ap. se. imitantur: Nam etsi plures alij in Germania inueniantur Principes Catholici, vt Moguntinus Cardinalis, Treueren. Brunsuicen. Lotaringus, Iuliacen. & alij, tamen Bauarici sanguinis Principes in obediētia se. ap. nemini cedūt. Vt qui antiquitate tituli ducalis reliquos tempore antecedunt (nam pleræq; familiæ ad fastigium illud ascenderunt tardius) à quo etiam nunquam exciderunt, breui tempore excepto, quo comites Altorfen. dicti Guelphones, per fauores Imperatorū, Henrici. 4. Lotharij, & Cunradi intrusi fuerunt in Bauariam, statim tamen Ottone Vuitelspachio Bauarorum nobilissimo (vnde Bauariæ duces & Comites Palatini Rheni omnes hodie prognati sunt) à Friderico Barbarossa ad pristinam dignitatem restituto, hanc perpetuo hactenus stabilem retinuerunt. Quod factum est, vt plures numero sint principes in illa familia actu (vt dici solet) regētes q̃ in aliis, & multitudine quoque dominiorum, & regionum illustriores (Austriacos semper excipio) cæteris existant: nam Danubium ex Bauaria transgressi partem Sueuiæ suam fecerunt, & totum ferme Vt in catalogo libri fo. 119 Haidelbergum. Monachium Landshutā. Ambergum. Nouum forū. Neoburgū. Lēgefeldiū. Simerinum. Mosbachium Spanhaim.

agrum Noricum vſque ad fauces nemoris Bohemici. Et Palatium Rheni adepti,totum ferme Ottonis nemus poſſederũt cum pluribus oppidis tractu Rheni vſque ad Bopardiam ſitis,& Rhenum ſupergreſſi inferiorem Alſatiam ſuam fecerunt. Sebuſios, Obrincam vulgo hodie Hundſruckum dicunt,cum aliis dominiis.

Qua in primis nobiliſſimos Baioarię principes, traduxit Bucerus, famã eorum proſcidit in farragine nugarum ſuarum,quod ab orthodoxa fide nollent ad latum vnguem recedere,aut à ſed. apoſtoli.obedientia diſceſſionem acceptare:quomodo enim petram relinquerent?quomodo Eccleſiam desererent catholicam, & Cathedram Petri, propter ventum Aquilonarem,portas inferorum, quas ſciunt Chriſto duce,eccleſiæ non præualituras: Ne autem ſimplices titubarent in fide,ſi nemo ex catholicis reſpõderet nugis Buceranis: ex zelo fidei & ob honorem ſe. ap. ac Illuſtriſſimorum Germaniæ principum ei adhærentium,hunc ſuſcepi laborem, etſi non ignorarem me pellem caninam rodere in Bucero: In quo repulſa primo nebula Bucina,librum à Cæſarianis oblatum annoto,vt pius quiſque videat principes Catholicos, iuſte librum iſtum repuliſſe. Secundo diuerſariorum articulos(quod collegæ mei omiſerunt) examinaui à prora & pupi vt euidens ſit cuique, eos cum verbis iactant pietatem. Reipſa tamen perfidiam ſerere moliuntur. At quia calumniatur Bucerus catholicos Principes. Imo ipſum Reuerendiſſimum ſe.ap. Legatum:quos à maledicentia Buceri vindico. Quarto autem accuſationem quãdam mei,beneuolenter,non excutio,ſed quaſi reuideo,Seruiui Chriſto,ſeruiui ſe.ap. & tibi Põtifex Max. ac Cardineo ſenatui,meis Principibus Bauariæ,quid dico Bauariæ? Imo omnibus nobiliſſimis principibus catholicis ac toti Chriſtianitati: Non enim cupio pancratiaſtes haberi,aut Megarenſi lapide celebrari:ſed Deo placuiſſe & ipſiſſimę veritati fidei. Tantum enim dixiſſe volui,quantum tu Pontifex in ſede Petri cum tuo Reuerendiſſimo Cardinalium orthodoxeo cœtu probaueris, reliqua expuncturus iuſſu tuo D.O.M. ſanctitatem tuam,& Cardineã amplitudinem, tueatur & dirigat. Ingolſtadij 1541. in Decembri. E.S.ac R.Pp.

Vuilhel. DuxBauariæ & Ludo.

SCRI-

SCRIPTVM I. DIVI CAESARIS, CVIVS MEMINIT BVCERVS.

NARRAT DELECTOS ESSE ERVDITOS ab vtraque parte, qui deliberent, qua ratione articuli dissidentes cócordari possent: sic tamen vt actum per collocutores nulli parti præiudicaret: sed sine fraude ad Imper. Maiestat. ac ordines Imperij referretur. 1.

Ad hæc sua Maiestas eis librum obtulisset, in quo media continerentur conciliandi articulos: ac auscultatores ordinasset: quo omnia quæ aliquid momenti haberent, consignarentur. 2. 3.

NOTVLA ECKII.

FAcile adducor Cæs. Maiest. illa sic proposuisse: at viderit Bucerus: cur postea tam instanter vrgeat articulos quos vocat cóciliatos, ab omnibus catholicis principibus recipiendos: cū duo tantū fuerint collocutores, nō magni nominis in Theologia: quorum sententię totus ordo episcoporum ac principum aliorum catholicorū cedere deberet: cū Cæs. Maiest. cauerit, ne vlli parti colloquiū præiudicaret, sed posterius Buceri dolos manifestabimus. 1. Colloqū sine præiudicio p-tium.

Quod Imp. Maiest. libri meminit sibi commendati, vereor ne suę Maiestati liber iste plus laudatus sit, quàm par erat: quod si suos Theologos Hispanos solū adhibuisset, non dubito mutasset sententiam: & clare intellexisset librum istum suæ Maiestati obtrusum, plus discordiæ aptū, quam concordiæ: & quod boni principes catholici nō poterant bona conscientia huic farragini subscribere. 2. Liber pl⁹ æquo laudatus.

De ordinatis pręsidentibus & auscultatoribus prudenter & recte factum. Vtinam ęqualitas etiam seruata fuisset vt tot adhibiti fuissent, ex animo catholici, quot fuerunt diuersæ partis sequaces: Nam de consignandis colloquij actis ægre fuit prouisum: cum nullus fuerit notarius vel scriptor iuratus, cui hoc onus esset demandatum: licet nō deessent, qui se ingererent ad scribendū: quali præiudicio catholicæ partis, non attinet in præsentia dicere. At Bucerum appello: est ne alicuius momenti aut minus, Eucharistiam circumlatam, aut in cibario seruatam pro infirmis, à fidelibus adorari: quia vos negatis manere vere sacramen- 3. Consignatores colloquij.

tum:

tum: Imo non defuerunt ex vestris, qui si etiam faterētur
Luther ad Vualden. in Eucharistia esse corpus Christi, negauerunt tamē illud adorandum: Et sic totam ecclesiam iudicatis & cōdemnatis de impietate Idololatrię: Vterque articulus diligenter est examinatus in colloquio: vos vero detulistis illum ad agmen cōsilij prædicantium vestrorū (non licebat catholicis quicquam mutire de actis in colloquio, vobis omnia fuerunt permissa, non solum vt ad frequens consilium deferretis, sed etiā vt in omnes angulos vestros, scriptis spargeretis) & post triduanam deliberationem, tam variæ & minime stabiles erant inter vos sententiæ, vtrunque articulum reiecistis: de quo nulla fit mentio in totius libri tui farragine: Vbi ergo fuerunt consignatores tui?

Bucer narrat modo obedientiam collocutorum, vt articuli & numero plures & præcipui, in quibus inter partes ante non conuenerat, conciliarentur.

NOTVLA ECKII.

4. Arbitror catholicos mihi libentius credituros contra dicenti Bucero, articulos præcipuos mansisse irrecōciliatos, & vt rem gratam faciam Lectori, enumerabo aliquos restantes in eadem controuersia.

Articuli potiores non reconciliati.

1. De authoritate ecclesiæ arti. 6. & 10. ab ecclesia dissentiunt. 2. In sacramento ordinis noluerunt episcopum esse necessarium ad sacerdotē consecrandū sed commēdabant suas ordinationes quas Luther, Pomeranus, & alij facerent. 3. In baptismo non placuit eis benedictio fontis baptismi, nec Chrisma, nec sacrū oleum. 4. In confirmatione noluerūt assentire, vt episcopus esset necessarius vel Chrisma. 5. De sacramento Eucharistiæ & reali præsentia corporis Christi, Zuingliani nō fuerunt rogati de sententia: cum certum sit in ecclesijs eorum omnem missam exulare, & vix in duobus mensibus à paucis cœnam, quam vocant dominicā, tabulatim peragi. 6. Sacramentum pœnitentię æque lacerant vt prius, cum negent confessionem necessario sacerdoti faciendam, similiter negāt enumerationem singillatā peccatorum, & prorsus reijciunt satisfactionem ecclesiasticam. 7. Sacramentum matrimonij vbi per diuersarios maculatum est, author libri non attigit: alioquin non consensissent ecclesiæ. Ideo opus fuisset do-

cto

cto Theologo collocutore, ac nō inexercitato in eorū erroribus, qui plus vlceris nouisset acu eruditionis extrahere. 8. Neque in vnctionis extremæ sacramentū consenserunt, vt ex responso protestantium est manifestum. 9. De Hierarchico ordine ecclesię plane à nobis dissentiūt. 10. Cæremoniis ecclesiæ multū detrahūt. 11. Sanctos negant inuocãdos, quia neq; precibus, neque meritis nobis suffragentur: pari temeritate reliquias sanctorū contemnūt. 12. De imaginib. sanctorum, etsi siluerint collocutores diuersæ partis, aut quia consignator Buceranus nō interfuit, tamen propalam sui socij durante colloquio Ratisponæ nō sunt veriti declamare furiose aduersus imagines: ad hæc in magnis ciuitatibus, vbi feliciana & Ikonoklastarū insania destruxerant, hodie perseuerant in eadem impietate. Videat Bucerus suam Argentinam. 13. At non est præcipuus & maximus articulus dissensionis de missæ sacrificio pro viuis & defunctis? quorum neutrum admittunt, multo minus quod in sacro Missæ officio memoria nominatim sanctorum habeatur: Sicut vtrunque canonem missæ probatissimum in ecclesia, reiiciunt. 14. At cum fortiter permanent in semel cõcepto errore Lutherano de abroganda missa priuata, an non per omnia dissident ab ecclesia catholica. 15. De cõmunione sub vtraq; specie nulla est facta reconciliatio. 16. Coniugia sacerdotum volunt esse libera cõtra ecclesiam etiam tempore Augustini. 17. Vota monachorum & monialium improbant, & negant esse obligatoria: Hæc omnia distinctius in articulis inferius monstrabimus. Vade ergo Bucere, & surdis ac mutis persuade figmentum tuum, præcipuos articulos dissentionis esse conciliatos: nec mireris cur cordati & catholici principes tuis nugis noluerunt assensum præbere.

NOTVLA ECKII.

Altera pars Buceranę propositionis veritate quoq; vacat, quoniam affirmat numero plures articulos cõciliatos, de quibus prius inter partes non conuenerat: ponamus ante oculos eū in causa fidei recessisse à veritate quod ei minime licuit: quia vt diserte Augustinus inquit, mendaciū in doctrina pietatis magnum scelus est, & primum genus detestabilis mendacij: Recenseamus ergo articulos, quos habent

Articuli pauci reconciliati.

Aug. de mendacio ad Cõsentium.

habent pro conciliatis. 1.De cōditione hominis & integritate naturę ante lapſum. 2.De libero arbitrio hominis, quod etſi Luther fortiter improbat cum Carlſtadio, quod omnia fierent abſoluta neceſſitate: tamen poſteriores hunc errorem iampridem emendarunt in confeſſione Saxonica Auguſtæ oblata. 3.De cauſa peccati liquet in eadē confeſſione. 4.De peccato originali recte coueneramus in deputatione Auguſtana:& preſſius in colloquio Vuormaciēſi: Ob id articulus iſte nō fuit vētilatus in hoc colloquio Ratiſponen. 5.De eccleſia,quę malos & hypocritas habet admixtos ſecundum externam ſocietatem,plenius fuit concordatū Auguſtę quàm in iſto libro. 6.Verbum dei,ſanam doctrinam, & vnitatem doctrinæ eſſe notam & ſigna eccleſię dei,nunquam fuit controuerſum. 7. Pœnitentiam in remiſſionem peccatorum eſſe in eccleſia poſt lapſum, contra Nouatianos, nūquam fuit deductum in controuerſiam, vt nihil conferat ad iactantiam Buceri. 8.Sacramenta non ſolum eſſe ſigna ſignantia,ſed etiā ſanctificantia,etſi Lutherus ſuperbe ab initio reſiſteret,vt articulus ille per Leonem x. papa fe.re. ſit damnatus: at poſteriores non ita auerſati ſunt, vt in confeſſione Saxonica liquet. 9.De veritate corporis Chriſti Lutherani etiam Auguſtæ conſenſeruut contra Berengarianos & Zuinglianos,& melius quidem,quàm modo. 10.Vinculum charitatis & pacis eſſe notam eccleſię dei,nunquā fuit inter catholicos & Neochriſtianos cōtrouerſum. 11.De diſciplina eccleſiaſtica & diſciplina populi, ab omnibus ſemper ex animo & anxie fuit petitū, vt reformatio fieret tam in capite,quàm in mēbris, tam in clero,quā in laicis.

Luther cō tra bullā.

Coll. Vuormat.

Nouatiani.

Art.1

Berengarius.

Zuingli⁹

Si modo coniunxerimus articulos ſuperiores. 17.Cū his 11. quos habebit reliquos Bucerus? in quibus verum oſtendat,collocutores omnem operā pro virili ſua impendiſſe, vt articuli plures & præcipui conciliarentur: Quare ſtulta vel ficta eſt ſpes collocutorum,Cæſ.Maieſtatem & ordines imperij, inuenturos media ad articulos non conciliatos,conciliandi: quia ex controuerſis nullus omnino eſt conciliatus. At forte duos obiiciet articulos, vnum de iuſtificatione,alterū de miſſa ſine cōmunicante celebranda. Verum articulū de iuſtificatione excutiā,dum reſpondebo

debo accuſatoribus meis Pflugio & Gropero: De miſſa re fellam iniquũ conſiliũ libri obtruſi Cæſari in eius cribratione. De articulis recõciliatis nugas Buceri apertius deuelabimus inferius,poſt ſentẽtiã Cæſ. de receſſu faciẽdo.

Bucer. Petitum eſt à Cæſaria Maieſtate,vt proteſtantium collocutores, ſuper articulis nondum reconciliatis, ſuam ſententiam ac conſilium ſeparatim exponerent.

NOTVLA ECKII.

ETſi ergo ab initio fuerim colloquij, & prius in præſentia Cæſariæ ac catholicæ Maieſtatis, quãdo vtriq; parti facta fuit cõmiſſio:tamen nõ recolo hoc fuiſſe à ſua Maieſtate Lutheranis permiſſum, multo minus ab eis petitũ:nã primũ x. Maij inuaſit me febris: Tamẽ quis credet Bucero,tam Catholicũ regem, tã Chriſtianiſſimũ Imperatorem(velut edictum Vuormaciẽſe,& receſſus Auguſtãnus locuplete & vbertim teſtãtur) laxaſſe frena aduerſariis fidei,vt libro adpingerẽt, quicquid liberet: Cõtra vero catholicis manus clauſæ eſſent,vt librũ minus elaboratũ,cogerentur ſequi, vt regulã & albam amuſſim: Nam ſi hoc quoq; catholicis fuiſſet permiſſum,nõ fuiſſem tã deſes & ſegnis,& ipſe annotationes adieciſſem libro, de quibus certus fuiſſem eas conſentientes fore catholicis Doctoribus & vniuerſali eccleſiæ: Nam quod minus probaui librũ obtruſum,ſæpe etiã improbaui,exiſtimo factum, vt ſocios collocutores meos exaſperauerim, vt in ſupplicatione inferius examinanda tam acerbe nomẽ meum proſciderint. 6.

Bucer renarrat Cæſ. Maieſtatem obtuliſſe librum ſtatibus Imperij,vna cum apoſtillis proteſtantium:atque eorum petiiſſe deſuper ſententiam & conſilium. At antequã catholicorum ac obedientium ſtatuũ Imperij reſponſum audiamus, præſtat audire librum primo, quia hoc cupit author eius: deinde quæ incaute ſunt in eo poſita aut minus ſana obiter carbone notabimus, tertio loco apoſtillas proteſtantium digna cẽſura cõfutabimus: Ex quibus omnibus mox erit perſpicuum, reſponſum à principibus datum,ex catholico,vere pio & Chriſtiano animo eſſe profectum, vt merito rubeat mucoſus Bucerus, quod piiſſimis principibus inſultat,vt ſuo loco arrogantiam & temeritatem eius contra principes vindicabimus. 7.

LIBER

LIBER A CAESARE PROpositus collocutoribus, pro ineunda concordia fidei.

ADVERTE LECTOR LITERAS in margine, quia eadem nota habebis. inferius annotationem Eckij.

DE CONDITIONE HOMINIS, & ante lapsum naturæ integritate.

A DEVS hominem ad imaginem & similitudinem suã condidit. Genesis 1. Non in corpore quidem, quanquã & illud dedit mirifice ornatum, & diuinis vsibus appositum, sed in mente, quam intellectus & voluntatis viribus præditam secundum seipsum virtute vestiuit, id est, arbitrij libertate, sapientiæ luce, & innocentiæ pulchritudine quadã, ac participatione suæ diuinitatis gratuita mirifice decorauit. Eccle. 17. & Eccl. 7. vt esset in laudẽ glo-
B riæ ipsius. ad Ephe. 1. In hac imaginis & similitudinis integritate constitutus homo, in intellectu veram ac viuam
C Dei sui archetypi notitiam, & rectum de rebus iudicium, in voluntate vero ardentem erga Deum amorem & obedientiam quæ in eo tamen sensim crescere debebant, possidebat. Eccle. 17. Psalm. 8. Genesis 2.

DE LIBERO ARBITRIO. II.

ET quoniam Deus homini arbitrij libertatem indidit, adiecit quoque mandatum, relinquens illum in manu consilij sui, vt si vellet, posset per acceptam & assistentem gratiam, & vim spiritus sancti, mandatum seruare, & imaginem, in qua cõditus erat, incõtaminatam custodire, sin nollet, gloriam & honorẽ suum voluntaria corruptione amittere, & vitam æternã morte commutare. Ecclesiastici 15. Hæc arbitrij libertas, quæ erat in omnibus nobis, si non cecidisset Adam, futura, nũc aliter se habet in lapso post peccatum ante reparationem, aliter post reparationem, aliter denique post glorificationem.

D De libertate ante lapsum scriptum est, ante hominẽ vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. quem nihil in natura sua impediebat, vt faceret bene, nihil impellebat, vt faceret male. Eccle. 17. Verũ huiusmodi con-

di concreata libertas faciendi boni, & continendi se à malo, per hominis lapsum est amissa, sola libertate à coactione retenta, quæ tam est in malis, quàm in bonis, de qua dictum est. Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti. Matthæi 23. Inefficax quidẽ ad inchoandam & efficiendã iustitiam veram, & opera coram deo bona, sicut scriptum est: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei 1. Cor. 2. Et iterum: Sensus carnis inimicitia est aduersus E
deum. Legi enim dei non est subiecta, ac ne potest quidẽ subiici. Rom. 8. Valens tantum ad efficienda opera externa & vitæ præsentis tam bona quàm mala. Nam quod ex fide non fit, peccatum est. Romanorum 14. Vnde Augustinus in præfatione Psal. 31. Ne qua bona opera, inquit, appellauerim, quæ non de radice bona procedunt.

De libertate vero post reparationẽ Christus dixit. Si F
filius vos liberauit, vere liberi eritis: Iohannis 8. & Paulus Romanorum 8. Lex enim spiritus vitæ liberum me reddidit à lege peccati & mortis. Hæc nobis per filium opificio spiritus sancti restituitur & conseruatur, iuxta illud Christi. Sine me nihil potestis facere. Iohãnis 15. & illud Pauli. Spiritus adiuuat infirmitatem nostram, quo à seruitute peccati liberamur, & serui iustitiæ efficimur, quemadmodũ dixit Apostolus, liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ, vocata propterea libertas à peccato.

Denique de libertate post glorificationem, quæ est li- G
bertas ab omni errore iudicij, & praua concupiscentia, ait Apostolus, quod Deum tũc videbimus, sicut est: & ei perfecte adhærebimus, imo Deus erit omnia in omnibus.

Et quia per redemptionẽ quæ est in Christo Iesu vere liberi efficimur, vt iam in eo omnia possimus qui nos confortat. Philippens. 4. Idcirco hæc libertas in concionibus ad populum magnis encomiis celebrãda est, vt intelligat, quid in Christo sit adeptus, & quod ad gratiam, quę est in Christo Iesu, attinet, possit nunc se continere à peccato, obedire Deo, & facere eius mandata, & quod huc adiuuãte spiritu summo studio contendere debeat, quemadmodũ facit Apostolus. Peccatum, inquit, vobis non dominabitur, non enim sub lege estis, sed sub gratia. Gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu domino nostro. Rom. 6. & 2.

Mallent ptestãtes, sic possit nunc resistere peccato & pręstare inchoatam obedientiam.

& 2. Corin. 6. Adiuuantes, inquit, adhortamur ne in vacuum gratiam dei receperitis. Sic enim gloria Christi, & abundātia ac vis gratiæ, & donum iustitiæ, quod per eum recipimus, Romanorum 5. commendantur. Etsi interim etiam diligenter inculcandum sit, tantam adhuc in nobis ad bonum, infirmitatem, & ad malum inclinationē remanere, quæ illam vim spiritus remoretur, & prauas cupiditates gignat, impellatque ad ea facienda, quæ nō volumus Gala. 5. Quo fit, vt nemo sit in hac vita sine peccato. 1. Iohannis. 1. Quo magis à Christo pendendum est, & timore, & tremore in hac vita versandum, atque studendum est, ne vnquam desimus gratiæ dei. Heb. 12. neue contristemus spiritum sanctum, in quo signati sumus in diem redemptionis, Ephesi. 4.

DE CAVSA PECCATI. III.

CAusam peccati constat esse malam voluntatem, diaboli & hominis, se à Deo auertentē, quæ malitia voluntatis non à deo, sed ex diabolo & nobis est. Sicut Christus ait. Cū loquitur mendaciū, ex propriis loquitur. Inuidia itaque diaboli mors introiuit in orbē terrarū.
H Sap. 2. & per inobedientiam vnius hominis peccatores cōstituti sunt multi. Rom. 2. Quod factū est, cū Adam astu
I diaboli circumuentus fidē viuā & amorem dei perdidit, & horum loco sui fiduciam & amorem imbibit. Gene. 3.

DE ORIGINALI PECCATO. IIII.

PEccatum itaque originale dicimus esse carentiam seu
K defectum originalis iustitiæ debitæ inesse. Originalē vero iustitiam intelligimus inesse gratia Dei, & imaginem illam & similitudinem dei habere, ad quam cōditi
L sumus, & quæ spiritum sanctum, & ex hoc notitiam Dei & amorem complectitur, cuius defectus sunt, destitui gratia, & spiritu Dei, seu vt Paulinis verbis vtamur, incredulitas & inobedientia. Rom. 3. Gal. 3. & Roman. 5.

Concupiscentiam vero intelligimus esse corruptionē, & inordinatam dispositionem virium humanarum, seu vitiosam inclinationem in malum, quæ & ob id lex membrorū, lex peccati, & peccatum quoq; appellatur. Rom. 7. Cauendum igitur ne regnet peccatum in mortali corpore vestro. Rom. 6. Ad rationem itaque peccati originalis

vtru

vtrunq; ſimul & coniunctim requirimus, vtputa, & defe-
ctum originalis iuſtitiæ debitæ ineſſe,& concupiſcentiam M
ſeu vitioſum habitum,qui iunctus huic carentiæ,nō poteſt
non prodire in omne genus peccati actualis,in non rena-
tis,in quibus diabolus efficax eſt. Ephe.2.

Diſerte autem diſcernimus peccatum originale ab a-
ctuali,ſic vt originale dicamus conſiſtere in vera carētia
iuſtitiæ originalis,habente coniunctum vitioſum habitū,
inclinantem ad peccatum. Verùm quicquid eſt præter il- N
lam carentiam & habitum vitioſum in nobis peccati,quod
in actum aliquem erumpit,ſiue id fiat cogitatione,ſiue lo-
cutione,ſiue externo opere, ſiue actus operiſve debiti o-
miſſione,actuale vocamus.

Peccatum ergo originale ſecundum ſuam propriam ra
tionem acceptū,prout diſtinguitur radix à fructibus, per
Adam in omnem poſteritatem pertranſijt, & in mortem
regnauit. Roman.5. Fitq; nobis omnibus naſcentibus ſola
propagatione proprium,ſicut dicit Apoſtolus Roman.9. O
Cum nondum nati fuiſſent,aut aliquid mali egiſſent, &c. P
Item Roma.5. Regnauit mors ab Adam etiam in eos qui
non peccauerunt,& tamen verum eſt, quod hæc nuda ca-
rentia iuſtitiæ debitę habens annexum vitioſum habitum,
res eſt ſeu peccatum dignum morte. Quia Deus in homi- Q
ne hoc peccato oppreſſo nō videt imaginem ſuam, aut ſui
notitiam,aut amorem. Et proinde naſcimur omnes natura
filij iræ. Ephe.2. Adeo vt ne infantes quidem, qui nec dū
renati decedunt,ab hac damnatione,quæ in carentia diui-
næ viſionis & lucis conſtituta eſt,ſint immunes. R

Tametſi enim in nobis naſcentibus adhuc veſtigium 4.
quoddam imaginis dei reliquum ſit, quod lumen naturæ
appellamus, quo etiam in qualemcunq; Dei cognitionem
aſſurgimus, quia tamen hoc veſtigium admodum exile eſt
ob contaminationis grauitatem, fit vt deus idipſum non
agnoſcat,quod ad faciendam ſpiritualem & veram iuſtiti-
am omnino ſit inefficax, etſi ad condemnandos iuſtitiæ
Dei non ſubiectos ſufficiat. Roman.1.

Diſſoluitur autem hoc originale peccatum per laua- 5.
crū regenerationis.& renouationis in verbo vitæ,per me-
ritum paſſionis Chriſti. Ephe.5. Nam baptiſmo reat' mali

huius per meritum Christi dissoluitur,& gratia Dei restituitur,tum etiam cōcupiscentiæ vis reprimitur donato spiritu Christi,qui nouos,& sanctos in homine motus excitat,sicut docet Apostolus Roman.5.Sicut per vnius delictum propagatum est malum in omnes homines ad condemnationem,ita & per vnius iustificationem propagatur donum in omnes homines in iustificationem vitæ.Quemadmodum per inobedientiam vnius,peccatores multi constituti sumus,sic per vnius obedientiam multi iusti constituentur. Rursus Cap.6.Consepulti sumus ipsi per baptisma in mortem, vt quemadmodum Christus est excitatus à mortuis per gloriam patris, sic & nos in nouitate vitæ ambulemus.

6. S. Proinde etsi post Baptismum in renatis remaneat materiale peccati, hoc est,concupiscentia, grauis certè infirmitas & radix omnis amaritudinis: formale tamen, quod reatus est,aufertur. Nam eo per Baptismum soluti,Christo induti sumus, atque ad imaginem filij Dei saltem inchoatam reformati. Sicut dixit Apostolus : Qui tradidit semetipsum pro ecclesia, vt eam sanctificaret, mundatam per lauacrum in verbo. Et: Quicūq; in Christo baptizati estis,Christum induistis.Idcirco propter meritum passionis Christi,& Christum ipsum habitantem in sanctis,reliquum huius mali non imputabitur in peccatum.Neq; est peccatum quod eos vllo reatu, qui propter Christum sublatus est, obstringat, donec in aliquē actum vel cogitationem vel concupiscentiam erumpit, vel in actus debiti omissionē.Iuxta illud.Nihil ergo damnationis est ijs qui sunt in Christo Iesu,qui non secundum carnem ambulāt. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.Roman.8.

7. Vnde Augustinus recte vtitur his loquendi formulis: Reatus ille nascendo contractus, renascendo dissoluitur, libro de spiritu & litera.Item,contra Iulianū libro secundo. Lex ista,inquit,peccati, quæ in membris est corporis mortis huius,& remissa est generatione spirituali, & manet in carne mortali remissa, quia reatus solutus est sacramento,quo renascuntur fideles.Item, omni reatu caret baptizatus.Rursus,omni reatu omniū malorū caret baptizatus

tus. Preterea ad Bonifacium scribens, Baptisma, inquit, omnem dat indulgentiam peccatorũ, & aufert crimina non radit. Et in hãc sententiam alia plurima sanctus ille Episcopus scripsit.

Itaq; docendũ est cũ Augustino diligenter, legẽ illam peccati, & relictã in sanctis concupiscentiã, si ex se nullum fructũ malum edit, non esse peccatũ, quod adhuc eos reatu aliquo teneat. omnis enĩ reatus eius p Christũ sublat⁹ est.

Cæterum eodem Augustino authore, agnoscendum quoq; & docendũ est, quod Apostolo malum hoc vocetur peccatum. Neq; id solum, quia à peccato inuectum sit, sed etiã quia ad peccatum inclinat, & ei inest inobedientia cõtra dominatum mentis. Nam idem vir Dei libro. 5. cap. 3. contra Iulianum sic scribit. Concupiscentia carnis, aduersus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia illi inest inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, & causa peccati est defectione cõsentiẽtis, vel cõtagione nascẽtis. 8.

Et aduersus eundem Iulianũ libro. 2. Quanuis, inquit, iam non eodẽ modo appelletur peccatum, quod facit reũ, sed quod sit reatu primi hominis factum, & quod rebellãdo nos trahere nititur ad reatũ, nisi adiuuet nos gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum, ne sic etiã mortuum peccatum rebellet, vt vincendo reuiuiscat & regnet. 9.

Statim vero vbi in aliquem vitiosum actũ, quales sunt contemnere seu odisse iudicium dei, & eius promissis diffidere, fremere aduersus deum, & similes etiam longe minores motus, quibus qualiscunq; accedit aut delectatio, aut assensus, aut tolerantia, erũpit seu ebullit, fit in nobis actuale peccatum, quod indiget noua remissione seu non imputatione. Et quia tanta est nostra infirmitas, & tam fœcunda illa radix amaritudinis, quæ in nobis superest, vt non succumbamus subinde concupiscentiæ, quin radix illa amaritudinis amaros fructus, hoc est, neglectum dei & peruersas appetitiones, proferat.

Ideo necesse est, vt omnes sancti, quamdiu sunt in hac vita, dicere opus habeant, dimitte nobis debita nostra &c. Item: si dixerimus quia peccatum non habemus &c. Differt itaq; concupiscentia, quæ est in nõ renatis, à concu-

piſcentia,quæ eſt adhuc in renatis, quod illa coniunctum habeat reatum mortis æternæ,ab hac autem renatorum cõ
V cupiſcentia hic reatus per Chriſtum ſublatus ſit, ſicut illa poſt ſe violenter corripit impium. Contra hanc dimicant fideles,eamq; mortificant. Illa autem reprobis illis ſic eſt materia ruinæ, ſicut hæc eſt nobis exercitium humilitatis & fidei. Quoniam igitur reatus ablatus eſt,& concupiſcentia ſupereſt, quæ contra ſpiritum perpetuo exurgit: ideo in concionibus ad populum,vtrunque hoc populo diligẽter exponendum eſt.Primum, vt beneficium gratiæ Chriſti recognoſcent, ac prędicent in eo,quod hoc mali Deus non imputat. Deinde,vt agnita probeq; conſiderata tanta infirmitate,quæ ſupereſt, ſe totos ſanandos Chriſto medico indies plenius permittant & offerant.

Cumq; ne illicita deſideria in ſe exiſtát velle quidem debeant(etſi dum ſunt in corpore mortis huius non obtineant)in iugi pœnitentia & precatione veniæ perſeuerãt. Poſtremo,vt cogitent,cum quanto & quali hoſte domeſtico ſibi ſit pugnandum,vt ſtudioſius opem ſpiritus domini ſemper implorent,& vigilandum inſtandumq; ſibi ſciant, vt carnem ſuam, cum vicijs & concupiſcentijs ſuis crucifigant & mortificent.

Contra verò nõ minore ſtudio vis gratiæ in baptiſmo acceptæ magnifice celebranda.atque adeo docendum eſt,
X eam eſſe maiorem,modo fide exerceatur,quàm eſt reſidua hæc noſtra infirmitas,quod ea infirmitas & vicioſitas crucifigi & mortificari poſſit vſq; ad plenam victoriam in futuro ſęculo,iuxta illud,Deus miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato condemnauit peccatum in carne,vt iuſtitia legis adimpleretur. Item: Fratres,nõ ſumus debitores carnis,vt ſecundũ carnẽ viuamus. Itẽ: Quicũq; ſpiritu Dei agũtur,ij ſunt filij Dei. Rom. 8.

DE IVSTIFICATIONE NOMINIS. V.

NVlli Chriſtiano dubitandum eſt,poſt lapſum primi parentis,omnes homines,vt inquit Apoſtolus, naſci filios iræ,& inimicos dei,eoq; in mortem & ſeruitutem peccati.

Item nulli Chriſtiano ambigendum eſt, nullum hominem

nem posse deo reconciliari,itemq; liberari à seruitute peccati,nisi per Christum vnum mediatorem Dei & hominũ, per cuius gratiam,vt inquit Apostolus ad Romanos, non tantum reconciliamur Deo & liberamur à seruitute peccati,sed etiã efficimur consortes diuinę naturæ,& filij dei.

Item perspicuum est, quod adulti non consequuntur hæc beneficia Christi,nisi præueniente motu spiritussancti,quo eorum mens & voluntas mouetur ad detestationem peccati.nam impossibile est, vt inquit Augustinus, nouam vitã inchoare,nisi prioris nos pœniteat. Item Lucæ vltimo, Christus iubet prædicari in nomine suo pœnitentiam & remissionem peccatorum. Iohannes etiam Baptista missus ad parandas vias domini prædicauit pœnitentiam, inquiens, pœnitentiam agite,appropinquat enim regnum cœlorum. Deinde à spiritu sancto mouetur hominis mens in Deum per Christum, & hic motus est per fidem, per quam hominis mens certo credens omnibus,quæ tradita sunt à deo,etiam certissime & sine dubio assentitur promissionibus nobis exhibitis à deo,qui,vt dicitur,in Psalmo. Fidelis est in omnibus verbis suis,& ex eo fiduciam capit propter promissionem Dei, qua pollicitus est se remissurum peccata gratis, & adoptaturum in filios credentes in Christum,eos,inquam,quos prioris vitæ pœnituerit, & hæc fide erigitur in Deum à spiritu sancto. Ideoq; accipit spiritum sanctum, remissionem peccatorũ, imputationem iustitiæ,& innumerabilia bona.

Firma itaq; est & sana doctrina,per fidem viuam & ef 4.
ficacem iustificari peccatorem. Nam per illam deo grati & accepti sumus propter Christum. Vocamus autem fidẽ viuam,motum spiritus sancti,quo vere pœnitentes veteris vitæ,eriguntur ad deum,& vere apprehendunt misericordiam in Christo promissam,vt iam vere sentiant,quod remissionem peccatorũ, & reconciliationem propter meritũ Christi gratuita dei bonitate acceperunt : & clamant ad deum, Abba pater. Id quod tamen nulli obtingit, nisi etiã simul infundatur charitas sanans voluntatem,vt voluntas sanata,quemadmodum diuus Augustinus ait,incipiat implere legem. Fides ergo viua est,quæ & apprehendit misericordiã in Christo,ac credit iustitiã quæ est in Christo,

sibi gratis imputari:& quæ simul pollicitationem spiritus sancti,& charitatem accipit. Ita quod fides quidem iustificans est,illa fides,quæ est efficax per charitatem,sed interim hoc verũ est,quod hac fide eatenus iustificamur,id est acceptamur & reconciliamur deo , quatenus apprehendit misericordiã & iustitiã,quæ nobis imputatur ꝓpter Christum & eius meritum , non propter dignitatem seu perfectionem iustitiæ nobis in Christo communicatæ.

Etsi aũt is qui iustificatur, iustitiã accipit,& habet per Christum etiam inhærẽtem,sicut dicit Apostolus. Abluti estis,sanctificati estis,iustificati estis,&c.(quare sancti patres iustificari etiam pro eo quod est inhærẽtem iusticiam accipere,vsurparunt)tamen anima fidelis huic non innititur,sed soli iustitiæ Christi,nobis donatę,sine quo omnino nulla esse necesse potest iustitia . Et sic fide in Christũ iustificamur seu reputamur iusti. i. accepti per ipsius merita,non propter nostram dignitatẽ, aut opera,& propter inhęrẽtẽ iustitiã,eo iusti dicimur, quia quę iusta sunt operamur,iuxta illud Iohannis. Qui facit iustitiam,iustus est.

Et quanquam in renatis semper crescere debent timor dei, patientia & humilitas,& aliæ virtutes,cum renouatio sit imperfecta,& hæreat in eis ingens infirmitas,tamen docendum est,vt qui vere pœnitẽt,semper fide certissima statuant,se propter mediatorẽ Christũ Deo placere qa Christus est propitiator , pontifex & interpellator pro nobis, quem pater donauit nobis & omnia bona cum illo.

Quoniam autem perfecta certitudo in hac imbecillitate non est,suntq; multæ infirmæ & pauidæ conscientiæ,q̃ cum graui sæpe dubitatione luctantur , nemo est à gratia Christi propter eiusmodi infirmitatẽ excludẽdus:sed cõuenit tales diligenter adhortari vt ijs dubitationibus promissiones Christi fortiter opponant,& augeri sibi fidẽ sedulis precibus orent,iuxta illud: Adauge nobis domine fidem . Christiano cuiq; debet esse compertum,non in hoc datam esse nobis hanc gratiam, & hanc generationem, vt in eo gradu innouationis nostræ, quem primum nacti sumus,ociosi cõsistamus,sed crescamus in ipsum per omnia, qui est caput. Ideoq; docendus est populus vt det augmento huic operam, quod quidem fit per opera bona,& interna

na & externa, à Deo mandata, & commendata, quibus Deus promisit propter Christum in pluribus Euangelij locis clare & manifeste mercedem: bona tam corporis, quã spiritus in hac vita, prout diuinæ prouidentiæ visum fuerit, & post hanc vitã in cœlis. Ideoq; q̃uis hæreditas vitę ęternę ꝓpter promissionem debeatur renatis, etiam cum primum in Christo renati sunt nihilominus reddit Deus etiam bonis operibus mercedem non secundum substantiam operum, neq; secundum quod sunt à nobis: sed quatenus in fide fiunt, & sunt à spiritu sancto, qui habitat in nobis, concurrente libero arbitrio, tanquam partiali agente.

Et amplior & maior erit felicitas eorum, qui maiora & 8.
plura opera fecerunt, propter augmentum fidei & charitatis, in qua creuerunt huiusmodi exercitijs. Qui autem dicunt, sola fide iustificamur, simul tradere debent doctrinã de pœnitétia, de timore Dei, de iudicio Dei, de bonis operibus, vt tota summa prędicationis constet, sicut Christus inquit. Prædicantes pœnitentiam & remissionem peccatorum in nomine meo. Idq; ne hac loquendi formula aliter quàm prædictum est intelligatur.

DE ECCLESIA ET ILLIVS SIGNIS ac authoritate. VI.

ECclesia est cœtus, seu congregatio hominum. omniũ Y
locorum & temporum, qui vocati sunt in communionem professionis, vnius eiusdemq; fidei, doctrinæ, ac sacramentorum, secundum Catholicam, orthodoxam, & Apostolicam doctrinam.

In hoc cœtu quicunque in vnitate veræ ac viuæ fidei per charitatem efficacis sub vno capite Christo, & sub ministratione spiritus sancti cohærent, & eisdem sacramentis spiritualiter communicant, hi soli eam ecclesiam constituunt, quæ à Paulo templum sanctum, & domus Dei, corpus Christi. 1. Corint. 6. Ephesi. 2. & 4. 1. Timot. 3. & à Iohanne ciuitatis sancta Ierusalem descendens è cœlis, constructa viuis ex lapidibus Apocal. 22. dicitur. Hic est populus Dei sanctus emũdatus ab omni iniquitate, & acceptabilis Deo, sectator bonorũ operũ. ad Titũ. 2. Qui allegorice hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ viuæ,

paradiſus cum fructu pomorum in ſcripturis præſignatus eſt. Hæc eſt illa eccleſia electorum Dei, occulta nobis, cognita verò Deo, ſicut ſcriptum eſt. Cognouit Deus qui
Z ſunt eius. 2. Timoht. 2. In qua præſcientia ſunt quicunque fidei & charitatis ſpiritum non amittunt. Heb.3. Etſi non pariter omnes eandem ſpiritus perfectionem participent. Roma. 12. 14.& 15. Epheſi. 4. In qua etiã ij cenſentur, etſi non in præſentia, prædeſtinatione tamen Dei, quos ille conuertendos nouit, etſi nobis foris eſſe videantur. Quemadmodum Diuus Auguſtinus de baptiſmo contra Donatiſtas libro 5. capite 27. docet.

3. Deinde ſunt in hoc cœtu, quod ad externam ſocietatem attinet, etiam mali æterno ſupplicio deſtinati, quamdiu viuis membris, etſi non ſpiritualiter, corporaliter tamen, hoc eſt, externis fidei ſignaculis, & viſibilibus pietatis ſacramentis, veluti palea frumento cõiuncti ſunt. Mat. 3. & 13, formam quidem pietatis habẽtes, ſed virtutem eius abnegantes. 1. Timot. 3. Qui ab Apoſtolo, donec ſeparentur ſeu abſcindantur à corpore, intus eſſe dicuntur. 1. Cor. 5. Tollite malum è vobis &c.

4. Hic ergo cœtus vnius profeſſionis & ſignorum habẽs dum hic viuitur multos malos & hypochritas admixtos, eſt ceu magna domus, in qua non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, & quædam in honorem quidem, quædam in cõtumeliam. 2. Tim. 2. Inuiſibilis ſecundum eam partem, quæ ſpiritu Dei vegetata in vitam æternam prædeſtinata eſt. Viſibilis autem ſecundum externam profeſſionem, & communionem, per totum terrarum orbem diffuſa incipiens ab Hieruſalem, & inde per Apoſtolos propagata in omnes gentes. Luc. 24. & Acto 1. Roma. 10.

5. Et vt mali peccatores non ſint viua membra Eccleſię, nec de Eccleſia electorum Dei, quæ ſancta eſt communio ſanctorum vocatur, nihilominus tamen Chriſtus docuit nos non alibi hanc eccleſiam ſanctorum quærere, q̃ in illa congregatione magna, in qua eſt hæc veræ fidei, religionis, & ſacramentorum profeſſio, & adminiſtratio, in qua quiſquis permanſerit communione omnium bonorum, quorumcunque piorum, qui ab initio mundi fuerunt, fruitur

fruitur,non præ iudicantibus peccatis alienis,quod communio ſacramentorum cum malis non maculet aliquem, ſed conſenſus factorum.

Quiſquis vero ſe ab hac eccleſia ſeparauerit, hoc ſolo ſcelere,quod à chriſti vnitate ſeiunctus eſt,non habebit vitam æternam,ſed ira Dei manet ſuper eum.

Et ne quis vacillaret,addidit Chriſtus certiſſima ſigna, quibus hæc magna domus,quæ eſt eccleſia Dei nobis cognoſcibilis ſit,quæ ſunt ſana doctrina, rectus ſacramentorum vſus,& vinculũ charitatis & pacis. Epheſi.4.Roman. 12.Duę priores notæ ſeparant ab eccleſia ethnicos ſeu paganos,tum hæreticos.primæ Corinth.quinto.1.Iohan.ſecundo.1.Timothe.1.2.& 3.Tertia nota ſeparat ſchiſmaticos,& rite excommunicatos.primæ Corinthiorũ 1.5.& 11.Ad hęc quarta Eccleſię nota eſt,quod Catholica ſit & vniuerſalis, hoc eſt, per omnia loca & tempora diffuſa,& propagata vſque in fines terræ.

DE NOTA VERBI. VII.

HAs notas dum in hac magna domo ſupereſſe videmus,non moratur quod multi interim in ea ſint mali,atque etiam præſideant ac dominentur,quo minus credamus,non alibi vſquam,quàm hic, vbi ſcilicet viget ſana doctrina,verus vſus ſacramentorum,& vinculum charitatis,veram eccleſiam piorum eſſe inquirendam. Hæc enĩ magna domus promiſſionem habet infallibilis præſentiæ dei & ſpiritus ſancti, quæ ob permixtos malos ab ea non aufertur,ſicut ſcriptũ eſt. Et ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationé ſæculi, Matth.28.Ité,non relinquam vos orphanos.Iohan.14.Quid enim ſi exciderunt à fide quidam illorum,nunquid incredulitas illorum fidem dei euacuabit?abſit,eſt enim deus verax, omnis autem homo mendax.Romanorum 3.

Proteſtãtes mallẽt omittiver bum magna domus.

Nouit enim Deus hanc magnã domum mirabili conſilio conſeruare,non in quibuſlibet,ſed in ijs tantum, qui veræ pietatis cultores eccleſiæ vnitatem ob permixtã malorum multitudinem non deſerunt,qui & apud Eſaiam reliquiæ dicuntur,in quibus promiſſiones conſeruantur, & adimplẽtur,ni ſi,inquit,dominus reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus & ſicut Gomorrha ſimiles eſſemus.

mus. Esa. 1. Et rursus, si fuerit numerus filiorum Israël tan quam arena maris, reliquię saluę fient. Esa. 10. Roma. 9. & Apostolus, inquit, an nescitis in Elia quid dicit scriptura? quemadmodum interpellat Deum aduersus Israël. Domine prophetas tuos occiderunt, & altaria tua suffoderũt, & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam. Sed qd dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curuauerũt genua sua ante Baal. Rom. 11. 3. Reg. 19. Has reliquias Christus oues suas appellat q̃ vocem eius audiunt, & sequũtur, in hoc peculiariter à deo destinatæ, non vt extra magnam hanc domum priuata cõ suetudine se colligant, sed vt in his magna illa domus con seruetur, fulciatur & sustenteť, ne plane & funditus pereat. Ipsæ enim sunt domus illa fundata supra petrã, in quã si irruant omnia aduersa, nihilominus firma, stabilis, & immobilis persistet. Matth. 7.

Et vt hæc magna domus non semper ęque floreat mul titudine piorum, nec sit in ea semper eadẽ verbi perspicu itas, propterea tamen ambigẽdum non est, quo minus in ea conseruetur illa vera ecclesia, quæ sola habet vnctionẽ spiritus docentem nos de omnibus. Conseruatur autem dum retinetur doctrinæ vnitas, in ijs saltem quæ ad pietatem & salutem sunt necessaria, fuerunt enim, sunt, & erunt semper in hac magna domo, qui hanc doctrinam in fide, spe, & charitate consistentem illabefactatam tueantur.

DE POENITENTIA POST lapsum. VIII.

IN hac sola catholica ecclesia est remissio peccatorũ, qua non solum in baptismate, sed etiam post baptisma confertur pœnitentibus. Nec tantum in ecclesia est remissio peccatorum leuiorũ, quæ iugi sanctificatione nostri repurgãtur, verũetiam grauiorũ, de quibus dixit Apostolus, quoniam qui talia agunt, regnum Dei nõ possidebunt. Et iterum. 2. Corint. 12. Timeo ne iterum cũ venero ad vos, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia & impudicitia quã gesserunt. Hanc remissionem peccatorum post lapsum negantes Nouatiani, qui & cathari, recte damnati sunt, quod scriptura & verbo

& exemplo

& exemplo testatur, conuersioni locum esse post lapsum. Ezechi.31.Math.18.Luc.15.Galat.6.Apocal.2.Act°.8 4 Regum.2.1.Timot.1.2.Corint.2.solum enim incredulitatis seu finalis impœnitẽtiæ ac blasphemiæ in spiritũ sanctũ, & desperationis peccatũ remissionẽ non habet, neque hic neque in futuro sæculo. Mat.12. De quo intelligi potest, quod scribit Apostolus ad Hebræos Cap.6. Impossibile esse eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt donum cœleste, & participes facti, sunt spiritus sancti, gustaueruntque nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque vẽturi sæculi & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibi filium Dei & ostentui habentes. Et iterum cap.10. voluntarie peccãtibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia sed terribilis expectatio iudicii, Significat enĩ Apostolus eos, qui post acceptam notitiam euangelii, rursus sibi filium Dei crucifigunt & ostentui habent ac volũtarie peccare non desinunt, non habere aliam pro peccatis hostiam, sed aliam per pœnitentiam reuocationem, quale videre est in Iuda proditore, qui tradens & reiiciens Christum non inuenit pœnitentiæ locum, tametsi pœnitentia commissi sceleris ductus succlamaret. Peccaui tradens sanguinem iustum. Matth.27. Non enĩ respexit in redemptorem, quem prodendo repulit, quale etiam de Esau refert, & cæteris omnibus qui excusauerunt se ne eis fieret verbum, & recusauerunt loquentem. Hebræ.12.

Quod qui nõ credit in Christum iam iudicat° sit, quia non credidit in nomine filii Dei. Iohan.3. qui & subdit eũ qui incredulus est filio non visurũ vitam, sed mortem super eum mansuram. Atque hoc est peccatum illud ad mortem de quo in Epistola 1. Iohan.cap.6. alioqui testatur in Hebræis Apostolus, excepto hoc incredulitatis & obdurationis finalis immani crimine nullũ esse peccatũ, ne blasphemiæ quidem præterquam in spiritum sanctum, quod in ecclesia non remittatur, modo per fidem ad Christum redeamus, in hac hostia, & alia nulla, peccata expiari credamus, sic enim ait cap.3. Videte fratres ne quando sit in aliquo vestrum cor malũ incredulitatis, discedẽdi à deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec ho-

nec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Nam vt subijcit, particeps Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus. Non enim vniuersi qui profecti ab Aegypto peccauerunt, sed qui exacerbauerunt audientes, corda obdurauerunt, & increduli fuerunt, ij soli non potuerunt introire propper incredulitatem.

Quanuis quoque pia est sanctorum patrum expositio, qui locos illos Pauli interpretantur, de alia renouatione per baptismum, quàm ecclesia, in qua vnus tantum baptismus est, non agnoscit.

A 2 Constat autem conuersionis post lapsum ratio, vt supra de iustificatione, dictum est, mortificatione, & viuificatione. Verum mortificatio hic non tantum contritionem sed & confessionem, & satisfactionem castigatoriã, de qua infra dicetur, postulat. Describitur enim pœnitentia post baptismum ab Apostolo in hunc modum, vt si dolor seu tristitia secundum Deum. in ijs qui peccauerunt, gignens in eis solicitudinem, indignationem, satisfactionem, timorem, desyderium, vindictam. 2. Corinth. 7.

Efficitur autẽ hæc mortificatio in nobis, nõ tam ministerio legis Moysi quàm lege spiritus vitæ, dum hæc in baptismo nobis insita & peccato rursus obruta, per Euangelii verbum in nobis resuscitatur, cordibus nostris inclamans, memor esto vnde cecideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac, sin autem venio tibi cito. Apoca. 2. Item, O insensati, quis vos fascinauit non obedire veritati? ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, & in vobis crucifixus. Et iterum, irritam quis faciens legem Moysi sine vlla miseratione duobus aut tribus testibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit?

Hæc vox spiritum nostrum, præoccupatum peccato. ad contritionem, & inenarrabiles gemitus reuocat, qui in confessionem tandem erumpunt: & solicitudinem, indignationem, satisfactionem, timorem, desyderium & vindictã pariunt & operantur, de quibus animi motibus dictũ est, in Dauid Propheta, Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

Huic timori succurrit fides,quæ respicit in Christum, quem habemus apud patrem aduocatum iustum,& qui est propiciatio pro peccatis nostris,nô pro nostris autem tan tum,sed & pro totius mundi.1.Ioh.2.Vnde & saluare in ꝑpetuum potest , accedentes per semetipsum ad deum,semper viuens ad interpellandum pro nobis.Quod maneat in æternum,sempiternum habens sacerdotium Heb.7. Bb

Hac fide rursus innouatio spiritus accipitur, & viuificatio mortificationi coniungitur. Sic enim precatur Dauid.Quoniam iniquitatem meam ego cognosco,& peccatum meum contra me est semper . Asperges me hysopo & mundabor,lauabis me & super niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam,& exultabunt ossa humiliata. Spiritum rectum innoua in visceribus meis,redde mihi lætitiã salutaris tui,&c. Et iterum: Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua. Conuersus sum in ærumna mea dum configitur mihi spina.Delictum meum tibi cognitũ feci , & iniusticiam meam non abscôdi.Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino,& tu remisisti impietatem peccati mei . De hac remissione per testimonium spiritus,quemadmodum in iustificatione,certi reddimur:sacramento pœnitentiæ cuiusvis in absolutione consistit,accedente , de quo postea dicendũ erit. Hactenus de pœnitentia post lapsum, quę in sola ecclesia Christi agitur,& remissionem obtinet peccatorum.

Collocutores ꝓtestantium de hoc toto articulo suum exhibuerunt scriptum signatum.

DE AVTHORITATE ECCLESIAE in discernenda & interpretanda scriptura. IX.

Ecclesiæ ergo authoritas cognoscenda & requirenda est. Hæc vero authoritas , vt perspici possit.sciendum est,Deum,vt hanc ecclesiam sibi compararet, principio vsum esse ministerio verbi vocalis non scripti , quod quasi per manus tradi & communicari voluit. Quemadmodum & Christus apostolis suis mandauit,vt irent in mundum vniuersum & prædicarent Euangelium omni creaturæ.Quo tamen vocali , & externo verbo Deus non aliter vtitur,quàm instrumento,quo internum illum affatum exhibet,quo solo aperiuntur corda.

Postea Dei beneficio addita est scriptura , tũ vt huma

næ imbecilitati in obliuionem & errorem procliui, tum diaboli fraudibus, qui verbum excutere nunquam nõ molitur, succurreretur.

Cc Quia vero, vt dictum est, Deus sciebat futurum esse, vt diabolus viuum illud verbum comparato in id, omni astu corrumpere satageret, & quod homines in hoc subornaret, qui transfigurantes se in angelos lucis tum scripturas adulterinas, quibus diuinam & apostolicam authoritatem arrogarent, sub ipsorum etiam apostolorum nominibus ederent tum qui apostolicas in suam ipsorum perditionem deprauarent, vinculum quoq; charitatis, quod in eis esset, iniquis discessionibus rumperent, idcirco ecclesię suam authoritatem eandemque duplicem constare voluit.

Principio apud Ecclesiam esse voluit authoritatem iudicandi inter scripturas, & discernendi Canonicam à non Canonica, quę & suo tempore apud synagogã fuit postea per Christum in Ecclesia confirmata: qua saluberrimus ille Canon Ecclesiasticus constitutus est, qui sanctam scripturam Canonicam tam veteris q̃ noui testamenti, certis terminis, & certis prophetarum & apostolorum libris contineri definiuit, ac eminentiam istam Canonicam sacrarum literarum cæteris libris ademit, quæ per successionem Episcoporum & propagationem ecclesiarum tanquam in sede quadam sublimiter constituta est, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus, vt omnino dubitari non liceat, sit ne verum seu rectum, quicquid hęc scriptura continet. Ad hanc Ecclesiæ authoritatem respicit & illud Augustini. Euangelio non crederem nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoueret authoritas.

Quæ tamen authoritas in discernendo tantum veras scripturas à falsis sita est. Nam omnem scripturam, quę in Ecclesiasticum Canonem, vt vera ac diuina semel recepta est plane immobilem esse constat, & omni authoritate humana longe maiorem, de qua dixit Christus, quod solui non possit. Vt frustra & irreligiose disputetur, num authoritas Ecclesiæ scripturis anteferenda sit: nũ Ecclesia abolere seu mutare possit tradita in verbo Dei: num statuere quid possit contra verbum Dei. Verum cum docente Apostolo Petro omnis prophetia scripturæ ꝓpria interpretatione

tatione non fiat, quod non humana voluntate allata sit aliquando, sed spiritu sancto inspirati, sic locuti sunt homines, voluit quoque Deus vt authoritas interpretandi scripturas apud Ecclesiam, quæ spiritu suo regitur, esset, vt idē qui scripturę author est spiritus, eius etiam sit interpres, vnde dominus legitur Lucæ vltimo, apperuisse discipulis mentem, vt intelligerent scripturas.

Non est autem hæc authoritas apud vllum priuatum requirenda, sed ad totam Ecclesiam, & ad cōmunem consensum omnium piorum recurrendum est, quæ est, vniuersalis testificatio spiritus sancti, firmamentum veritatis. In quam sententiam dixit Apostolus. 1. Timoth. 3. Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis. Summa enim authoritas interpretandi scripturas cui contradici non liceat, non apud singula membra, sed apud totam ecclesiam residet, quæ non solum germanos sacræ scripturæ libros à suppositiciis discreuit, sed & germanam scripturæ interpretationem in necessariis tradidit. Qualia sunt, quod patris, filii & spiritus sancti eādem naturam & essentiam tres personas, & in Christo domino duas naturas & vnam personam confitemur. Hęc enim & plæraq; alia magis scripturarum interpretatione explicata, quàm ipsarum scripturarum verbis expressa, ipsis tamen scripturæ verbis implicita, omnis Catholica recepit Ecclesia.

Hinc est ꝙ Athanasius ait Ecclesiasticæ semper mos est disciplinæ, quando hæreticorum noua doctrina exurgit, contra insolentes quæstionū nouitates rebus immutabiliter permanentibus, nominū vocabula immutare, & significantius rerum naturas exprimere, quæ tamen existentium causarum virtutibus, congruant, & quæ magis easdem antiquitus fuisse demonstrat, non ortus nouitatē mensurant. Hæc ille. Et præclare Ireneus, si, inquit, de aliqua quęstion dubitatio est, oportet ad antiquissimas recurrere ecclesias, in quibus conuersati sunt Apostoli, & ab eis de proposita quæstione sumere, quod certum est. Quid enim vt subijcit, si neque apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, sequi nónne oportebat ordinem traditionis, quem tradiderunt hi, quibus committebant ecclesias? cui & barbari assenserent, sine attramentò scriptam habentes

per spi-

per spiritum in cordibus suis salutem.

Huius autē authoritatis, quam ecclesia circa scripturę interpretationem obtinet, in communi illo & vniuersali perpetuo consensu sitam in primis sydonos, deinde Ecclesiasticos scriptores omnium temporum, qui tamen suspectæ fidei non sunt, idoneos testes esse constat, cum vnanimiter tradunt ac docent doctrinam aliquam ab apostolis in nos vsque profectam, esse in ecclesia, semper receptam fuisse, quæ & scripturis consentanea sit.

Porro huic vero & perpetuo consensui, cui synodi & patres concors testimonium ferunt, obtemperare debem⁹ Sed ita, vt ecclesia illi obtemperandum esse censuit. Differunt enim quæ communi consensu tradita sunt. Quædā enim eorum dogmata sunt plane necessaria, quædam non item, quæ scilicet pro ratione temporis instituta mutari possunt. Quamobrem consensum istum communem secūdum rationém, qua loquitur nobis, & in illum finem in quem respicit, accipere debemus, ne in scriptura impingamus, néve dogmata, quæ Basilius libro de spiritu sancto ἄγραφα vocat cū necessarijs dogmatibus de fide confundamus. Neq; enī par debuit haberi ratio prohibiti es⁹, & suffocati sanguinis atque interdictæ fornicationis, tametsi illud eadem authoritate qua istud, decretum, & multo tempore in ecclesia cōmuni omnium consensu, receptum atque adeo synodorum Canonibus firmatum sit. Ad tempus enim necessarium hoc iudicatum est. Quamobrem sine religionis præiudicio obsoleuit. sed illud perpetuū est, quod diuina lege expressum sit, neque fornicarios, neque adulteros regnum Dei possessuros. Acto. 15. 1. Cor. 6.

Cæterum vbi scriptores, variant liberum habet lector auditórve iudicium quid approbet vel improbet, ita tamē ne quis temere sibi confidat, sed in rebus dubiis doceri magis cupiat quàm docere: & vbi necessarium videbitur iudicium de ambiguis Ecclesiæ deferat iuxta illud Apostoli. Cæteri diiudicent. 1. Cor. 14. nā & spiritus per Ecclesiam probandi & dijudicandi. nec statim singulis permittendū scripturas in quibus sunt multa difficilia intellectu, ꝓ suo ingenio interpretari. 2. Petri vltimo. Est autem vniuersalis ecclesiæ perpetuus consensus & orthodoxorum generalium

ralium conciliorum,quibus pridem omnes Ecclesiæ assen sum præbent,ac authoritas, à particularium Ecclesiarum & synodorum authoritate diserte discernenda. Hoc enim vniuersalis ille consensus,ac admirabilis in vnam eandéq; doctrinam , conspiratio proprium habet vt eius interpretationi standū sit,quod notis infallibilib⁹ nitatur, quę sunt promissiones diuinæ de spiritu veritatis, Ecclesiæ inquam de futura doctrinæ concordia,& cum scripturis cōsensió. Quæ vtraq; signum sunt spiritus , qui vnitatis dicitur non dissensionis,vt omnis verę interpretationis,ac salutaris orationis dictator & author est. Hæc consensio Ecclesiarum est etiam piorum sanctimonia, miraculis,& sanguine martyrum comprobata.

Cęterum Ecclesię particulares authoritatem quidē habent scripturas conferendi, scrutandi atq; etiā interpretādi. Iohan.5. Act.17.sic tamen,ne pugnet cum perpetuo illo cōsensu,atq; dum variant sententię,particulares Ecclesiæ minores ad maiores & plures,plures deniq; vbi necessum erit,ad vniuersalem ecclesiam referant,quod fieri debet per cœtus , qui in synodis conuenient , quarum aliæ sunt Episcopales,aliæ prouinciales, aliæ nationales , aliæ vniuersales.

Atque hactenus de nota verbi dictum sit.

DE SACRAMENTIS. X.

SEcundum signum quo Ecclesia dignoscitur,sacramēta sunt,& illorum legitimus vsus , constat enim sacramenta duabus potissimū de causis diuina authoritate instituta esse,vna vt essent signacula & velut tesserę quędā huius magnæ congregationis,quæ est Ecclesia. Nā vt Augustinus, inquit, in nullum nomen aut verum aut falsum coagulari homines possunt,nisi aliquo signaculorum , vel sacramentorum visibilium consortio colligantur. Quamobrem dominus Iesus Christus leni iugo suo , & leui sarcinæ nos subdens,sacramentis numero paucissimis obseruatione facillimis,significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit. Altera,vt sint certa & efficacia signa voluntatis & gratiæ Dei erga nos,& proinde nō signa,vt tantum signent, sed vt sanctificent , & nos de accepta gratia certos efficiant,vtq; in nobis fidem excitent, Ec

& ad mutuã dilectionẽ,sanctos & Christianos mores, prouocent,& inhortentur.

Recte ergo describitur, sacramentũ esse signũ visibile inuisibilis gratię Dei. Est enim tale signũ,quod in sensum externum incurrens,admonet & erudit nos,vt quod foris in specie visibilis geri cernimus, intus per virtutem effici credamus.

Cõstat vero sacramentum duobus,elemento sensibili, vti signaret verbo, quod dum accedit ad elementum, fit sacramentum.

DE SACRAMENTO ORDINIS. XI.

IAm quia Deus ministerio verbi Euangelium suum, & per Euangelium certitudinem salutis in omnes gentes propagare voluit, ordinẽ instituit,primũ ne si quilibet hoc munus præter omnem delectum vsurparet, doctrina fieret incerta, & tanquam paruuli fluctuantes, circumferremur omni verbo doctrinæ in nequitia hominum,per astutiam ad circumuentionem erroris. Ephe. 4.

Deinde vt certi essemus ministerium verbi & sacramẽtorum non esse metiendum ex personis ministrantiũ, sed ex authoritate diuina. Christus enim à ministris hanc in se transfert, dicens, sicut me misit pater & ego mitto vos. q vos audit, me audit, q vos spernit,me spernit, Deniq; vt sciremus non esse priuato iudicio abrogandã authoritatẽ ministris ob malam tantum vitam, quamdiu doctrinam Christi & sacramenta vitæ administrant,& ab ecclesiis tolerantur:sed legitimæ ordinationi,quamlibet eam mali ad tempus occupent, suam authoritatem non esse datrahendam. sicut scriptum est,super cathedram Moysi, sederunt scribæ,& pharisæi:quæcunque dixerint vobis facite.

Hanc ordinationis vim,atque adeo ordinem, esse sacramentum in ecclesia diuinitus institutũ ignorantes Donatistæ,fœdissime lapsi sunt, quos beatus Augustinus validissime reuincit,ac confutat.

Ff Verbum huius sacramẽti est, quo nos Christus de authoritate ministrorum,& efficacia ministerij certos facit, sicut,inquit,misit me pater & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctũ,quorũ remiseritis,&c. Item, Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.

Item,

Item, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas.

Elementum verò huius sacramenti, secundum generalem eius rationem, est impositio manuum Episcopalium, qua significatur, electos confirmari in opus ministerij, & accipere potestatem prædicandi verbi, consecrandi Eucharistiam, administrandi sacramenta, ordinandi omnia in ecclesia, ad ædificationem: & coërcendi rebelles ac criminosos. G

Vis autem huius sacramenti complectitur potestatem ordinis & iurisdictionis. Potestas ordinis, ministeriũ verbi, administrationem sacramentorum, & ecclesiarum ordinationem ac ædificationem. Iurisdictio verò potestatẽ excõmunicandi, & resipiscentes absoluendi continet.

Sunt autem in ecclesia alij maiores, alij minores ordines, qui sunt presbyterorum, diaconorum, subdiaconorũ, acoluthorum, lectorum, exorcistarum, & ostiariorũ, quorum omnium legitimus vsus, & administratio, ad veteris ecclesiæ regulam & morem restitui petuntur.

Cæterum inter Sacramenta, quæ in ecclesia publico ministerio exhibentur, & quibus gratia fidelibus diuino munere confertur, hoc differentiæ habendum est, quod quædam augustiora & magis principalia sunt, veluti Baptismus, ordo, Eucharistia, & absolutio, sine quibus Ecclesia non consistit. Quædam vero in hoc data & instituta sunt, vt sint quidem sacra symbola in subleuationẽ & medicinã humanæ infirmitatis, at non necessaria vt illa priora, quãquam valde vtilia & salubria, modo tamen religiose & pie administrentur & accipiantur.

DE SACRAMENTO BAptismi. XIII.

BAptismi Sacramentum mandatum Domini, & diuinam promissionem habet, quæ his verbis continetur: H h

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Matt. 28. Et, qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Mar. 16.

Elementum verò eius secundum generalem baptismi rationem est aqua, iuxta illud Christi. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ potest introire ĩ regnũ I i

Dei. Iohã. 3. Est enim Baptismus lauacrum aquæ in verbo vitæ. Ephe. 5. quo non carnis sordes abijciuntur, sed quo fit, vt bona conscientia bene respondeat apud deũ per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei deglutiens mortem, vt vitæ ęternæ hæredes efficiamur. 1. Pet. 3.

Vis ergo Baptismi in his, qui rite & non ficte accedũt, est diuina virtute ab omni peccato mundari, & per spiritũ regenerationis ex filio iræ effici filium Dei. Tit. 3. cõmori & cõsepeliri Christo, & resurgere cum Christo in vitæ nouitate, vt consepulti cum illo, & participes facti mortis eius, participes quoq; resurrectionis eius simus, nouam vitam non nostra, sed diuina virtute, qua ille excitatus est, nobis per spiritum communicata, in nobis inchoantes. Roman. 6.

Confert verò baptismus iustificationem, & de ea nos plane certos facit vt Paulus Galat. 3. testatur. Quicunque inquit, in Christo baptizati estis, Christum induistis.

Hæc baptismi vis rememoranda & exercenda est tota vita, vt homo Christianus mortali huic moriatur vsui, vt abrenuncians mundo & diabolo, seipsum abneget, vt in deo respiret, & nouam vitam meditetur, donec hoc mortale induat immortalitatem, & caro per infirmitatem sepulta resurgat in gloria. 1. Corin. 15. Resurrectionis enim nedum spiritualis, sed & carnis, quæ futura est, baptismus pignus est & imago. Quemadmodum Ambrosius in cap. 6. ad Romanos docet.

Docendum etiam est, ecclesiam mandatum ab Apostolis accepisse baptizandi paruulos, esseq; non solum adultis, sed etiam paruulis baptismi gratiam necessariam ad salutem, quod & in illis genuinæ sordes peccati sint, quæ per aquam & spiritum aboleri debent, iuxta illud Euangelij. Nisi quis renatus &c. Ad quos etiam promissionem Euangelij pertinere constat, quam impossibile est pertinere ad eos, qui non sunt Ecclesiæ inserti per baptismum, & damnandi sunt fanatici Anabaptistæ, qui paruulorum baptismum non recipiunt, & paruulos sine baptismo saluos fieri affirmant.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS. XIII.

POst baptiſma ſuccedit ſacramentum confirmationis, Kk
quod etſi non ſit neceſſitatis ad ſalutem, verbo Chriſti tamen innititur,quo promiſit patrem rogantibus ſe daturum ſpiritum ſanctum. Elementum vero eſt,manuum impoſitio,ad quam etiam apoſtolorum tēpore ſpiritus ſanctus ſenſibiliter deſcendit in fideles. Poſtea cum, amplificata Eccleſia,donum illud diuerſitatis linguarum non eſſet amplius ad aſtruendam fidem neceſſarium,remanſit tamen manuum impoſitio:& authoritate quoq; eccleſiaſtica ſurrogatum eſt ſymbolum Chriſmatis, quo inuiſibilis & interior vnctio ſpiritus ſancti, fidem Chriſti poſt Baptiſma profeſſis denotaretur,vt teſtantur patres.

Vis ergo ſacramenti eſt,vt qui eo ſymbolo cum fiducia verbi & gratiæ Chriſti, quemadmodum in alijs ſacramentis, confirmantur, intelligant ac credant ſe accipere ſpiritum ſanctum,quo ſolo in via ſalutis progredi,perſeuerare,& tentationibus & inſidijs carnis,mundi,diaboli, feliciter reſiſtere poſſint.

Et quia nunc infantes omnes baptizātur, & ad Baptiſ Ll
ma fidei profeſſionem per ſe non edunt,conueniet vt pueri,poſtquam catechizati, & de religione Chriſti inſtituti, ad confirmationis ſacramentum percipiendum adducantur,fidem Chriſti & obedientiam Eccleſiæ ſuo etiam ore profiteantur,quemadmodum in cōcilio Aurelianenſi Canone tertio(qui habetur de conſecratione Diſtin.5. capite vt ieiuni)conſtitutum eſt,vt tamen hinc aliarum Eccleſiarum mos hactenus obſeruatus non damnetur,donec cōcilio generali ſuper eo ſtatuetur.

DE SACRAMENTO EVCHARISTIÆ. XIIII.

EVchariſtiæ ſacramentum verbum habet,qui eſt omnipotens Chriſti ſermo,cuius virtute hoc ſacramentum conficitur,& quo fit vt poſt conſecrationē verum corpus & verus ſanguis Domini vere & ſubſtātialiter adſint, & fidelibus ſub ſpecie panis & vini,illis nimirum, hoc eſt, pane & vino, in corpus & ſanguinē domini tranſmutatis & tranſſubſtantiatis,diſtribuantur,qui habet in hunc mo-

dum. Accipite & manducate ex hoc omnes,hoc est corpus meum,quod pro vobis tradetur. Et ad calicem. Bibite ex hoc omnes,hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

Elementum verò est panis & vinum, ad quæ cum accedit verbum,fit sacramentum. Duobus enim hoc sacramentum conficitur: Visibili Elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine,quę hoc sacramento vere & realiter participamus.

Vis huius sacramenti est,vt per viuificatricem carnem saluatoris nostri Iesu Christi ei nedum spiritualiter,sed & corporaliter iungamur, & efficiamur os de ossibus eius,& caro de carne eius certificati quod in ipso Christo Iesu acceperimus remissionem peccatorum,& in sacramento virtutem restinguendi concupiscentiam in membris nostris hærentem. Dulcissimum certe pignus remissionis peccatorum,vitæ æternæ, & societatis cum deo nobis in Christo promissæ & exhibitæ.

DE SACRAMENTO POENItentiæ seu absolutionis. XV.

Mm HVius sacramenti verbum Mat.18.quæ ligaueritis super terram,erunt ligata in cœlis, & quæ solueritis,erunt soluta in cœlis &c. Et Iohan.20.legimus. Hæc inquit Euang.cum dixisset Iesus,insufflauit in Apostolos & dixit eis: Accipite spiritum sanctum quorū remiseritis peccata remittentur eis, & quorū retinueritis retēta erūt. Verbum sane omni suauitate plenum & redundans, quo mirifice eriguntur conscientiæ lapsorum post baptismū, quibus impij Nouatiani pœnitentiam in Ecclesia dandā esse,blasphema in Dei misericordiam voce negauerunt.

Elementum verò est ritus ille exterior, quo impartitur & accipitur absolutio in verbo Christi. Et quoniam sacerdotes in hoc sacramēto medicos agunt spirituales,qui conscientias & peccatorum & vitiorum laqueis implicitas expedire,& mole iræ dei pressas consolari & erigere debēt idcirco peccata saltem lætalia,quorum quis sibi conscius est,& quæ conscientiam perplexam tenent & angunt,cōfitenda sunt. Iustum quoque & sanctum est, vt ad minimum quotannis semel quilibet se curationi pastoris subiiciat.

Hic protestantes

ciat,quo pastor fidem & conuersionem confitentis exploret:& pro sua spirituali prudentia, & prudentia arbitrio, ex verbo Dei informando, morbis confitentis salutarem medicinam adhibeat. Huc enim respicit parabola de Samaritano Lu.10.

exhibuerunt suũ scriptum signatum C.

Vis autem huius sacramenti est,vt intelligant, ne dubitent,qui eo signo à peccatis,quæ iam legitimè confessi sunt, absoluuntur & ecclesiæ reconciliantur,se peccatorum vinculis liberari,& Christum in cœlis ratum habere, quod minister eius nomine gerit in terris. Et quoniam potestas clauium se latius quàm ad remissionem peccatorum porrigit, de ijs postea fusius dicemus.

Nn De satisfactione protestãtes exhibuerunt scriptum suum signatũ. D

De satisfactione quoque docendum est, satisfactionem propitiatoriã culpæ, & abolitoriam æternæ pœnę soli Christo tribuendam esse, Satisfactionem verò Canonicá quę & castigatoria dici potest, à parrochis & præpositis sacramentorum acceptam, & ex fide peractam, præteritorum peccatorum causas excindere, & peccati reliquiis mederi,temporariam quoque pœnam seu tollere seu mitigare. In exemplum denique adhiberi. Cæterum pœnarum reseruationẽ neminem ad integrũ nosse nisi Christum Iesum, cui pater omne iudicium dedit, & propterea pœnarum discussionem,& exactum iudicium,soli Deo relinquendum esse.

DE SACRAMENTO MATRIMONIJ. XVI.

Oo

MAtrimonij sacramentum solis Christianis perculiare est,qui sciunt matrimoniũ, quod in Dei & Christi nomine iungitur,& contrahitur,vnius viri & fœminæ vnius,sanctam & rectam esse coniunctionem,benedictione & consecratione Christi firmatam,quòd non ita in infidelium matrimonio obtinet,Christus enim,sublato Iudaico diuortio,quod genti illi Moyses ob duritiam cordis permisit,matrimonium in primæuam vindicauit puritatem. Matth.19. Id quod etiam intimæ illius sui& ecclesiæ coniunctionis sacrum symbolum esse voluit Ephe.5.

Verbum huius sacramenti situm est in sermone Christi,dum inquit: Qui fecit hominem ab initio,masculum,& fœminam fecit eos,& dixit: propter hoc dimittet homo

patrem & matrem,& adhærebit vxori suæ,& erunt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo deus cōiunxit, homo non separet. Et paulo post, Moyses ob duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras, ab initio aūt non fuit sic. Quamobrē quicunq; dimiserit vxorem suā, nisi ob fornicationē,& aliam duxerit, mœchatur. Quod Apostolus 2. Cor. 7. interpretatur, cū ait: His qui in matrimonio iuncti sunt, precipio. non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam. aut viro suo reconciliari.

Elementū huius sacramenti, est exterior illa viri & mulieris cōiunctio, qua in Dei nomine & Christi in ecclesia copulātur. Quod Paul⁹ vocat nubere in domino. 1. Cor. 7

Vis ergo sacramenti est, vt intelligant coniuges se nō humana, sed diuina authoritate coniunctos, gratiam accepisse, qua ipsis legitimus coniugalis congressus nō imputetur ad culpam, qua & Christianus gentilē coniugem secū manere eligentem sanctificet,& sanctos, hoc est, Deo dicatos filios exuscitet, qua deniq; perpetuam fidem coniugi seruet, vt sint duo in carne vna, vt Christus & ecclesia. Tob. 3. & 6. Hebr. vlti. 1. Cor. 7. Ephe. 5. Huius sacramenti vim ignorantes Manichæi & Tatiani, qui & Eucratitæ, matrimonium ex doctrina dæmoniorum prohibentes, apostolica censura damnati sunt. 1. Tim. 4.

Quæ verò de diuortijs & matrimonialibus iudicijs deliberanda erunt, reseruentur ad reformationem.

DE SACRAMENTO VNCTIONIS INFIRMORUM. XVII.

VNctio infirmorum in Ecclesia vsitata ex verbo Iacobi Apostoli desumpta est. Hic enim Apostolus, haud dubium non suo nomine, sed vt seruus Iesu Christi vobis tale mandatum reliquit. Infirmatur quis, inquit, in vobis? inducat presbyteros vt oret super eum, vngentes eū oleo in nomine domini,& oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus: etsi in peccatis sit, remittentur ei. Iacob. 5. in quo situm est huius sacramenti verbū quod fide apprehenditur. Oleum vero est huius sacramenti elementum, quo significatur ægroto, quod morbo suo infirmitate corporis delassatus respirare debeat in vno Christo,

ſto,qui eſt vnctus oleo lætitiæ præ omnibus participibus ſuis,vt cogitet ſe veluti athletã aliquem in extrema pugna conſtitutum in nomine domini inungi ,ne vlla vi morbi nullíſve diaboli inſultibus ſuccumbat,ſed confortatus fide,carné,mundum & ſatanam ſub pedibus velociter conterat,idque in illo,in quem vngitur. Chriſto.

Ad hoc ergo hæc vnctio adhibetur cum oratione , vt infirmus in fide,& Eccleſiæ oratione confirmatus, confidat ſe à deo velut viuũ Eccleſiæ membrũ reſpici & exaudiri,vtque velut fortiſſimus miles inuictam ſpem ſumat de aduerſis omnibus in Chriſto triumphandi,vt deniq; certa fiducia,ſiue moriatur,ſiue reconualeſcat,æternam ſalutis promiſſionem infallibilis Dei,non aliter,atque certiſſimæ anchoræ innixus complectatur & expectet.

DE VINCVLO CHARITATIS, quæ eſt tertia Eccleſiæ nota. XVIII.

TErtia nota,qua dignoſcitur eccleſia,eſt vinculũ charitatis,& pacis, Ephe. 4.inter cætera eccleſiæ chariſmata lõge prę̃ſtantiſſimũ,1.Cor.13.quod vt in eccleſia firmum conſtaret,vocauit nos initio De⁹ per baptiſmũ vnitatẽ corporis myſtici,vnoq; quẽ cœlitus demiſſum hauſimus,ſpiritu nos potauit,vt ſcilicet inuicẽ eſſem⁹ mẽbra. Pp.

DE ECCLSIAE HIERARCHICO ordine,& in conſtituenda politia authoritate. XIX.

SIc autem corpus iſtud Myſticum,& multis mẽbris coagmentatum temperauit,vt vnum alterius operat indigeret , & quod præſtantius , & nobi lius eſt,ignobilius , & infirmius non deſpiceret , quo nullum eſſet in corpore ſchiſma,ſed in idipſum ſolicita ſint mẽbra,vt ſi quid patitur vnum membrum , compatiantur cætera ſiue honorificetur vnum membrum , congaudeant ſimul & omnia membra.

De hoc toto articulo exhibuerũt ꝓteſtantes ſuum articulum de vnitate eccleſię ſignatũ. E.

Vnicuique ergo membro data eſt gratia ſecundũ menſuram donationis Chriſti. Nam etſi idẽ ſit ſpiritus, tamen diuiſiones gratiarum ſunt:idem ſit domin⁹,diuiſiones miniſteriorũ ſunt:idem ſit Deus,qui operatur oĩa in omnibus,diuiſiones tamen operationum ſunt.1.Cor.12.

Itaque ipſe dedit quoſdam Apoſtolos,quoſdam autem prophe-

prophetas,alios vero Euangelistas,alios verò pastores & doctores ad instaurationem sanctorum in opus ministerij,in ædificationem corporis Christi,donec perueniam⁹ omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectũ,in mensurã ætatis plenæ adultæ Christi, vt iam non simus paruuli fluctuantes,& non circũferamur omni vento doctrinę,per versutiam hominum,per astutiam qua nos adoriuntur vt imponant,nobisveritatẽ autẽ facientes in charitate crescam⁹ in illo,per omnia qui est caput Christus,ex quo totum corpus compactum & connexum, per omnem iuncturá subministrationis, secundum operationem in mensura vniuscuiusque mẽbri,augmentum corporis facit in ædificationem sui per charitatem. Ephe. 4.

Quamobrem,vt D.Cyprianus inquit,Ecclesiæ vnitas firmiter tuenda & vindicanda est,maxime ab Episcopis, qui in ecclesia Apostolorũ loco prędent,vt episcopatum quoque ipsum vnum atq; indiuisũ probemus. Episcopatus siquidem vnus est,cuius à singulis in solidum pars tenetur Ecclesia vna est,quæ in multitudinem, latius incremento fœcunditatis extenditur, quomodo solis multi radij, sed lumen vnum, & rami arboris multi, sęd robur vnum tenaci radice fundatum.

Proinde quoque Christus quanuis apostolis omnibus vt idem Cyp.ait,post resurrectionem suã, parẽ potestatẽ tribuat,tamen vt vnitatem manifestaret,vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua authoritate disposuit: hoc enim vt subiicit,erant vtique cæteri Apostoli, quod fuit Petrus pari consortio præditi & honoris & potestatis. Sed exordiũ ab vnitate proficiscitur,vt ecclesia vna monstretur. Hactenus ille.

Hinc scripturæ Petrum veluti verticem,& os,& principẽ apostolorũ describunt,cui Christus nedũ potestatem sed & nomen suum communicauit,etsi non ipsi soli,sed tamen ipsi principaliter cum aliis: vt vnitas ecclesiæ insinuaretur præcipuam solicitudinem,dũ ei pascendas oues committeret, Iohan.12. imposuerunt, & curam confirmandi fratres in ædificationem & robur ecclesiæ iniunxit., Lucæ. 22. Quam & statim in exordio ecclesię suscepisse videtur. Quemadmodum in actis Apostolorum legimus Capite nono

te nono, quod transiuerit & inuiserit vniuersos, quam tamen non in destructionem eorum, quæ cæteri bene ædificassent, sed in confirmationem magis contulit, cum scilicet agnosceretur Euangelium per cæteros prædicatum per omnia respondere Euangelio sui apostolatus: atque adeo vnum, & idem Euangelium omnium esse, quę & Paulo fuit causa proficiscendi Hierusalem, & conferendi Euangelium cum Petro, Iacobo, Iohanne. Galat. 2. Non quod Euangelium per Paulum prædicatum, id quod à solo deo acceperat, ab illorum authoritate penderet, sed vt illi eandem prædicationis gratiam in Paulo agnoscentes, dextras ei societatis, quod est concordiæ & conuenientiæ signum, darent, & eo signo ecclesias in fidei & charitatis vinculo confirmarent, vt inter cæteros Tertullianus testatur.

Et quia Christus hanc ecclesię vnitatẽ hierarchico ordine vsq; ad finem durare voluit, idcirco in locũ Apostolorum diuina nimirum dispensatione, successerũt Episcopi, qui singuli singulis ecclesiis vt Hieronymus inquit, in schismatis remedium propositi sunt ne vnusquisque ad se trahens ecclesiam Christi, vnitatem rumperet. Inter Episcopos quoq; cuiusq; prouinciæ vnus Archiepiscopus qui & Metropolitanus. & inter Metropolitanos, Patriarchæ seu Primates constituti sunt, qui initio tres tantum numerabantur. Quorum Romanus veluti cathedram Petri vicaria successione obtinens, Primas iudicatus est, nõ quod dignitate sacerdotij cæteros antecelleret, sed magis amplitudine sollicitudinis, & prærogatiua iurisdictionis, vt ecclesiæ vnitas conseruaretur, anteiret. Hoc ordine ita custodito, & per legitimam successionem Episcoporũ conseruato, vinculum illud charitatis omnibus charismatibus supereminens in primis firmatur. Quod Ireneus ĩ libro. 3. & 4. contra hæreses sæpe testatur ac docet. Cæterum vt vinculum illud charitatis, quod, vt Augustinus inquit, proprium est catholicæ ecclesiæ donum, commodius retineretur, Christus ministris & ecclesiæ suæ potestatem fecit, politiam ecclesiasticam ordinandi, qui in piis cæremoniis & disciplina ecclesiastica cõsistit. Iã quod ad cæremonias attinet

as attinet,mandatum habent & poteſtatem, qui præſidét, nedum cæremonias,quas ad excitandam retinendamque pietatẽ facere arbitrabuntur,ordinis & decoris cauſa conſtituendi:ſed & ritus externos in diuinis literis expreſſos ad fidei & charitatis regulam dirigendi ac exhibendi, ac prout,ſecundum temporum ac locorum rationem,fidelium ſaluti expedire & ſufficere nouerint diſponendi ac moderandi,quo ſpectat illud Euangelij.Quia dominus eſt filius hominis etiam ſabbati.Lucæ ſexto.Item de diſciplina (quæ à claue iuriſdictionis pendet,& ſine qua euangelic⁹ vigor in eccleſia non ſubſiſtit)conſtituenda ac diligenter retinenda,præſides: ac obediendi præpoſitis,ſubditi mandatum habent. Heb.13.1.Cor.11.

Sic tamen,vt hæ cæremoniæ & diſciplina hoc fine in Eccleſia inſtituantur,& adminiſtrentur,non vt in illis fiducia ſalutis,quæ in gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cõſiſtit,reponatur. Hoc enim eſſet Deum fruſtra colere mandatis hominum, contra mandatum domini. Matth. 15. & Eſaię 1.Sed tantum vt ſint incitamenta & retinacula pietatis,vt omnia in Eccleſia pie,decenter,honeſte,& ordine fiant.1.Corin.14. Quæ tales quoque erunt, ne vllatenus ab Euangelica puritate & ſimplicitate diſſentiant,néve laqueum conſcientijs inijciant,& Chriſtianæ nihil derogét libertati.1.Corinth.7.

Libertas autem Chriſtiana in hoc potiſſimum ſita eſt, vt qui gratia Chriſti Ieſu,& donatione ſpirit⁹ ſancti à coactione legis liberati ſumus,vltro facientes,quæ lex moralis præcipit,ſciamus iuſtitiam noſtram,quæ ſpiritualis eſſe debet,ab externis obſeruationibus non pendere, eas ſicut propter retinendam & fulciendam fidem infirmorum, & charitatem inſtitutæ ſunt,ita charitati cedere debere, atque etiam ſi res ita poſtulare videtur, ſine peccato omitti poſſe. Ita tamen ſi abſit & ſcandalum & contemptus. Luc. 6. Tunc enim ſemper plus illud valet,miſericordiam volo,& non ſacrificium. Mat.12. Hactenus de eccleſiæ notis & authoritate generatim dictum ſit.

DOGMATA QVAEDAM, QVAE eccleſiæ authoritate declarata, firmata ſunt. XX.

Cæterum

CAeterum quædam etiam ſpeciatim recenſenda ſunt, quæ hac authoritate, qua eccleſia tum in dijudicãdis ſcripturis & dogmatibus, tum in conſeruanda politia vtitur, firmata ſunt & conſtituta. Ex prima illa itaque authoritate, qua eccleſia de ſcripturarũ interpretatione, intellectu, & mente iudicat, ſunt ſequentia dogmata, & explicationes veluti diuinitus traditæ, vt ſunt Symbolum apoſtolorum, de conſubſtantialitate Trinitatis, de ęqualitate perſonarum de duabus naturis, & vnitate perſonæ in Chriſto de duplici voluntate in Chriſto, de peccato originali, de baptiſmo infantum, & ſimiles.

Hac quoque authoritate receptum eſt, ſanctos, qui ad vitam futuri ſæculi præmiſſi ſunt, veluti nobiliſſima Eccleſiæ membra, quos pater cœleſtis filios agnoſcit & honorat, Iohan. 12. Filios vt fratres ac cohæredes habet, Roman. 8, Spiritus ſanctus templa ſua vocat. 2. Corin. 6. laudandos: ac eorum memoriam, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſociemur, religioſa ſollennitate celebrandam eſſe, quemadmodum Augu. habet, contra Fauſtum Manichæum, lib. 20. ca. 21. Et paul⁹ ad Heb. 13. Quorum inquit, intuentes exitum conuerſationis, imitemini & fidem. Sentit enim eccleſia (nec deſtituta quidem in hoc ſcripturis) ſanctos miro deſiderio ſalutis noſtrę (vti vnius eiuſdemque nobiſcum corporis membra, quæ ſine nobis conſummanda non ſunt, Hebræ. 11.) teneri, & proinde eos Deum pro nobis exorare, Deum quoque ſanctos pro nobis ſolicitos exaudire, & propter illos nobis benefacere. Exo. 32. Danie. 3. Et vt non dubium eſt, ſanctis ſua eſſe merita, quæ tamen etiam Dei ſunt dona: ita communi Eccleſiæ conſenſu receptum eſt, vt pie in hunc modum oretur Deus, quo ſanctorum ſuorum meritis præcibuſque concedat, vt in omnibus ſuæ protectionis muniamur auxilio, non quidem ipſorum meritis ex ſe, verũ per Chriſtum dominum noſtrum, cuius gratia & illi ſeruati ſunt, cui etiam omne meritum illi acceptum ferunt.

Nec damnandum eſt, ſi quis religioſa quadam pietate R r
& animi quodam ardore in commemoratione tam intimæ Dehac p-
noſtræ cum illis in Chriſto vnionis, eos etiam nomina- te& ſuper
tim appellet, ſed extra preces quæ ad altare offeruntur: in paragra -
quibus

pho se-queti pro testantes exhibue-runt scri-ptum suũ de sanctis signatũ.

quibus ad solum Deum patrem per Christum dirigenda est oratio, vt habet concilium Carthaginense tertium. Sic tamẽ vt tota fiducia in solum Christum Iesum omnis boni authorem reponatur, & nihil, quod Deo proprium est, sanctis tribuatur, tantum vero vt conserui, qui iam meruerunt fieri supernorum ciuium consortes, non secus quàm qui nobiscũ adhuc in carne sunt, sancti dei homines, adiuuandas nostras preces, apud deum implorentur.

F. S f. Et quia facilis est hominum à vera pietate in superstitionẽ lapsus, diligenter ac sedulo de his docendi sunt homines, hoc est, de collocanda solum in Deum fiducia, soli Deo sacrificia offerenda, solum Deum vt vnicum salutis nostræ authorem inuocandũ, sanctos vero non aliter habendos, quàm sedulos apud Deum precatores, nostræ salutis auidos, eosdemq; non in sua virtute, sed in ipso Deo (cui de illorum victoriis gratiæ agendæ sunt) honorandos, & imitandos,

Præclare certe Augustinus libro.3.contra epistolã Pelagij ad Bonifacium ca.3. non, inquit, constituimus martyribus templa, sacerdotia, sacra & sacrificia, quoniam nõ ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus, honoramus sane memorias eorum tãnquam sanctorum hominum Dei, qui vsq; ad mortem suorum corporum pro veritate certarunt, vt innotesceret vera religio, falsis religionibus victis atque conuictis. Quis autem audiuit aliquando fidelium, stantem sacerdotem ad altare, etia super sanctum corpus martyris, ad Dei honorem cultumq; constructũ, dicere in precibus: Offero tibi sacrificium Petre vel Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines, & martyres fecit, & sanctis suis angelis cœlesti honore sociauit, vt ea celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum, & palmarum, eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ recordatione adhortemur. Quæcunque igitur adhibentur religiosorum obsequio in martyrũ locis, ad ornamenta sunt memoriarum, nõ sacra sunt vel sacrificia mortuorum, tanquam Deorum. Hæc ille. De sanctorum martyrũ veris reliquiis, ea semper fuit in ecclesia sententia, quod reuerenter & religiose habẽdæ essent, primum

mum quod hi ſanctorum cineres & oſſa veluti quędam relicta nobis pignora,& exuuię,nos eius,quæ in illis fuit,fidei & charitatis commonefaciant, dum ſcilicet recogitamus hæc eadem oſſa illa,quibus compaginatum olim fuit corpus inhabitantis gratiæ domicilium,quibus cohęſerūt membra,iampridem templa ſpiritus ſancti fuiſſe. Qua recordatione fides noſtra in Deum,non dubium,excitatur, vt quemadmodum illi per fidem vicerunt regna,& operati ſunt iuſtitiam,ita & nos eundem fidei ſpiritum habentes,eorum exemplo confirmati,aduerſa omnia in domino vincere annitamur . Quamobrem etiam deum tam inſignia ſæpe miracula ad martyrum memorias,ędidiſſe compertum eſt,nimirum,vt fidem ſuorum incenderet , & eos ad imitationem ſanctorum prouocaret. Nam vt Auguſtinus:(cum eccleſiam in miraculo ad memoriam beati Stephani facto plaudentem refert) Quid,inquit,erat in cordibus exultantium,niſi fides Chriſti ? pro qua Stephani ſanguis effuſus eſt.

Deinde reliquiarum venerationem in hoc quoq; vtilē iudicauit vetuſtas,quod & futuram reſurrectionem tacito quodam affatu nobis promittant , & ſpem noſtram ad futuram glorificationē corporis expectādam erigant, quod certe tum fit,dum recolimus eadem illa ſanctorum corpora,quandoq;,etſi immutata,ad vitam excitanda,ac Deum noſtrum eſſe Deum Abrahā,Deum Iſaac , Deum Iacob, Deum inquam non mortuorum,ſed viuentium,

Sed quoniā hic facile ſurrepit ſuperſtitio, quod plurimus abuſus hactenus oſtendit,populus diligenter docendus eſt,nō fidere reliquiis,nec reliquias adorare,ſed in eis tantum exoſculari ſanctorum fidem, & charitatem , atque hinc vitę & doctrinę recordatione accendi , futurę́q; reſurrectionis ſpe fulciri debere.

Verum & hoc interim valde cauēdum eſt,ne alię quā verę reliquię , & vera ſanctorum martyrum monumenta habeantur,né ve ipſę reliquiæ ad quęſtum exponātur aut circumferantur. Quod ita quoque in multis Synodis conſtitutum eſt.

Iam & imaginum vſum non in totum eſſe damnandū, communi Eccleſię cōſenſu probatur,ſed hoc omnino cauendum

uendum,ne illis aliter quàm imaginibus vtamur quod tũ fit,cum ad excitandam modo gestorum recordationem, & historiæ memoriam adhibentur,veluti cum imago saluatoris nostri non ideo statuitur, seu pingitur,vt ipsa quasi Deus colatur vel Christi etiam cultus aliquis ad eam instituatur, sed vt proponatur tamen, ad admonendum homines Christi, & eorum quæ pro nobis passus est, vt in eius amore incalescamus, cuius imaginem videre desideramus.

In primis ergo prouidendũ est,ne vllæ imagines quã verarum rerum & historiarum in Ecclesiam inuehantur. Deinde,ne ad sæculi vanitatem affingantur. Denique, ne in imagines ipsas vlla fiducia collocetur. Nam tum demum sine periculo retinentur, si nihil eis diuinitatis tribuatur,si nulla spes salutis in eis reponatur,sed tantum ad memoriam,& recordationem,veluti quædam trophæa rerum diuinitus gestarum habeantur, & quod imagine repræsentatur,non autem ipsa imago veneretur.

Vv

De missa exhibuerum Protestantes proprium scriptum signatũ.

G.

Ad hæc omnis ecclesia,Missam,in qua verum corpus & verus sanguis Christi conficitur,sacrificium esse consentit,sed incruentum & spirituale,in ea enim (modo pie & religiose agatur) Deo quattuor spiritaliter offeruntur. Initio enim Christus qui seipsum patri in mortali corpore cruentã sufficientem & bene placentem pro totius mundi peccatis hostiam cruci affixus obtulit idem ille in Missa(quæ est omnium sacrorum sanctissima actio, & publicum in ecclesia ministerium) totius ecclesiæ nomine repræsentatiuo sacrificio, eidem Deo patri immolatur.

Quod certe fit cum ecclesia illum eiusque verum corpus & sanguinẽ Deo patri pro totius mundi peccatis pia prece sistit Nam etsi oblatio illa in cruce semel facta trãsiit non reiterabilis,victima tamẽ ipsa immolata perpetua virtute consistit, vt non minus hodie in conspectu patris oblatio illa in ijs, qui eam Deo religiosa fide repræsentant, sit efficax, quàm eo die,qua de sacro latere sanguis & aqua exiuit.

In quam sententiam patres corpus & sanguinẽ Christi in altari præsentia,nunc preciũ propeccatis totius mundi,nunc precium redemptionis nostræ,nunc victimam salutarem

lutarem appellare consueuerunt. Et Chrysostomus testatur nos eandem hostiam, quæ semel oblata est, in sancta sanctorum semper offerre, atque vnum esse vtrobique sacrificium, vnum Christum, & hic plenum existentem, & illic plenum, sic tamen, vt quod nos agimus sacrificium exemplar sit illius, in commemorationem eius, quod factum est semel. Nec ab re, Deus enim in hoc donauit nobis Christum Iesum filium suũ, vt de nostris viribus diffisi, deq; nostris peccatis nobis probe conscij, illum veluti vnicam & potissimam victimam pro nostris peccatis satisfactoriam Deo patri repræsentemus. Ipse enim natus est, ipse datus est nobis, vt quicũq; in eũ credimus, non pereamus, sed pacem cum Deo, recõciliati per sanguinem eius habeamus.

Secundo. Ecclesia in hoc Missæ sacrificio seipsam quoq; quatenus Christi mysticum corpus est, per Christũ deo offerre non dubitat. Dum enim ex immolatiõe Christi semel in cruce peracta, spiritualiter agnoscit nos in vniuersum omnes perditos esse, nisi per vnicam illam hostiá reconciliati seruemur, fit vt vicissim se totam Deo cõsecret, quemadmodum Christus nos omnes in cruce portabat, & totius ecclesię causam gerebat, eam in seipso Deo patri offerens. Sic ecclesia tantam oblationem pia deuotione recolens, se totam per Christum Deo viuo vicissim dedicat.

Et quoniá ramos suos in præterita, pręsentia, & futura tempora extendit, & membra habet non tantum, qui p̃sentem vitam adhuc ex fide viuũt, sed etiam qui cum signo fidei p̃decesserunt. Idcirco in hoc augustissimo sacrificio, quod per publicũ ministeriũ cõsentiente fide peragit, cũ recolit Christum ob id mortuum semel, vt & viuorum & mortuorum dominetur, non se diuidit, sed veluti se totam colligens non solum præsentium, sed & sanctorum, quos iam certo apud Deum viuere nouit, & aliorum quoq; fratrum & sororũ, (qui in domino sed non defecati satis, obdormiuerunt) meminit, ac testatur se in hoc sacrificio vnitatem corporis Christi intelligere: seq; per fidem tũ illorum, qui apud Deum viuunt, societati, suaui communicatione copulari, tum cæterorum omnium in Christo membrorum pia solicitudine & charitate tangi & teneri.

Quamobrem patres testantur, Ecclesiam in eodem sa-

crificio non solum memorias martyrum cum ad excitandam imitationem,tum vt meritis eorum consocietur,religiose celebrare,sed & pro fidelib⁹ defunctis,in vniuersum supplicare atque à Deo horum animas eiuscemodi precibus subleuari:qui tamen vt hoc eis post mortem prodesse possit,in hac vita sibi per fidei meritum comparant.

Tertio. In missa sacrificium laudis(quę huius quoque constitutionis finis est)offertur,hoc est, sacrificium fidei, spei,& charitatis,atq; id in primis gratiarum actionem cõplectitur,quam pro illo summo beneficio & nobis & vniuersæ ecclesiæ collato persoluimus , propter quam tremenda & reuerenda ista mysteria, Eucharistia appellantur,quòd sint beneficiorum recordatio plurimorum , caputq; diuinæ erga nos charitatis ostendant, nosq; faciant debitas Deo gratias semper exoluere. Gratiarum actioni communicatio & confessio doctrinæ,obsecrationes , orationes,postulationes & preces pro omnibus hominibus,& pia vota,sacrificia certe spiritualia & Deo grata , coniuncta sunt,quæ etiam in præsentia tanti sacramenti magis efficacia & plus valere censentur , vt enim Cyprianus inquit. In huius veracissimi & sanctissimi corporis præsentia non superuacue mendicant lachrymæ veniam , neque vnquam patitur contriti cordis holocaustum repulsam. Hic Hierarcha pius , eleuatione manuum crucis mysterium repræsentans,confidenter orat pro sua & populi ignorantia. Hactenus ille.

Postremo. Ecclesia & dona quædã,tam panis quàm vini,ex quibus partim corpus & sanguis Christi cõficiebantur,offerebat,partim & eleemosynæ fiebãt. Et iustum est, quod populus in hoc sacrificio se non tantum verbis Deo consecret,sed & symbolo aliquo externo testetur,quod se totum dedicet Deo. Nam is mos in ecclesijs pene abolitus est,cũ olim omnibus diebus dominicis panis & vinum , & res aliæ ab omnibus tum viris tum mulieribus ad altare offerebantur,quemadmodum decreta,quę Fabiano tribuuntur,testantur. Iã si Canon ille missæ (quem veteres solennem & prolixam precem super panem & calicem trifarie digestam appellarunt)in hunc,quẽ diximus,sensum, intelligatur,nihil habet incommodi,superstitiosa tãtum absit opinio

opinio: quia quidam, de natura & energia hui⁹ sanctissimi sacrificij male edocti, virtutem eius ex solo externo opere quod facit sacerdos, in se deriuari putabāt, tametsi illi nullam viuam fidem afferrent, nullam pietatem adhiberent, nulla cōmunione, vel precū seu orationis, sacrificio assensum præberent. Quales erant, qui nulla sua nephandæ impietatis & execrandorum flagitiorum habita ratione, in peccandi proposito perseuerantes, se huic sacratiss. ac diuiniss. actioni damnabiliter miscuerunt, persuasi sibi missam solius externi operis, quod sacerdos facit, virtute ꝓdesse. Etsi ipsi nihil probæ mētis afferrent. Quæ opinio damnáda est, atq; etiam tales, si publica sint crimina, à sacris arcēdi, si occulta, vt se à tam tremendis mysterijs, dum resipuerint, subtrahant, docendi sunt.

Hic protestantes exhibuerūt suum articulum de priuata missa signatum H.

Zz.

DE VSV ET ADMINISTRATIONE SACRAMENTORUM, & CÆREMONIJS QUIBUSDAM SPECIATIM. XXI.

SVnt ex vna parte, quibus persuasum est, missam peragi non debere, nisi adsint, qui cū sacerdote sacrificante sacramenti corporis & sanguinis sumptione cōmunicēt. Quod eo fine hoc sacramentum primū per Christū institutum & cōmendatū sit, vt vnus panis & vnū corp⁹ multi simus: quod ex vno pane & vno calice participamus, atq; hunc fuisse veteris ecclesiæ morem astruunt.

Sunt ex altera, qui existimant missam etiā pie celebrari, si modo adsint, qui spiritualiter tantum cū sacerdote cōmunicent, & sacrificio consensum præbeant, & si horum quoq; sententia populus docendus, & diligenter admonendus sit, vt quā sępissime cōmunicet, & qui quotidie peccat, quotidie quoq; anhelet ad sumendam medicinā. Atq; hanc sententiam, ne cum veterum quidem more pugnare dicunt, ac etiam putant hunc vsum iustificationi Christi nihil præiudicare, quod sacerdos hoc publicum in ecclesia ministerium gerens, se omnibus, qui toto terrarum orbe hoc sacramento participant, per fidē adiungat, ad hæc verentur isti, ne si hic vsus ex ecclesia tollatur, fieri posse, vt (q̄ est hoīm præsentis tempestatis in frequētandis mysteriis accidia) hoc sacrificium laudis, quod Christus in Ecclesia frequentissimum esse voluit, quā rarissime celebretur. Ac

Hui⁹ sententiæ nos sumus, sed consilium quod subiungitur i libro num id tale sit, vt eo possit tranqllitati Ecclesiarum vtrinq; cō modè & Christianè consuli relinqm⁹ Cę. Max. & sacri imperij ordinib⁹ expēdendum. Iulius Pflug. Iohannes Gropper.

demum etiam in totum fere omittatur.

Hic quoniam vtriq; de sua sententia sunt persuasi, fieri forsan possit, vt singuli in suo sensu abūdare permitterent, ne hi qui sine cōmunicantibus sacramentaliter, cū astanti bus tamen & cōsensum sacrificio præstātibus, sacrificium offerunt, damnarentur. Illi vero non cogerentur aliter q̃ præsentibus communicantibus Missam habere.

Rursum sunt ex vna parte, qui dicūt Sacramentū corporis & sanguinis sub vtraq; specie populo administrari debere, quod id Christi mandato & institutioni, & mori veteris ecclesiæ sit consentaneum.

Sunt ex altera, qui cum existiment hoc potissimum in Sacramentis spectandum, quo signatis magis quàm signis fruamur, & acquiescamus, ac constet interim sub vna tantum, quantum sub duabus speciebus contineri, asserendum non esse, vt impium damnandum, quod ecclesia iam multis sæculis laicos vna specie contentos recte communicare & nihil contra institutionem Christi facere est arbitrata, eo maxime, quod Christus eam authoritatem ecclesiæ reliquisse videatur, vt in externis sacramentorum cæremonijs eam moderationem adhibere possit, quæ pro ratione temporum & locorum fidelium saluti, cum sufficere, tum commodare existimetur.

Verū cum iá plurima in Germania plebs persuasa sit, Christi mandatum & institutionem requirere, vt integra sacramenta accipiat, & omnino cauendū, ne quis ad hæc sacrosancta mysteria participanda cū mala conscientia accedat, operæprecium videbitur, si ecclesia, ad medendum his malis, omnibus liberum faciat, sub altera vel vtraq; specie communicare, sic tamē ne hinc cuiq; vlla ansa præbeatur, receptam hactenus in ecclesia consuetudinem temere damnandi, vel posthac inuicem iudicandi. Certe cæremoniā istam cōmunionis vtriusq; speciei ad necessitatem alligare absurdum fuerit, vel propter abstemios, ægrotos, & similes qui à vini specie plane abhorrent.

Deniq; sunt ex vna parte qui postulant sacramenta ea lingua administrari, quo à populo intelligatur, vt is clare ac diserte intelligésq; agatur, ad omnia respondeat. Amē.
a. 2. In quo Paulum Apostolum 1. Cor. 14. authorem citant.

Sunt

Sũt ex altera,qui putãt in Latina Ecclesia latinam linguam retinendam esse,ac sufficere arbitrantur, si populus subinde in cõcionibus de his quæ in missa aguntur, clare ac diligẽter edoceatur,ac admoneatur singulis actionibus suum adhibere cõsensum,pioq; desiderio apud Deum ambire, vt publicis ecclesiæ votis aurem suæ benignitatis ac commodet,si tamen ad hæc populo, quod epistolæ nomine,& quod ex Euangelio recitatur,lingua ab eo intellecta explicetur. Atq; hi etiam verentur,ne si hęc summa mysteria ad tantam ac tam promiscuam multitudinem (quæ est præsentis ecclesiæ facies)lingua vernacula frequẽter afferantur & decantentur,fore vt ab impijs & male institutis in canticũ & prouerbiũ vertantur, atq; ita impingatur in id quod inhibuit Christus,ne,scilicet,sanctũ canib⁹ dareĩ.

Verum hic facile ab eruditis & pijs viris ea moderatio inueniri ac institui poterit,quo fiat vt neq; dignitati sacramẽtorũ quicq̃ detrahatur, neq; sanctæ plebi plus rerũ,quę geruntur,intellectos,& suũ amen subtrahatur. Et cum antiqui ritus & obseruationes,qui circa secramentorum administrationem nobis quasi per manus traditi sunt,raram pietatem redoleant:erunt quoq; deligendi viri tum docti, tũ pij,qui eosdẽ ritus ac formulas diligẽter inspiciãt & examinẽt,vt si quid forsan irrepserit,ꝙ ad pietatẽ nihil fecerit id tollaĩ,& antiqua puritas & synceritas sacris restituatur.

DE DISCIPLINA ECCLE-siastica. XXII.

HAnc constat in ecclesia quàm maxime necessariá esse,quod ea sola fidei ac spei nostræ retinaculú sit, & custos itineris salutaris,dux,magistra,fomes,& nutrimentum virtutis,quæ facit in Christo & vnitate corporis eius semper manere,iugiter in Deo ad proximi vtilitatem viuere,& ad promissa cœlestia,& diuina præmia peruenire,quam sectari salubre,negligere lætale est. Quemadmodum D. Cyprianus docet. Hæc est quam Apostolus Timotheo ac Tito Episcopis pręscribit,vt norint,quomodo eos oporteat in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei, columna & firmamentum veritatis. 1. Tim. 3.

Iam vt hęc ob nimiam rerum præsentium exulceratio nem subito ad seueritatem antiquorum canonum reuoca-

ri non possit,annitendum tamen modis omnibus est, vt saltem,quoad fieri potest,ecclesię restituatur,ac in dies magis ac magis augescat.

Est tamen in ecclesia duplex omnino disciplina spectãda & requirenda,vna cleri,altera populi.

Vt autẽ cleri disciplina instituatur,antẽ omnia necessarium est,vt ad gubernandas & regendas ecclesias,ac alia publica ministeria gerenda,nulli nisi probati & idonei assumantur. Id quod debet omnibus omnium graduum ministris,tam summis quàm medijs & infimis, obtineri. In vsum itaq; reuocandæ sunt canonicæ electiones, & electorum examina,manuum impositiones,cõfirmationesq; ad apostolicã regulam & veteres canones exigẽda, & omnino prouidendũ,vt quę gratis impartiri Christus mandauit,gratis quoq; dentur,& omnis omnino symoniæ labes ab ecclesia tollatur. Item,vt nulli nisi ad certum ministerium,vt habet Chalcedonense Concilium, ordinentur.

Deinde vt quilibet suum officium sedulo ac diligenter faciat & exequatur,ac interim caueat ne falcem suã in messem alienam mittat secundum veterum canonum instituta. Et inter cætera vt Episcopi Germaniæ,qui ecclesiarum regimini, Imperatorum beneficio,ciuilem administrationem coniunctá habent,eã quã debent ecclesijs curã,præcipuam habeãt,& in hoc potissimũ sint,vt ecclesijs vbiq; de idoneis ministris prospiciãt,manus nemini cito imponãt. 1. Tim. 5. sed viros constituãt boni testimonij plenos spiritu sancto,ac sapientia,nõ ad ociũ,sed super opus. Act. 6.

Insuper,quo nihil magis necessariũ est,sedulo inuigilandum erit,vt vita ac mores ministrorum sua professione digni sint,vt primum vita, deinde doctrina populum instituant,ne quos sermone ædificant,destruant exemplo,vtq; singulorum ministerijs mores quoq; respondeant.

De cœlibatu protestantes exhibuerũt suum scriptum signatũ I.

Hic optimus habendus est præceptor Paulus, q qualẽ oporteat esse Episcopum,quem & presbyterum appellat, & quales diaconos,suum Timotheum ac Titum diligenter edocet. Ex qua Apostolica formula pene oẽs antiqui Canones,qui de vita ministrorum sunt,dimanauerunt.

Et quoniam viderunt Patres, Paulo quã maxime curæ fuisse,vt qui ministrarent ecclesijs,ab omni solicitudine liberi

fieri,ea tantũ quæ domini sunt curarét,atq; eũ q cum vxore est de ijs nõ posse nõ solicitũ esse,quę sunt mũdi.1.Co. 7.plurimũ semper fuerunt propensi ad indicendam ministris perpetuam continentiam,etsi in hac re non eadem seueritate vetus & recentior ecclesia vsæ fuisse reperiantur.

Vetus enim ecclesia eos,qui tantumvnius vxoris mariti essent,ad sacerdotium asciuit,ac decreuit etiam ne tales vxores suas religionis obtentu abiicerent,vt habet canon Apostolorum octauus Gangarensis concilij, & sententia Paphnutij in concilio Nicæno recepta.Eos vero qui post baptismum duabus nuptijs implicati fuissent, aut concubinam habuissent,aut viduam duxissent,aut diuortio separatam à viro,aut meretricem,aut ancillam,aut aliquã,quæ publicis spectaculis mãcipata fuisset, à sacerdotali cõsortio excludebat,vt habet Canon Apostolorum 16.

Cæterum ijs qui cœlibes ad sacerdotiũ vel diaconatũ peruenissent,matrimonio interdixit,vt habet Canon Apostolorũ 25.Nisi tamen diaconi in ipsa ordinatione protestati fuissent,se velle haberevxores,nec posse se continere. Hi enim si ad nuptias venissent, manebant in ministerio, propterea quod ijs Episcopus licentiã dedisset,vt testatur concilium Ancyranũ,Canone 9.Eos vero q nulla protestatione facta contra tacitã professionẽ nuptias contraxissent,à ministerio tantũ submouebat,hoc est,offerre,& sermonem ad populum facere,aut aliquib⁹ sacerdotalibus officijs perfungi non permittebat,laico tantũ communione eis concessa,vt habet Canon 15.concilij Ancyrani.

Deniq;,qui contra expressam professionẽ,& votũ,matrimoniũ contraxissent,excommunicabat', sed interim ea erat apud Episcopũ loci authoritas,vt talibus cõfitentib⁹ A.3
humanitatẽ facere posset,vt habet Canon concilij Chalcedonensis 15.& 16.Matrimoniũ vero nõ diremit,vt testa A.4
tur Augustinus Canone nuptias 27.quæstione 1.

Porro,ne Episcopus aut qsq̃ ex clero subintroductam mulierẽ haberet,omninovetabat,vt habet Canon 3.Synodi Nicænæ.Clericos vero in fornicatione deprehẽsos extra ecclesiam abiecit,& ad pœnitentiam inter laicos agendam redegit , vt habet Canon 1. concilij Neocæsarien. Postea recentiores Canones cõiugatos ad sacerdotiũ seu

diaconatum promoueri vetuerunt. Presbyteros quoque & diaconos, qui ante ordinationem nuptiis iuncti fuissent, abstinere ab omni opere coniugali, atque adeò separari à coniugibus iusserunt. Matrimonia quoque qui presbyteri seu diaconi post susceptum ordinem contraxissent, diremerunt, & irrita declararunt. In hac ergo Canonũ diuersitate, si postremi Canones omnino post hac retinẽdi sunt, necessarium quoque erit, vt censuræ, quæ in fornicarios in veteribus canonibus distringuntur, in vsum quoque reuocentur, ne publicum scandalum ex impura ministrorũ vita ecclesiæ ingeratur.

Post vitam cleri recte institutam, pari cura prouidendum est, vt Parrochi puram & synceram doctrinam populo tradant, vt sanam habeant verborum formam, cuius finis sit ea quæ veræ fidei, & charitatis sunt, reiectis omnibus fabulis & quęstionibus curiosis, sedulo inculcare, quẽadmodum Apost. docet. Quod finis præcepti sit charitas, de corde puro, conscientia bona, & fide non simulata. Itẽ, vt verbum sine vllius contumelia, sed absque contentione spargant, ab errore caueant, falsam doctrinam arguant, sanæ verò doctrinæ fortiter adhæreseant. In quo opus erit, vt breuis aliqua formula, quæ doctrinę summam cõtineat, publica authoritate edatur, ad quam vbique Parrochi suas conciones exigant.

Prouidendum est quoque, vt in Ecclesia nihil, neq; in precibus, neq; in hymnis, neq; lectionibus, quam quod ex scripturis, & receptis authoribus deprõptum est, recitetur. Item, vt externi ritus, qui ad pietatem, honestatem, ordinẽ, & tranquillitatem ecclesiæ faciunt, obseruentur.

Et cum diuersitas ordinum, monasteriorum, & plæriq; abusus, qui in monasteriis committuntur, multis scandalo sint, nec monasticæ eum fructum pręsenti ecclesiæ afferat, quem attulit olim, reformationi quoque eius inuigilãdum est, vt post hac sint monachi, apud quos doctrina Christiana vigeat, qui linguas, & bonos authores conseruent, scripturas scrutentur, & explicent: concionibus & se, & populum instituant, sic tamen ne Parrochis in officio præiudicent, ac ea faciant, quæ eos antiqui Canones facere debere censuerunt.

Vt autem

Vt autem tales in Eccleſia miniſtri, ac etiã monaſticæ profeſſores haberi queant, conſtituendæ ſunt apud cathedrales & collegiatas eccleſias, & in monaſteriis ſcholę, quibus præficiantur viri tum docti, tum pij.

Et quoniam operarius dignus eſt mercede ſua: & miniſtris eccleſiarum, & profeſſoribus honeſta ſtipendia ſeu ſalaria cõferenda ſunt, ne egentes in ſuo munere tepeſcãt.

Poſtremo, vt hæc omnia in perpetuo curſu retineantur, habendæ ſunt ſuis temporibus generales, nationales, prouinciales, Epiſcopales, Archidiaconales, & aliæ ſynodi: in quibus de omnibus iſtis diligens inquiſitio fiat. Itẽ vt gradatim appelletur, & ſecundum veteres Canones de cauſis Eccleſiaſticis ordine & rite cognoſcatur.

DE DISCIPLINA POPVLI. XXIII.

CVm in ſancta plebe ſint ſenes, anus, iuuenes, puellæ. mariti, vxores, parentes, liberi, domini, ſerui. Sint itẽ diuerſa viuendi genera & vocationes, curæ erit Eccleſiæ miniſtris, vt omnes & ſinguli ſuam vitam & mores ad doctrinam Euangelicam conforment, vt vocationi ſuæ ſeruiant, & tranquillitati ſtudeant & paci.

Deinde vſus clauiũ, qui iuriſdictionis dicitur, in eccleſiam, quoad fieri poteſt, reuocandus eſt, & cenſura Eccleſiaſtica ſecundũ Apoſtolicã & veterum Canonũ cẽſurã reſtituenda, vt ꝗ publice criminoſi ſunt & impuri, ſeu refractarij & contentioſi, & qui eccleſiæ ſcandalo ſunt, à cõmunione & ſacris, donec reſipuerint, arceanĩ & prohibeãtur.

Pœnitentia quoq; publica, quantũ fieri poteſt, in vſum reuocanda, vt non niſi facta ἐξομολογήσει & obtenta reconciliacione, qui publice deliquerunt, in Eccleſiam recipiantur. Idque ad eam moderationem quam præſentia tempora ferant.

Poſtremo de ieiunijs, de delectu ciborum, ferijs, & ſimilibus corporalibus exercitijs, quę partim cæremonialia ſunt, partim diſciplinæ, facile conuenerit, ſi viris aliquot, pijs iuxta ac doctis, hoc negotij delegetur, vt hęc omnia ad eam moderationem reducant, quo nulli laqueum iniiciant, ſeu oneri ſint, ſed ad exercendam pietatem & opera vere bona (de quibus Decalogus & Euangelium præcipit) nos reddant alacriores.

ANNOTATIONES ECkII IN PRAECEDENTEM LIBRVM, VBI vel errat, vel friget vel cautè legendum eſt.

PRAEFATIO.

IMprobaturus aliqua libri præcedẽtis, pauca præfari volo: primo omniũ nemo exiſtimet
I me in cuiuſquã odium hęc annotaſſe, aut detrahendi libidine adactum: ſed veritate coactum (cuius merito ſemper debet eſſe victoria) in defenſionem veræ fidei catholicæ, hæc ad piorum inſtructionem & conſolationem ſcripſiſſe, quæ ſi Cæſa. Maieſtati (quæ mihi ſacroſancta eſt ac auguſtiſſima, ac à deo ordinata, digna profecto quæ feliciori ſæculo imperitaret) fuiſſent monſtrata, librum illum prorſus reieciſſet, nedum eum principibus catholicis, aut collocutoribus obtuliſſet: Nec eſt res noua, huiuſmodi libros principibus viris obtrudi: nam & Diuus Conſtantinus pius Auguſtus fidei expoſitionem ab Arrio & Euzoio ſuſcepit, tam artificioſe compoſitam: vt Imperator arbitraretur ipſos ſimilia credere his patribus, qui in Nicæa conuenerant: vnde perſuaſus ita eſt Chriſtianiſſimus princeps, vt teſtaretur eorum rectam eſſe fidem per epiſtolam ad Alexandrinos, Aegyptũ & Lybiam. Nemo enim ſuffìcit ſatis cauere hæreticorũ dolos: nam Impe. volens experiri de Arrio, percunctatus eſt, an Nicæni Concilij decreta ſeruaret? Ille repẽte ſubſcripſit: & imperator miratus ei iuramẽtum detulit: qui etiam fraudulenter hoc egit: ſcripſerat enim hæreſim ſuam in charta, quam ſub ala ferebat: vnde vere ſe iurare credidit, dicens ſic ſe ſapere, ſicut ſcripſiſſet, ſicut Zozomenes & Socrates hæc in ſcriptis reliquerunt: Sic circumuẽti ſunt doloſis ſcriptis, patres in Mareote, vt per calumniã contra Athanaſium geſta cõfecerint, dum Sardicã mitterentur: Sic & Syrmij tentati ſunt catholici, quos calliditate verborum hæretici decipere nitebãtur: Hoc idem ſimplicibus euenit occidẽtalibus epiſcopis Arimini, agente Thauro præfecto: Non enim intellexerunt illis propoſita, patrum ſententiæ Nicæni Concilij eſſe cõtraria ſicut Damaſus Papa teſtatur in epiſtola in Illyricum miſſa.

[Margin: Hiſt. tripar. lib. 3. cap. 6 — Cap. 10 — Li. 5. c. 17 — Lib. 5. c. 8 — Damaſus.]

Porrò

Porrò iure quodam librum hunc expugno:qui primus errata,& minus sobrie dicta illius,antequam veniret in colloquium,coram Reuerendissimo patre D. Antonio à Granuella Episcopo Attrebaten. viro optimo & catholico detexi. Quòd etsi nescio quem fingerent authorem libri,ante biennium mortuum:statim autem violenta præsumptione deprehendi authorem libri:qui tum aderat : nam librũ conabatur defendere:aut si non potuit resistere obiectionibus meis,dicebatur mitigare scripta libri,scribamus sic, faciamus ita:omittamus ista,cum similibus. Tacitus argumentabar apud me, nisi esses author libri, non auderes librum à Cæsare propositum mutare,minuere aut eiaddere: Dum autem infirmitate grauarer molestius ,intellexi amicarum , & virorum fide dignorum relatione omnibus catholicis doctoribus displicuisse hunc librum, in quem etiã scripsit Reuerendus pater D. Iohan. Mensing Suffraganeus Halberstaten : annotauit quædam Petrus Maluenda Burgen.cum aliis Hispanis D. Petro Orticio, D. Aluaro à Mascoco &c.ab initio vsque ad calcem iudicium desuper fecit,D. Nicolaus Apelles Bauarus , annotauit quædam D. Burckardus de monte Geldrius , quædam etiam annotarat D. Iohannes Cochleus,cuius zelum in fide iam viginti annis , tota nouit Germania : Displicuit liber iste etiam alijs Doctis. Alberto Pighio præposito Traiecten. D. Roberto Scoro alumno Parchisien.veteri amico meo, à tempore nunquam satis Laudati Cardinalis Dominici Grimãni Veneti fe.re . Iudicium magistri sacri Palacij F. Iohannis ord. Pred.ex actis Reuerendissimi legati Gasparis Conterreni facile inferius patebit . Pater Euerhardus carmelita Colonien.& Hermannus Monasterien.minime approbarũt scripta libri illius,& secreta quorundã cõsilia. Idẽ sentio de D. Chũrado herzebachir,de alberto Konig Iuliacen.de nouo ꝓuinciali ord. prædicatorũ cũ patribus suis:supersedeo enumerare D. Iohãnẽ Astmannũ ꝓpositũ Phorzensem. D. Petrũ Speiser Curien. D. Iodocũ Hoffalter Lubecen. D. Iohannẽ Militis Sedunen.cũ multis aliis: Ideoq; audacius meam quoq; sententiã,priuatim Illustrissimo principi meo catholico D. Vuilhelmo Comiti Palatino Rheni ac superioris &inferioris Baioariæ Duci.

ECKIVS. Prim⁹ cõfutauit librum.

Author libri.

Doctores quib⁹ ille liber displicuit.

inter

inter frequentes paraxiſmos ſcriptam, non grauabar huc reponere licet tunc, deſtitutus non ſolum ſanitate, ſed & librorum præſidio: Ideo eam hic pinguiorem reddam & ſuccoſiorem.

Proderunt autem annotationes iſtæ, non modo, vt pius lector moneatur ne impingat, ſed etiam ad hoc vt docti videant, quàm lippis articulis tranſierit iſta Brucer: qui ſi tam eruditus eſſet, quàm vult videri (Licet & ego opiner eum non omnino indoctum) expunxiſſet plæraque in hoc libro, neque à catholicis, neque à diuerſariis recipiéda. At ne oratio excreſcat in caput, promiſſa exequamur.

ANNOTATIO IN ARTICVLVM. I.

A.1. ARticulus iure omitti potuit, cum nunquam fuerit inter catholicos & diuerſarios controuerſus: at cum librum facere volumus, oportet extraria & peregrina congruere.

B.2. Citat Eccleſiaſtem. Solummodo hoc inueni, quod

Eccle.13. Deus fecerit hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuit quæſtionibus. Parum hoc probat propoſitum: ſed rectius

Eccle.17 ſua comprobat ex Eccle. 17. At quòd ex Epheſijs citat.

Epheſi. 1 Paulus loquitur non de homine in ſtatu inſtituto naturæ integræ, vt liber citat, ſed de lapſo, tamen prædeſtinato & reſtaurato: Et quod ſubdit.

C.4. Homo in hac integritate conſtitutus, veram ac viuam Dei ſui notitiam poſſidebat.

Hic noua profert author, prius inaudita, hominem in paradiſo viuam habuiſſe Dei noticiam, & non apparet intellexiſſe quæ dicit: Nam nec ſcriptura, nec patres loquũtur de noticia viua: licet apud illos legamus, de fide viua, ſermone viuo, de operibus viuis, de aqua viua, fonte viuo: at de noticia viua non memini: fateor tamen ſcripturam

Ioan. 7 intelligere notitiam viuam, illam ſcilicet beatificam, dicente ſaluatore. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

Et vt fundum negocij tangã, Author vult Adam habuiſſe noticiam viuam in paradiſo ac ſi per hoc differret à nobis, cum ſi eſſet bonus Philoſophus & naturalis Theologus, debuit ſcire omnem noticiam eſſe viuam, dicente

2. de aĩa. Ariſtotele, viuere in viuentibus eſt eſſe: ſic & intelligere in intel-

in intelligentibus est esse, id quod clari⁹ alibi dicit. Viuere est sentire vel intelligere. Itaque omnis noticia nostra est actus vitæ, est vita & viua: Et hoc adeò est verũ, quod si non est viua, siue in brutis, siue in animantibus, non est noticia: cum rectè iuniores hoc consentiant, ad hoc quod noticia sit noticia, requiratur quod vitaliter immutet potentiam: Nam habitudo efficientiæ, non requiritur, habitudo subiecti non efficit, vt post alios Petrus de Candia subtiliter declarauit. Primum patet in sapientia Salomonis, in scientia Apostolorum: secundum liquet, si noticia poneretur in lapide, non esset ei noticia secundum Aliacen. licet alibi ostendam acutum aliter posse dicere.

9. Ethic.

Petrus de Candia.

Petrus Aliacensis.

At dicet quispiam pro libro. Adam habuisse clariorem noticiam, quàm nos habeamus, licet non intuitiuam? Respondeo, author libri nõ sic locutus est, sed nouator recedens à modo loquendi doctorum, dixit viuam notitiam in eo fuisse: & ego non dubito, quin non intellexerit seipsum. Habuit quippe Adam clariorem noticiam, quia ipse habuit cognitionem rerum in se: quomodo enim imposuisset nomina omnibus animantibus: Nondum Deus inflixerat vulnus potentiæ intellectiuæ, vt nihil esset intellectu, quin prius esset in sensu, vti modo fit. Hoc quidem etiam Aristoteles nouit, sed causam ignorauit: vnde merito mirabatur hunc pręposterum ordinem, quomodo nobilis intellectus ab inferiori penderet potentia & ancilla, à sensu: Hoc vulnere nos læsi, nullam substantiã in se cognoscimus, nisi in conceptu communi substantiæ & accidenti: Vnde plures Dialectici loquentes de terminis & conceptibus absolutis errant, cum prædicamentum substantiæ vacet in nobis viatoribus, in conceptibus vltimatis. Et quod mirandum est, quanto substantia est simplicior, & ita plus habet de intelligibilitate, tãto minus simpliciter & absolutè eam intelligimus: Adeò vt ipsum quoq; Deum simplicissimum, intelligere non possimus, nisi in conceptu composito & complexo, maximè in Theologia affirmatiua, vt Dyonisius dicit. Negationes de Deo sunt veræ, affirmationes verò incompactæ, vt in mystica Theologia explicaui: Et quod magis mirabere, hoc etiam addo, ex hoc vulnere fit, vt quãtò animus magis in contem-

Euasio.

Improbatur.

Gene. 2

1. De anima.

Cõt. a dialecticos.

Dyonisi.

Ecstasis facit infirmum.

plationem

plationem cœleſtium aſcendit, tanto corpus in quandam
Dani.10. infirmitatis debilitatem cadit: ſic Daniel inquit. vidi viſio
Dani.8. nem hanc grandem: & non manſit in me fortitudo: & alio
Ezech.2. tempore ad viſionem languebat & ægrotabat. Simile acci
Math.19. dit Ezechieli. Vidi, inquit. & cecidi ſuper faciem meam.
act.3.&12 Tres etiam diſcipuli in transfiguratione domini ceciderunt in facies ſuas: Et paulus lucis refulgentia excæcatus creditur. Ex quo patet (inquit Card. Cameracen. in ſpecu
Camerac. lo conſiderationis) in quantam miſeriam cecidimus qui ipſum bonum ferre nõ poſſumus, ad quod creati ſumus: Author vitæ Dionyſij Rickel narrat, quàm infirmus factus
Rickel. fuerit in raptu, in Ecſtaſi, in mentis exceſſu, at de hoc alibi plura.

Et quod euadendo dixit, Adam enim habuiſſe noticiã intuitiuam Dei, quid ſi ei opponerem ſuum Thomã par. 1.q.94.art.1. vbi dubitat an in raptu viderit, quãdo Deus immiſit in eum ſoporem, & ait Dorbellis ſicut Paulus in raptu & Moyſes: de quibus Auguſtinus fatetur li. de vidẽdo Deo ad Probam, & de eccleſiaſticis dogmatibus. Ideo fuit ſopor extaticus, quare euigilans prophetauit, & verba eius Chriſtus dixit eſſe verba Dei.

Si author libri fuiſſet doctus in Theologia: potuiſſet triplicem annotaſſe noticiam Dei ex S. Paulo. Videmus
Gene.2 nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem de facie ad
1.Cor.12 faciem: Vbi nunc refert totum ſtatum viatoris: Vnde ho-
Deut.32 mo noticiam habet ſpecularem, quæ eſt clarior in ſtatu in
Matth.19 nocentiæ ſeu paradiſo. Aenigmaticam, quæ eſt obſcurior.
1. Cor.12 pro ſtatu lapſo & deſtituto, Facialem quæ eſt beatorum in cœleſti patria: Et Alphonſus ponit quartam ſuper intuitiuam, nos non impedit. Hæc ſi author libri ſciuiſſet, librum
Alphon- ſuum feciſſet meliorem.
Toleta. Inquit author libri. Homo in integritate conſtitutus, in voluntate ardentem ergo deum timorem & obedientiã poſſidebat, Eccle.17. Pſal.8. Gen.2. Hic primo ponam notulã improbatiuam: dein, imprudentiam authoris: q tam ĩcõſiderate citat imo torquet, authoritates ſacrę ſcripturę.
Auguſ.in Quod ergo aſſerit in Adam fuiſſe ardentem amorem,
Enchirid. eſt contra communem ſententiam Theologorum, Augu-
ca.107.2 ſtini, Magiſtri, quia fuit creatus in iuſticia originali, ſed

non

non in gratia gratum faciẽte: quæ duo habent se sicut excedentia & excessa: ideo concludunt doctores, Adam per gratiam in creatione communicatam potuisse resistere malo, sed non potuisse mereri. Sen.d.24 Cap.Nũc

Doctior aliquis Theologiæ respondebit pro authore libri, Adam creatum in gratia est expressa opinio Thomę & multorum Theologorum, qui semper fuerunt habiti catholici: Respondeo, hoc Canonista author libri ignorauit: neq; per hoc euacuatur annotatio mea: non enim dixi, sententiã authoris esse hæreticam, sed contra cõmunem: Id scilicet volens indicare, librum istum insulsum, à Gloriosissimo Imperatore nostro, & sacri Romani Imperij ordinibus non fore approbãdum: quoniã Theologi sub Imperio, præmerentur authoritate libri istius, tanquã magni alicuius cõcilij: vnde materia oriretur, & seges scandalorum: Nam in tradendis cõmunitati, oportet sequi sententiam cõmunem & tritã. Sicut Fortunatus præcepit, vtendũ verbis publica moneta signatis. Cõmunis autem sententia sequitur Augustinũ & Magistrũ vt meminimus. Gregor. Ezech.28. Aurum opus decoris tui. Hugo s. de S. Victore lib.1. de sacramẽtis par.6. ca.17. & G. Altisidoren. renarrans opinionẽ Præpositini: nobis magis placet via cõmunis, ꝙ angeli non habuerunt gratuita. Alexander de Ales part.2.q.96. Bonauentura dis.29.art.2.q.2. secundi, Richardus ibi. Iohãnes Scotus, Egidius Romanus, Michaẽl de Bononia, Thomas Argentinus, Landulphus, Hugo de nouo castro, Marsilius q.16.2. G. Vorrilõ. Stephanus Brulifer, Nicolaus de Orbellis, Iohannes Gerson super cãtic. canticorum. Petrus Aquila dicit se tenere hanc partẽ, propter authoritates sanctorũ, G. Gorris, Pelbartus, Albertus magnus præceptor S. Thomæ, etsi credat Adam creatum in gratia: tamen dis.24. & dis.29. concludit cum cõmuni, vt ipse ait propter magistrum. Omitto quomodo acuti arguunt S. Tho. quasi sibi contradicentẽ in dis.2.q.3. secundi, & in dis.29.q.2. in solutione secundi argumenti.

¶ Nunc videamus, q̃ dissute author libri euocet scripturas, tres scilicet. Ecclesiastici 17. Psal.8. Gen.2. In Ecclesiastico nihil habet, quàm quod ait, & secundũ se vestiuit illum virtute: at sunt & aliæ virtutes quàm charitas & gratia.

Eccle.7. gratia. Melius citasset Ecclesiasten. Solum modo hoc inueni, quod Deus fecerit hominẽ rectum, & ipse se infinitis miscuerit quęstionibus: at profecto magna fuit iustitiæ originalis rectitudo, etiam sine gratia gratum faciente.

Heb.8. ¶ Psal. 8. loquitur de homine Christo, vt indicit Paulus ad Hebr. quod si etiã de Adam loqueretur & membris Christi: tamen male colligit. Gloria & honore coronasti eum, ergo gratia & charitate: quia magna gloria fuit, iustitiæ originalis, dominij gratuiti, cognitionis rerum. &c.

¶ Gen.2. Nec vno apice facit pro dicto libri melius allegasset Gen.1. Sed ibi commendatur homo factus ad imaginem & similitudinem Dei, & quod datum est ei dominium gratuitum creaturarum: sed nulla mentio gratiæ gratum facientis.

ANNOTATIO IN ART. II. DE libero arbitrio.

AVthor libri. Concreata libertas faciendi boni, & continendi se à malo, per hominis lapsum est amissa sola libertate à coactione retenta. &c.

Pudendus est ille error, & toti sacræ scripturæ contrarius: nam si peccatores non haberent maiorem libertatem arbitrij, quàm dæmones & damnati in inferno: cũ impossibile sit voluntatem cogi. Iam enim non esset voluntas, vt
Bernard. pulchre Bernhardus post Augustinum asserit, & omnes
Au. de li. Theologi consentiunt, de actu voluntatis elicito: licet
arb. lib.1. possit cogi extrinsece quo ad actum imperatum, vt Fran.
Cap.11. Mar. annotauit circa libr.1. Augustini Confessionum, & doctores communiter in 4. dist. 29. Gotfridus de Fontibus quot.13. q.15. Ideo omnes qui loquuntur de coactio
Aristot. ne voluntatis, loquuntur de coactione secundum quid &
3. Ethi. externa. Nec me præterit quomodo acuti admittunt voluntatem posse necessitari, sed non cogi: sicut beati non
q.19. possunt non diligere Deum nunc occurrit mihi Vuilhel-
q.15. mus Ockam in secundo & in quarto.

Non autem solam mansisse in homine libertatẽ à coactione tota scriptura clamat, & quotidie in nobis experi-
Gene.3. mur: nam domin⁹ dixit ad Cain. Si male egeris: statim in foribus peccatũ tuum aderit: sed sub te erit appetitus eius
Mat.14. & tu dominaberis illius: Sic Christus dixit Apostolis. Pau

peres

peres semper habebitis apud vos: illis potestis benefacere si volueritis: Et Paulus. Potestatem habens voluntatis suę, non necessitatem, cum plurimis aliis locis scripturæ in Enchiridio contra Ludderanos citatis. Manet ergo vera diui Augustini sententia. Semper in nobis voluntas libera est, sed non semper bona est. 2. Cor. 7 Auguſ. de gratia & lib. arbit.

Reliqua in hoc articulo facile improbarē: at nolo ꝓfūdius ingredi hanc materiam de libertate arbitrij, quia illa essentialis libertas voluntatis æqualiter est in omnibus secundnm doctores: nec capit maius neque minus: licet in vno sit magis impedita, in alio magis expedita.

Magis placet Hugo li. 1. de sacramentis par. 6. ca. 16. qui ponit solum tres status libertatis. Solum despiciamus quàm inepte torquet locos Euangelicos: Sic enim Luderani volunt videri Euangelici, si plura citauerint, etiam nihil vel parum ad rem facientia: forte habuit author libellum huiusmodi concordantiarum Luderanorum vel parabaptistarum. Dis. 25. 31

E.

Matthæi. 23. Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti, Locus ille omnino nō habet, quod in peccāte nō sit libertas, nisi à coactione: sed euincit potenter lib. ar. quia deo volente, illi nollunt, vt Augustinus in Enchiridio docet: vnde non frustra Gallinæ meminit, vt ibidem super Iohan, tractatu. 15. explicat. Aug. 27.

F.

Iohan. 8. Si filius vos liberauerit. vere liberi eritis, loquitur de liberatione redēptionis à culpa & seruitute peccati: sed non probat diabolicam libertatem à sola coactione. Iohan. 15. Sine me nihil potestis facere, nihil ad rombū: sed quia nihil boni possumus facere, nisi Deo nos mouente & trahente.

G.

Sic pro libertate glorificationis inepte & illud citat apostoli, quod Deum tunc videbimus, sicut est, & erit omnia in omnibus. Nam de notitia Dei intuitiua loquitur, & modo essendi Dei in omnibus, vnde omniū nominibus appellari potest, & omninomius est, vt inquit Diony. sed nō meminit plus libertatis illius, quàm cuiuscunq; alterius rei Iohan. 6 1. Iohā. 3 1. Cor. 15 Dyonisi⁹

Si quis dixerit, illa distinctio, quæ hic improbatur, est magistri in. 2 o. dist. 25. & Bernh. Respon. nō improbo distinctionem sed declarationem, & quod ait hominem post

lapſum non habere libertatē,niſi à coactione, q̄ etiā habet diabolus. Magiſter Bernhardus, Hugo recipiuntur ab oībus:ſed hoc dictū authoris à nemine catholico admittit.

ANNOTATIO IN ART. III.

P. Melác. HIc articulus modo ſuperfluit:nam etſi. P. Melanchtō ab initio,nimium feruens in erroribus Lutheri, ſcripſerit. Certa ſententia omnia à deo fieri, tam bona quā mala,ita vt nō ſolum permiſſiue, ſed etiā proprie agat etiā mala,vt Dauidis homicidium &c. Adeo vt ſit eius proprium opus,non minus Iudæ proditio,quàm pauli Vocatio. Tamen errorē iſtum emendauit cum multis aliis in cō feſſione Sanoxica & apologia deſuper edita.

H. At declaratio libri non eſt toleranda,cum author faſtu verborum ait. Adam aſtu diaboli circumuentus: Sic ſolent Grammatici, in paruis labi. Rectius autem Auguſtinus

Auguſt. ſuper Geneſim. Cum Apoſtolus Adam præuaricatorem

Roman. 5 fuiſſe oſtendit dicens. In ſimilitudinem præuaricationis

1. Tim. 16 Adæ: ſeductum tamen negat, vbi ait Adam non eſt ſeductus,ſed mulier. Vnde Adam interrogatus à domino. non

Lib. 11. ſuper Gene. cap. 42. dixit. Mulier ſeduxit me, ſed dedit mihi & commedi: Mulier autem ingenue fatetur ſe ſeductam. Serpens inquit decepit me,& commedi.

Admonui ego authorem huius errati,quod etſi plæraque emendauerit, hoc tamen reliquit intactum: Admonitus à maiori. Reuerendiſſ. contempſit.

I. Et cum,inquit author libri,fidem viuam perdidit,non ſum memor me legiſſe vel in ſcripturis, vel ſanctis patribus, Adam habuiſſe fidem in ſtatu innocentiæ,ſub ratione propriæ fidei: licet fidem in ſtatu innocentiæ nō neget ſanctus Thomas, Richardus, Egidius tum aliis:tamen verior apparet Alexandri de Ales ſententia & ſequacium. Ad cunq; in re tam ſeria & maxima,non debuit author incerta & dubia, pro certis & veris obtrudere: quia fides videtur includere ænigma. In paradiſo habuit clariorem & ſpecularem noticiam,non ænigmaticam.

ANNOTATIO IN ART. IIII.

Vuormaciæ. HIc articulus prius controuerſus,iam Vuormacię fuit cōcordatus,præſentibus Cæſareę ac Regię Maieſtatis,ſex electorum,ac ſex aliorum principum commiſ

ſariis

ſariis & oratoribus. Malluiſſem vt author libri, quia non potuit afferre meliora, ſubſtituiſſet cõcordiam illam: at voluit doctior videri Theologis, qui illa tractarũt Vuormaciæ, contra illud Sapiẽtis. Ne innitaris prudẽtiæ tuę: ideo aliam poſuit materiæ iſtius declarationem, ſatis ruinoſam & in multis locis explodendam. Vnde & in colloquio cur ego adhuc interfui ſanus, reiecta illa multiloquentia, remiſimus nos ad concordata Vuormaciæ. Articulo ergo in ſe vero, audiamus, quæ merito in libro iugulentur. Prouer. 3

Author. Originalis iuſtitia complectitur gratiam Dei imaginem Dei, ſpiritum ſanctum habere, &c. K

Illa ſuperius ſunt expugnata, quia iuſtitia originalis differt à gratia, alioquin puer baptizatus accipiens gratiã, acciperet iuſtitiam originalem. & de ſpiritu ſancto eleganter ait beatus Auguſtinus in q. noui & veteris teſtamenti. Cõperi qouſdam ex fratribus noſtris non plene diſcuſſiſſe ſcripturas, ſed ſimplicitate animi aſſeuerare, quod Adam factus ſanctum acceperit ſpiritum, quem peccans amiſit, poſtea improbat. Augu. q. 123.

Author. Defectus iuſtitiæ originalis ſunt, deſtitui gratia, & ſpiritu Dei, ſeu vt Paulinis verbis vtar, incredulitas & inobedientia. Hic author onerat pueros enormibus peccatis, ſcilicet incredulitate & inobedientia, quod eſt Melanchtonicum, ab eccleſia & patribus alienũ: iſta enim magis ſunt peccata actualia, quàm originalia. Non eſt tyrannis aſſerere puerũ in cunis eſſe inobedientẽ, qui hodie ignorat diſtantiam boni & mali, vt Moyſes ait, nam fatemur incredulitatem eſſe magnum vitium, ſed in adultis, qui nolunt credere: & illa incredulitas includit peruicaciam & obſtinationem mentis, ſcilicet, nolle credere, non meram negationem. Id quod Lutherani expreſſius dixerunt in confeſſione Saxonica Auguſtę: ſed ab Impe. & ſtatibus Imperij illa fuerunt reiecta. L. Deuter. 1

Hæc omnia fient luculẽtiora, dum ponderamus, quàm indocte & corrupte, morte Lutherano citat authoritates ſacræ ſcripturę. Citat enim Rom. 3. & 5. & Gala. 2. Primo in c. 3. nihil habet de incredulitate, ſed commẽdat fidem: Propinquius accedit, quod cap. 5. euocat. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt Roma. 5

multi,&c.at hoc frangit ceruicem authoris:non enim, inquit Paulus,paruulos peccatores , quia inobedientes , ſed quia per inobedientiam Adæ conſtituti ſunt peccatores, Sic ineptit dum Paulum citat ad Galatas,quia nullum illorum dicit,quæ hic affirmat author, nam quod Paulus in-
Rom. 11. quit,omnia concluſit ſub peccato , intelligitur de peccato originali:licet quod Lutherani in eorum vagis & male cõ ſonantibus concordantiis,artant & illud , concluſit Deus omnia in incredulitate:cum manifeſtum ſit Paulum ibidẽ loqui de actuali incredulitate Iudęorum & Gentilium,ne alter efferret ſe alteri & ſuperbiret.

M. Author. Concupiſcentia,habitus vicioſus,coniunctus carentiæ, nõ poteſt non prodire in omne genus peccati,in non renatis in quibus diabolus efficax eſt : Cum author non ſit gnarus Philoſophiæ in ſcholis cum vexarem , quo modo diceret,concupiſcentiam qualitatem connatam,eſſe habitum vicioſum , & vt communiter dicunt,corporis eſſe habitum. Aliud vero prorſus negamus,cum tam multi philoſophi,Græci,Romani,abhorruerint ab auaritia , homicidio,adulterio &c.vt ſancti aliquando nobis hos proponant in exẽplum,maxime Auguſtinus:& Niniuitas Chriſtus anteponat malis Iudæis:Non me præterit, quod Au-
Luc.11. guſtinus lib.2.cõfeſſionum inquit,quilibet Deum diligat,
Cap.7. per quem videt ſe tantis peccatorum languoribus non implicari . Vbi talis colligitur doctrina , quilibet homo ſibi derelictus,faceret omnia mala,quæ ab eo fieri poſſent,niſi à deo præſeruaretur , ne omnibus malis implicaretur : ſed hæc in adultos dicuntur,non in paruulos.

N. Author ponit differẽtiam peccati aſtualis & originalis,quæ modo tranſeat:at memor ſum hic in exemplari pœnitendum habuiſſe errorem . verum quia hunc confutaui eum ſuſtulit, velut multa alia errata . Vtinam in omnibus fuiſſet mihi obſecutus.

O. Author libri. Peccatũ originale fit nobis omnibus na-
Roma.9. ſcentibus ſola propagatione propriũ, iuxta illud Rom.9. Cum nondum nati fuiſſent aut aliquid mali egiſſent , &c. Quis non miretur hominem tam indoctum rerum Theologicarum,libri principibus offerre,vt ſecundum iſtũ, tanta myſteria in fide cõtrouerſa,concordarentur: nemo vnquam

quam ex veteribus vel recentioribus intellexit verba ista Pauli, de peccato originali: sed loquitur Apostol⁹ de æterna præscientia Dei electiua, vel reprobatiua: sicut & Propheta inquit, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Malach. 1

Author ad idem citat Paulum ad Rom. 5. Regnauit mors ab Adam etiam in eos, qui nō peccauerunt: Paulum facit mox sibi contradicentem, qui ante ista verba dixerat de Adam, in quo omnes peccauerunt. Vbi ergo dabit nobis Neotheologus, mortem regnantem in eos, qui nō peccauerunt. Quid si aliquis doctior Theologiæ obiiceret authori affirmatiue legendum textum, regnauit mors in eos qui peccauerūt: & ita legit Origenes, ita legit Ambrosius, & conqueritur negationem falsu immissam: & multa conqueritur de Græcis libris corruptis, & ratione nititur ostēdere, affirmatiue legendum: Sic omnino censet Erasmus, qui etiam Theophylactum asserit sic sensisse. P. Roma. 5. Ibidem. Orige. Ambrosi.

At quia Chrysost. legit negatiue, & Cyrillus lib. 1. & 12. super Iohannem, citat hunc locum Pauli negatiue, & Ireneus lib. 3. contra hæreses cap. 20. Augustinus qui etsi fateatur in aliquibus latinis codicibus hunc locū legi sine negatione: tamen testatur Grecos omnes habere negationem: ideo in sensu negatiuo exponit lib. 1. de peccatorum meritis & remissione. Hieronymus in epitaphio Nepotiani ad Heliodorum, & ad Paulam super obitu Blesille, & alias sæpe legit negatiue. Theophylactus quoque inuito Erasmo legit negatiue: vt mirum sit quomodo nō puduerit Erasmū falsi, quod Theophylacto imposuit: Et potissimum propter Aphricani cōcilij definitionem, quod locū Pauli de peccato originali intellexit, nō de proprio vniuscuiusque peccato, vt faciunt, qui affirmatiue legunt. chrysost. Cyrillus. Ireneus. August. Hierony. Theoph. Cōcil. Aphri. c. 77.

Tamen præter hæc omnia videmus egregium verborum Pauli truncatorem, cum citat: Regnauit mors ab Adā etiam in eos qui non peccauerunt, cum debebat addidisse, in similitudinem præuaricationis Adæ, qui est forma futuri, alioquin Paulus falsum dixisset. Rom. 5.

Author. Deus non videt in peccatore peccato originali imaginem suam, &c.

Hoc est contra communem scholam Theologorum Augustino dicente. In ipsa enim mente, antequā sit particeps Au. li. 14 de Trini.

 Dei,

gredi materiam, an aliqua volitio possit esse violenta, an operationes violentæ sint inuoluntariæ, &c. de quo remit to me ad Buridanum & Burlen. in 3. ethicorum.

X. Author. Vis gratię baptismalis, modo fide exerceatur.

Mallem diceret, modo charitate, & operibus exerceatur: alioquin semper redolet lutum Lutheri volẽtis fidem præferre charitati.

ARTICVLVS V. DE IVSTIFIcatione hominis.

Authòr. Hunc articulum crucifixerat, multa falsa assumendo & erronea: quæ tamen omnia me improbãte ab authore reiecta sunt: & alia declaratio in locum substituta. De illa in præsentia parum dicã, quod inferius in supplicatione Pflugij, & Gropperi excutiam omnia plenius: quia hic totus quasi Melanchtonisat, nullius sancti patris secutus sententiam, aut modum loquendi.

ARTICVLVS VI. DE ECCLESIA & illius signis, ac authoritate.

Y. Author. Ecclesia est cœtus, & cætera, recte incipit, postea citat Apocal. 21. Ciuitas sancta Hierusalem descendens è cœlis &c.

Apoc. 21. Hic torquet verba S. Iohannis, non enim loquitur de ecclesia militante, sed triumphante, vt ex ordine literæ liquet: quia in fine cap. 20. egit ex extremo iudicio, post il-

Ibidem. lud describit statum ecclesiæ triumphantis post iudicium: patet etiam ex initio capituli. Vidi cœlum nouũ & terrã nouam: hoc non fiet nisi in extremo iudicio: tunc enim absterget omnem lachrymam ab oculis sanctorum.

Author. Hęc est illa ecclesia electorum Dei nobis occulta.

De primo mox plura, quia in ecclesia sunt boni & mali pisces virgines prudentes & fatuæ, non solum electi, di-

Z. cere autem ecclesiam mathematicam & occultam, est Lutheranum: Sic enim nemo posset dicere ecclesiæ vel eam

Matth. 18 audire iuxta mandatum Christi: Illa item ecclesia prædestinatorũ non habet potestatẽ iudicandi, discernendi, cum aliis infra memorãdis, cũ sit occulta, vt dicit: ideo oportet ad manifestã, & externã ecclesiã recurrere, quæ est in Põtifice, Episcopis, & aliis prælatis: Ideo author impertinẽter citat 2.

citat.2.Timoth.2.Et quod ex Heb.3.euocat, non ſic ibi legitur, ſicut nemo negat diuerſitatem membrorum & donorum in eccleſia: At viderit Author cum citat cap 4.ad Epheſios, quomodo ſeipſum expugnat: nam Paulus ait, quoſdam dedit Apoſtolos, quoſdam prophetas, alios auté Euangeliſtas, paſtores, & doctores: illi autem ſunt cogniti etiam nobis, & minime occulti: Sic ſcribunt qui plus ramis quàm radicibus doctrinæ incumbunt. Ephe.4.

Quæ ſequuntur, mirum quod diuerſarij tacuerunt, & non reclamarunt.

ARTICVLVS VII. DE NOTA verbi.

AVthor. Hæc magna domus non ſemper æque floret & cętera.

Multa hic ſunt notatu digna: vereor tamé ne ab aduerſarijs deſumpta, ipſos reddant obſtinatiores. Nam cũ obiicimus eis. Ante 25.30.40. annos &c. fuit eccleſia: vbi fuerunt, qui negauerunt veritatem corporis Chriſti, ſacrificium Miſſæ. Inuocationem ſanctorum &c. Eo confugiunt, quia etſi neſciamus qui hoc ſenſerint: tamen ſemper deum conſeruaſſe aliquos, qui retinerent doctrinæ vnitatem in his quæ ad pietatem & ſalutem ſunt neceſſaria: fuerunt enim, ſunt & erunt ſemper in hac magna domo, qui hanc doctrinam, tueantur: Sic mihi reſpondit Oecolampadius in diſputatione Badenſi: ſic reſpondet Luther quoties vrgetur authoritate conciliorum præferens ſuos ignotos abſconditos in angulis Chriſtianos, omnibus pręlatis & doctoribus, ſuper candelabrum poſitis, vt qui ingrediantur videant lumen. Eadem rima & Bucerus nititur euadere: verum ſophiſtas in hoc agunt, & eccleſiam Dei amittunt, vt nec ſibi, nec ſuis valeant hanc oſtendere, ſed ad abſtractionem mathematicam recurrunt: Cuperem itaq; eis hoc foramen non apertum, quæ ipſi & alij per eos ſeducti ſcandalizantur, & in erroribus fiunt pertinaciores: quid autem offendit Bucerum, quod author eccleſiã appellat magnam domum? Non enim poterit negare quin dicatur domus: & cum non ſit parua, quia extendit ad fines terræ niſi malit cum nouato hæretico dicere totum mundum eſſe magnum domum, vt improbat Ambroſ.2.Timoth.2. Luc.11.

ARTICVLVS. VIII. DE poenitentia post lapsum.

Author. De quo intelligi potest, quod scribit Paulus.

Hic assimilat homines de quibus hic Paulus loquitur, his qui sunt increduli, finaliter impoenitentes, blasphemi vel desperati: quia non habent remissionem neque hic, neq; in futuro sæculo. At errat prorsus author, cum hic Paulus non doceat poenitentiam non esse reiterádam, sed baptismum: Ideo non, inquit, rursus poenitere, sed rursus renouari: Hoc testatur sanctus Ambrosius lib. 2. de poenitentia cap. 2. Ergo quod ait Paulus ad Hebræos, eo spectat, vt de baptismo dictum credamus, in quo crucifigimus filium Dei in nobis. Testatur & B. Hierony. lib. 2. cõtra Iouinianum: Theophylactus quoq; assipulatur Paulum hic docere baptismum non reiterandum, non poenitétiam: Sic commode interpretatur Chrysostomus & in. c. 6 & in. c. 10. ad Hebræos contra illos qui insurgunt contra poenitentiam, eam reputantes non reiterandam: habet hoc & glossa ord. super Paulo. S. Thomas citat D. Athanasiũ in epistola ad Serapionem, improbantem Nouatianum, ex Paulo contendentem poenitentiam non esse reiterandam: Verum super hoc me monitus author, emarginauit. Quáuis quoque pia est sanctorum patrum expositio: & vtinam & in aliis maluisset monita mea sequi, quàm temere in semel conceptis erroribus progredi: & qui aduertit, legens hanc particulam, statim sentit eam esse assutam, & infeliciter quidem.

(Margin notes: heb. 6. 10 — Ambrosi. — Hierony. — Thephy. — Crysost. — Thomas. — Glos. ord.)

Aa Author. Constat autem poenitentia mortificatione & viuificatione, & cætera.

Hunc modum loquendi de poenitentia, nõ suscepit author in scholis Theologicis, sed placent sibi magistri prurientes auribus: nam in rei veritate, contritio, confessio & satisfactio non mortificant, sed viuificant animum poenitentis, & Theologi ac declamatores verbi diuini omnes ponunt tres partes poenitentiæ: mutabunt ne omnes sermones propter hunc librum? Ratisponen. Imo author nõ intelligit seipsum, quia mortificatio & viuificatio pertinét ad poenitentiam, quæ agitur per totam vitam, quam Paulus docet ad Roma. 8. & Col. 3.

Au-

Author. Hinc timori succurrit fides.

Et hoc Lutherice, mallem diceret, succurrit gratia. Si enim non crederet deum iustum vindicem peccatorũ, non timeret: Etsi ergo fides sit pœnitenti necessaria, tamen nũquam ei remittuntur peccata per fidem, sed per gratiam & charitatem, quæ faciunt fidem esse viuam. Etsi de illa fide loquitur, debebat expressisse, ne cum hostibus ecclesiæ suspectus esset consentire. Hac fide rursus innouatio spiritus accipi falsum enim est hoc, quia charitate & gratia recipitur innouatio spiritus. Ideo torquet hic author Psalmum 50. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, &c. Psal. 50. Nihil hic de fide Lutherica, aut quod fide remittãtur peccata, sed quia ille fatetur se peccatorem, quod etiam fit in confessione, & quia peccatum est contra eum semper, per displicentiam & confessionem, recte petit se aspergi hysopo, non fide Lutherana, vt mundetur & dealbetur. In spiritu enim Dauid præuidit, omnia peccata non remitti, nisi merito effusionis sanguinis Christi, cuius figura fuit sanguis agni paschalis, qui hysopo aspergeretur super postes domus. Vnde etiam leprosus iussus est hysopo aspergi in sanguine passeris, vt mundaretur. Et recte hysopi meminit, quia est symbolum humilitatis & purgationis. Nam humilis herba est hysopus, vt ait Augustinus & Gregorius cuius radix petræ adhæret & saxorum viscera penetrat, & vt Hieronymus ait curandis pulmonibus prodest, & purgandis interioribus. Aspersus ergo humilitatis. Hysopo & merito sanguinis Christi mundatur à peccato per remissionem, & dealbatur per gratiæ susceptionem. Hic videt quisque sensatus, quomodo anxiæ petitæ sint allegationes ad ostentationem, sicut facere solent Lutherani prędicatores, simplicem plebem inani scripturarum luctatione seducentes, sicut hic sequens allegatio Psalmi, vbi prorsus nihil habetur, fide accipi innouationem spiritus, sed dicit manum Dei super se grauatum, & se conuersum in ærumna: vnde confessus delictum suum non abscõderit, sed se accusatus & aduersus seipsum agens remissionem peccatorum adeptus sit. Ideo fidem non dicit sufficere, sed multa explicat ad pœnitentiam necessaria, quo accipiat innouationem iactatione spiritus.

Exod. 12. Leuit. 14.

Au. Gre. & Hiero. Leuit. 14.

Psal. 31.

ARTICVLVS IX. DE AVTHO-
ritate ecclesiæ in discernenda & inter-
pretanda scriptura.

Cc. AVthor. Deus sciebat futurum. Vt diabolus verbum
Heb.4. illud viuum,&c.

Scimus quod Paulus inquit, Viuus & efficax est sermo Dei, pertingens vsq; ad diuisionem animæ ac spiritus &c. at quia author à viuo verbo Dei transtulit se ad verbum scriptum, vt humanæ imbecillitati cõsuleretur. Illud autem verbum scriptum dicere viuum, in patribus nó
Origenes dum didici. Quin Origenes testatur etiam in nouo testa-
Supra Le mento esse literam occidentem. Id quod experimur quoti
uit.ho.7. die in hæreticis & Iudæis, qui mortem capiunt ex scriptu
Aug.li.2. ris: vt pulchre Augustinus tradit: quomodo nigrum illud
contra ad scriptum posset dici viuum: de quo Hiero. inquit, illos
uersarium Christum crucifigere, qui nudam literam sequantur. Con
legis & ꝓsentiunt Ambro. Chrysost. Grego. Bernard. &c. Ita cum
phetarũ. tot heroës contradicant: non video quomodo author pos
Hierony. sit defendere verbum scriptum esse viuum. De quo egre-
Mat. 26. gie præ cæteris scripsit doctor Vuolfgangus Calpelmair
Vuolfgã- Bauarus, olim condiscipulus Lutheri, qui solus sufficeret
gus Calp. ad expugnandum errorem aduersariorum literæ mortuæ incumbentium.

Dd. Author. Cæteri diiudicent.

Aut longe petit, aut in vanum profert, loquitur enim
1.Cor.14 Paulus de prophetis. (Non credas Paulum hic loqui de prophetis, qui futura prædicunt, sed loquitur de prophetis, id est, expositoribus & interpretibus sanctæ scripturę) cum ergo duo aut tres prophetę dicant, alij diiudicent, an recte exposuerint. Author in alijs optime & docte explicat articulum istum: vt nimirum sit, si sensum habeant aduersarij, quomodo dissentiant. At illud A. signatum aduersariorum inferius virgula censoria vt par est tractabimus.

ARTICVLVS. X. DE
sacramentis.

Ee RE cte & Catholice sentit: at vbi dormitarunt tã profunde glires Luderi: quod non obtulerunt scriptum. Cum eorum patronus tam pertinaciter negauerit sacramenta efficere gratiã. Ideo Leo Papa x. fe. re. eius dã

nauit

nauit articulum. Hæretica eſt,ſed vſitata ſententia. Sacramenta nouæ legis dare gratiam illis,qui non ponunt obicem. Cum audierint & approbauerint librum præſentem: vbi author dicit: Altera,vt ſint certa & efficacia ſigna voluntatis & gratiæ Dei:& proinde non ſigna,vt tantum ſignent,ſed vt ſanctificent: Quæ velim conferatis ad ea quæ veſter prophanus Daniel ſcripſit in captiuitate Babylonica. Leo Pap.

Articulus tamen eſſet locupletior,ſi expreſſiſſet numerum ſacramentorum.

ARTICVLVS. XI. DE ſacramento ordinis.

ORdinatio ſeu ordo eſt ſacramentum: tamen in hoc deſidero explicatoria verba,dum inquit. Verbum huius ſacramenti eſt:dum inquit. Sicut me miſit pater, & ego mitto vos:accipite ſpiritum ſanctum,&c. Illa requirunt exactiorem traditionem,quam forte author de induſtria omiſit breuitatis ſtudio:nō potuit em̄ illa ignorare, quę ſunt omnibus obuia:& ego in Homilijs de ſacramentis accurate expoſui. Ff Ioh.10.

Author. Elementum vero huius ſacramenti eſt impoſitio manuum. Gg

Deſidero in libro,cur nō aperte protulit,in quibus ordinibus adhibēda ſit impoſitio manuū.ſ. diaconatus,preſbyterij,& epiſcopatus: Nec etiam meminit vnctionis in ſacris literis probatæ:quàm turpiter lancināt & hiſtrionice irrident Neochriſtiani,poteſtatem quoq; ordinis & iuriſdictionis non bene diſcriminat. Acutius hoc facit Aliacē. & poſt eum Gerſon & Gabriel.

ARTICVLVS. XII. DE baptiſmo.

ORdo non eſt bonus,dicebant veteres: quod ſæpe in authore deſidero:qui apparet eſſe multilegus,ſed qui nunquam publice fuerit profeſſus:ideo arte tradendi caret:debebat ſemper vnum ex alio pulcherrimo ordine naturali protrahere,vt filium ex filio: optimus enim contextus indicat expeditum & intelligentem artificem.

Hactenus fuit dictum de varijs. Itē,de eccleſia,de eius authoritate,de pœnitentia,de ordine,&c. Cur non dudū

egit

egit de baptiſmo, qui eſt ianua eccleſiæ & ianua omnium ſacramentorum : quid ſi quis eſſet ordinatus presbyter nõ baptizatus extra de presbytero.non baptiſa . Sed placuit nouitas,alioquin egregium habuiſſet ordinem tractandi apud Petrum Longobardum.

Cæterum dolo eſſe anxius in aliis: mallem librum tan
Ii. ta cura & eruditione editum,vt non eſſet opus aliqua vel mutare,vel expungere:at dum inquit. Mandatum domini
Matth.18 de baptiſmo. Euntes docete omnes gentes,&c. Acutus ſtatim obiiceret,apoſtoli habuerunt mandatum de baptizan
Chryſoſ. do: Itaq; ipſi primo fuerunt baptizati: Et Chryſoſt.exiſti
Ioan.13 mat ex his verbis domini ante paſſionem,Qui lotus eſt,nõ
Iohan. 4 indiget niſi vt pedes lauet,ſed eſt mundus totus,apoſtolos tunc fuiſſe baptizatos. nam ſtatim poſt initium prædicationis incœperũt apoſtoli baptizare ex mandato Chriſti, quanquam ipſe non baptizaret.

In ſequentibus non video quin catholica ſint ſane intellecta.

ARTICVLVS DECIMVS-TERTIVS. DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

Author. Cõfirmatio innititur verbo Chriſti:qui promiſit patrem rogantibus ſe daturum ſpiritum ſanctum.

Manhu qui d audio , tot ſententiarij , tot ſummarum ſcriptores tractarũt de inſtitutione huius ſacramenti: nul-
Kk lus tamen confugit ad eum locum , quem author profert: qui tamen in iſta verborum forma apud nullum Euangeliſtam reperitur. pollicetur quidem apoſtolis ſe rogatu-
Iohã. 14 rum , vt pater illis mittat & det , alium paracletum.

Porrò ratio non permittit inſtitutam eſſe confirmationem , vt author præſcribit,quia confirmatio eſt ſacramentum irreiterabile ſi autem confirmatio fieret,dato ſpiritu ſancto ad rogatum. Iam ſæpius reiterari poſſet : Veriores modos & fundatiores narrauimus in Homiliis de

ſacramentis.

Author. Et quia nunc infantes.

Appẽdicem illam totam reiicerem,niſi in fine author ſeipſum inclinaret,quia puer baptizatus & cõfirmatus habet maiorem gratiam, quam baptizatus tantum . Sequitur puerum baptizatum & cõfirmatum,morientem præmiari maiori gloria beatitudinis,cuius vnus gradus excellit omnes diuitias mundi. Ideo acceleranda eſt confirmatio infantis, inquit Holcot, & maioris, neq; oportet expectare vſum rationis ait Gerſon. Quod citat concilium Aurelianen.c.3. Sic etiam citauit Gratianus,ſic Iuo,in Panormia attamen in impreſſo Concilio Aurelianen.non reperitur, quod ſi etiam inuenitur,liquet canonem loqui de adultis, qui ſunt perfectæ ætatis,debent venire ieiuni ad cõfirmationem,facta prius peccatorum confeſſione.

LI

Iuo. lib.1

Perperam omiſit pręcipuum huius ſacramenti,ſcilicet miniſtrum,Epiſcopum, nam ob hoc ſolum ſacramentum confirmationis eſt dignius quibuſdam aliis, & Lutherani ſacerdotes attentantes nihil facerent , ſicut nec in eorum prophana ordinatione,quàm cuperet Bucer eſſe Epiſcopus,ſicut Nouatus & Aetius.

ARTICVLVS XIIII. DE EVcharistia.

Dormiente Petro vigilat Iudas,certum eſt & experior iam viginti tribus annis hæreticos diligentiores catholicis,qui nec laboribus,nec conſiliis , nec impenſis parcant,filij huius ſæculi prudentiores filiis lucis ait Chriſtus. Proteſtantes fecerunt annotari eorum ſcriptum falſum,quod ſuo loco probabimus , at mei collegæ non curarunt,vt annotaretur ſcriptum noſtrum catholicum, Vbi hic fuit conſignator Buceranus,de quo ab initio fecit mentionem.

Matth.16

Lucæ.16.

De elemento huius ſacramenti non accurrate diſtinxit , verum facile poteſt in ſenſum catholicum explicare , reliqua videto in confutatione ſcriptorum proteſtantium.

ARTICVLVS. XV. DE SACRAMENTO poenitentię.

SI author obseruasset ordinem doctrinæ, tūc totum ar-
Mm ticulum 8. debebat huc transplantasse.
Matth.16 Author. Verbum huius sacramenti citat Matthæi
Matth.18 18. & Iohan.20.
Iohan.21 Si accurratius expendisset, inuenisset locos illos esse di
Iohā. 20 uersos, vt expendi li.2. de poenitentia c.x. & de primatu Petri: Quia soli Petro promisit claues, hic autem omnib⁹ apostolis promisit. Rursus quod Petro soli promisit, apud Iohannem ei præstitit, sed quod discipulis promisit, præstitit, Iohan.20. Itaq; sunt diuersa.

Author. De satisfactione docendum est.

Incircumspecte esse dictum apparet, nam titulus articuli est de sacramento poenitentiæ, modo satisfactio Chri
Nn sti non est sacramentalis: Ideo minus apposite huc posita est. Neque satisfactio Christi est simpliciter & in se propitiatoria culpę, sed solum dum applicatur eius virtus & efficacia in sacramētis aut per gratuitam Dei voluntaté: Ideo
Patres & doctores. sancti patres & doctores sic loquuntur in hac materia per absolutionis sacramentum aboleri poenam æternam, vi & merito passionis Christi in sacramento operantis, eadem commutata in poenam temporariam: cui satisfiat per poenitentiam à sacerdote iniunctam, quæ solet canonica appellari: aut per opera satisfactoria voluntarie suscepta, vt Paulus inquit. Si nosmetipsos diiudicaremus, non vti-
1.Cor.11. que iudicaremur à domino. Sic scholæ ab Augusti. edoctæ 500, annis docuerunt. Sic concionatores declamarūt sæculares & religiosi, & in hunc diem faciunt per ecclesiā catholicam.

ARTICVLVS. XVI. DE SACRAMENTO matrimonij.

Oo Author. Matrimonij Sacramentum.

A Mirum cur diuersarij non sunt protestati de contrario, & cum sint tam prodigi scriptorum, cur hic etiam non obtulerunt signatum a b c. cum manibus & pedibus pugnent matrimonium non esse sacramentum: Id quod & alij post durandum incaute & imprudenter scripserunt.

Author

Author. Matrimonij Sacramētū solis Christianis, &c.

Mallem fuisset cautior: quia regulariter solet omne matrimonium dici sacramentū. Sic Augustinus ait Sacramentum matrimonij est omnibus gentibus commune: sed sanctitas Sacramenti solū est in ciuitate Dei, & Innocentius Papa. Sacramētum matrimonij est apud fideles & infidele: testis est etiam Paulus. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, nō dimittat illam dicit. Si modo matrimonium est sacramentum apud infideles, quanto magis apud fideles in lege naturæ & scripta: Moyses duxit filiam Ietro, Ioseph Putisaris, Naason Raab, Obeth Ruth, Salomon filiam Phoraonis, Samson Philisteam. Quare incaute dictum. Sacramentum matrimonij solis Christianis peculiare: Si limitasset, quia apud infideles & veteres non est Sacramentum veritate significationis & sanctificationis, sicut Brulifer inquit Matrimonium infidelium est dimidium Sacramentum, quia bona matrimonij sunt mutila & imperfecta apud infideles ait Richardus Et hoc est quod rotunde dicūt nostri, apud infideles est legitimū matrimoniū, sed non ratum: Neque August. neq; Ambro. his cōtradicūt. 27. q. 1. Idololatria, & c. quęsiuit de diuor. Quę omnia prolixe tractaui Homilia. 71. De Sacramentis. Si author profundius trutinasset verba sua, nō hæsisset in hoc, quoniam verbum Christi adfert pro hoc Sacramento Matth. 19. sed Christus ibi loquitur de coniugio Adæ & Euæ: quare oportuit agnoscere esse ibi Sacramentum, licet non magnum illud in significatione, vt Paulus affirmat. in Christo & ecclesia.

August. Innocen. c. gaudemus de diuinor.

1. Cor. 7

Auguſ. & Ambrosi.

Ephesi. 5.

ARTICVLVS XVII. DE SACRAmento vnctionis infirmorum.

HVnc articulum verum & catholicum, à declamatoribus Lutheranis & ecclesiasticis admissum, laici ex protestantibus repulerunt, & recantarunt. De quo infra loco suo.

ARTICVLVS XVIII. DE VINCVlo charitatis, tertia nota ecclesiæ.

SAtius esset hunc articulū omittere iuxta ea quæ superius dicta sunt de ecclesia: Vnde author recte per magnū & doctū virū fuit admonitus, vt mallet profiteri

vinculum vnionis,quàm charitatis,ne mali excluderentur ab ecclesia:omitto,quo aliqui sunt electi secundum præsentem iustitiam,alij verò secundum æternam prædestinationem,qui sunt veri electi: & tamen non semper habent vin-
2. Rge. 11 culum charitatis contra impium Iouinianum,sicut Dauid
Ibid. 24. adulter,homicida,superbus numerator populi, Nón discutio, qua ratione citarit authoritates, alioquin non deesset quod dicerem.

ARTICVLVS XIX. ECCLESIAE Hierarchico ordine &c.

QVàm fluctuat author, quia non ædificauit supra firmam petram, sed super arenã: si esset solide in Theologia doctus,obseruaret ordinem doctrinæ:& non iã tertio rediret ad ecclesiã & eius authoritaté.

Declaratio vero erudita est,& quæ frangere possit ceruices aduersariorum : Ideo iterum scriptum exhibuerunt minime Euangelicum. Quod inferius sub incude, vt meretur,fortiter prememus.

Author. Sic tamen vt hæ cæremoniæ,& c.

Qq Nimis hic extenuat cæremonias: Et vtcunque catholice & doctissime articulum hunc deduxerit:tamen Lutherani,vt aranea,non sugent dulcedinem,sed venenum,& attrahent ea, quę vel ad corticem literæ coram indocta plebe,eis suffragantur,etiamsi sciant hoc esse contra authoris mentem Cauisset hoc author, si arctius strinxisset intentum. Quid enim ædificat in plebe, dicere,cęremonias esse tantum incitamenta & retinacula pietatis, ac si opera externa cæremoniarum non placerent deo. Vt non dissentiant ab Euãgelica puritate. Omnino scãdalosum est hoc ac si cæremoniæ in catholica ecclesia obseruatę dissentirẽt ab Euangelio,quasi laqueos conscientiis iniicerent, quasi Christianæ derogẽt libertati, hæc omnia Lutherica sunt, non catholica. Nam mox stentorea voce vociferabunt, iejunia soluemus,festa sint libera,in quibusque diebus carnium & ouorum esus sit licitus, quia præcepta illa ac inhibitiones sunt contra libertatem Euangelicam. Ita impie præcinunt rudi populo, nouitatum & licentiæ studioso. Itaque satius fuisset caudam huius articuli vna litura circunducere. Non enim potest nisi scandalum parere,apud

eos

eos qui propensi sunt, vt ab ecclesiæ obedientia recedant, cum audiant iustitiam nostram ab externis obseruationibus non pendere. Sacerdos ergo paruipēdet dicere horas canonicas, quia externum. Monachus negliget matutinas & ieiunia, quia externum, Nihili faciet peccatorum confessionem, quia externum. Vt in paschate sumat Eucharistiam flocci faciet, vt externum, cum mille similibus. Non est scandalosissimū, quòd in fine addit. Cęremonias posse omitti si absit scandalum & contemptus. O author, si hoc tacuisses, satius fuisset, cum omnis inobedientia sit verus vel interpretatiuus consensus. Non excutio, quam violente torqueat allegationes sacrę scripturę, quæ prorsus nihil faciunt, neque probant, quę ille molitur probare.

ART. XX. DOGMATA QVAEDAM ab ecclesia declarata & firmata.

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

AVthor. Nec damnandum est, si quis religiosa. Rr

Quòd fatetur non damnandum, si quis sanctos etiam nominatim appellat. Hoc catholice asseritur. at quod annectit, sed extra præces, quæ ad altare offeruntur. Hoc impium est, & ecclesiæ catholicæ dehonestatiuū quę nō modo nominatim appellat plures sanctos in Canone maiori missę: sed etiā in peculiaribus missis secundū occurrentes sanctorum festiuitates, collectas de sanctis nominatim habet, licet per mediatorem Christum, vt alias, concludat. Ergo affirmare sanctos nominatim appellandos, sed extra pręces ad altare, hoc est totius ecclesię catholicę cōsuetudinē improbare. Ideo atro lapillo notādus est hic locus & expungendus, tanq̄ insolens, & ecclesiæ rebellis.

Quod si insurgat aliquis vir doctus, & obiiciat, authorem clare admittere inuocationē sanctorū, quando ad ipsos vertitur oratio, vt in letania fieri solet: qua ratione inuocādi in orationibus missæ ecclesia vtitur, vnde reprehēsio illa est mera calumnia. At obiicienti ego respōdeo. Parcius ista viris, nullam facio authori calumniā. Nam quod tribuit authori, eum admittere inuocationem sanctorum, quādo ad eos vertitur oratio, vt in Letania, qua ratione inuocandi Ecclesia in orationibus missæ vtitur, illam enim palliationem non admittit author libri, sed prorsus exclu-

dit reiicit, cũ inquit, Sanctos nominatim appellandos, sed extra preces, quæ ad altare offeruntur: quis hic non videt glossam esse contra textum. Glossator dicit, nominatim inuocandos sanctos, vt in Letania & orationibus missæ. Textus authoris habet eos non inuocandos in precibus ad altare oblatis, sed extra: Nisi quis hic torqueat, orationes in missa non esse preces quæ ad altare offeruntur.

Rr Concil. Cartha. cap. 23

Quod citat concilium Carthaginen. facit more solito, hoc est, allegat, & nihil ad propositum, Nam q? orationes ad sanctos porigantur patri per filium: Id fit in & extra missam, in singulis etiam horis canonicis: & est noua forma orandi Euangelica à Christo tradita. Amen amen dico vobis: si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, vt latius explanauit Homilias dominicæ. post pascha. Concilium itaque Carthaginen. 3. nihil constituit de sanctis inuocandis: sed præscribit formam concludendi collectas per mediatorem Christum.

Iohan. 16

Ss

Author. Sancti tantum vt conserui implorantur, non secus quàm qui nobiscum sunt adhuc in carne.

Quantum extenuat intercessionem sanctorum & beatorum, vt non possit non scandalizari plebs hæc audiens: Nam beatos & omni miseria exutos, ciues cœlorum, non ardentius, efficatius & placabilius Deum pro nobis orare, quàm viatores infirmos, fragiles, peccatores, adhuc in mari fluctuãtes, qui necdum portum salutis attigerunt: Hieronymus improbat in Iouiniano. Aduersatur etiam consuetudini ecclesiæ, quæ in letania inquit S. Petre ora pro nobis: sed nullum ex viuentibus quantumcunque sanctum sic inuocat. Idem fit in Canone maiori missæ: & in publicis missæ & orandi officiis memorãtur cœlites in collectis, & solenniter officia de eis aguntur, sed de adhuc viuentibus nulla collecta intercessionis habetur, nec officium solenne. Imò ecclesia prohibuit, ne quis pro sancto veneretur, qui iudicio ecclesiæ non sit in canonem receptus, vt in cap. 1. & 2. de reliq. & vener. sanct. in antiquis, & August. de Ancona. q. 14.

Hierony.

At surgit aliquis pro authore libri, & fatetur beatos efficatius orare pro nobis, q̃ viatores: sed vtatur hic quasi argumento à minori: quia si conserui viatores minori charitate

tate orant pro nobis in hac vita, multo magis pro nobis orant sancti præditi maiori charitate: sed author excludit benignā illam interpretationem: Ait enim, Tantum vt cō serui implorentur. Pondera tantū: Et quorsum tendat exclusio, subiicit. Non secus, quàm qui nobiscū sunt in carne: pondera, nō secus: nā fucos excusationis non admittunt.

Quòd si in scholis essem, obiicerem defensori. Non cōmode factum argumentum à minori, hoc loco: quoniam etsi bona sit argumentatio, & sentētia mea efficax ad probandū: tamen apud diuersarios, quibus hic author blanditur, nihil euincit: admittunt enim antecedens. Viatorem inuocandū vt intercedat: at negant illationem à maiori & illatū, ergo sancti sunt inuocandi, vt intercedant: licet nouerim quomodo eorū temeritas apertissime cōuincēda sit.

DE IMAGINIBVS EO. ART.

De imaginibus recte author, nisi quod Iconoklastæ pro se arripere possent (quod solent facere captiunculatores) dum ait. Imaginum vsum non in totū esse damnandum: nam existimo, neminem vnquam fuisse tā stolidum, qui vsum imaginum, in totum damnasset. T

Vt autem sit pinguior declaratio libri, addendum apparet. Imagines conferre non solum, quia excitent ad gestorum memoriam & recordationem: sed etiam ob id, quia instruunt simplices, admonent scientes, & afficiūt omnes.

Contra heresim Fœlicianam hoc quoq; addatur (quia aliqui prælati ecclesię imprudenter in genere, negauerunt imagines adorandas, vnde pusilli scandalizantur) venerabiles esse imagines, sed non adorandas per se: at posse adorari, quando adoratio terminatur, non ad ipsam imaginē, Basilius. sed ad id quod imagine significatur, & vt Basilius ait, referatur ad Prototypum. Ideo lapsum arbitramur authorē cum ait. Non autem ipsa imago veneretur.

Mirum quod protestantes hic nullum scriptum exhibuerunt, cum Argentinen. & Constantien. modo illis cōiuncti acerbissime imagines reiiciant, & idolatriæ accusent, & maximè Bucerus, qui etiā obtulit cum quibusdam aliis se defensurum disputationē Bern. Ego qui laceram illam & miseram disputationem Biblicis scripturis & authoritate patrum, & confutaui, ac edidi, nihil vidi quod

gigantes illi responderint 13.annis, at si malæ causæ eorũ ita confidũt,adhuc respondeãt,nõ cedet ex arena Eckius.

DE MISSA EO. ARTICVLVS.

Vu HOc merito displicet non solũ mihi,sed & multis bonis catholicis, quòd author aliquas materias cõtrouersas, maximi dispẽdij, vt de inuocatione sanctorũ de imaginibus,& de sacrificio missæ &c.cõmisceat,vt non dignatus sit illas sub propriis titulis & articulis proponere,sed nouã inscriptionẽ præfixit. Dogmata quædã ecclesiæ authoritate declarata & firmata,quasi illa non haberemus quoq; ex scripturis, sed voluit Lutheranis adulari & dogmata appellauit, ac si essent philosophorũ placita,aut Hippocratis decreta: sed omisso suspecto & neglecto titulo,veniamus ad rem.

Xx Author. Victima in cruce immolata,non minus hodie est efficax &c.

Hanc impietatẽ aures Christianæ ferre non valent, dicere Eucharistiæ oblationem in missa esse tam efficacẽ hodie,quando religiosa fide deo repræsentatur, sicut fuit in cruce eo die,quando de sacro latere sanguis & aqua exiuit Sic præcipitant sententias suas, qui nunquam in scholis sunt exercitati.Si oblatio hodierna est æque efficax, sicut in die parasceues in ara crucis,sequitur nullam esse distantiam inter sacrificium cruentum & incruentum, nullã esse differentiam inter oblationem veram realem, & inter representatiuam:Nihil referre,inter Christum vere oblatũ, & exemplar illius & cõmemorationem semel facti sacrificij.Sequeretur si essent oblationes æque efficaces, essent eiusdem valoris:oblatio autem Christi in cruce fuit infiniti valoris, quia ipse est propiciatio pro peccatis nostris &
1. Iohã. 2 totius mundi:& vt Bernard.ait, etiã si essent infiniti mun
Bernard. di:oblatio autẽ quotidiana in missa est finiti valoris, alioquin sufficeret quotidie vna missa in toto mundo: Alioquin sufficeret vna missa pro anima defuncti, quod statim liberaretur, imo omni die totum purgatorium euacuaretur,quia missa esset infiniti valoris. Sequeretur etiam vnã sufficere missam pro defuncto,nõ esset opus anniuersario, septimo,velut tricesimo: Nulla esset porro differentia applicationis missę cũ eius efficacia esset infiniti valoris. Vnde

de sanctus Augustinus curans missam celebrari pro mortua matre ad ostia Tybernia, æque profuisset missa illa omnibus eo tempore mortuis. Et nec stulto dictum authoris est verisimile, oblationem quotidianam esse æque efficacẽ sicut illam in cruce: Cum plus sit semel se in mortem offerre, quàm millies millies illius passionis & mortis memoriã celebrare: Vnde valor missæ finitus, valor mortis Christi infinitus. Ideo semel mortuus est, semel oblatus est in ara crucis, cuius tamen memoriam quotidie agimus in mysteriis: pulchrum est quod Ambrosius ait: In Christo semel oblata est hostia potens ad salutem. Quid ergo per nos? Nónne per singulos dies offerimus? Etsi quotidie offeramus, ad recordationem mortis eius fit, & vna est hostia nõ multæ, quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Christus hostiam obtulit ipsam offerimus & nũc: sed ꝙ nos agim⁹ recordatio est sacrificij. August. Ambrosi⁹

Nemo ergo reducat nobis propositiones, vnã missam æque efficacẽ omnibus animalibus, sicut vna candela illuminat totã habitationẽ: Nemo torqueat Hiero. Cum pro centũ animabus missa vel psalmus dicitur, nihil minus, q̃ si pro vno quoq; eorũ diceretur, accipitur: nam qua ratione dicat, præiecit. Melior est quinq; psalmorũ decantatio, cũ cordis puritate & serenitate & spirituali hilaritate, quàm totius psalmi modulatio cum anxietate cordis & tristitia. De confe. di s. 5. non mediocriter.

Stat ergo quòd diximus, authoris dictum vt falsum, & scandalosum prorsus reiiciendum: Minuit enim dignitatem & efficaciam amarissimæ passionis & mortis domini Iesu Christi.

At surgit quispiam eruditus, plus nimio affectus libro: Id quod in libro reprehenditur, est verissimum, vnam scilicet oblationem Christi semper esse eiusdem virtutis, neque esse aliquo pacto ob diuturnitatem temporis imminutam: differt tamen ab oblatione sacerdotis, & efficacia eius nobis applicatur per oblationem sacerdotis, quibusdã magis, quibusdam minus, &c. At moneo defensorem istum, vt verba libri recte inspiciat: nam hoc liber non habet, ꝙ ille assumit, vnam oblationem eiusdem virtutis: hoc sciuimus, oblationem Christi & eius virtutem semper duraturam, quandiu sæculum stabit: Hoc debebat tueri defensor,

oblationem quotidianam in missa, tam efficacem esse, sicut in cruce, fuso sanguine & aqua, ac posita anima, quod est falsissimum, & egregie confutat inter iuniores præpositus

Lect. 27 Canonis.

Gabriel: licet enim sit idem Christus, qui vtrobique offertur, ac ita in oblato nulla est differentia, sed in modo offerendi, ac efficacia oblationis: At hic defensor relicta tutela libri, hoc ipsum fatetur: quia alia sit oblatio sacerdotis, alia etiam efficacia secundum applicationem sacerdotis plus vel minus. Vtinam hanc materiam in corona doctorum virorum, publica disputatione, deberem vẽtilare. vbi etiam hoc adderem. Oblationis in missa efficaciam nõ esse eandem vel æqualem (non respicio hic ad sacerdotẽ bonum vel malum, deuotum vel frigidum) quia offerẽs principalis, ecclesia militans, cuius minister est sacerdos, non semper est, æqualis meriti & acceptationis apud deum, sed in vno tempore plus, in alio minus. Vtcũq; Henricus G. nitatur in contrarium: licet in declamationibus ad populum, magis secutus sim S. Tho. cuius opinio non solum apparet vera, sed etiam plebs facilius intelligit. Aliud paradoxum quoque defenderem, missæ efficaciam itidem ex opere operato, non esse æqualem, etiam eodem tempore: at quia aduersarij ista non intelligunt, missa facio.

Yy. Author. Ecclesia seipsam offert in missæ sacrificio.

Quantum placet nouitas: etsi tres libros scripserim de sacrficio missæ ante 15. annos, & sæpe hanc materiam in scholis Theologicis disputaui, etiam ante triginta annos: vbi diligenter legi sanctos patres & doctores, non recolo tamen me legisse, quod ecclesia offerat seipsam in missa: hoc inueni, ecclesiam se offerre per opera misericordiæ Deo viuenti: Inueni quod iusti offerunt Deo corpus & vitam, vt ecclesia martyrũ: hoc inueni, quod Paulus docuit ecclesiã, exhibeatis corpora vestra, hostiam viuã, sanctam,

Roma. 12 Deo placentem. Hoc inueni, quod sacrificiũ Dei est spiritus tribulatus, cor contritum & humiliatum. Inueni quod

Psalm. 50 tota ecclesia offeratur à Christo Deo patri, & est sacrificium vniuersale Christianorum, quod fit etiã in missa: At quod ecclesia seipsam offerat in missa, nõ memini me legisse, nec credo verum. Sicut non dubito ecclesiã à Christo in cruce Deo patri oblatum, & quotidie offerri in missa.

At venit

At venit defensor, quod ecclesia seipsam offert in missa, expresse dicit Augustinus lib.x.de ciuitate Dei. Dico acutum disputatorem debere reddere singula singulis: Augustinus nunquàm hoc dicit, quòd ecclesia seipsam offerat in missa, sed quod offeratur: & hæc est rei veritas: quod liquet ex verbis eius in fine capi.6. Hoc est sacrificium Christianorum, multi vnũ corpus sumus in Christo: quod etiam sacramento altaris, fidelibus noto, frequentat ecclesia, vbi ei demonstratur, quod in ea oblatione, quam offert, ipsa offeratur: Aduerte non dicit, quod seipsam offerat, sed in ea oblatione, scilicet Eucharistiæ, quam offert ecclesia, ipsa etiam offertur, at non per se, sed per Christum, qui est sacerdos magnus, qui corpus suum verum obtulit in cruce, iam quotidie offert corpus suum verum & mysticum in missa. August.

Author. Dona quædam tam panis quàm vini offerebat. Zz

Quod sub missa varia solebant offerri, in ecclesia, hoc hodie obseruatur in Germania & Græcia, vbi offeruntur panes vina, cera, farina, panni, oua, sal, & panis omni domini eo die, vt audio, benedicitur in Gallia, quem morem suo tempore obseruatum in Aphrica testatur Sanctus Augustinus: sed quid hæ oblationes laicæ, ad diuinissimam oblationem sacerdotalem in missa, cum vnum tantum sit sacrificium externum ecclesiæ, scilicet Eucharistia: multa tamen alia offerantur, iuxta c.omnis Christianus, de conse.distinc.1.& cap.statuimus 16.questio.1. Et Dauid lætabatur. quando vidit cunctum populum ingenti gaudio offerre donaria.1.Para.vlt. Et hoc præcepit Deus per Moysen Exodi.23. Non apparebis in conspectu meo vacuus: Offeruntur itaq; vel ex præcepto, vel consuetudine, vel deuotione. Et ad honorem dei, vt agnoscatur tanquam summum bonum, rector & gubernator supremi dominij, & in suorum ministrorum sustentationem, tamen huiusmodi oblata non sunt, quæ perferantur per manus sancti angeli in sublime altare Dei, in conspectu diuinæ Maiestatis suæ, sicut est sacrificium missæ vnicum, sed sic præsentantur sicut aliæ orationes fidelium, & actus latriæ, Deo debiti. August. 1.Par.vlt. Exod.13

ARTICVLVS. XXI. DE ADMINISTRAtione ſacramentorum & cæremoniis quibuſdam ſpeciatim.

&& AVthor duas recenſet ſententias. Vnã falſam & damnabilem: ſacerdotem non debere celebrare miſſam, niſi habeat cõmunicantes: Alteram, q̃ poſſit celebrare, modo aſſint, qui ſpiritaliter cõmunicent: Bucer doloſe adiecit in margine ea, quæ duo collegæ mei, Pflugius & Gropperus annotarunt: hæc ſcilicet verba. Huius ſententiæ nos ſumus, & ita poſuit, vt ſimplex Lector, potiꝰ ad primam ſententiã ſe applicaret, quã ſecundam. Sic fraudibus, vti ſolent vulpes, demolientes q́; vineam domini ſabbaoth.

Bucer. Pflugius. Gropper.

At quia illa prima ſententia eſt contra vſum & cõſuetudinem totius eccleſiæ, contra fundationes eccleſiarum cathedralium & collegiatarum, contra ius parrochiale, cõtra vltimam voluntatem eorum, qui beneficia fundarunt, contra ritum & obſeruantiam omnium bonorum religioſorum: Nulli etiam rationi conſonat, ſed ex fonte promanat hæretico, nũquam perſuadebor præfatos dominos collegas meos, fuiſſe illius peruerſæ & ab eccleſia alienæ ſententiæ, ſed potius ipſos indicaſſe ſecundam eis placuiſſe ſententiam.

„ Author. Quoniã vtriq; de ſententia ſua ſunt perſuaſi.

Illud eſt conſilium malum, totius Eccleſiæ & Chriſtianæ deuotionis deſtructiuum, multas in ſe hæreſes cõplectens. Nam primo errant, quod nolunt celebrari miſſam, niſi adſint cõmunicantes. 2. Quod nolunt plures celebrari miſſas in vna ciuitate vel eccleſia eodem die, etiã ſi ſint L. beneficia fundata, aut L. monachi in vno monaſterio. 3. Conſectarium eſt, ſacerdotem, etiam ſi habeat cõmunicantem, nõ debere tamen celebrare miſſam: ſi ſit alius, qui legat publicam & communem miſſam eiuſdem eccleſiæ. 4. Turpiſſime & impie errant, omnes miſſas priuatas abrogando, ſiue fiant in priuatis ſacellis, ſiue celebrentur in altaribus ſeorſum, extra vnum cõmune & publicum altare: hinc in multis eccleſiis, altaria Turcice funditus diruerũt. 5. Sacrificuli eorũ pigri & mordẽte conſcientia, hanc etiã inuenerunt impietatem, vt ipſis celebrantibus & conſecrãtibus, ac laicis communicãtibus, ipſi ſe à cõmunione contineant,

Lutherãi celebrant & non cõmunicant

tineant,contra totius ecclesiæ consuetudinem,contra omnem honestatem,contra expressam concilij Toletani con Conci. 12
stitutionem:quæ sic habet. Quicunq; sacerdotum diuino c.5.
altario sacrificium oblaturus accesserit, & se à communione suspenderit:ab ipsa qua se indecēter priuauit gratia cōmunionis anno vno repulsum se nouerit: Nam quale erit illud sacrificium,cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergo modis omnibus tenendum est:vt quotiescunq; sacrificans corpus & sanguinem Iesu Christi domini nostri in altario immolat:totiés perceptionis corporis & sanguinis Christi,participem se præbeat.

Et rationabiliter loquitur canon, quia cum sacerdotes sint pastores,rationi aduersatur,quod laicos pascunt & nō seipsos: Cum populum ad synaxim inuitant, eam laudant ab effectu sacramenti:quis eis credet.si ipsimet non communicāt: Nam ipsi maiori debent pollere munditia & sanctitate,quibus peculiariter dicitur:sancti estote ,quoniam Leu.11.19
ego sanctus sum: At vrget eos conscientia in eorum Epi- Deut.7
curea & Iouiniana vita, vt ad sancta sanctorum ingredi non audeant:quantulācunq; sibi excusationem fingentes. Isai.66
Sed diabolus insidiabitur calcaneo eorum:dum in fine vitæ vermen excitabit conscientiæ, qui non moritur, sicut nec ignis extinguitur.

Missas priuatas semper fuisse in ecclesia proprio libello probaui,in hoc conuentu Ratisponen.edito: ad quem Bucer nondum respondit.

Sepelire. missam.

Admisso consilio,iam via esset hæreticis facta ad sepeliendum missam penitus:Id quod Zuingliani,iam fecerūt Zuinglia
Argentinæ,Cōstantiæ,Basileæ,Bernæ,Meminge,Augustæ,Vlmæ,& cohærentibus:Idem eueniet apud Lutheranos:nam frigescente charitate,iam octo diebus nullus adesset cōmunicans:Postea,per mensem. Deinde, per trimestre,&c.& sic paulatim euanesceret missa. Vbi tunc maneret iuge & quotidianum sacrificium in Ecclesia Dei? Ad quid zelus veterum Christianorū fundasset I. Monachos aut sacerdotia ī vno loco,si sufficeret vna sola Missa publica in septimana aut mense. Quot fratres in vno monasterio collegit sanctus Benedictus,S. Maurus,S.Leonardus, S.Pirmunius. Et apud S.Gallum aliquando quadringen-

ti

ti fuerunt fratres. Ad quid tot altaria, tot capellæ, in & extra Ecclesiam, ab antiquissimo tempore sunt in vno loco cõstructæ, sicut B. Gregorius tredecim meminit altarium Sanctionis extructorum.

Mala quæ ex cõsilio

Cum Missa prosit viuis & defunctis, ac toti Ecclesiæ: cur ob defectum non communicantium sacerdos vellet illos priuare fructu tam vtili & necessario? Et quia Missa celebratur, etiam aduersariorum sententia. vt recolatur memoria passionis Christi & mortis: modo laici etiam non communicantes, tamen astantes Missæ, priuantur illo commodo: vt nec excitentur ad gratias agendas, redemptori Christo: nec simul spiritaliter offerant cum sacerdote in Missa, hostiam illam viuificam, vti alias à deuotis fidelibus fieri solet.

Pures missæ bonæ.

Et vt rem planissime dicam, quam Laicus quisq; cordatus facile intelligat. Si bonum est memoriam mortis Christi & sacrificium in vna Missa agere, & Deo placet: quãto magis diuinæ placebit maiestati, si sæpius & pluries fiat in eius commemorationem: Et hæc ratio obiecta est Ludero in Schmalckhaldia: & frigide respondit.

Ad hæc cauteriatas faciet conscientias habentibus beneficia fundata ad plures Missas: quomodo enim illæsa cõscientia possunt illas omittere, contra supremam fundatorum voluntatem, quos debitis defraudant suffragiis. Nam si etiã nullus ex plebe sit idoneus ad communicandũ, ipsi parent se idoneos iuxta beneficij institutionem.

Sicca missa.

Impium & blasphemum est nouum aliquorum cõmentum, & à Christo passo in ecclesia inauditum, de sicca Missa, iuxta vulgare Germanicũ. Eam autem appellãt siccam, quãdo die dominico aut festo sacerdos simulat omnia quę sunt celebrantis. cum introitu, collecta, epistola, Euãgelio & cãticis: tamen quia non habet communicantem, nec ipse vult communicare, ideo non consecrat, sed est Missa sicca sine Eucharistia, sine corpore & sanguine Christi: Nõne hoc est irridere Deum, & illudere Christo cum Iudęis faciem eius velantibus, spectaculi more simulare id, quod in veritate non agitur?

Consiliũ

Postremo author libri hic aduersatur Cæsari, similiter duo collegæ mei, qui committunt Cæsareæ Maiestati, & ordini-

ordinibus imperij Consilium illud an prosit,expendendū Nā Catholicus & gloriosissimus princeps Carolus Impe. noster,tā in indictione huius conuentus,quàm in tota hac actione,semper protestatus est,quod per acta & deliberata nullum fiat præiudicium recessui Augusten.in quo roboratur edictum Vuormacien.contra Ludderum & adhęrentes Anno salutis 1521. emanatum, At in recessu Augusten.huiusmodi articulus continetur. libri contra Cæsa.

Similiter debent publicæ & priuatæ Nissæ,cum Cāticis,& incorporatione maiori & minoris Canonis, & aliis orationibus,vestibus,cæremoniis& ordinationibus,omni modo sicut hactenus laudabiliter in Ecclesia Catholica obseruatum est,& hodie obseruatur,peragi,& in his omnibus nulla mutatio aut nouitas attentetur.

Alius quoque articulus in eo habetur. Item,specialiter debent ecclesiæ cathedrales & collegiatæ, monasteria, parrochiæ,beneficia,cum eorum statutis, ordinationibus, regulis,institutionibus,fundationibus,Canticis, Lectionibus,Prædicationibus,Missis,orationibus,sepulturis, & consuetis laudabilibus & visitatis cæremoniis Christianis, sicut hactenus in Ecclesia Catholica exercentur,manuteneri ac defendi.

Cum ergo constet de mente Christianissimi Imperatoris nostri,male obtruduntur ei aduersa & minus Christiana consilia,& quod antea tam maturo ac deliberato consilio,vna cum ordinibus imperij, conclusit ac per imperium publicauit,iam denuo reuocet in dubium, ac tanquam rem incertam denuo expendat, an sit vtile tranquillitati ecclesiarum. Ea quæ semel certam habuerunt & concordem definitionem, non debent iterum in dubium reuocari. 24.q.1.c. maiores.

In summa,qui consulunt Missam in totum aboleri ,vt Zuingliani,aut in parte,sicut Lutherani,aut qui in voluntatem celebrantium conferunt,vt author libri, omnes illi sunt præcursores,& præparant viam,non domino, sed Antichristo,qui auferet iuge sacrificium iuxta Daniel. vaticiniū,& ponet abominationem in desolationem. Danie. 12

DE COMMVNIONE SVB VTRAque specie sub eo. Art.

Author

A 2 Author. Cum plurima plebs Germana sit persuasa.

Requiro melius hic iudiciũ & cãdidius in authore: vult enim Germanæ plebi debere permitti hanc communionẽ liberam, vt sub vna vel duabus speciebus cõmunicet: Hoc posset fieri, sicut Basileæ fuit actum cum Bohemis, & in Augustanis Comiciis fuit tentatum cum Lutheranis: At quod hanc rationem affixit, quia plebs sit persuasa mandatum Christi requirere integra Sacramenta: & cauendũ est ne quis ad sacrosancta mysteria participanda accedat cum mala conscientia insinuat hoc: si ille habet conscientiam de sumenda vtraque specie: sumit vnam tantum, format sibi desuper conscientiam. At friuolæ sunt hę rationes ac temerarię. Imo concludunt potius contrarium, ecclesiam nõ debere eis permittere vtranq; speciem: quia plebs Germana sic esset persuasa in errorem: Et sic ecclesia permittendo, firmaret in eis errorem: quia credunt vniuersalem ecclesiam facere contra mandatum Christi, contra institutionem Christi: & permittẽdo ecclesia roboraret eorũ falsam sententiam, vbi æstimant omnes laicos catholicos malefacere, omittendo alteram speciem. Author non nouit modum sanctorum patrũ & ecclesiæ, in his erroribus expugnandis: non enim extinguuntur hæreses permissionibus, sed dũ contraria statuuntur. Vt dum Nestoriani negarẽt Mariam esse Theotokon, sed Christikon: ecclesia: hoc nõ permisit, sed condemnato Nestorio in concilio Ephesino etiã prohibuit, ne diceretur Christotokos, quãuis ipsa benedicta mater vere sit Christotokos. Sic dũ Hebionitarũ hæresis inualesceret, legalia obseruanda cũ Euangelio, vnde negabant posse confici in pane fermẽtato, eo quod omnis oblatio quæ offertur domino, sit sine fermento. Hanc hæresim non permisit Leo tunc Papa, sed contrariũ pręcepit, vt omnes infermentato conficerent, vt Richardus & alij meminerunt.

Leuit. 2

Leo Papa

Non tamẽ in totum reiicio, vt permitti non possit illis vtraque species, sed non illa ratione, quam author libri, sequitur, sed sicut Cæsarea Maiestas in cõcordia obtulit Lutheranis Augustæ ad imitationem concilij Basilien. sub eiusmodi articulis & punctis. 1. Quod credant cõmunionem sub vtraq; specie nõ esse præceptam. 2. Quod credãt & ita

doceant

doceant laicos non peccare, qui sub altera specie tantum communicant. 3. Credãt & doceant non plus sumi sub duabus speciebus quàm sub vna. 4. Quod sub vna specie sumatur totus Christus, id est, tam corpus eius, quàm sanguis. 5. Quod diuersarij in ecclesijs suis, laico petenti alteram speciem, non denegent. 6. Cura adhibeatur per vtranque potestatem, ne Sacramento calicis irreuerentia exhibeatur. Hanc concordiam & sub huiusmodi schemate, si author proposuisset, Catholici forte non fuissent aspernati: at hæreses & erroneas confirmare persuasiones, vt author libri facit, ecclesia non consentiet. Cõmunio sub vtraq; specie eatenus permittenda.

QVA LINGVA SACRAMENTA administrentur sub eo. Tit.

Nihil offendit, nisi sententia authoris esset, in Missa epistolam & Euangelium non legenda latine: quia, sic reiiceremus eum. Bene tamen agitur in ecclesia latina, vt Missa eadem lingua legatur, ad Vualden. errorem cauendum. A 2.

ARTI. XXII. DE DISCIPLINA Ecclesiastica.

Author. Qui contra professionem & votum contraxerint.

Displicet, & nõ parum suspicionis habet, quod author præcipuos articulos nostra tempestate cõtrouersos, nescio quomodo furtiue commiscet, vt sub propriis titulis nõ perspiciantur. Ita fecit superius de veneratione sanctorum de imaginibus, de sacrificio Missę. hoc idem iam facit de cœlibatu cleri, & de votis monasticis: cum tamen viderit Lutheranos in confessione Saxonica Augustæ, illa suis titulis propriis distinxisse & proposuisse.

At veniendo ad rem, primo author ait, Contrahẽtibus contra votum, episcopus loci humanitatem facere potuit, Hoc verum est & habet Canon 16. Concilij Calcedon. sed non dicit quod in coniugio perseuerabant: sed potius oppositum probatur, quia, inquit, ipsis confitentibus, & sic se accusantibus, & proprium facinus improbantibus, episcopus loci potuit eis humanitatem ostendere, non tam seueram pœnitentiam eis iniungendo, sicut rigor canonũ exigebat. A 5. Conciliũ Calcedõ.

Author.

'A4. Author. Matrimonium tamen non dirimit, & testatur Augustinus.

Extra qui cle. vel vo uend. 27. dist. c presbyter 27. q. 1. ca vidua.

Hoc inquam est falsissimum & de iure & patribus improbatum, expressam, scilicet professionem & votum non dirimere matrimonium, quia contrarium definitum est in c. consuluit c. insinuante extra. Qui cler. vel vouent. & 27. dist. ictio. c. presbyteris. c. vouentibus: Et in allegatis causa & quæstione c. vidua c. & quia aliquos c. vt lex c. quę Christo cum concord. Et in eo ipso c. nuptiarum, quem allegat author, expresse dicit August. de vouentibus. Non solum nuptias capescere, sed etiam si non nubant, nubere velle, damnabile est: quod etiam Hierony. eisdem ferme verbis testatur. At sequentibus verbis deceptus fuit author, in hac materia non satis eruditus, cum Augustinus dicit dánari fidem voti fracti, quia primam fidem irritam fecerũt: sed non damnari nuptias & matrimonia: simile quid dicit Theodorus. Verum in scholis didicisset votum simplex impedire matrimonium, sed non dirimere contractum: nõ enim separantur ab inuicem c. rursus c. meminimus. Qui cler. vel vou. & c. quidam dist. 17. & sunt verba B. Augustini ad Iulianum. Votum vero solenne & impedit matrimonium contrahendum & dirimit contractum, per iura superius allegata: Loquitur ergo Augustinus de voto simplici, non de solenni, & expressa professione, Hoc debebat author didicisse ex Graciano post dictũ c. presbyteris sic dicentem. Hinc distinguendum est, quod vouentium alij sunt simpliciter vouentes, de quibus Augustinus & Theodorus locuti sunt, alij sunt quibus post votum benedictio accedit consecrationis, vel propositum religionis: de quibus Hierony. & Nicolaus, & Calixtus scripserunt.

Hierony.

August.

Extra qui cle. vel vou.

August.

Quod odiosius perstringit monachorum ordinem prę cæteris, non videtur ex bono zelo factum. Multo minus quod tacite suggillat diuersitatem ordinum, & multitudinem monasteriorum, ex Lutherana fece apparet profectum, sicut & illa quæ cohærent: Sub fuco enim honestatis illa proponunt Lutherani, vt Melanchton sæpe rhetoricatur & exclamat de scholis habendis: verum illæ nõ minus egerent hodie reformatione, quàm monasteria. O dij quando cogito, quę grauitas erat doctorum, quæ honestas magi-

magiſtrorum,quæ diſciplina ſcholarium, quàm diligentes lectiones, diſputationes, quàm frequens erat auditorium in omnibus Collegiis meo tempore Heidelbergæ, (hoc enim fuit primum ſtudium meum approbatum.) Et confero ad tempora noſtra,& quæ iam vidi & audiui,liberet potius flere,tanta facta eſt deſolatio,ruina & deformatio. O tempora. Etiam in eccleſiis cathedralibus dignitas, exiſtit ſcholaſtici:at prouentus recipiunt, etiam abſentes, & raro docti. Porro de officio nihil curant,aut parum ſubſtituentes pauperes,qui minus accipiunt:at hic defectus notabilis per concilium generale omnino debet reformari.

ARTICVLVS XXIII. DE DIſciplina populi.

ISte articulus ſicut & præcedens mores reſpicit:& profecto vterque ſtatus miſere lapſus eſt à ſua integritate, & magna egent reformatione: quod à multis copioſe tractatum,& à piis propterea deſideratum concilium generale,quo his languoribus medicina fieret: forte author, qui tam macre vtranque rem tractauit,eo reſpexit indubie plura allaturus,vbi res popoſcerit.

Author. Deinde vſus clauiũ,qui iuriſdictionis dicitur. A 5.

Id quod vbiq; ferme deſidero in authore libri, hic aperte oſtenditur, eum in rebus Theologicis, ſpeculatiuis & practicis,minus peritum & exercitatum: Nam chimerá ab initio videmus,vſus clauium, qui iuriſdictionis dicitur, & explicando ad excommunicationem tranſit. Nam ſi veros Theologos vel à limine ſalutaſſet:perſpicuum ei fuiſſet aliam eſſe poteſtatem clauium,aliá iuriſdictionis:Nouiſſet vſum clauium ſimplicibus etiam ſacerdotibus communicatum,qui nullam habent excommunicandi iuriſdictionem, niſi ex conſuetudine hoc haberent incertis caſibus.2.q.1.Nemo. Et profecto mirandum eſt de prudentiſſimis & vere magnis viris ciuitatum imperialium Germaniæ: qui grauiter tulerunt ſi quis conciuium ab Epiſcopo excommunicaretur, quod rarenter fiebat:Modo contendunt,& omnibus viribus enituntur, eorum ſimplices ſacerdotes,coniugati, & cætera,vt pro libito poſſint excommunicare. Prudenter Senatus Nurmbergen. hanc inſolentem prædicatorum ſuorum petitionem repudiauit: Redeo ad authorem 2.q.1.c. Nemo.

authorem libri, si nouisset Episcopum electum vel nominatum & confirmatum, posse excommunicare, suspendere, interdicere, & alia facere, quæ sunt iurisdictiõis: esto quod claues non habeat, non sit sacerdos, vt definitum est clare in iure nostro c. Transmissam de elect. Imo non solum electus ad episcopatum, sed etiam archidiaconus, vicarius, Officialis Episcopi, non sacerdos, modo sit clericus, est capax vsus illius & potestatis excõmunicãdi, scriptum suum emendasset: Ideo quod ad iurisdictioné proprie pertinet, non dicitur esse clauium, in excõmunicatione. Sic Bona. inquit, potestas excommunicandi est gladius, non clauis. c.3. distinct. 19. Extense tamen possunt dici claues ait Scotus, & bene appellatur potestas ligandi & soluendi in his, qui possunt excommunicare, vt Petrus Longobardus in textu habet ea distinct. Non ingredior materiam de claue scientię & potestatis: sufficiat, quod euicerim vsum clauiũ, non iurisdictionis excommunicandi, quo tendit author. Hoc vnum superest, illas potestates esse distinctas ex eo conuinci, quod distincte Deus dedit potestatem clauium promissiue Math. 16. Iohan. 20. executiue. Potestas auté iurisdictionis data est, dicente Christo ad Petrum. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Et infra. Dic Ecclesiæ, quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus: loquor semper de illa iurisdictione in excommunicatione. Quia omnibus obuium est, sacerdotem non posse exercere potestatem clauium sine iurisdictione: alioquin posset absoluere non suum: Imo quilibet posset absoluere quemlibet, vt indocte sensit Armac. In quæstionibus Armeniorum: quem tamen imprudenter sequitur Durandus, dicens multum improbabiliter, hanc esse probabilem sententiam.

c. Transmissam extra de cle. | Bonaué. | Scotus. | Lõgobar. | Matth. 16 | Ioan. 20 | Matth. 18 | Armac. | Durand⁹.

A 6. Author. Postremo de ieiuniis, feriis, & delectu ciborũ.

Quantum veneni in hac breui periodo lateat, non me latet: sed prodeat qui velit, inueniet Eckium, modo vixerit, Ecclesiæ catholicæ assertoré: Nam quod viri pij ac docti (hominum eligentium sententia) in consulta se. Apo. cui supremus honor & iudicium debetur, in hac viatrice ecclesia, deberent decernere de ieiuniis, feriis, delectu ciborum, & aliis ecclesiæ constitutionibus, non video quomodo

modo fieri possit: Et maxime suspectus est author, quod ait. Quo nulli laqueum iniiciant, hæc vox luporum est, nõ ouium·nam & Lutherani contra ecclesiam, hunc inanem & falsum cauillum prætexunt: At dum respondebimus scriptis protestantium, huiusmodi dolos explicabimus. Hæc autem de libro dixisse, quàm breuissime fieri potuit, sufficiat.

SOLI DEO GLORIA.

¶ SCRIPTA LVTHERANORVM ADVERSVS LIBRVM A CAES. Maiestate oblatum: quæ & titulis literis Alphabeticis inscripserunt.

ARTICVLVS I. DE AVTHORITATE conciliorum, datus ad art. IX.

I

IS est articulus nonus in libro nobis collocutoribus proposito: in quo profecto author vere & egregie ostendit schismaticis, & quàm necesse sit authoritatem ecclesiæ sequi & conciliorum, ad veram fidem & beatitudinem consequendam: At hi qui ecclesiam Dei reliquerunt, qui ex nobis exierunt, qui sibi fidem cõstituunt secundum Phantasmata mentis suę, non possunt illa audire de authoritate ecclesiæ, sed clamãt durus est hic sermo: & luciferana superbia scripta Canonica acceptãt ꝓ libito, & pro licentia & libidine reiiciunt, interpretantur, aduersus ecclesiam, aduersus Concilia, & sanctos patres, hinc illæ lachrymæ. Sed dolos, errores, & fucos eorum, fidelibus Catholicis palam faciamus. Et quia nauseam pareret, si singula verba essent renarranda, per puncta placet prosequi errata: nõ spero, quod incusaturi sint me indiligẽtię vtrũq; ex Bucero intelligam illos mihi minus fauentes.

Bucer. Præcipua reuerentia post Deum & verbum, debetur ecclesiæ. Punctũ. I

Quia hic pendet fundamentum omniũ hæresum, quod contempto ecclesiæ iudicio, scripturam pręferunt: quã pro Confutatio.

libidine sua vertunt, inuertunt, imo etiam peruertunt, vt circa articulum illum nonum pauca attulimus: adiiciamus modo alia, semper tamen pro firmo habentes, quod non loquimur de verbo scripto per spiritum sanctum in cordibus
2. Cor. 5 fidelium, sicut Paulus ad Colos. scribit.

Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus & infra. Epistola estis Christi, ministrata à nobis & scripta, non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

Recensebo tamen per ordinem, quæ Catholici sentiũt in hac materia.

Verbum Dei scriptũ, de quo loquuntur aduersarij, non
1. est præferẽdũ ecclesiæ: quia finis est melior medio ad finẽ, propter vnumquodq; tale, &c. Verbum autem scriptũ, est datum propter ædificationẽ ecclesiæ, quare necesse est ecclesiam esse digniorem quàm verbum scriptum atramẽto.

Christus plantauit ecclesiam, & tamen nihil scripsit,
2. neq; iussit Apostolos scribere, sed docere omnes gentes, vt verbũ illud quod mentibus fideliũ imprimerẽt, esset verbũ spiritus, excellentius quàm nigra litera scripta occidens.

3. Sic promisit Deus per Hiere. Dabo legem meam in vi
Hier. 31 sceribus eorum, & in corde eorum scribã eam, & ero eis in deum, & ipsi erunt mihi in populum. Lex ergo Euangelica principalis est illa, quæ est scripta in corde ecclesiæ, & lex scripta est solum signum illius legis mentalis, iuxta il-
Aristo. 1. periher. lud Aristot. sunt autem ea quæ sunt in voce, notæ earum passionum, quæ sunt in anima. 1. Perihermen.

4. Hinc sequitur quomodo scriptum Euãgelij habet suã literam occidentem: Nullus enim vnq̃ fuit hæreticus, qui non scripturis niteretur male intellectis: sed iudicium tũc est apud Euangelium mentale, in corde ecclesiæ.

5. Quis enim nescit maiorem esse iudicem iudicato? quis nescit totum esse maius sua parte? sed scriptores Canonici, Matthæus, Petrus, Paulus, & cęteri, fuerunt solum pars ecclesiæ, & de variis scriptis Euangeliorũ titulo, ecclesia iudicauit per Euangelium mentale, respuendo Euangelia Thomæ, Bartholomæo, Andreæ, Barnabæ, & aliis inscripta, & approbauit Euangelium Marci, de quo non cõstat, an viderit Christum.

Et

Et scriptores Canonici semper prius habuerunt Euan 6.
gelium mẽtale, quàm ederent illud nigrum in literis. Hinc est, quod ecclesia aliqua mutauit de scriptura, vt sabbatum, esum suffocati. Baptisma in nomine Iesu, Christus cœnatis dedit Eucharistiam, Ecclesia ieiunis, Christus sub ambabus speciebus, ecclesia laicis sub vna: Paulus permisit dispares in fide coniuges, ecclesia improbauit.

Cum ergo credimus ecclesię dicenti, Iohannes scripsit 7.
Euangelium, quod alias nesciremus: ita & alias ecclesiæ credere debemus dicenti. Christum illa & illa instituisse, sacramenta, tradidisse Apostolis obseruantiam quadragesimæ, confitendi rationem, vnctionem infirmorum, & huiusmodi.

Quibus etiam peruicax Luder victus, tribuit ecclesiæ 8.
hanc potestatẽ, vt possit discernere verba Dei à verbis hominum: sic eadem ratione potest discernere Sacramenta fidei ab aliis signis: quia non minus necessaria est ecclesiæ, cognitio Sacramentorum, quàm scripturarum.

Ex quo infertur adhuc vnum notabile, & quod frãgit 9.
ceruicem aduersariorum. Si ecclesia potest cognoscere de scripturis: multò magis potest cognoscere suborto dubio, quis sit verus sensus scripturæ: quia eodem spiritu scripturæ interpretantur, quo conduntur: Sic rectè intelligendus August.
est Augustinus contra epistolam fundamenti. Euangelio non crederem, nisi authoritas ecclesiæ me commoueret.

Hanc potestatẽ ecclesię fatẽtur hic protestãtes, quia ec 10.
clesia habeat Euangeliũ, spiritũsanctũ gubernatorẽ habet ius vocandi ministros, habet intellectũ & interpretationẽ doctrinæ diuinitus traditæ, habet administrationẽ Sacramẽtorum & suam iurisdictionẽ & iudicia. Et infra. In ecclesia est triplex authoritas s. testificãdi de scripturis, vere interpretandi scripturas, cõstituendi iudicia de doctrina.

Iam quilibet vtens ratione, apertissime videt, quemodo 11.
sibi contradicant, & non puduerit eos Cæsareæ Maiestati, ac ordinibus imperij pugnantia scripta offerre: dicunt em̃ ecclesia potest testificari quæ sit vera scriptura, quis sit verus intellectus, potest iudicia constituere de doctrina scripturarum: Et cum hoc tamen vociferantur. Maiorem esse authoritatem scripturæ, quàm totius ecclesiæ.

ALIA ERRATA. IN HOC articulo.

1. DOnum interpretationis eſt penes veram eccleſiam ſed non eſt certis perſonis aut locis alligatum, & alias eſt in pluribus,alias in paucioribus.

2. Hoc donū interpretationis non eſt apud impiam multitudinē,neq; apud hos,quos oportuit propter nota crimina excommunicatos: ſed hoc donum ad pios pertinet.

3. Cum eccleſia pronunciat iuxta verbū Dei recte intellectum,neceſſe eſt omnes parere,ponunt exemplum. Sic noſtrę eccleſię nobis aſſentiūtur cōtra Anabaptiſtas & alios.

4. Cum autē poſſit accidere, vt plurimę perſonæ in ſynodo ſint impię,fatendū eſt ſynodos generales & prouinciales erraſſe, vt Smyrnæ: præterea etiā pij habēt ſuos lapſus.

CONFVTATIO ERRORVM illorum.

1. FAciunt hic eccleſiam mathematicam & fictitiam: quia cum non ſit alligata perſonis & locis, vbi ergo eſt? Procede Buzere & mōſtra eccleſiā: quod ſi cœtū oſtenderis ex votifragis monachis & monialibus & ſacerdotibus: omnes boni dicent hanc eſſe impiā multitudinē, periurā, ac omnibus honoribus deſtitutā: Non dubium congregationem Cardinalium, Epiſcoporū, Monachorum & Theologorum, pro ſolita veſtra modeſtia, & reuerentia erga
Ad Heb. præpoſitos eccleſiæ(quibus ſanctus Paulus obedire iubet) denotaſtis in impia multitudine.

Veſtra autem & Pickardorum ac Anabaptiſtarum mathematicam Eccleſiam(eodem enim hic laboratis morbo) ſæpe improbaui: quia Paulus & Barnabas, & quidem alij inuenerunt eccleſiam in Concilio Hieroſolymitano: Et
Act.15 Chriſtus iuſſit fratre peccante,& non audiente correpto-
Matth.18 res: is debeat dicere eccleſiæ,non vtique Mathematicę,frater Pauli per omnes eccleſias, ſed non Mathematicas lau-
Pſalm. 21 dem habuit. Dauid inquit,apud te laus mea in eccleſia magna. proteſtantes eam contrahunt neſcio in quas anguſtias Germnię: Quod ſi vrgētur, vbi fuerit eccleſia ante 25. annos, ad pauciſſimos ignotos homunciones redigunt ec-
Auguſt. cleſiam. Rectius Auguſtinus probat latitudinem eccleſiæ contra Donatiſtas. Non eſt eccleſia Lutherana poſita à

Christo super candelabrum, vt ingredientes videāt. Non est ecclesia, ciuitas illa in monte posita, quæ procul videtur? In synagoga erat prouisum, quo erat eundum in ambiguo, ad summum, s. sacerdotem: & in ecclesia omnia erunt tam recondita & occulta, vt nemo sciat, quo eundum sit ad Mathematicam fictitiam ecclesiam: Matth. 5.

Cum Paulus ait. Ipse dedit quosdam apostolos, alios Euāgelistas, alios pastores, &c. ad ædificationem corporis Christi: nónne illi fuerunt visibiles? Qui si conuenirent in concilio legitime cōgregato, quomodo non repræsentarēt ecclesiam? Quis enim euidentius potest conuinci non audiisse ecclesiam, quàm qui non audit generale concilium? Ephesi. 4 Deut. 17.

Ecclesia Romana mansit semper firma secundum successionem Episcoporum vsq; in hunc diem: Ex hac successione argumentatus est Ireneus ante M.CCC. annos: Ex eadem successione Apo. se. argumentatur Augustinus: alię autem ecclesiæ Apostolicę cessarunt, vt Hierosolymitana, Alexandrina. Ephesina, Corinthia, & cęteræ. Romana mater ecclesiarum conseruatur à Deo vsque ad tempus Antichristi, vbi fugiet in solitudinem per tempus & tempora & dimidium temporis. Valeāt ergo somniatores cum imaginaria & ficta eorum Ecclesia, solum vt decipiant & circumueniant simplices. Rom. ecclesia. lib. 3. cap. 3. & lib. 4. cap 63. epi. 63 Apoca. 13 Dan.

Si donum hoc nō est apud impiam multitudinem, hoc est, concilium, Episcopos, Monachos, sed apud pios: quid si tota ecclesia illos quos vocas impios agnoscit pro piis, & à Deo ordinatis? Dicis illud donum esse apud pios: & cum simus incerti, qui sint pij vel peccatores: Deus enim est scrutator cordium: sic sequeretur omnia esse incerta & dubia in fide nostra, quod est blasphemum. Certum est & negare nō potestis, Pickardos & Parabaptistas externa cōuersatione maiorem præ se ferre honestatem, quàm Lutheranum clerum, qui in otio, crapula, & luxu continuo viuitis, neglectis horis Canonicis, diuinis officiis, ieiuniis & similibur operibus Deo placentibus. 2.

Tum demum noster Bucer vult credere ecclesiæ, quādo pronunciat secundum scripturas recte intellectas: Iam iterum facit omnia dubia & incerta: cum oporteat primū reddere nos certos, quod Ecclesia pronunciat, secundum 3.

verum intellectum, Hui pulchrum est exemplum de Para baptistis: vbi Zuinglius vicit Baldasarem? vbi Oecolampadius Denckium? Bernæ & Argentinæ disputastis contra eos, quid obtinuistis? nihil Verum intellectum quæsiuistis in carcerib⁹, in tortura, in exilio apud lictores in igne aqua, furca, gladio. Inquis. Contra Anabaptistas & alios. Qui sunt hi alij? Zuingliani, Caphrnaitæ, Suermeri: Vbi autem habetis ecclesias vobis consentientes? Argentinæ, Constantiæ, & Basileæ, & aliis vrbibus superius nominatis: in quibus non solum Missam Catholicorum, sed etiam Lutheranorum relegarunt: Vbi Carlstadius Luthero consensit? Tum primo, quando nullibi audebat securus consistere præ timore Sueuici fœderis: posteaquam gladium lictoris Rotemburgi euaserat, fortis ille, sed obliuiosus disputator pro Luthero Lipsiæ contra Eckium.

4. Si ecclesia errat in Concilio generali: vbi ergo dabis ecclesiam illam tuam, quæ triplici illa fungatur authoritate: Semper contra quem pronunciatur, excipiet: quia iudices non sint pij, non iudicent secundū verum sensum scripturæ, & similia cauillabitur, sicut vos iam cum iniuria sanctissimis facitis conciliis.

Historia trip. lib. 5. De synodo Smyrnæ conciliabulum fuit iussu Cōstantij hæretici congregatū ex Episcopis Arrianis, pulsis Catholicis Episcopis, & aduersus sacratissimum Cōciliū Nicænū: Ideo non mirū, quòd non obtinuit. Sicut nec Arimini: nā nec assensu Rom. Pont. fuit collectū: & hęretici omnia violenter agebant, vt etiam Osium in exiliū actū pro fide reuocatum, quia eis consentire respuit, plagis & tormētis affligerent. Sed quid hæreticorum conciliabulū, pręiudicare poterit conciliis legitime congregatis?

ARTICVLVS II. PROTESTANtium de Eucharistia & est materia art. XIII. in libro.

1. Errata in fide in hoc scripto.

Corpus & sanguis cum pane & vino exhibentur sumentibus.

Non fit transsubstātiatio panis: sequimur multorum pa
2. trum firma & perspicua testimonia, citant Ireneum.

CON-

COFVTATIO.

LIcet hic recte diffiniant veritaté corporis Christi cō tra veteres & nouos Capharnitas,q̃uis forte presentes non omnes in hoc scripto consenserunt, sicut qui mordicus adhuc Zuinglij sententiam sequuntur: tamen quod Berengarij hæresim adhuc in parte amplectuntur, non sunt tolerabiles. Rectius multo hābuit confessio Saxonica Augustæ oblata Cæsareæ Maiestati. Docetur. verum corpus & sanguinem Christi veraciter sub speciebus panis & vini in cœna esse præsentia: Non dixerunt, cum pane & vino: Et nec in latino posuerunt: sed postquam Schmalckhaldij in vnum corpus Lutherani & Zuingliani redacti sunt, vt complacerent Zuinglianis, addiderunt illam particulam. Cum pane & vino exhibentur: licet contra Lutherum, qui reiecta præpositione Cum, concedit panem esse corpus Christi.

Quod ergo negant transsubstātiationem panis & vini cum Berengario, Vuicklef & aliis hæreticis pessime faciunt, contra determinationem vniuersalis Concilij Lateranen. sub Innocen. iij. quo nullum fuit generalius à Christo passo: fuerunt enim in eo tres Patriarchæ, Romanus, Constantinopolitanus, & Antiochenus: interfuerunt mille & quadringenti Episcopi, tam orientalis, quàm occidētalis ecclesiæ. 2. Lateran. Conciliū.

Et panem & vinum trāssubstantiari sancti patres apertissime testantur. & ordo literæ Euangelicæ liquido probat: Nam Christus accepit panem: & dixit, hoc est, corpus meum, ecce panem, subinde, ecce corpus, quòd non est factum sine mutatione, vt acute textum ponderat Alphonsus Zamoren. Alphon.

Porro hic sunt falsarij, adiicientes de suo cum pane est corpus Christi, quod neque Matthæus, Marcus Lucas aut Paulus posuerunt: cum coram rudi plebe semper iactitent scripturas, & nihil sit docendum in ecclesia Dei, quòd non habeatur in scripturis, cur ergo regulam eorū in præsenti loco non obseruant?

Patres sancti omnes fatentur transsubstantiationem, etiam ante concilium Lateranen. Vt Ambrosius lib. de mysteriis & Sacramentis, qui appellat mutationem & conuersionē, Ambrosi. L. de mysterijs.

Crysost. Augus. Gregor. Gregori' magnus. Theoph. Damasce. Cyrillus.

uersionem, Chrysostomus immutationem, Augustin. simi liter, Gregor. Nyssenus couuersionem Gregor. magnus versionem, Theophylactus conuersionem, & transforma- tionem, & transmutationem, Damascenus transmuta- tionem, & conuersionem, Cyrillus quoque conuersionem appellat, hos sanctos patres partim in Homiliis de Sa- cramento Eucharistiæ induco, partim in Enchiridio ti- tulo. 36.

Sequitur quàm vana sit Buceri iactantia, sequimur te- stimonia patrum firma, prodeat & nominet patres: nos cō- tra expressimus patres, qui perspicue testantur conuersio- nem, transmutationem panis, ipse nec vnum potis est no- minare, neque vlla scriptura, quam iactat, asserit substan- tiam vel naturam panis manere. Cur ergo Gigas mouet bellum ecclesiæ, Lateranen. concilio, patribus allegatis, si- ne authoritate, sine ratione, nullius sancti patris fulcitus testimonio.

Irene' li. 4. cap. 32.

Ireneum mutile allegant, vt incauto imponant lecto- ri, & videatur eorum fauere sententiæ, cum tamen catholi cus ipse, omnino eis refragetur: ita enim ait. Christus eum qui ex creatura panis est, accepit & gratias egit, dicēs, hoc est corpus meum: & calicem similiter, qui est ex ea creatu- ra, quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam eccle sia ab apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert Deo, citat pro sacrificio Malchiam 1. c. cōfirmat hoc denuo Ire neus de oblatione in sequenti c. 33. Repetit subinde de sa crificio c. 14. Et de Eucharistia inquit. Quō autem eis (He reticis) constabit, eum panem, in quo gratiæ actæ sunt, cor pus esse domini sui, & calicē sanguinis eius, si non ipsum fa bricatoris mundi filiū dicunt, & infra. Quemadmodū qui est à terra panis, percipiens vocationem Dei, iam nō cōmu nis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus cōstans, ter rena & cœlesti. Hic sanctus pater aperte testatur, panem terrenum post vocationem, hoc est, consecrationem, non esse cōmunem panem, sed Eucharistiam, quod autem ait, Eucharistiam duabus rebus constare, ad species panis & vi ni pertinet, & ad corpus & sanguinem Christi.

Irene' de oblatione c. 33. q. 34

Idem li. 5. c. 1. Aduersus hæreses inquit. Quando ergo

&

& mixtus calix,& fractus panis percipit verbum Dei(.i. consecratur)fit Eucharistia corporis& sanguinis Christi, ex quibus augetur & consistit nostræ carnis substãtia. Expende,panis & calix fit Eucharistia sanguinis & corporis: si fit corpus,ipse panis non manet.

Postremo,quod Paulus Eucharistiam appellat panẽ, in disputatione Baden.diximus contra Oecolampadium, & in Homiliis,& in Enchiridio,ac in Apologia pro rege Angliæ,quod ob hoc non oporteat dicere substantiam panis manere. 1.Sed quia fuit panis ante conuersionem. 2. Propter species panis.3.Quia Christus est panis viuus.4. Et corpus Christi dicitur panis. Hier.11.

DE CONFESSIONE SCRIPTVM protestantium pertinet ad art. 15. c.

ERRATA.

PLacet,quod retinere volunt ministerium absolutionis priuatæ,quia sit vox Euangelij,applicãs remissionem peccatorum:sed demiror,cur Luther,Bucer , Hosander & similes arietes à tot annis nunq̃ sunt confessi:nõ vsi euangelica voce:Oblitus est Bucius,quod olim scripsit priuatam absolutionem nihil efficere,& Luderanos improbauit super Matthæo c.3.Et quod irrident catholicos de applicatione meriti Christi,Missæ &c.cum iam eam quoq; fateantur:Sed ab ecclesia recedunt.

Enumeratio delictorum nec mandata est iure diuino, nec necessaria:quia sine ea peccata remittuntur contritis, & fide se sustentantibus:Citant Prosperum. 1.

Necessitas imponi nõ potest,occulta recitãdi:& vbiq; seducunt suos,quia confessio non sit necessaria. 2.

EXAMEN ILLIVS SCRIPTI.

Hæresis est Iacobitarũ,Vualdẽsium, Vuiklef,Pickardorum,confessionem non esse necessariam:Ideo sacrosancta Synodus Constantien . sessione octaua inter articulos Vuiklef damnauit etiam istum de confessione : Vnde lib.2.de pœnitentia probaui confessionem esse iuris diuini & Euangelici,quæ à temporibus apostolorum fuit vsq; ad nos in ecclesia Dei.Porro magna impietas est dicere enumerationem peccatorum non esse necessariam,vt miseri homines sic maneant captiui in vinculis diaboli: quia futurũ 1. Eckius.

Enumerare peccata in confessione.

futurũ est sic,vt omnes maiora crimina, & de quibus plus erubescent,reticebunt,& leuiuscula solũ dicent: super quo ludet diabolus:quia eneruabitur vigor & vis confessiõis: Quomodo autem sacerdos absoluet eum à maioribus criminibus,quæ nescit? Sententia non debet proferri, nisi cũ cognitione causæ : Qua item claue vtetur sacerdos, cum nescit an sit dignum vt soluatur vel retineatur. Imo nunq̃ vtetur claue retentionis,quia nullus confitebitur retinenda,si cautus fuerit.

Et quid est quod adeo commendant absolutionem tam vtilem,salutarem,& sanctuosam:dum vbi maxime opus est non impendunt:& à veritate coacti fatentur enumerationem delictorum vtilem,excitantem ad pœnitentiam,& quod conspectui nostro subiiciat turpitudinẽ peccatorum,& magis nos admoneat de ira Dei.

In confessione Saxonica Augustæ oblata. Plurimi faciunt absolutionem, quia sit vox Dei & mandatum Dei, & quantam consolationem afferat conscientiis, sed huius consolationis nolunt eorum prædicatores esse participes. In eadem confessione assignant causam cur non omnia peccata sint enumeranda. At postea per responsa catholicorum edocti friuolam esse hanc rationem, eam modo non adducunt,quia omnia sunt enumeranda,quæ non subterfugiunt cognitionem nostram,licet omnia peccata scire non possimus.

De pœnitentia lib.

Omnia autem peccata enumerauda præter prædictas rationes probaui alibi authoritate Tertulliani, Cypriani, Hylarij, Augustini, Ambrosij, Gregorij, Hieronymi, & aliorum:ad quæ nullus Lutheranus mihi in hunc diem respondit.

Prosper aduersat̃ Lutheranis.

Ad Prosperum, quem non vidi:nisi de gratia & libero arbitrio:sed quantum ipsi afferunt. Prosper testatur se loqui de peccatis,quæ humanam noticiam latent,de illis sufficit illud Psalmi. Ab occultis meis munda me domine. Sed hic afferunt ensem Aiacis,quia Prosper affirmat, temporalibus pœnis æterna mutari supplicia, quod aduersarij negant. Prosper hic affirmat,satisfactiões. Quod ipsi iudices fiant & veluti suæ iniquitatis vltores, in se voluntariam pœnam exerceant, & lachrymis ex vera cordis contritione

tritione fluentibus, restinguent ęterni ignis incendia. Lutherani contra, solam fidem dicunt sufficere, & per eam satisfieri. Vellem tamen Prosperum in fonte videre, quia non esset nouum Mucero illi corrupte & false allegare authores.

Occulta peccata etiam confitendo ratio dictat, quia 2.
egent claue soluente. Vnum Origenem adducam. Ete- Origenes
nim omnigenere pronuncianda sunt, & in publicum proferenda cuncta quæ egerimus: si quid in occulto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiam intra secreta cogitationum commisimus &c. Magnus astus diaboli, quia eorum prædicatores quærunt placere populo, & consuunt pullulos sub cubitis peccatorum, vt ait Ezechiel, Et quia impudens esset mendacium negare confessionem contra Euan Ezech. 35
gelium (licet ab initio reperti sint, qui eam totam reiicerent.) Ideo vt conciliarent sibi plebem, commenti sunt, vt indulgerent eis, confiterentur ea duntaxat quę vellent, At pergamus ad alia.

DE SATISFACTIONE PROtestantes eodem articulo. D.
ERRATA.

SAtisfactiones canonicæ quondam institutæ sunt ab episcopis exempli causa, aut propter disciplinam. 1.

Paulatim creuerunt hæ pœnæ accedente errore quod mererentur remissionem peccatorum. 2.

Necesse est extare in ecclesia doctrinam de gratuita remissione peccatorum, non per opera. 3.

Opera instituta sine mandato dei, non sunt cultusdei. Frustra me colunt mandatis hominum, huiusmodi est satisfactio. 4.

Deus etiam electos punit, non ergo satisfactio ad peccatores pertinet. Et multa delicta cõuersorum puniuntur peculiaribus pœnis. 5.

Vtilius esset populo inculcari doctrinam de ira Dei, ærumnis ecclesiæ &c. quam proponere spectacula satisfactionum, quæ obscurant doctrinam de gratia & veris cultibus. 6.

Per bona opera mitigantur calamitates communes ecclesiæ, & per pœnitentiam. 7.

8. Famoſos peccatores caſtigari ab eccleſia Epiſcopi permittunt exempli vel diſciplinæ cauſa, vt anabaptiſtas & homicidas: Id tamen non fiat ſecundum veteres ritus pœnitentiæ, quorum aliqui ſunt pleni periculi vt de adultero.

9. Magiſtratus docendi ſunt, vt manifeſta delicta puniãt: quod plus prodeſſet, quàm canonicæ ſatiſfactiones: Nec ſine periculo miſcentur miniſterium Euangelij, & officia politicæ poteſtatis.

EXAMEN ILLIVS SCRIPTI.

1. Canones pœnitentiales in publicis criminibus & ſolenni pœnitentia vſitatos in exemplum, vt alij cauerent ab huiuſmodi peccatis non negamus: at vſus precipuus canonũ fuit: vt ſacerdos noſſet imponere emendã confitenti, vt in Concilio ſacratiſſimo Nicæno ſancitum eſt: Conſtituti ſunt ergo canones pœnitentiales, non modo in exemplum, ſed etiam in ſatiſfactionẽ, & principalius quidem hoc paſſim eſt videre in conciliis, tamen bonam horum partem collegit Gratianus de pœnitentia. Quia & Iſidorus, & Theodorus, & Bonifacius Germanis ſcripſerunt canones pœnitentiales: qui tamen ſemper fuerunt mitiores: cum decreſcente charitate, populus minus & minus ferret auſteritatem pœnitentiæ: vt iam Lutherani eam totaliter ſuſtulerint in eorum eccleſijs: nec mirum, quia & alia extinxerunt ſacramenta, cum eorum anteſignamus Luther aliquando ponat ſolum tria Sacramenta, aliquando ſolum duo.

Can. 8. & 11. Concilio carth. 3. c 31.

Porrò canones pœnitentiarios fuiſſe ante Concilium Nicænũ contra Lutherum patet ex Canonibus Gregorij Neocæſarien. Epiſcopi auditoris Origenis & Petri Alexãdrini Martyris.

2. Iniuriam facit patribus & falſum aſſumit: Non enim creuerunt ſed decreuerunt ſatiſfactiones, & auſteritas canonum: Seipſos autem non intelligunt: nam cum canones pœnitentiarij diſponant de ſatiſfactione, & ita de remiſſione pœnæ: illi recurrunt ad remiſſionem peccatorum, quod fit per ſacerdotis abſolutionem & Sacramentum pœnitentiæ.

3. Quis negat remiſſionem peccatorum ex gratia & gratuitam,

tuitam, eat ad Pelagianos: non enim erit filius ecclesiæ catholicæ, at quod Deus per gratiam condonans & remittẽs peccata, non exigat opera, vt homines faciant dignos fructus pœnitentiæ, sacræ scripturę, & spiritui sancto & contrarium. Pœnitentia & satisfactio.

Huic posset opponi. Virginitas nõ est mãdata à Deo: 4.
& tamen consecrata deo, placet deo, & est cultus gratissi- 1. Cor. 7.
mus Christo castitatis amatori. 1. Cor. 7. & Isa. 56. Simili Matth. 19
ter paupertas Euangelica, & deo seruire in illa. Vade & vende omnia quæ habes. Similiter falsum est, quod satisfactio non habeat mandatum Dei: nam satisfactio consistit præcipue in illis tribus, scilicet oratione, ieiunio & eleemosyna: alia enim opera satisfactoria reducuntur ad illa: vt docent Theologi distinctione 15. quarti & Gracianus de pœniten. dictinctio. 6. ¶ 1. Vnde Buce. repugnat spiritui sancto, orare pro remissione peccatorum nõ sit satisfacere Bernæ.

Fatemur catholici Deum punire vel permittere vt puniantur sancti & electi, vt vult Gregor. vel ob peccata eo- 5.
rum vt Dauid, vel ad probandam eorũ patientiam, vt Iob & Tobiam, vel ad custodiã gratiæ, vt stimulus carnis Pauli, quòd crepuit oculus Brigittæ, vel ad augmentum meriti, vt Abel. S. Lauren. vel aliis in exemplum. At sophisma est cum inferunt, ergo satisfactiones pœnitentiariæ sunt 1. Cor. 11
frustra: Cum Paulus dicat: Si nosipsos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur à domino.

Sic quod Deus aliquãdo punit peccatum, quis hoc negat? Vidimus in Adam peccatore, & nos hodie sentimus. Nõ est intentio sacerdotis, vt per satisfactionem iniunctã velit impedire flagella dei: sed est bona spes, nobis emendatis cessare flagella Dei: Si pœnitẽtiam egerit gens à ma
lo suo: agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogi- Hier. 18
taui vt facerẽ. Sicut de Niniuitis scriptura testatur, de A- 3. Re. 21.
chab humiliato & aliis.

Vel stultus est Bucer vel insigniter malus, cum docere 6.
vult Catholicos doctrinã de ira Dei: nisi enim timerent Deũ, quẽ satisfaciendo placare humiliter ꝓponunt, nõ se cõmitterent arbitrio sacerdotis in satisfactiõe. Eat potius & domi prædicet suis temerariis, & præsumptuosis, qui nihil

hil curant iram Dei : quia Bucero & Luthero doctoribus remissa culpa, non oportet satisfacere pro pœna. sed culpa & pœna simul remittuntur: Culpa autem eis sola fide in Christum remittitur. Quomodo ergo homines isti timebunt iram Dei, cum Lutherus ipse conqueratur homines fieri præsumptuosos ex huiusmodi doctrinis & carnaliter securos, vt latius explicabimus respondendo ad Gropperi supplicationem.

Error, culpam & pœnã simul remitti.

Satisfactiones non spectacula.

Quam vere dixit Hiero. Hæretici irrident simplicitatem ecclesiæ: sicut hic friuole Mucor satisfactiones ecclesiasticas appellat theatrali modo spectacula : sed vade retro Sathana, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum: Sancta ecclesia veneratur huiusmodi religiosa spectacula in Iohanne Baptista: qui varia satisfactionis genera ad se venientibus proposuit: & sic tota obseruauit ecclesia à Christo passo. Et tamen nihil volunt recipere, nisi in scripturis expressum. Vbi tamen scriptura negat pœnitentibus imponendas satisfactiones? Nam quod argutátur ex quibusdam locis, per capillos huc tractis, & corrupte interpretatis, mera sunt sophismata & præstigia, quia non solum praxis & consuetudo ecclesiæ est pro nobis, sed & scriptura tota veteris & noui testamenti, vt luculenter lib. 3. de pœnitentia deduco, & minime obscurant doctrinam de gratia, sed augent cultum Dei: cum desides, pigri & acediosi Lutherani, nec tantillum impendant cultui diuino : Cauent ne media nocte surgant & confiteantur domino, quod tot catholici vtriusq; sexus in ecclesia catholica faciunt.

Lucæ. 3

ECKIVS.

7.

Opera bona placãt iram dei.

Si per bona opera piorum & pœnitentiam mitigantur communes calamitates Christianitatis: cur Neochristiani omittunt letanias, publicas supplicationes, processiones cum vexillis crucis, missas contra Turcas, pro fructibus terræ, pro serenitate aeris, contra pestem : omittunt etiam publica illa ieiunia & dies rogationum &c. At succurrit memoriæ, quod hoc habent in mandatis à magistro sectæ Luthero, quia non debemus inuocare Deum vel sanctos pro bonis temporalibus. Sed ego euidenter probaui contrarium in Homiliis de S. Sebastiano : Non ergo obstante, quod per opera piorum mitigantur communes calamitates:

tates:tamen ſtat firma & inconcuſſa ſententia veritatis, vt quilibet priuatus impleat ſatisfactionem ſibi peculiariter iniunctam.

Quòd iactitāt de pœnitentia Anabaptiſtarum,hoc faciunt ex inuidia:quia in pleriſque articulis, Baldaſaro ſcribente,Parabaptiſtæ ſunt meliores Luderanis: De homicidis,plus faciunt ex hypocriſi,cum animicidis nullā iniungant ſatisfactionem. De adultero cui canones imponant in ſatisfactionem,vt per longum tēpus interdicatur ei conſuetudo vxoris,ſi verum proferunt,tunc intelligēdi eſſent canones,vt interdiceretur marito, ne peteret debitum,ſed reddere non prohiberetur:alioquin illa eſſet pœna probæ mulieris,non infidelis mariti. At quia canon 22. Concilij Arelatenſis ſic diſponit,pœnitentiam coniugatis,non niſi ex conſenſu dandam,vereor ne Bucer,vt eſt familiare huius farinæ hominibus corrupte alleget & falſo ego nō memini me legiſſe:In cōcilio Ancyrano.(quod eſt antiquius Nicæno.)imponitur adultero pœnitentia ſolennis: ſed cōſuetudo vxoris ei non interdicitur. 8.

Cōcilium Arelatēſe

Bucer corrupte allegat.

Nemo ex catholicis aliter docuit, quā quod magiſtratus vtatur iure ſuo,puniat delinquentes,non enim ſine cauſa portat gladium. 9.

Roma. 12

CONCLVSIO DE SATISFACTIONE.

Conſtat ergo ex ſcripturis,conciliis,& patribus,ſatiſfactionem eſſe tertiam partem pœnitentiæ, qua redimuntur peccata, eleemoſynis ſcilicet ieiuniis & oratione:nam illud redimere peccata eſt ſatisfacere : Sic Cyprianus increpat Nouatianos,quod ſatisfactionem ſubtrahant pœnitentiæ. Aduerſarij autem ſeducunt populum,docentes pœnam ſimul remitti cum culpa: Melius Dauid timens Deum clamat. Et peccatum meū contra me eſt ſemper. Ideo pro ſententia vera eccleſiæ induxi li.3.de pœnitentia,Cyprianum,Tertullianum,Ambroſium, Auguſtinum,Leonem,cum aliis,adduxi ſcripturas. De propiciato peccato noli eſſe ſine metu. Fili peccaſti, non adiicias iterum, ſed & de priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur: Vbiq; in conciliis agitur de ſatisfactionibus. Itaq; contra claras ſcripturas,concilia, patres, contra totam eccleſiam aduerſarij reiiciunt ſatisfactionē,ſine verbo Dei,ſine ſcri-

Satisfactio.

Cyprian⁹

Pſalm. 50

Eccleſi.5.

Eccle.21.

pturis, sine patrib⁹, sine ratione, solis ludūt cauillis & sophismatibus: quia alioquin tam insolenter iactant verbum domini, ac si sint pleni scripturarum, hoc loco sicut in multis aliis, sicut famelici & mendici, nihil exhibent, nec possunt exhibere, scripturarum.

DE VNITATE ECCLESIAE ET ministris scriptum protestantiū. Art. XIX. E.

ERRATA SCRIPTI.

1. EVangeliū propagatum per patres, prophetas, per Christum, per apostolos.

2. Voluit Christus vocari pastores fungentes officio docendi.

3. Ad tollenda schismata accessit vtilis ordinatio, vt esset aliquis episcopus, alius archiepiscopus, & supra hos patriarchæ Romanus, Antiochenus & Alexandrinus.

4. Pontificibus & Episcopis qui aduersantur pię doctrinæ, authoritatem tribuere non possumus.

5. Potestas episcoporum est vt condant traditiones, vt de certis feriis, vt sciat populus, quo tempore conueniendum sit, sed hæ traditiones non putentur esse cultus .i. merita & bona opera.

EXAMEN.

1. EN Anaxagoreos Theologos, qui omnia miscent & cōfundunt in vnum Chaos, nouum testamentum confundentes cum veteri, apostolos & Euangelistas cum prophetis & patriarchis: cum Christus prætulerit aposto-
Lucæ.10 los. Quatuor habemus Euangelia, quomodo in numerum venient prophetæ: Ezechiel vidit quatuor animalia, oculata & alata, vidit Iohannes in Apocalypsi, quę significant quatuor Euangelistas. Nouum testamentum solum, gaudet honore Euangelij, solus Christus attulit, scripserunt,
Matth. 9 Matthæus, Marcus &c. Solum enim Euangelium prędicat regnum cœlorum. Ideo confundere cum lege & prophetis est magna peruersitas, quia vinum nouum Euangelicū mittunt in vtres veteres contra prohibitionem Christi. Hinc Hieron. August. Ambrosius, Chrysostomus & alij
Isaiæ.41 sancti cōparant legem ad Euangeliū, & quomodo Euangelium excellat, manifeste testantur, quia est plaustrum nouum in monte triturans: Breuitati studens omitto quomodo

do Hiero. explanat quatuor Euangelistas esse quadrigam domini, annulos arcæ, quatuor paradisi flumina, quatuor fabros, quatuor mensas cum similibus.

Perpetuo impingunt Luderani, quòd pascere sit doce- 2.
re, quasi pastor non habeat alia quoque officia. Vnde melius exponerét, pascere, hoc est regere, 'vt de primatu Petri contra Luderum & Zuingliū probo, & euincitur ex Paulo, quia alios dedit apostolos, alios Euangelistas, alios pa- Ephesi. 6
stores & doctores, &c. Et in præsentia non est opus verbis quia mox explicant officiū pastoris, vt non solum doceant Euangelium, & administrent Sacramenta, sed etiam vt palam contumaces in ecclesia puniant excommunicatione, videlicet eos, qui vel contra sanam doctrinam prauas opiniones ferunt, aut malos mores emendare nolunt, debetur enim iure diuino obedientia pastoribus.

Ex quo infero contra Bucerū & alios disputatores Ber- Foli. 9. &
nen, male eos negasse potestatem ecclesiasticam, etiam in 12.
apostolis, quibus nullum volebant permittere regimen sed nudum ministerium Contrarium hic permittitur, stultus Bucer supremum officium apostolorum dicit fuissedocere, fol. 12 Bernę. Alterū est cum pastores possunt excōmunicare ferētes prauas opiniones. Non mirū ergo quod Leo papa x. fe. re. excōmunicauit Luderū, Carlstadiū & alios. Et hodie pontifex Bucerū cū asseclis excōmunicare deberet, sicut singulis annis excommunicat in cœna domini.

Tertio, quia fatetur iure diuino prestandam obedientiam superiori etiam ecclesiastico. Ideo toto cœlo errauit Luther, tribuens hoc solum iuri humano positiuo, & Bucer tam acerbe proscidit omnem potestatem ecclesiasticam in eadem dissipatione Bernen.

Recte fatemini hic gradus dignitatis ecclesiasticæ dif- 3.
ferentes: sed cur patriarcha vester Luder dixit illas esse fictiones, quia in ecclesia Christi non sint huiusmodi gradus, sed isti sint membra diaboli.

Etiam Episcopis aduersantibus piæ doctrinæ nullam 4.
tribuunt authoritatem, bene faciunt: sed viderint ne corrupto iudicio Episcopos damnantes eorum hæreses, dicant aduersari pię doctrinæ: Nā hoc omnes hæretici fecerunt, Hæretici
dū prælati ecclesiarum reprimere volebāt impia dogmata nō patiun

tur iudicia episcoporum.

conquerebantur hæretici. episcopos sanam doctrinam improbare: quod fecerunt Nouatus, Arrius, Eutyces, Nestorius, Donatus, Pelagius, Vuiklef, Huss, & modo Luther cum suis astipulatoribus, qui non verentur sacris conciliis iniuriari, quia sanę doctrinæ aduersentur. Sic ergo paucorum iudicium Buceri cum suis adhærentibus, superabit iudicium Patriarcharum & 1400. Episcoporum in concilio Lateranen. Præponderabit iudicio omnium Theologorum in Parrhisien. Laudatissima academia à 400. annis & citra. Vah quanta temeritas.

5. Præsides ecclesiæ posse sancire constitutiones, catholici nunquam negauimus: hoc enim pertinet ad potestatem regiminis: licet Luther sæpe negauerit, quia non possint constituere vnum iota super homine Christiano. Hic etsi Bucer videatur mitior: tamen nihil confert veritatis fidei. 1. Tribuit præpositis, vt statuant de feriis, hoc recte, sed appendix, vt sciat populus quando conueniendum sit: hoc est Vuikleficū: quia feriæ sunt institutæ ad honorem dei, sicut Deus præcepit. Sabbatum sanctifices & vt sanctorum memoriæ celebrentur. 2. Statuit in illis constitutionibus non esse cultum Dei, nec homines mereri, aut esse bona opera: At illa non constant cum superioribus: Iam dixerat obedientiam de iure diuino: si quis ego obedit superiori, quia est ordinatus à Deo, & constitutus à Deo: cui ordinationi ipse vult parere, cur hoc non placet Deo? Si victimis colitur Deus, melior est obedientia quàm victima. Porro quòd ait, non mereri subditos per huiusmodi obedientiā, est omnino falsum & irrationabile, quia inobedientes peccant cum obedientia sit te iure diuino, & omnis præuaricatio & inobedientia accipiet iustam mercedis retributionem. Cur ergo per obedientiam non mererentur, & facerent bona opera: Cum Paulus commendat Romanos. Obedientia vestra vbique diuulgata est. Ita hortatur Petrus castificantes animas vestras in obedientia charitatis. Nam dicere contrarium, esset facere ex Deo clementissimo tyrannum: Nam facta constitutione, si subditus non obedit, peccat, si obedit nihil lucratur. Cum tamen Deus sit pronior ad miserandum, quàm puniendum: At de hoc alibi plura.

Festi dies cur īstituti. Ideo recte confutaui eum super disputatione Berna. fo. 77. & 78 at pisce magis mutus nihil respōdit.

Roma. 13
1. Reg. 15

Hebr. 2
Roma. 16

In

In hoc tamen ſcripto cauerunt doloſe, ne Romani pō tificis agnoſcerent primatū, tanquam ſuppremi Chriſti in terris vicarij: Nec Romanam eccleſiam, vere apoſtolicam ſuſpiciūt omnium eccleſiarum matrem, & caput: quæ vniuerſalem totius Chriſtianitatis curam gerat, aliis Epiſcopis in partem ſolicitudinis vocatis, papa plenitudinem habet poteſtatis: hoc egi tribus libris de primatu Petri contra Lutherum.

DE SANCTIS SCRIPTVM EOrum ad articul. XX. F.

ERRATA.

Sancti mortui non ſunt inuocandi, vt propter ſanctorum merita iuuemur. 1.

Nec poſſunt directe inuocari. Ora pro me ſancte Petre, quia eſt vnus mediator. cum nullus cultus Dei ſit in eccleſia, qui non ſit approbatus verbo Dei. 2.

Directa inuocatio abſentis tribuit ei omnipotentiam: quia audire vota cordium eſt ſolius Dei. 3.

Quia mediatoris Chriſti officium obſcuratur cultu ſanctorum. Ideo reprobamus. 4.

EXAMEN CONFVTATORIVM.

Sanctos qui ex hac vita deceſſerunt non eſſe inuocandos eſt damnata hæreſis Vigilantij, vt Hierony. teſtatur: & ante Hieronymum ob errorem illum fuit damnatus Euſtachius in concilio Gangren. ſuſcitarunt hanc hæreſim Paterini, pauperes de Lugduno, Pickardi, & alij: ſed ſemper ab eccleſia damnati, & aduerſarij non reſpondent ad inuictas rationes Hieronymi: vnde recte noui, Vigilantiani ſunt à catholicis appellati. 1. Hæreſis vigilātij.

Cum Oecolampadius in diſputatione Baden. (quia prius prorſus etiam interceſſionem negarunt) & aduerſarij Auguſtę admiſerunt, & Melanchton in apologia, & angelos & ſanctos honorandos eſſe, & orare pro nobis, & hoc voluit Hieronymus: ſed negant ſanctos propterea inuocā dos, profecto ignoro an maior ſit illorum inſcitia vel malitia: Nam non improbant, ſi vnus peccator ſcribit alteri. Ora pro me, vel commendo me orationibus tuis: quod eſt frequens apud viros bonos huius vitæ, cur ergo nō poſſem me cōmendare orationibus viri beati multo certius: ſcribit 2. Oecolāp.

B.Paulus Coloss.& aliis,vt orent pro eo:fideles auté orantes pro alio nouerunt per Christum esse orandũ ex regula fidei. Ad hæc possunt ne stulto persuadere hoc esse malũ, cum fateantur sanctos orare pro nobis,vt dicamus eis, facite quod facitis.i.orate pro nobis,quia oratis pro nobis.

Iohan. 16 Errant porro,quod arbitrantur cultum hunc sanctorũ
Iob. 5 fuisse introductum in Ecclesia sine verbo spiritus, qui re-
Zach.1 git ecclesiã,& docet eam omné veritatem : Sic docuit Iob
Baruch. 3 & amicos eius,sic fecit Angel⁹ Zachariæ,Baruch,Onias,
2.Mac. 15 Hieremias,& principes doctores religionis nostrę,Dionysius,Cyprianus, Leo,Augustinus, Paulinus, Chrysosto. Gregor.Bern.& omnes qui in ecclesia à M.C C C. annis fuerũt: Quomodo saluator noster Christus reliquisset ecclesiam tot annis,qui vix lxx.annis reliquit synagogam in captiuitate Babylonica.Locos citatos fidelis Lector inueniet in Enchiridio nostro.

1.Tim. 2. Paulum euocant,vnus est mediator Dei & hominum: sed quæro,an intelligãt de mediatore intercessionis : tunc sequeretur vnũ viatoré non intercedere pro alio,quod ipsi negãt,& coguntur negare propter expressas scripturas: Si verò nolunt Paulũ loqui de mediatore intercessionis,tunc textus ille nihil facit contra intercessioné sanctorũ:& hæc est rei veritas,quia loquitur de mediatore redemptionis.

3. Ista est inanis ratio & cauillus sophisticus Melanchto
Vuicel. nis,quo persuasit vni principi,vt cõqueritur Vuicelius:At mediocriter doctus mox sentit,vbi impingit:quia noscere secreta cordium ex natura sua est solius creatoris,at sancti non per naturam norunt preces nostras, sed vel per reuelationem angelorum,aut vident in verbo,& in speculo es-
Gregori⁹ sentiæ diuinæ,vt Gregor.ait. Quid non vident, videntes
Sulpitius. videntem omnia: Videns enim verbum videt omnia quæ
4.Reg. 5 in verbo sunt.S.Martinus cognouit procul irrisiones Bricij,& Helisæus verba & facta Giezi serui sui.

4. Minime obscuratur gloria Christi, sed magis illustratur,cum tanta sit eius bonitas & clementia,quod etiam sanctos,seruos suos tanto dignatur honore, & per illos vult
Psal. 130. exaudire,& certe mirabilem se ostendit in sanctis suis, in quibus etiam vult laudari: Sicut enim gloria deitatis non obscuratur per inuocationem animæ Christi, quæ est creatura:

tura: Ita nec gloria Christi obscuratur per inuocationem sanctorum.

Nec aduersarij habent vnum apicẽ ex scripturis, quod sancti non sint inuocandi: sed propria temeritate catholicæ rebelles sunt ecclesiæ, hostes sanctorum, cineres Vigilantij excitant, & pickardos confortant.

DE MISSA PROTESTANTES.

eo. articul. ¶ .3.

LAPSVS ADVERSARIORVM.

SVmens corpus & sanguinem Christi applicat sibi fide 1.
beneficia parta per mortem Christi.

Cum tria sint in missa, cœna domini, recordatio, & pre 2.
ces seu gratiarum actio, sancti patres totam hãc actionem vocarunt sacrificium: preces sunt sacrificia laudis, & oblatio, sed cœna non applicatur pro aliis in remissione peccatorum: sed quia fide accipimus promissam reconciliationem, erigimur per fidem contra terrores peccati & mortis: citant Cyprianum.

Non sentimus fieri applicationem pro aliis, viuis & 3.
mortuis: nam quisque fide sibi applicat beneficia Christi, non propter meritum alterius hominis.

Sacramentum est institutum pro viuis, quomodo ergo 4.
applicatur mortuis. Vnde dolendum est, templa magis esse occupata cultibus pro mortuis, quàm ministerio pro viuentibus.

EXAMEN.

IN missa Eucharistiam offerri pro viuis & mortuis, osten Sacrificiũ
di tribus libris, quibus in hunc diem aduersarij non re- missæ.
sponderunt: Nam tota hoc semper obseruauit ecclesia, & omnes sancti patres docuerũt, Dionysius, Ireneus, Ignatius, Tertullianus, Ambro. Hierony. Augustinus, Leo Basilius, Chrysost. Theophylactus, tot sancti, pontifices Romani, ecclesia martyrum, sacerrima concilia. Hoc iuge & quotidianum sacrificium missæ præuidit Malachias in spi Malach. 1
ritu, cap. 1. & 3. Vt explicat August. li. 10. de ciuit. Dei c. 6. & Psalm. 39. & epistola 69. Ad Paulinũ. Et ante Augu- Augusti.
stinum sic intellexit prophetã S. Ireneus. lib. 4. c. 32. Præ- Ireneus.
uidit Daniel. c. 12. cum aliis per me adductis. Quis autem nõ citius credet tot patribus, cõciliis, & toti ecclesiæ cum Danie. 12

ſcripturis,quàm cauillis neochriſtianorum, ſed volunt, vt nugæ eorum & ſophiſmata audiantur.

1. Cum dicunt.Sumens &c. Si credunt in ſumptione eſſe oblationem,ſunt in magno errore,necdũ ſciunt quando eccleſia offert Chriſtum,nam dum ſacerdos ſumit, eſt cõmunio,non oblatio. Extraneę etiam loquuntur,ſumentem ſibi applicare beneficia Chriſti,Chriſt⁹ applicat,licet etiã miniſtro ſuo ſacerdote applicante ſola voluntate,Chriſtus ratum & gratum habet in effectu.

2. Solent ſchiſmatici vbiq; ſtudere nouitatibus, cũ nemo ex catholicis antiquis aut recẽtioribus miſſam ſic diuidat, vt aduerſarij hic faciunt. Nam aliqui diuidunt miſſam in

Partes miſſæ.

tres partes.1.Eſt præparatio populi & materiæ conſecrandæ.2.Eſt Euchariſtiæ conſecratio & oblatio.3.Eſt Euchariſtiæ communio & totius myſterij concluſio. Albertus de

Albertus.

officio miſſæ facit tres partes.Inſtructionem,oblationem, & cõmunionem:Alij faciunt.4.partes.1.Durat vſq; ad offertorium incluſiue.2.Vſq; ad Canonẽ maiorẽ excluſiue. 3.Vſq; ad cõmunionẽ.4.Vſq; ad finẽ:vt hoc late ꝓſequitur Ales in ſumma,Thomas & Alij Gabriel in expoſitione canonis miſſæ,& Clitophæus,Innocẽtius,Vuilhelmus, in rõnali diuinorũ,Tuicen.antiqu⁹ Abbas Augię Berno.

Berno.

Ad hæc nouatores iſti non commode diuidunt,& ineptius explicant: nã primo miſſa non eſt recordatio cœnæ dominicę,in quo ſępe fallitur Luther,vt erudite redarguit eum Hier.Emſer fel.memo.De præcibus rectius Auguſtinus de conſe.diſ.2.Vtrum.In verbis Chriſti ſacrificia cõficiuntur:reliqua omnia quæ ſacerdos dicit,aut chorus cleri canit,nihil aliud ſunt,quàm gratiarum actiones,aut certe obſecrationes & fidelium præcationes.

Emſer.
Auguſt.

Quum citant Cyprianum eſt admirandũ, cũ non neſciãt ſanctum martyrem toties teſtari ſacrificium miſſæ, in

Cyprian⁹

epiſtola ad Cecilium. Sacerdos ſacrificium verũ & plenũ tunc offert in eccleſia Deo patri, ſi ſic incipiat offerre, ſecundũ quod ipſum Chriſtũ videat obtuliſſe: Et infra. Calix qui in eius cõmemorationem offertur mixtus vino offeratur,renarrat Auguſt.lib.4.De doctrina Chriſtiana.

Auguſti. cap.21

Et ad Corneliũ papam cũ Synodo ſcribit.Quia ſacerdotes ſacrificia Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & victimas

victimas preparemus: Id facit in multis aliis locis. Definite ergo tam sanctum & antiquum patrem contra sacrificiũ proferre: Licet Deo permittente vbi reliquiæ eius adseruãtur, nulla prorsus fiant ecclesiastica sacrificia.

Perperam & hoc sentiunt, nõ posse fieri applicationem pro aliis siue viuis siue mortuis eorum quæ fiunt in missa: Nam huius contrarium docuit S. Paulus. Obsecro primo enim fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus, qui in sublimi potestate sunt constituti, vt tranquillam & quietam vitam agamus, &c. Hoc enim bonum est & acceptum coram Deo. Quibus verbis Paulus teste Augustino ad Paulinum, glossa ordinaria. Haimone & aliis, dedit formam orandi & applicandi missam pro aliis, sicut hodie vtitur sancta ecclesia in officio missæ, cum dicit. In primis offerim⁹ pro Papa nostro, & Imperatore nostro Carolo, & Rege nostro, & omnibus orthodoxis: Testatur hoc etiam Augustinus ad Pringium, cum ait. Et quẽ pro vobis in sacrosanctis mysteriis semper inuocauimus: Testatur Tertullianus, qui ante M.CCCC. ferme annos in ecclesia martyrum floruit, nominatim citans hunc locũ Pauli. Et Ambro. super illo loco ait. Hæc regula ecclesiastica est tradita à magistro gentium, qua vtuntur sacerdotes nostri, vt pro omnibus supplicent, deprecantes pro regibus huius sæculi.

3. Missa applicatur. alijs. 1. Tim. 2. August. August. Tertull. ĩ Apoc. ca. 30. & 31. Ambrosi⁹

Cyprianus quoque & ipse in ecclesia martyrum, ante M. & CCC. annos hoc clare testatur in epistola ad Fœlicem presbyterum, in ordinationibus sacerdotum, immaculatos eligere debemus, qui digne & sancte sacrificia offerentes deo, audiri in precibus possunt, quas faciunt pro plebis dominicæ incolumitate: in epistola quoq; ad plebẽ Furnis, prohibet oblationem pro eo fieri, qui elegit sacerdotem tutorem.

Cyprian⁹

Et profecto magna est impudẽtia aduersariorũ, quod non erubescunt negare applicationem missæ, quæ semper fuit & erit in ecclesia Dei vsq; ad consummationem sæculi. (Iuniores Gregor. Bedam, Bern. Hugones non adduco, quos constat ecclesiasticæ subscribere sententiæ.) Existimo surdos & cæcos esse aduersarios, non videntes Apostolum

Applicatio missæ.

Hier.5. ſtolum docentem appellationem pro aliis. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis: propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro ſeipſo offerre pro peccatis. Potuit ne clarius affirmare applicationem ſacrificij pro alio, vas illud electum

Leuit. 4. Ita in Leuitico pluribus locis iubet dominus ſacerdotem offerre pro populo, & rogare pro eo, & tota ſcriptuta eſt plena.

Orare ꝓ mortuis. Obiiceret aliquis Coryceus ſectę illius: Iuductą faciũt mentionem de viuis, vos autem in veſtris miſſis manum extenditis etiam ad mortuos. Reſpondeo, non deeſſe nobis etiam teſtimonia de mortuis: Nam ita ſcribit Tertullianus in li. de Monogamia de vidua. Enimuero pro anima eius orat, & refrigerium intimat, poſtulat enim & in prima reſurrectione cõſortium, & offert annuis diebus dormitionis eius: ecce ante M.CCC.LXXX. annos anniuerſaria peracta ꝓ mortuis. Auguſtinus ꝓ matre mortua curauit ſacrificium miſſæ offerri, vbi etiam orat omnes lectores, vt meminerint matris ſuę ad altare Dei. S. Gallus dixit Magnoaldo diacono. Poſt huius noctis vigilias patrem meum columbanum ad cœlos migraſſe cognoui, pro eius requie, ſalutis hoſtiam debeo offerre.

Tertull.

Auguſt.

S. Gallus.

4\. Verum eſt Euchariſtiam vt Sacramentum pro viuis inſtitutam: ſed in miſſa tractatur non modo vt ſacramentum, ſed etiam vt ſacrificium: Chriſtus autem in cruce obtulit ſe in ſacrificium pro viuis & mortuis apoſtolo teſte, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, & ad Rom. ait. In hoc Chriſtus mortuus eſt, vt viuorũ & mortuorum dominaretur, cur ergo ſacrificium eccleſia non applicaret pro viuis & mortuis. Si Iudas Machabęus obtulit ſacrificium legale ꝓ mortuis. Et Auguſtinus toto libro de cura pro mortuis agenda, & omnibus opponit authoritatẽ eccleſiæ, quæ tũc non ſteterat D. annis, quanto fortius nos Luderanis obiiciamus authoritatem eccleſiæ, quæ M.D. ſtetit iam annis. Roborat Ambr. de obitu Valentiniani, rationem ſeptimi & triceſimi explicans: Imo in concilio Cabalionen. ſancitum eſt, in omnibus miſſis pro defunctis eſſe orandũ. Ideo non mirum, ſi templa ſint occupata ſuffragiis mortuorum, in

2\. Cor. 5.

Roma. 14

2\. Mac. 12

Auguſti.

Ambroſiꝰ

Cabalionen.

in quibus tamen semper ministerium accedit pro viuis.

DE PRIVATA MISSA EO.
art.xx.¶.4. H.

ERRATA SCRIPTI.

Consuetudo vetus fuit,& canones sanxerunt, frequentem fieri communionem, optandum esset hunc morem non esse mutatum. 1.

Ibi adhuc erant ignoti abusus missæ applicandę pro aliis viuis & mortuis. 2.

Opinio obrepsit, quod sacerdos offerat pro Ecclesia, mereatur sibi & aliis. 3.

Imaginatio accessit, singulas missas plus valere pro singulis, quàm vnam pro multis. 4.

Hos horrendos abusus peperit mutatio apostolicę consuetudinis, qua in missa fiebat communio plurimorum. 5.

Nihil dubium, reprætendendam esse applicationem oblationis,& opinionem meriti pro aliis viuis & mortuis, quia illa opinio partitur meritum in passionem Christi, & opus sacerdotis. 6.

Probant errorem. i. quia Christus seipsum obtulit, ergo non alius. 2. Non iussit se offerri in cœna ab aliis. 3. Quisque propria fide applicat sibi beneficia Christi. 4. Christus in cœna non obtulit, sed distribuit Eucharistiam. 7.

Opiniones de priuata missa sunt reprætendendæ,& illa applicatio missæ taxanda, & concedendum volentibus omittere priuatas missas. Quid tibi videtur catholice lector, an non legio dæmonum impugnatores ecclesiæ diuexet,& solutus sathanas de carcere suo, seducat gentes. 8. Apoc.20

CONFVTATIO PRAESTIGIOrum contra sacrum officium missæ.

Frequenter communicasse fideles in primitiua ecclesia, nouimus tacentibus aduersariis, vt in Homiliis scripsi de cœna domini: nam primo quotidie, dein singulis dominicis. Postea in magnis festiuitatibus, post hac res deuenit ad tres festos dies: postremo omnino frigescente charitate præceptũ fuit de semel cõmunicando tẽpore paschæ: tamen sæpius cõmunicare semper fuit laudatum,& timentes Deum obseruarunt. Bucer affirmat paulatim docendo 1.

Lutherani prædicantes rarò cõmunicant.

reuocauerint veterem consuetudinem communicandi,sed peterem ab ipso cur tam raro ipse communicet?quis proximo decennio vel ter saltem in anno vidit communicare Lutherum, Bucerum,Blarerum, Schnępfium, Hosandrũ, Musculum,Frechium,& similes sectæ capitaneos: An non vana est illorum iactantia de frequenti communione?cum eorum sacerdotes adeo abhorreant à communione,vt etiã celebrantes & laicis communionem exhibentes, ipsi tamẽ à communione abstineant,vt supra ostendimus.

Cyprian°

Barbarica cõmunio Luderanorum.

Si de laicis suis loquitur Bucer,audiui sane pluries, ab initio frequentem (vt sunt hominum animi ad nouitates proni)fuisse communionem : sed initia hæreticorum feruent ait Cyprianus,mox tepuerunt,vt rarissimus sit communicans iam apud eos,scilicet in magna ciuitate duę aut tres vetulæ veniant ad altare. Hoc quoq; audio in plærisq; ciuitatibus aliquos accedere,solum vt captent beneuolẽtiam magistratus,vt videantur egregie Lutherani,aliquos accedere vino sublimato ebrios , eructantes ad vomitum vsque,rarum esse virum honestum communicantem & bene moratum,& vbi est,quòd superius iactarunt neminem admitti ad Eucharistiam,nisi exploratum . Et cum sciant hoc esse falsum,mirum quòd non pudefiant,huiusmodi cõtra conscientiam gloriosissimo & Catholico Imperatori nostro Carolo in scriptis offerentes.

2. Ostensum est præcedenti annotatione,ecclesię apostolicæ & martyrum,fuisse notam applicationẽ Missæ pro viuis & mortuis,vnde impius est,quicunq; ecclesiam catholicam suggillat , eius consuetudinem spiritu sancto docente receptam,abusum culpando.

3. Non opinio,sed veritas catholica à spiritu sancto inspi-
Iohan.14 rata,qui est ei datus vt doceat eam omnem veritatem, hoc habet vt sacerdos offerat pro se & pro aliis viuis & mortuis vt priori paragrapho euidenter probatum est.

4. Nec est imaginatio,sed rei veritas plures missas maio-
Matth.16 ris esse valoris apud Deũ,quàm vnam,vt ostẽdimus:quod si nulla ratio exhiberetur:sufficiat nobis & sufficere debet ecclesiæ catholicæ authoritas,aduersus quam nec portę inferi præualebunt.

5. Horrendæ sunt impietates & à synceritate catholica re

motissimæ

motiſſimæ negare miſſas applicádas & valere viuis & mortuis. Ineptus eſt ſophiſta, cum Bucerus argutatur ab oblatione ad communionem: quæ ſunt diſiuncta & ſeparata, ſacerdotis eſt offerre, laicorũ eſt communionem recipere. Licet neminem opinor eſſe fidelium, qui non optaret laicos, vt olim frequenter communicare ex feruenti charitate & deuotione: Verum qui ſunt indeuotiores apud Lutheranos ſæpius communicant, & quaſi pro ſpectaculo habẽt communionem, ſicut Zuingliani pro conuiuio.

Quàm ſupinum afferunt errorem, quia ſententia catholica partiatur meritum miſſæ in paſſionem Chriſti & opus ſacerdotis: quis vnquam vel per inſomnia ſic locutus eſt. Nos dicimus totam efficaciam miſſę eſſe à Chriſto, qui eſt ſummus pontifex & ſacerdos, hic eſt qui cõſecrat, offert, & Deum patrem omnipotentem placat. Sacerdos autem homo ſolum eſt miniſter Chriſti & Eccleſiæ, vt inſulſe diuidas meritum Chriſti & miniſtri eius. Quod autem Chriſtus homini concedit, vt meritum miſſæ applicet, huic vel alteri, eſt immenſa dei bonitas & clementia, à nobis non expugnanda, ſed cum laude & gratiarum actione humiliter ſuſcipienda. 6.

Sophiſmata Bucerana.

Ad cumulum ſophiſmatum breuiter dico. 1. Chriſtus ſe obtulit, fateor: ergo alius non offert eum, ſcilicet ſacerdos, ſi legiſſet magiſtrum: nouiſſet Chriſtum oblatum à patre, à ſeipſo, à Iuda, à Iudæis: ac hodie offertur à ſacerdotibus miniſtris & tota eccleſia in myſteriis. 2. Falſum aſſumit dominum non iuſſiſſe, vt offerretur: nam dicendo, hoc facite in meam commemorationem, facite, hoc eſt, conſecrate, offerte, accipite, manducate &c. quæ omnia hoc loco includit facere: Si es ſaxeus & negas: dic mihi, vbi dominus & ſaluator noſter dedit poteſtatẽ diſcipulis & ſacerdotibus conficiendi hoc venerabile ſacramentum Euchariſtiæ? niſi forte hæreſim Zuinglii non omnino exuit, quádo ſcripſit ſuper Matthæo contra Lutherum. Nulli homini datur facultas efficiendi corpus Chriſti, Mat. 26. & Iohan. 6. negauit verbis confici Euchariſtiam: vbi totiſſimus eſt Zuinglianus. 3. Non nego timentem Deum ſibi applicare & ſe facere participem beneficiorum Dei per fidem, quæ per dilectionem operatur, vt ait Paulus, & per varia 7. Bucer. Galat. 5

bona

bona opera nobis à spiritu sancto in scripturis commēdata: At sophisma est, ergo per missam nobis beneficia Christi non applicantur: cum in omnibus sacramentis nobis gratia merito passionis Christi applicetur. 4. falsum assu-
Christ⁹ se obtulit in cœna. mitur, Christum se non obtulisse in cœna: Nam primo obtulit se in cœna figuraliter in agno paschali, vbi imposuit finem vmbratili sacrificio & sacerdotio, & vt Paulus ait, ab
Hebr. 10. stulit primum, vt sequens statueret: deinde obtulit se sacramentaliter sub speciebus panis & vini secundum ordinem
Esaiæ. 43 Melchisedech: oblationē vero victimæ ab Isaia prædictæ, consummauit in cruce: Quod si negas Christum obtulisse
Psal. 109. in cœna, ostende vbi obtulerit panem & vinum secundum ordinem Melchisedeck?

8. Quam bene instruunt ecclesiam, ecclesiæ desertores.
Ironia. Missas priuatas abrogandas, applicationem missarum taxandam, permittere vt contra institutionem canonicam, contra fundatorum supremam voluntatem, priuatæ missæ negligantur, omnia videlicet contra totius vniuersalis ecclesiæ vsum aboleantur, quæ ab ecclesia martyrum ad nos peruenerunt propter schismaticos à. 22. annis in angulis Germaniæ natos in Saxonia, quàm ægre Carolus magnus Imp. decennali bello ad fidem Christianam suscipiendam coëgit. In auctario Enchiridij missas priuatas asseruimus ex Alexādro papa & martyre, sub quo iā dicebantur missę
Pro priuata missa. Fol. 54. ꝓ defunctis ante M.CCCC. XX. Annos, ex Honorico papa, Sothero, Telesphoro, Leone, Gregorio magno, Gelasio, Iohanne & aliis pontificibus. Ex Augustino, Ambrosio, Nazianzeno, Iohanne eleemosynario, Tertulliano. Ex conciliis quoque Agatensi, Triburien. Laodicensi. Aurelianen. Carthaginen. & sexta synodo. In quibus apertissime priuatæ missæ approbantur, & testatur hoc multitudo capellarum antiquissimarum, & multitudo altarium, tam in ecclesiis cathedralibus, quàm monasteriis, in quibus etiā sancti viri Chunradus, Vlricus, Gallus & alij missas priuatas celebrarunt. Applicationem missæ & orationum taxare non possumus, nisi velimus taxare spiritum sanctum, qui applicationē huiusmodi in nouo & veteri docuit testamēto, vt superiori articulo probauimus, & in auctario fusius fecim⁹: ad quę aduersarij nihil respōderūt, sed nec possunt

respon-

respondere. Ideo sponsam Christi ecclesiam sequamur, probatissimos martyres & sanctos, sancta quoque concilia abhorrentes noua & impia consilia, veritati, gloriæ dei, ac saluti fidelium aduersa.

DE VSV INTEGRI SACRAmenti eo. Art.21.¶.5.

ERRATA SCRIPTI.

NOrunt plures fuisse morem ecclesiæ vti integro Sacramento. 1.

Sciunt hunc morem à Christo traditum esse. 2.

Christus commendat nobis hoc sacramentum nomine testamenti, testamentum autem non est violandum. 3.

Si ergo eis non porrigitur Sacramentum integrum, alij prorsus abstinent, alij cum perturbatione conscientię accedunt. 4.

Si vsus ille restitueretur, iam esset concordia: quia nostri non accusant nondum satis institutos, sed persecutores, qui mutant institutionem Christi, & probant illam. 5.

Eccesia superior non damnatur: habet enim ecclesia sancta interdum aliquas stipulas. 6.

Prædictum est postrema tempora ecclesiæ plena periculi futura, sicut multis exitio fuerunt lex de cœlibatu, superstitiones monasticæ, abusus missarum & cultus sanctorum. 7.

EXAMEN.

LIbrum examinando repurgauimus illam sententiam modo propositam, non eam tollere errores, sed augere & firmare, non facere conscientias tranquillas, sed læsas, cauteriatas & erroneas, ad illum ergo locum superiorem me remitto. Ideo paucis nos expediamus. Fol. 54

Fuisse hunc morem communicandi laicos sub vtraque specie non negamus in aliquibus ecclesiis Græciæ, Aphricæ, & Germaniæ, & maxime in ecclesia martyrum, vt sanguinem Christi sub propria specie sumentes, alacres fierent ad sanguinem pro Christo fundendum. Ad hæc si etiam vtriusque speciei vsum habuerint, non tamen dixerunt esse de necessitate præcepti, neque alias ecclesias vnam speciem laicis dantes contempserunt, neque eas damnauerunt, velut mutantes institutionem 1.

nem Christi. Id quod veteres & noui faciunt schismatici Calicearij & Lutherani. Et in ecclesia Romana non memini me legisse Eucharistiam sub vtraque specie cõmunicatam laicis, nisi quòd argumentum colligi possit ex vita Sancti Laurentij.

2. Hunc morem obseruauit Christus, sed apostolis dedit
Matth. 10 non laicis. Iamdudum elegerat eos, & fecit vt essent duodecim. Vtranq; speciem dedit, qui perfectum sacramentũ instituit, noluit facto ostendere se sacerdotem secundũ ordinẽ Melchizedek, aut nullibi Christus docuit esse de necessitate præcepti laicis vtramq; speciem dari.

3. Corrumpunt verba & mentem Christi: non enim lo-
Lib. 3. c. 2 quitur hic de testamento, vt est suprema voluntas morituri &c. sed vt est lex noua, testificans mentem & voluntatem Dei, vt pleniter ostendi de sacrificio missæ: symbolice posse tractari, vt testamentum, hoc nemo Christianus negauit & nostri largissime prosecuti sunt, quàm vnquàm vllus Luderanus: verum proprie dici testamentum pro vltima morituri voluntate, adeo non est de mente saluatoris
Marci. 14 nostri, vt ei quam maxime refragetur. Ait enim: Hic est calix (sanguis) noui testamenti, non dicit, nouum testamẽ-
Lucæ. 22 tum, quod si etiam diceret, vt in Luca, intelligendum esse confirmatiue, sanguis confirmat testamentum, hoc est, legem Euangelicam, sicut Moyses ait, in confirmatione veteris testamenti, aspergẽs populum sanguine. Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos Deus. Iniuriam facit ec
Zuingli⁹ clesiæ, qui dicit eam violare testamentum sponsi sui Christi. Audi Bucere, es oblitus quod frater tuus Zuinglius scripsit ad regem Franciæ esse abusum quod sanguis dicatur testamentum.

4. Quia male seducti per nouos prædicatores nuper natos, deponãt conscientiã erroneam, & nõ obstineant à cõ-
Prouer. 3. munione tempore statuto ab ecclesia, ne peccent per inobedientiã, & cessabit omnis perturbatio conscientiæ, quando fidit & credit ecclesiæ catholicæ, & non innititur propriæ prudentiæ contra sapiẽtem, inanes cauillos & sophismata contra vniuersalem ecclesiam sibi affingens: Sicut filiola quæ discit fillare, si quando filla inuoluuntur, quanto magis vult illa facere recta, tanto magis implicat & irretit: si autẽ

si autem offert matri, illa mox nouit inuoluta explicare. Sic filius ecclesiæ, si implicatur dubio aliquo in articulo fidei, maxime laicus, si vult dubium illud explicare proprio ingenio & ratione humana, magis implicat & inuoluit se in plures errores: Quod si matri ecclesiæ obtulerit ore & corde dicens. Credo ecclesiam catholicam, credo sponsæ Christi, credo columnę & firmamento veritatis, quia regitur magisterio & doctrina spiritus sancti: extra illam arcã diluuio peribo, his solidis fundamentis repellat omnes nebulas dubitationis, & conscientię perturbationes. Maxime cum ecclesia omnes hæreses finaliter vicerit quotquot fuerunt. 1. Tim. 3. Gene. 7.

Non est filius germanus ecclesiæ, qui vellet concordiam facere cum iniuria matris: citius scandalum nasci permittitur, quàm quod veritas relinquatur ait Gregor. Et diserte ait S. Basilius, ecclesia facile pacem obtineret ab hæreticis si veritati cedere vellet: hoc autem nunquam impetrabunt. Esto quod tota Germania faceret, quid ditissima Hispanię regna? Quid Italia parens religionis? Gallia cum suo Christianissimo Rege? quid Portugallia, Hungaria, Polonia, Scotia, Anglia, Sicilia, Neapolis, Croatia, Nauarra? Quid potentatus maximi, Veneti cum regno Cretæ & Cypri, Mediolanum, Florentia, Genua, Senis, Luca, & fortissimi Heluetiorum Cantones octo cum Valesiis, nunquid consentient & manus dabunt, & fatebuntur se & antecessores suos mutasse institutionem Christi? O temeritas. 5. Gregor. Basilius. Cõcordia impotẽs.

Sed magis absurdum est, quod addunt se non accusare, nondum satis institutos: ac si in regnis & dominiis supra memoratis Christiani nondum essent satis instituti, ac in reliqua Germania: sed expectassẽt, exiticios monachos fidefragos sacerdotes, grammaticos, textores fabros, cerdones Lutheranos. Ego contrarium dico in hoc articulo, & alius, fideles bene institutos: aduersarios autem Zuinglianos, Parabaptistas, Luderanos, Suermeros à veritate & fide destitutos, ne quid grauius dicam, Vnde quod ab initio valde orant, ac si supplices forent: tamen est qui nequiter se humiliat, ait Sapiens, & interiora eius plena sunt dolo: orant hoc eis permitti, quo se Euangelicos iactarent, & totam ecclesiam hæreseos damnarent: Cum fideles laici inte- Christiani bene instituti. Eccles. 19

grum recipiant signatum Christum, etiam si non recipiant integra signa huius sacramenti.

Ecclesia aliqua mutauit. Sæpe adferunt institutionem Christi mutatam: at in hoc iniuriantur Ecclesiæ catholicæ, quæ licet mutauerit aliquando formam baptismi, in nomine Iesu baptizans, & in sanguine & suffocato cômedendo contra côcilium apostolorum, (vbi videmus maximam ecclesiæ authoritatem) at hic nihil factum est ab ecclesia contra Christum: cum ipse nullibi instituerit aut præceperit communionem laicis sub vtraque specie, & etiam in primitiua ecclesia aliquando obseruatum fuit contrarium. In cœna Christus plus formulam missæ monstrauit, & sacramentum instituit quàm quod laicis formam communicandi præscriberet.

5. Multas gratias debemus misericordiæ aduersariorum, Hiere. 1 quod non dânant ecclesiam superioris ætatis, homines misericordes videlicet, qui habent potestatem vitæ & necis, vt euellant, destruant, disperdant, dissipent, ædificent & Hierony. plantent. At solum dolus est & fucus, vt Hiero. ait: Hæretici pacem simulant, quam non exhibent, quia hanc obiectionem aliter diluere nesciunt. Si vera esset eorum sententia superioris ętatis Christiani omnes essent damnati: Sentiunt quàm crudele hoc esset dicere, tantam multitudinem per totum orbem Christianum in Christo mortuam, damnare: ideo hunc fucum prætexunt, vt de Eucharistia etiam Oecolampadius fecit in disputatione Baden. sed mentita est iniquitas sibi: cum ignorantia eorum, quę sunt in Euangelio explicita neminem excuset, vnde maligne incusat ecclesiam, in hoc habuisse stipulas suas cum ipse Deum orare deberet, vt à ligno æterni ignis liberaretur: rectius sense- 1. Ioan. 2 runt concilia generalia & tota ecclesia, quàm nuper nati schismatici, qui ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.

7. Recte hic conuincuntur errorum aduersarij, nam dominus & saluator noster loquens de periculosis temporibus nouissimis, cum Paulo, Petro, & Iuda, digito monstrât magistros illos prurientes auribus, & qui dicant hic est Christus, apud Zuinglios: alius autem hic est Christus, apud Lutherum: Sic alius apud Parabaptistas, &c. Christus & apostoli prædixerunt errores, & hæreses, ac discessiones à fide venturas validissime. Contra hi iactitant, primû iam solem

Periculosa têpora nouissima Luderanorum, & timendum quod ve-

solem Euangelicum ortum,& Euangelium sub scamno ex tractum: Cum ergo veteres resuscitent hæreses, & nouas adiiciant:quomodo tam cæci sunt, vt non videant periculosa nouissima tempora de eis & propter eos dicta: Cum ecclesiæ sanctæ doctrinæ & consuetudines ab apostolis, à martyribus, à sanctis confessoribus ad nos vsque dimanarunt,vt de sacrificio missæ,de inuocatione sanctorũ,de cõfessione,de sacramentis,de suffragiis mortuorum luculenter & manifeste in superioribus probauimus.

nient alij hæretici peiores.

In cæcitatẽ Ludd.

Proderit euocare verba,quæ frangant ceruices aduersariorum: Nam Christus inquit, surrecturos in nouissimo pseudoprophetas,qui seducent multos. Et Paulus inquit. Discedent à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium. Et iterum nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines speciem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenie͂tes:qui resistunt veritati, sicut Iamnes & Mambres restiterunt Moysi: mali homines & seductores,proficient in peius erra͂tes, & in errorem alios mitte͂tes. An non suis coloribus depicti sunt hic Neochristianorum prædicatores. Petrus ait. Fuerunt pseudoprophetæ in populo,sicut & in vobis erunt magistri me͂daces, & alio loco. Venient in nouissimis diebus in deceptione illusores,iuxta proprias cõscientias ambulantes.(quod schismatici hodie faciunt.)Similiter admonuit Iudas.Quoniã in nouissimis temporibus venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus:hi sunt, qui segregant semetipsos animales,spiritum non habentes.

Matth.24

1.Tim.4.

1.Tim.3.

2.Petri.2.

2. Petri.3.

Iudas Thadd.

Quæ omnia aperte in aduersariis apparent, in exẽplis eorum. Nam inter doctrinas nouissimi temporis enumerant cœlibatum,de quo tamen statuit Carthaginen. conciliũ ante M.C C. annos, & reiicit in priora tempora dicens,quod ipsum seruauit antiquitas. Enumerant Monasticen,quæ tempore Apostolorum incœpit, vt ex Dionysio liquet,& Philo de S.Marco testatur: Basilius quoq; ante M.CC.annos,scripsit de institutis monachorum, & hactenus cum maximo fructu durauerunt in ecclesia.

Carthagi.

Basilius.

Exemplum dant de missa, quã primus celebrauit Chri

Synodus sexta. stus, dein Iacobus apostolus sexta synodo teste, vt supra de missa & veneratione sanctorum ostendimus.

Fructus Luthera. At & nos veraciter manifestemus fructus nouissimi temporis & noui Euangelij, qui sunt, Monachos fieri exiticios votifragos, ac relicto spiritu & seruicio Dei sequi voluptates & desideria carnis, reiicere ieiunia, relinquere cultum diuinum, Matutinas extinguere, ecclesias ornatu spoliare, Missam iuge sacrificium Ecclesiæ vel mutare, vel ex toto cum Antichristo tollere, sanctis preces & honorem subtrahere, Monachas similiter seducere, vt virgineo choro & flore relicto, Veneris turpitudines, ac spurcitias pro libidine sequantur. Defunctis in purgatorio non suffragari, à sede ap. & ecclesia Romana discessionem facere, sacramenta vilipendere & irridere, Eucharistiæ sacramentum vel penitus negare, vel multis erroribus ac abusibus conspurcare, matrimonia temere separare, & illegitime coniungere, cæremonias, & solennitates baptismi, sicut & aliorum Sacramentorum exufflare, confessionem vel abolere vel eneruare, templa omnia exuere cantibus, organis, imaginibus, ornatibus, cæreis, altaribus, &c. vt sint loca desolationis secundum Danielem, apta in quibus sedeat abominatio Antichristus filius perditionis, sanctos patres & doctores improbare, conculcare sancta concilia, imagines Christi & sanctorum deturpare ac more Turcico confringere, summo sacerdoti maledicere, Cæsari iniuriari, fideles imperio ad defectionem inducere, subditos ad rebellionem incitare, vnde in Germania plus quàm centum millia virorum bello seruili interierunt, vltimas voluntates defunctorum infringere, reliquias sanctorum violare, ecclesias passim & altaria subuertere, monasteria diruere, ecclesias cathedrales & collegiatas cum prædiis occupare, honestum clerum & monachos probos in exilium pellere, calices, cruces, arculas argenteas diripere, redditus ecclesiasticos propria authoritate in prophanos vsus conuertere, libertatem ecclesiasticam tollere, processiones & actus ecclesiæ subsannare, subditos ad has impietates, precibus, muneribus, minis & pœnis inuitare, & quasi cogere. Habetis ne aduersarij quod ecclesiæ catholicæ opponatis de periculis nouissimi temporis: cum tot & tanta ego

Sacrilegia Neochristianorũ.

Virtutes Neochri.

Dani. 12.

go vobis obiecerim mala à vobis mundo illata: quæ omnem impietatem superiorum hæreticorum vincant? Respondete, si audaces estis.

DE COELIBATV SCRIPTVM vltimum.

QVàm incircunspectus est Bucerus, Vnde euidenter conuincitur quædam pro sua libidine, vel mutasse, vel addidisse: nam præcedentem articulũ omnino non consignauit in libro, vt suspicer scriptum illud non fuisse oblatum ab initio, & quia articulum præsentem de cœlibatu signauit circa librum charactere I. Quem modo priori articulo præfixit, & hic substituit L. At iis ad rem non multum pertinentibus, omissis, rem ipsam potius adgrediamur.

ERRATA SCRIPTI.

Optamus vt gubernatorum authoritate tollatur ex ecclesia lex iniusta de cœlibatu, quę est fons damnandæ turpitudinis. 1.

Paulus vocat prohibitionem coniugij doctrinam dæmoniorum. 2.

In nouissimo iudicio apparebit, quantam ruinam traxerit diabolus hac lege in ecclesiam, quanta agmina animarum perdiderit, quia fornicatores, & adulteri regnum Dei non possidebunt. 3.

Nostrorum scripta perspicue ostendunt legem de cœlibatu pugnare cum iure diuino. 4.

Paulus vult presbyterum esse maritum. 5.

Prima cura in ecclesia esse debet de constituendis ministris, vt idonei eligantur, siue sint mariti, siue cœlibes: & electo cœlibi liberum sit etiam postea ducere vxorem, vitandæ scortationis causa secundum Aposto. 6.

Nec sacerdotum, nec monachorum voto impeditur cõiugium, quia est factum contra mandatum Dei. 7.

Siricius cum Hispanis sacerdotibus prçciperet vxores dimittere, citat hoc dictum, & torquet qui in carne sunt, Deo placere non possunt. 8.

Voto impliciti sunt superstitiosi cultus, certum est ex secundo mandato decalogi, tale votum non placere Deo. 9.

Superstitio est, si cœlibatus existimetur res excellens 10.

placans Deum,& cõiugium putetur non placere Deo, aut vix placere, aut quod polluat sacerdotes aut Sacramenta, cum omnia sint munda mundis.

II. Ex redditibus monasteriorum dentur stipendia pastoribus,professoribus,& scholasticis.

EXAMEN SCRIPTI.

I. Lex cœlibatus nõ peperit vitia, sed hominum malitia, & Episcoporum neglig̃etia, qui non obseruant sæueritatem canonum: Alioquin lex diuina, quam multi
August. præuaricantur, diceretur fons peccatorum. Imo nullum est peccatum,nisi quia lege diuina prohibitum: lex autem de cœlibatu bona est,refrenans carnem, ne concupiscen-
Colo.3. tias ejus sequamur,sed subsit menti & rationi, ac mortificentur membra eius iuxta apostolum, at aduersarij licẽter volunt permitti dominatũ carni, quando libertatem Euangelij, aut in occasionem carnis contra Paulum, & liberta-
Galat.5 tem Euangelij habent pro velamento malitiæ contra Pe-
1.Petri.2. trum. Quod euidentissime ex eo liquet, quod hæc optant, vt prælatorum authoritate tollatur lex illa,& ipsi non ex-
Nõ expectata superiorum licentia,cõtrahunt. pectata superiorum authoritate,& nec petita,ducunt propria temeritate presumptas coniuges ingenti scandalo pusillorum,& contempta canonum & prælatorum authoritate secundum pruritum carnis & libidinem. Impij sunt aduersarij,qui legem à Christo & Paulo consultam dicunt in
Luddera. iustam & fontem turpitudinis:Calumniantur preterea tot sacra concilia,tot sanctos patres, & ecclesiam catholicam à tempore apostolorum & martyrum,à quibus hec lex rationabilis & iusta iudicata est: Vt ex Canone.17.Apostolorum liquet. Et ex conciliis,Ancyrano,Cesarien.Cartha
Cœlibat⁹. ginen.Agaten.Gerunden.Melden.Neocæsarien.& pluribus Toletanis patet apertissime: Vnde concilium Canthaginen.Tit.3.De cœlibatu cleri inquit. Vt quod Apostoli
Leui.21. docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custo-
Ezec.44. diamus. Sed contempta vetustissima lege Neochristiani pudenda nouitate, in his periculosis nouissimis temporibus libidinoso & prohibito incæstu,monialibus, viduis ac etiam meretricibus sub fuco coniugij, etiam contra leg̃e diuinam miscentur.

Sic legem illam sanctã iudicarunt Pontifices,sancti in

ecclesia

ecclesia martyrum & ipsi martyres & sequentes, Calistus,
Siricius, Gregorius,& plures alij : Et omnes sancti patres
& doctores ecclesiæ astipulantur successores , Origenes,
Nazianzenus, Athanasius, Hiero. Augusti. Ambro. Gre-
gor. Chrysostomus, & alij sancti, vt alias ꝓlixe induxi. Et
in hoc quoq; Greci & Calabri sunt meliores illis,qui nunq̄
contrahunt post sacerdotiū , sed coniugatos admittunt ad
ordines sacros suscipiendos,tamen in Episcopum nō reci-
piunt nisi cœlibē, diuersi ab istis salacibus Neochristianis.

Id quod Paulus dixit contra Marcionem,Manten,Ta 2.
cianum & alios hæreticos nuptiarum damnatores,sinistre Prohiben
torquent contra ecclesiam, quæ tamen non prohibet nube tes nubere
re, sed his qui fecerunt votum verum vel interpretatiuum
prohibet;ne vota violentur,nā ante votum liberū erat con
trahere,neminē cogit ecclesia:Sicut enim cōiugatus prohi
betur ducere aliā, viuente vxore , quia non debet diuidere
carnē:sic ecclesia nō vult vouentē,qui tradidit corpus suū
Christo;dare alteri potestatem corporis sui , quod ex Pau 1.Tim. 2.
lo alibi liquet. Et profecto mirandum esset, si sancta con-
cilia,& tot sancti patres non intellexissent verba Pauli,vs-
quequo venissent grammatici Luderani & Suermeri.

In nouissimo iudicio manifestabitur quanta ruina pec 3.
catorum,ex omnium legum transgressionibus,vt de adul-
terīs & fornicatoribus , quorum multo maior est numerus
in immensum , quàm sacerdotum & monachorum cœliba-
tum violantium:licet nec illis parsurus sit Deus.

Enormiter hic lædunt ecclesiam , asserentes hanc le- 4.
gem esse contra ius diuinum,& naturale . Ergo Christus, Plures san
Iohannes,Paulus,Titus,Timotheus,Ireneus,Cyprianus cti cœlibes
Martinus,Augustinus,Hierony , & alij innumeri cœlibes
peccauerunt contra ius diuinū,& naturale?Cur tunc Chri
stus laudauit se castrantes propter regnū Dei?Cur Paulus
vitandas præcipit viduas,quæ primā fidem (hoc est cœli- 1.Tim.5.
batum)irritam fecerunt : quæ ideo habent damnationem.
Quod vero remittunt se ad scripta suorū,& nos referimus
nos ad cōcilia,& scripta sanctorum patrum,referimus nos
ad confutationem Saxonicæ cōfessionis,per gloriosissimū
Imp.nostrum,vere Catholicum Carolum V. Augustæ fa
ctā:Referimus nos ad scripta Fabri episcopi Vien. Clito-

nei, Schazgeri, Dietembergij, Vsingij, Köllin Vlmen. & similium doctissimorum virorum.

5. Falsum imponit Paulo: non enim præcipit, aut sancit episcopo, vt maritus sit, sed vt docte Chrysostomus, & eleganter princeps Carpen. explanant, nam quędam absolute præcipit episcopis, vt illa quæ prauitatem excludunt: quędam autem sub conditione requirit, vt quod sit vnius vxoris vir, nō bigamus, trigamus: Item quod filios habeat subditos, id est, quod filios non habeat rebelles & iniquos. Vnde non præcipit, non suadet, neque permittit coniugium episcopis, sed qualis esse debeat eligendus in episcopum ostendit, quod non sit bigamus: Ideo quod inquit. Oportet episcopum esse vnius vxoris virum, refert rem iam factam & præteritam, non futuram: Nam violenter exponendo, nec Christus, Iohannes, Paulus, & ipse Timotheus & alij cœlibes, vel non fuissent episcopi, vel peccassent contra præceptum Pauli.

Episcop⁹ vnius vxoris vir. Crysost. Carpen.

6. In deligendis ministris ecclesiæ, debent seruari conciliorum & sanctorum patrum ordinationes, non ab ecclesia exclusorum placita: Quod autem Apostolus ait Vir habeat vxorem propter fornicationem s. vitandam: cur non afferunt verba Pauli proxime præcedentia. Bonum est homini mulierum non tangere: permittit ergo Paulus ducere, vxorem, vt infra ait. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium: quod si Paulus laicis indulget, non præcipit matrimonium, quanto minus sacerdotibus: Indulget ergo Paulus coniugium, sed non sacerdotibus, neq; vouentibus. Sed sunt alia etiam remedia fornicationis, auxilium s. gratiæ diuinæ: quia fidelis est Deus qui non patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere: Et sapiens ait. Scio quoniam aliter non possum esse continēs, nisi Deus det. & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum. Hinc Paulus inquit. Omnia possum in eo qui me confortat.

S. Paulus permittit ducere vxorem.

1. Cor. 10

Sapien. 8.

Philip. 4.

7. Falsum est & apostasiæ incitamentum, vota illa facta esse contra mandatum Dei. Et quia iactitatis vanissime sacras literas, producite vel vnum locum, vbi Deus prohibeat in homine libero, vel votum castitatis, vel votum cœlibatus.

libatus: Imo illa vota emittũtur secundũ consiliũ Christi, vt & Apostolus explicat, adeo non pugnat cum lege Dei.

Siricius sanctus pontifex hic, ab aduersariis carpitur, quia multis modis eis aduersatur scribens Tarraconen. Episcopo: Nam eliminandas dicit personas monachorum & monialium, quę sacrilega contagione se miscuerint, contra publicas leges & ecclesiastica iura, decernit in ergasculis retrusas pœnitentiam agere. Improbat eos, qui post numerosa coniugia sacerdotium vel episcopatum ambiunt, & sæuera constitutione inhibet sacerdotum coniugia, citans illud Pauli. Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Bucer arbitratur eum hoc fecisse vel per malitiam vel inscitiam, neutrum licuit tam sancto & docto Pontifici impingere, qui cathedram Petri ante M. C. L. annos rexit: nam qui conuincuntur euidentius in carne esse, quàm qui carnis tentatione & concupiscentiis victi, vota & statuta reiiciunt, & carnis desideriis consentiunt, quod & Paulus testatur: Qui cum vxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est: Et quæ nupta est cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro, Ideo noli Bucere cum mortuis pugnare, ante tot annos sancte in Christo defunctos, & hactenus à nemine laceratos, nisi iam à vobis Neochristianis, veritatis & castitatis hostibus.

8. Siricius. Rom. 8. Buceri maledicentia. 1. Cor. 7.

Appellare cultus ex voto superstitiosos derogat fidei catholicæ, quod viuant caste, abnegent voluntatem propriam, ieiunant, vigilant, iugiter officiis diuinis inseruiunt, mundum reliquerunt, & alia faciunt, quæ sunt regularis obseruantiæ, est ne hæc superstitio? pugnat ne cum secundo præcepto decalogi? In vanum ne assumitur nomẽ Dei cum tanta reuerẽtia, deuotione, & zelo ei seruitur, vt glorificetur & sanctificetur nomen eius, Nec stulto Bucer assumptum suum verisimile faciet, cum isti sint laudabiles cultus latriæ & minime vitiosi.

9. Laus votorum.

Cur autem non existimarent cœlibatum aut Monasticen rem excellentiorem, cum scriptura hoc expresse testetur, nam laudat Christus, qui seipsos castrarũt propter regnum Dei, apud Isaiam promittit eis locum in domo sua, & nomen melius à filiis & filiabus, nomen sempiternum,

10. Matth. 19 Cœlibat° res excellens.

liquet

liquet excellentius præmium, ergo & excellentius meritum, eorum qui in castitate seruiunt Deo.

Errat & hic Bucer, q cum ecclesiæ doctores virginitatem & cœlibatum laudēt præ coniugio, quòd propterea negent coniugiū placere Deo, aut vix placere, vt error est Encratitarum, Manichæi, & similiū, quia honorabiles sunt nuptiæ, thorus immaculatus, sed excellētior castitas & cœlibatus: Neque polluit matrimonij sacramentum, sed quia in datione legis Mosaicæ iussi sunt se continere à mulieribus, & ne manducarent panes propositionis, & qui seruiebant templo separabant se à consortio vxorum, velut Zacharias. Iussi ergo sunt se sanctificare ad ministerium dei, quanto magis ad Eucharistiam.

Encratitæ

Exod. 19.

Lucæ. 1.

11.

Caudam argenteam habet totum illud scriptum Ludderanorum, vbi magno dolo fucare volunt, q bona ecclesiarum, monasteriorum & beneficiorum diripiunt. O bona paupertas quæ Ludderanos facit opulentos. Cum tota Germania sciat, quomodo illa bona direpta veniant in cameram principum vel ciuitatū, in fiscum, in horrea & cellaria illorum, & tamen hac fraude nobis illudunt, quia debeantur pastoribus, scholaribus & pauperibus: cum nulla vel minima ratio illorum habeatur: Imò potius bona monasteriorum donant vel vendunt laicis, argentum cudunt in nummos, gēmis & lapidibus abutuntur ad pompam & vasis deauratis, velut Baldasar rex apud Danielē, vbi prius c. aut ccc. miseris dabantur eleemosynæ ex monasterio, iam nulli pauperi quicquā vel parum datur. At hęc omnia iustus iudex videt & nouit, qui potens est reddere vnicuique, secundum quod bonum vel malum gessit in corpore, qui adiuuet spōsam suam sanctam Ecclesiam catholicam, qui est benedictus in sæcula.

Cauda argentea.

Bona ecclesiarū.

Danie. 5.

AMEN.

FINIS EORVM QVAE LVDDERANI contra librum à Cæsare propositum, adiecerunt.

RESPONSVM DATVM CAESARI per principes catholicos.

CVm colloquium super libro & articulis Luderanorum fuisset absolutum, Cæsarea Maiestas librum obtulit cum scriptis aduersariorū, ordinibus imperij, & eorum

eorum petiit iudiciū. Bucer vero hic multa immiscuit de suo mucore, quæ nos tanquam priuatim scripta postremo loco tractabimus, quantum ad negotium nostrum faciunt. At quæ contra principes catholicos magna malitia & maledicentia effutiuit, præterire nō possumus, quin obelis expungamus.

ANNOTATIO IN PRAEFATIOnem Responso principum præfixam.

BVcer homo negotiosus, non orantibus catholicis ordinibus præfationem affixit aculeatam: In qua optimos principes audet notare, & suo mucore aspergere, quæ pro honore illorum non possum surda aure preterire, licet & hoc ex me non petant, sed zelus & feruor fidei me vrget, & vt lector mox possit cōferre, Buceranum pus annotationibus inseram. 1.

Principes catholici non abhorrent à vera & pia cōcordia, vt mordet eos Bucerus, sed hanc attentatam, intellexerunt paucorum opera subornatam, prudenter prospicientes, eam tendere vel ad religionis ruinam, vel ad maiorem discordiam in Germania excitandam.

Male suggillat excucullatus iste excellentissimos principes, quasi omne consilium diui Imperatoris de pacificatione Germaniæ abolere censuerint: cum constet ipsos maxime cupere pacem, vt vere Euangelicos, modo esset honesta, quæ honorem Dei non minueret, & religionem nostrā non violaret. Alioquin omne bellum magis optandum, quàm veritatem fide relinquere, fortes & præclari Romani pro patria sanguinem fundere non dubitarunt: quanto magis catholicos principes fortes esse conuenit pro ecclesia, pro legibus ecclesiæ, & auita religione, velut alios Machabeos & Carolos. Quod censuerunt librum abiiciendū, nihil obfuisset, sed profuisset concordiæ. 2. Principes catholici non aduersantur Im. sicut alij.

Porro quod cēsuerūt edictū Vuormacien. & recessum Augusten. confirmanda. At non iuste & prudenter consuluerunt pro antiqua religione conseruanda, pro honore Cæsaris quoque, & Germanicæ nationis gloria tuenda? Si enim Cæsarea Maiestas decreta mature deliberata cū omnium principum assensu, doctissimis in Germania Theologis suffragātibus, & per Christianum orbem promulgata, 3.

iam propter stipulam Bucerum aut alios à fide & obedientia ap.se.discedentes,mutare vellet. A Pontifice,ab omnibus regibus Christianis,ab ipsis prīcipibus catholicis Germaniæ,pro arundine, quæ agitur à vento, haberetur,absit hoc à constantissima Cæsaris nostri constantia, longe absit à catholico Maiestatis suæ animo. Cor Regis in manu Dei. Imo cum in hoc periculoso tempore omnia experiamur mala in orbe Christiano.bella Turcica,intestina,hæreses,rebelliones,pestilentia,morbos insolitos,inundationes aquarum,nimium iam æstum ac siccitatem, alio anno nimis pluuiosum tempus, vt fructus maturare non possint: Hoc solum boni habemus reliqui à Deo, quod nobis Imperatorem dedit potentem, ad debellandum hostes fidei, Mauros,Turcas:magnanimum,ad maximas res perficiendas, & ad longissimas profectiones expeditissimum. Animo tam iusto, tam clementi, tam religioso atque infracto, vt tota Christianitas non sufficiat Deo gratias agere,pro tanto beneficio,& munere. Et obsecrare,vt det ei Deus vitam prolixam, imperium securum, domum tutam,exercitus fortes,senatum fidelem,populum probum,orbem quietum, & quæcunque hominis & Cæsaris vota sunt. Viuat Carolus Imp. Viuat & triumphet.

Laus Imperatoris. Im. Christianissimus nobis à Deo datus.

Tertull.

4\. Quod iterum Bucerus insimulat catholicos principes, quasi studuerint impedire concordiam. Insignis ardelio est,tam firme omnia narrat,ac si omnium principum inter fuisset consiliis,non fidus secretarius, sed egregius manifestarius,iniuriam facit Reuerendissimis Episcopis,nobilissimis principibus, Reuerēdis prælatis, Generosis comitibus,prudentissimis ciuibus catholicis, qui quærunt ea quæ ad pacem sunt,concordiæ amantissimi.

Principes non impediunt concordiam.

5\. Affirmat principes eo etiam nixos argumento,non licere eis statuere quid certi de religione mutanda,sine Romani Pontificis assensu. Et quid tibi videtur Bucere & aliis schismaticis prædicatoribus? nōne pium & religiosum fuit hoc principum responsum?qui vnitatem ecclesię catholicæ,obedientiam se.ap.vsque ad sanguinem defendere parati sunt,nolentes facere discessionem,qualem Paulus prædixit? Hanc enim obedientiam Asiatici, Aegyptij,Græci, Mauri obtulerunt Romanæ ecclesiæ vt summum iudiciū

Principes in fide nihil statuere volunt sine Papa.

2\. Thes.2

in

in fide haberent, vt liquet ex Epistolis Athanasij Alexandrini, Iulij Papę c. hæc est fides 24.q.1. Hieronymus in epistola ad Damasum Papam, quæ incipit. Quoniā vetusto. 11.dis. Quis nesciat. 24.q.1. aduocauit. &.c. pudenda. Et c. inferior dist. 21. c. omnes dist. 22. cum mille concordantibus. Si ergo vetustissimos, sanctissimos patres & concilia secuti sunt principes incliti quid eis vicio vertis? Imo Christianissimos imitati sunt Imperatores, Constātinum, Iustinianum, Valentinianum, Martianum, Theodosium & Carolum magnum, quorum verba adfero lib. 2. de primatu Petri. cap. 16. &. 17.

Authoritas Rom. ecclesiæ.

Nouus Palemon vsurpat sibi potestatem iudicandi de principibus, noua simia. Quia alij plus iusto adhuc tribuerent Romano Pontifici. (nimia obedientia vitium est apud schismaticos). Alij sibi metuerent à Papa & eius satellitibus, at si pontifex paratum haberet exercitum Ratisponæ, aliqu :t puto mularum. Alij pollicebantur sibi aliquid de integritate legati, & recte quidem, honesta polliceri sibi poterant de venerando sene doctissimo & integerrimo quæ vnitatem ecclesiæ promouerent, non scinderent. Cuius eruditionem ac vitæ sanctimoniam omnibus vxoratis obiicio Lutheranorum prædicatoribus.

Bucer vsurpat indebite iudicādi officium.

¶RESPONSVM PRIMVM ELECTORVM ET PRINCIPVM CATHOLICORVM DATVM IMperatoriæ Maiestati de actis colloquij.

POstquam inuictissimus Imperator, dominus noster clementissimus, electoribus, principibus, & statibus clemēter patefecit, & scripto cōprehensa offerri curauit, ea quę consignata fuerunt à collocutoribus, quos sua Maiestas ad id, cum hoc sibi communes status detulissent, delegit, vt viam & rationem ad conciliandam religionem citra tamen aliquod præiudicium quærerent, petiitque sua Maiestas, vt ab Electoribus ista cognoscantur, suamque

ipsorum

ipsorum sententiam, hi super istis rebus Imperat. Maiest. communicent: Electores & ceteri Principes, atque horum absentium legati, arduum istud negotium, pertinens nimirum ad gloriam & honorem Dei omnipotentis, salutem animarum, & communem Germaniæ nationis vtilitatem, diligenter, quantum per temporis breuitatem licuit, expenderunt. Ad negotium igitur huiusmodi commode expediendum, vtile & consultum eis videtur, vt Cæsareæ Maiestati scripta sex collocutorum, in quib⁹ de articulis religionis controuersis agitur, iterum reddantur, suaque Maiestas, tanquam aduocatus & defensor catholicæ ecclesiæ, humillime rogetur, vt cum legato pontificio, iuxta decretum Haganoense, sex collocutorum scripta cognoscere, & communicare velit. Præcipue vero articulos, in quibus collocutoribus conuenit, exacta & summa diligentia examinare, ita, vt si quid in collocutorum scriptis repertum fuerit, quod vel sententia vel verbis pugnet cum sanctis patribus & laudabili ecclesiæ consuetudine, si quid adhæc forsan abusuum in ecclesia deprehẽsum fuerit, id mutetur, emendetur, tollatur. Præterea si opus sit declaratione aliqua, ad ea elucidẽda, quę in articulis obscurius posita sunt, ea vt adiiciantur, huiusmodi vero resolutionẽ factam, referendam, quàm primum fieri potest, ad status imperij, vt siccum Imp. Maiest. iuxta id, quod initio comiciorum ipsa proposuit, concorditer status de his rebus agere possint. Vt deniq; Impe. Maiest. dare velit operam, vt protestãtes consentiant in aliquam Christianam formam & rationem conciliandi reliquos articulos nondum conciliatos, quod si nec hoc à protestantibus impetrari poterit, vt ad generale concilium reiiciantur, aut saltem ad nationalem synodũ (si habendi generalis nulla spes fuerit) modo illa rite, & legitime conuocetur, quo tandem in Germanica natione, Christiana pax & tranquillitas conseruari possit.

MALIGNA BVCERI INTERPRETATIO super responso Catholicorum.

QVantum progressa est sub nouo Euãgelio hominum temeritas, vt homo priuatus Bucerus nulla dignitate cõspicuus, solis erroribus notus & insignis, postquam cucullum exuit sibi & coniugi, audet obedientium

dientium principum calumniari respõsum, & hoc quidem amarulentius facit, alterum responsum improbans, vt suo loco videbimus.

Cum autem diuus Imp. noster à deo coronatus prædecessorum suorum sequatur vestigia, ac Romanum Pontificẽ, Christi in terris vicariũ, omni veneratione debita prosequatur, velut Bononiæ fecit 1529. Romę 135. & hoc ãno 1541. Lucę: tamẽ ob exulceratũ animũ (sicut solent habere Lutherani) in summũ Pontificem S.D.N. affingit multa dicta diuo Cæsari, cõtra Pontificẽ & se.ap. Reiecit enim responsum principum, eo quod causam detulerint iudicio Papæ, vbi nihil horum sperandum, si qui nouerint, quid Romæ credatur & viuatur, quæque sint Papæ, maiorisque Cardinalium partis studia. Ideo officium erat principum, hanc causam, nõ ad alios, minime autem omnium ad Romanos reijcere, &c. An Bucerus Romæ fuerit an non, nescio: vagũ eum fuisse aliquando audiui per arces, tamẽ si ex me quærit quid Romæ credatur & viuatur. Respondebo ego ei: Bonos, quorum magna est ibi multitudo, tam honeste viuere, tam religiose Deum colere, tantam habere deuotionem vt per dies vitæ meæ, maiorem nunq̃ viderim. Cõtra vero, tantam vidi impudentiã in discolis ac viuendi licentiam, contra quã ecclesia mandat & obseruat, vt Bucero & sibi similibus, ecclesiæ p̃cepta, ieiunia, & cæremonias vilipendentibus, maxime æquare videantur, nisi forte de fide melius sentiant & credendis, q̃ Bucerus cũ cohorte sua. Bucer falsarius.

Non possum ergo adduci, vt Catholicus noster Impe. verba præfata contra Papam dixerit, sed sint ficta à Bucero, qui ex proprio loquitur, & amaro corde in se.ap. Quod vt verum sit audiamus responsum suæ Maiestatis, in quo nihil huiusmodi contemptus reperitur.

RESPONSVM IMP. AD PRINcipes catholicos.

IMperatoria Maiestas, Clementissimus Dominus noster, respõsionẽ Electorum, principum, statuũ, & legatorum, eorũ principum, qui absunt, pertinẽtem ad causas religionis, & ad librum eis à sua Maiestate oblatum, probe intellexit. Sperauerat autem sua Maiestas, Electores, principes, ac reliquos status, postquam satis lõgo tempore

librum

librum habuerunt, ac eum proculdubio examinarunt, aliquanto explicatius ac clarius exposituros suam sententiam. Porro, quia semel in ea sententia, quam obtulerunt Imperat. Maiestati, obfirmarunt animos, ne officio suo deesse sua Maiestas cuiquam videri possit, nihil ipsa intermissuram se offert in hac re, quod quidem suam Maiestatem decet. Tradere itaque librum legato pontificio parata est, ac cum eo communicare, quo de huius etiam sententia fieri certior possit &c.

Vt ergo Imperat. Maiestas acta colloquij expendenda tradidisset legato Romano, Gaspari Contareno. S.R.E. Cardinali, viro quidem ætate, eruditione, & moribus grauissimo, & reuerendo. Is per literas respondit.

RESPONSVM LEGATI.

NOs Gaspar, miseratione diuina, Tituli Sancti Apollinaris S. Romanę ecclesię presbyter Cardinalis, Contarenus, Sanctissimi Domini nostri Papæ, & sanctæ sedis Apostolicæ, in partibus Germaniæ, de latere legatus. Requisiti à Cęs. Maiestate, suo, ac Reuerendis. & Illustris. Principum sacri Romani imperij nomine, quid nobis videatur de his, quæ in negocio religionis tracta sunt, inter collocutores catholicorum & protestantium, à Cæs. sua Maiestate deputatorum, & scriptis mandata, in quodā libro, exhibito eis à pręfata Maiestate, cum quibusdam apostillis vtriusque partis, nec non in quibusdam quinternionibus Protestantium: dicimus, quod omnibus bene discussis & consideratis, nobis videtur. Cum Protestantes in nonnullis articulis discedant à communi consensu Ecclesiæ Catholicæ, in quibus tamen non desperamus, aliquando ipsos quoque, Deo bene iuuante, nobiscum consensuros nihil amplius de reliquis omnibus statuendum, sed remittenda esse summo Pontifici, & Apostolicæ sedi, qui vel in concilio generali, cuius celebratio non multo post fiet, vel modo alio, magis oportuno, si res ita exegerit, ea poterit iuxta Catholicam veritatem diffinire, nec non habita rerum & temporum ratione, statuere, quæ videbuntur fore expedientia reipub. Christianæ, & huic inclitæ nationi Germanicæ.

GASPA-

GASPARVS, CARDINALIS CONtarenus, Legatus apostolicæ sedis.

LEgatus vir optimus & rerũ ecclesiasticarũ impense peritus, interea vocat Archiepiscopos & Episcopos omnes, ac paterne eos adhortatur nomine S.D.N. vt honestatem ac religionem seruẽt in diocæsibus suis secundũ canonũ sanctiones & decreta patrũ ac conciliorum: quod magna fecit maturitate, vt est integerrimus, magna verborũ copia, vt est eloquẽtissim⁹, argumẽtis efficacibus, vt est prudentissimus: at quia noluit approbare errores aduersariorum, in eum quid dirius scripsisse fertur Melanchton: qui etsi suapte natura sit mitissimi ingenij, patitur tamen se seduci & exasperari, vt suos quoque prodat aculeos: Mordet virum inculpatissimum quoque hic Butzer & suo mucore aspergit: Etsi diis placet, contendit inanissimis verbis apud sectas esse consensum totius Ecclesiæ, & non apud Catholicos ac Romanam ecclesiam: hoc agit tanta impudentia, ac inanibus cauillis & sophismatibus, vt indignum sit, vt nugis suis respondeatur: cum multa verbositate arrogat sectis doctrinæ puritatem, sacramentorum religionem ac cæremoniarum pietatem, quæ omnia vana, falsa, & à veritate aliena, tota nouit Germania: & manifestum fecimus in repurgandis Lutheranorum scriptis. Itaque omissis neniis Buceranis (nam cum benedicere nescit, semper pergit Pontifici Maximo, Legato honoratissimo, ac Catholicis maledicere) ad acta comitiorũ reuertamur. Et cum Bucer quęratur se non habuisse ad manum exhortationem pientissimi D. Legati, quia hodie fortuito dum hæc scribem venit in manus meas, volo eam hic reponere, vt omnes pij agnoscant vere Christianum animum D. Legati. Contarẽ. Legat.

EXHORTATIO REVERENDIS. PAtris se. ap. Legati, ad Archiepiscopos & Episcopos Germaniæ. XIII. Iulij.

REuerendissimi & Illustrissimi Domini, Cum heri Reuerendissimæ & Illustriss. dominationes vestrę ad nos venissent, ac nos quædã illis exposuissemus, quæ nobis ad reformationem Christianam facere in primis videbãtur, petierũt illæ, vt ea, quæ à nobis dicta fuerunt scriptis mandare, eorumque exemplar Reuerendissimis & Il- A persona nostra.

K lustris-

lustrissimis dominationibus suis tradere vellemus, vt ea commodius visere & perpendere possent. Quare nos vt eis satisfaceremus, quod heri dixisse nobis visi sumus, hic quàm potuimus breuiter scripsimus:

Illud primum, quod in domino hortamur, & monemus Reuerendissimas & Illustriss. dominationes vestras pertinet ad vniuscuiusque nostrum, vitam & viuendi rationem, in qua danda est omnis opera, vt Deo optimo placeamus, & fideles dispensatores inueniamur, ac legitimi dominici gregis pastores. Vitabimus ergo primum scandalum omne, ne scilicet populus possit vel leuiter suspicari, esse nos vllis voluptatibus addictos aut auariciæ aut ambitioni, vitandus est etiam luxus omnis in epulis, in domus apparatu, vestibus, cæterisque omnibus, quę solent laicos & vniuersum populum multum scandalizare.

A familia — Secundum pertinet ad familiam, ex cuius moribus si Christiani & boni fuerint, populus ædificatur, si vero mali fuerint, multum offenditur, & facile coniecturam facit, morum Episcopi, ex moribus familiæ, idcirco vt copiose admonet Bernhardus in li. de consideratione, Eugenium Pontificem maximum, maxima est adhibenda cura prælato cuicũq;, in comparanda sibi honesta familia, & in seruãda ab omni mala labe, & suspicione, imo instituenda vt ex familiarium nostrorum conuersatione, populus instruatur & ædificetur,

Cura pastoralis. — Tertium pertinet ad curam gregis nobis commissę, ad q̃ maxime putamus pertinere, vt episcopi habitent in locis frequẽtioribus suarũ diocœsiũ, vbi facile cauere poterunt, & prȩuidere si quid labis hui⁹ quę grassatur per Germaniã obrepserit, & confestim in tempore remedium adhibere.

Proderit etiam habere fidos exploratores in locis aliis, vbi episcopi non habitãt, vt per eos certiores fieri possint si qua fraude aduersarius noster eos tentauerit, ac confestim queant prouidere & mederi, visitare etiam diocœses frequenter, multum proderit, quo more vti solent Imperatores, in vrbibus obsessis, & oppugnatis ab hostibus: curare etiam vt cultus diuinus vigeat in ecclesiis nostris, & beneficia, à nobis conferantur viris probis & idoneis.

Quartum pertinet ad dispensationem facultatum & redditu um

redditum epiſcopalium,ex qua magna comparatur inuidia apud populum, ſi viderit epiſcopum ſumptus magnos facere in luxu & apparatu domus & familiæ,pauperes vero negligi, ideo vitandi ſunt omnes ſumptus huiuſmodi, & pauperes quam maxime fouendi ſunt, in eorumque neceſſitatibus maxima vtendum eſt largitate:hac enim ratione & deum faciemus nobis propicium(nam fœneratur domino qui miſeretur pauperis,vt inquit Salomon)& populum nobis beneuolum , maximi momenti eſt hæc facultatum noſtrarum diſpenſatio.

Quintum pertinet ad diſciplinam & inſtitutionem populi,comparandi ſunt concionatores ſeu prædicatores,viri probi & docti,qui poſſint verbo & exemplo docere bonos mores, & orthodoxam doctrinam, qui non ſint contentioſi,neque inſectatores aduerſariorum,adeo vt videantur odiſſe,ſed potius amare & optare eis bona ac prẹſertim eorum ſalutem , nam acris inſectatio eos irritat,& magis pertinaces facit,neque ædificat populum.

Sextum pertinet ad inſtitutionem iuuẽtutis in literis & diſciplinis,qua in re videmus proteſtantes nihil prætermittere, ſed omnem lapidem mouere vt in ſuis gymnaſiis habeant viros doctos,& illuſtres , quorum fama inuitatur iuuentus germanica,& præſertim nobiles ad eorum gymnaſia,vbi imbuũtur ſimul cum literis etiam doctrina Proteſtantium , qua corrumpuntur ipſi,ac deinde per omnem germaniam diſperſi alios quoque inficiunt. Idcirco danda eſt omnis opera, vt apud Catholicos inſtituantur ſcholæ, & gymnaſia, conducantur doctores Catholici vere docti in bonis literis & diſciplinis,qui ſunt celebres,vt eorum fama alliciatur iuuentus,& nobiles ad noſtra gymnaſia vbique bonis literis & orthodoxa doctrina imbuãtur, ab epiſcopis etiã admoneãtur parẽtes, ne velint liberos ſuos inſtitui, in gymnaſijs, in quibus orthodoxa fides non viget prẹſertim cum habuerint ſcholas orthodoxas paratas.

Hæc voluimus dominationibus veſtris reuerendiſſimis & illuſtriſſimis,proponere,vt capita quædam generalia, quibus multa particularia addi poſſunt, pro cuiuſque prudentia,vt pareamus S.D.N.Pont.maximo, qui nobis mãdauit,vt eas hortaremur ad Chriſtianã reformationẽ,

ſimulq́ue vt fungeremur officio perſonæ, quam gerimus Legati inquam ſedis Apoſtolicæ, ad quam pertinet cura omnium eccleſiarum, ac etiam vt ſatis faceremus charitati fraternę,& illi neceſſitudini,quã cõpluribus de cauſis,ſentim⁹ nobis eſſe cũ hac nobiliſſima & inclita veſtra ratione.

Hanc exhortationem eſſe piam, & Catholicam, nemo honeſtatis amans negare poterit, vtcumque calumnietur Bucerus. Habito autem Pontificij legati reſponſo inuictiſſimus Cæſar noſter Carolus, coram ordinibus imperij, proponi fecit ſubſequentem deliberationem,pro parando receſſu Comiciorum.

SENTENTIA IMP. DE DELIBERANDO ſuper receſſu Comiciorum.

1. IMperatoria Maieſtas, dominus noſter clementiſſimus iuxta ſententiam & conſilium Electorum, Principum, & Statuum Imperij,quæcunque inter collocutores acta ſunt,legato pontificio communicauit,déque his legati ſententiam rogauit,hanc denique cauſam, ſimiliter & reformationem,vt illa quamprimum(ſicut ea ſumme neceſſaria eſt,& in prioribus Comiciis ſæpe poſtulata) inſtitui poſſit, ſumma diligentia eidem Legato commendauit. Ad quę ambo Legat⁹ reſpõdit binis ſcriptis,quid ei faciẽdũ videatur,q̃ ſcripta Imperatoria Maieſtas ſtatibus hic offert.

2. Poſtquam autem ſua Maieſtas in hac cauſa religionis, quantam omnino potuit,diligentiam adhibuit,nec tamen exiſtimare pòteſt, vt hiſce Comiciis quicquam amplius agi & effici queat. præſertim cum Legatus pontificius ea, quæ ſcriptis eius continentur,reſponderit:deinde quia ob hanc cauſam multum iam temporis effluxit, licet nihil ſit effectum, vtcumque ſua Maieſtas plurimum & laboris & moleſtiæ inſumpſerit:viſum eſt ei,ſtatibus ſententiam ſuã, & deliberationem,quæ ad receſſum, & ſummarium decretum horum Comiciorum conferre poſſit,exponere. Ea vero ſic habet.

3. Conſideratis laboribus,& diligentia,longo iam tempore multifariã adhibitis ad cauſas religionis componendas, ne ea cauſa religionis denuo in cõtrouerſiam trahatur, vt etiam caueantur, & auertãtur vlteriora incommoda, & vt quàm minimum diſſidij relinquatur,vt etiam poſt hac auxilio

xilio Dei omnipotentis ad omnimodam concordiam articulorum, qui adhuc in controuersia supersunt, eo facilius perueniri possit, videtur Imp. Maiesta. deliberandum esse, an consultum sit, vt saluo quidem recessu Augustano, articuli, de quibus inter collocutores vtriusque partis conuenit, recipiantur tanquam Christiani, nec amplius in disceptationem reuocentur, idque saltem vsque ad Concilium generale, penes quod sit vlterior examinatio illorum & aliorum id genus articulorum. id quod etiam Legato Pontificio videtur, vt illius scripta satis testantur, dummodo, vt Legatus pollicetur, & certiores eos facit, primo quoque tempore habeatur Concilium, aut tantisper dum per alias vias legitimas, cum consensu statuum, rationes aliæ suscipiantur, quibus expediri tandem hoc negotium possit.

Præterea, an consultum videatur, si vel concilij celebrandi spes nulla sit (quod tamen vt habeatur, necessario religionis rationes efflagitant) vel id tardius, quàm conuenit, congregetur, vt tunc alius conuentus statuum imperij indicatur, in quo de religionis causis agatur quo tandem commode ad salutarem finem perducantur omnia. 4.

Qua in re Imperat. Maiestas, quantum ad se attinet, nihil intermissurum se pollicetur. Estque in ea sententia, vt quamprimum fieri potest, in Germaniam iterum, auxilio Dei omnipotentis, redire velit, atque ea præstare, quæ digna sunt Imperatore Christiano, quæque huius officium requirit. Proposuit denique sua Maiestas, se daturum operam, vt in propria persona conueniat iam Pontificem Romanum, vt certe ab illo cognoscat, quidnam de concilio sperandum sit. 5.

CONFVTATIO ADDITIONIS BVcericæ super propositione per Cæsarem facta.

QVia Bucerus post hanc propositionem diui Cæsaris, adiecit friuole multa ex maleuolo & deprauato animo suo, quibus pro consuetudine sua iniuriatur ecclesiæ, iniuriatur Romano Pontifici ac principibus Catholicis: solum vt simplicibus imponat & laicos à vera religione abducat: obiter respondebo maledicentiæ suæ 1.

Adulatur in primis Cæsari & Cæsarianis: nam verum

est animum Cęsaris paterne affici Germaniæ in causa religionis: At quod Bucer aut alius pdicator Lutheranus ex animo bene velit suæ Maiestati, fieri non potest, qui iam à tot annis declamarunt ad populum, Turcam potius ferendum, si eos permitteret in eorum suscepta religione, quàm Cæsarem. Deinde nemo excitauit maiorem inobediētiam in imperio, quàm peruersi isti prędicatores, laicis vbiq; instillando, ne formident Cęsaris potentiam, suos protectores numero & potētia præcellere Catholicis. Et in Comiciis Augustanis inter alia peruersa dogmata Lutheri, etiā sequentes signaui articulos diuo Augusto Carolo, à Deo coronato iniurios. 1. Cęsar ac principes manifestis agunt mendaciis, & simul contraria inuulgant mādata. 2. Pœnitet quod me submisi Cęsari Vuormacię, iudices patiēdo doctrinæ meæ, licet nō profuerit apud tyrannos. 3. Turca decies est prudentior quàm principes nostri. 4. Nullum est pulchrius ius sæculare, quàm apud Turcā, qui non habet ius Canonicum vel Ciuile. 5. Vocatus Vuormaciā sum ingressus, etiam si scirem mihi fidem publicā à Cæsare violatam. 6. Deus dedit principes sæculares in reprobum sensum, & vult eis finem imponere, sicut Ecclesiasticis domicellis. 7. Subditi nec possunt nec volunt nec debent tyrannidem vestram diutius ferre: Alibi quoque innocentissimum Imperatorem nostrum appellat saccum tarmorum. Tanto honore afficitis Augustale caput.

Luther cō tra cęsarē

2. Odiosius dein proscindit Romanam ecclesiā, quis Imperator cópertas habeat Romanas disciplinā & artē: Nō arbitror diuū Cæsarē tam perperā sentire de ecclesia Romana, sicut Bucerū & alios, qui ab obediētia Romana recesserunt & defecerūt: Hoc experitur Cæsar & cōpertum habet Bucerū & suæ farinæ homines nolle acceptare Conciliū generale, sicut hactenus in ecclesia solitum fuit congregari: sed omni studio illud contēpserunt, omnibus conuiciis, ledoriis, & irrisionibus cōspurcarunt, tá Mantuę indictum, q̃ Vincentiæ translatū: Non enim ex animo quærunt Conciliū, sed velut Arriani fecerunt procurātes conciliabula Arimini, Smyrnę, Niceæ, Thracię, Antiochiæ, Philippolis, & vt Sosomenus testatur Arrianos decē & plura habuisse cōcilia. Similia quęrit Bucerus cū suis, nullum

Luderani contra cō cilium.

legitimum

legitimum ſuſcepturus concilium, ſicut nec Marcolphus arborem in qua ſuſpenderetur. De quo plura inferius.

Integerrimum quoq; D. Legatũ, à tota Germania venerabiliter ſuſceptũ, Gaſparum Contarenũ, ſicut & Reuerẽdum patrẽ D. Iohannem Morũ Mutinen. Epiſcopũ, patres profecto Reuerendiſſimos, ac rari exẽpli: qui nõ niſi maximã laudem ſe. apo. fecerunt. Vtinã, o vtinã præcedẽtes legati & nuncij Apoſtolici ſic præcauiſſent ſcãdalum puſillorum, velut hi prudentiſſimi viri. Tamen integritas legati, non potuit tranſire, quin carbone Bucerico notaretur, quod remoras iniiceret, & impedimenta cõciliationis eccleſiarũ & reformationis. Cũ omnes qui nouerunt Contarenum, ſciunt eum paratum etiã ſanguinem impendere, non pro ficta aut erronea, ſed Catholica conciliatione. 3.

Virulentius eſt quod poſtea expuit in eundem oppido venerandũ patrem D. legatum. Cæſarem videre ſe tantum ludificari à Roma: quia non ſit niſi ludibrium Chriſti, Eccleſiæ, & Imperatoriæ Maieſtatis, quod legatus tam grauiter à Cæſare appellatus de reformatione inſtituẽda, ipſe admonuerit conuocatos cõmuni oratione de luxu & pompa & ſtudiis reſtituendis. At quid aliud faceret vir probatiſſimus, quàm quod Archiepiſcopos & Epiſcopos cũ clero ſtimularet ad virtutes, abſterreret à viciis, vt ſecundum ſacros Canones vitam & normam viuendi inſtituerent in clero ſubiecto, hæreſes Luderanas ac Zuinglij extirparẽt, vt liquido in reſponſo ſuo exprimitur. 4. Legati cõtareni pi9 animus.

Cauſatur homo maledicus, maxime in præſentia obſtitiſſe Cæſari Legati reſponſum, ne reformationis initiũ faceret (mordet interea proceres imperij impedientes conatus Cæſaris) qui omnem religionis cauſam ad Pontificem pertinere reſpondit. Quomodo iſta ſimia tranſiliit à reformatione ad religionem: Sed Cayphas etiã prophetat: cum enim Bucerus cum ſuis tantopere diſſidet in religione ab eccleſia Catholica: illi maximum exhibent negotium Cæſari & obſtaculũ, vt proſequi & expedire nequeat quæ pro Catholico & pio animo ſuo vellet & cuperet expedire: cũ tantam videt eorũ obſtinationẽ ac pertinaciã: quod ab eis habetur cõtẽptui, exteris forte freti & cõfiſi auxiliis: vnde nobiliſſimos principes Catholicos, mucoſus iſte ſiniſtre 5. Legatus catholic9. Luderani impediũt Cęſarem.

sugillat, quod in iudicio fidei, sicut oportebat Romanæ Ecclesiæ omnium ecclesiarum magistræ detulerunt.

6. Pergit calumniari Bucerus. Imperator & Principes religiosi vident iampridem, quid à Roma expectari possit: ipsos facit summos populi Dei pastores, qui cunctis malefacientibus terrori esse debēt, sicut Deus omnem animam ipsis subiectam esse voluit, & ab ipsis rationem pereūtium animarum, reposcet: Quis hic non videt malitiam Buceri, qui (sicut omnes alij Lutherani prædicatores) dum eis cōmodum est asserunt potestatem Ecclesiasticam diuersam à sæculari: Dum vero libet abuti, omnia confundunt & miscent, curam etiam pastoralem sæcularibus principibus tribuentes.

Sæcularibus Bucer dat ecclesię potestaté.

7. Collaudat porro Cæsaris consilium, de articulis per collocutores conciliatis, vt hi recipiātur: ac si iustum esset tot principes Illustrissimos, tot Reuerendissimos Episcopos pendere à duorum hominum iudicio, qui nunquam professi sunt Theologiam, nunquam his tractatibus interfuerunt: & quot errores liber propositus in se habeat, ab initio clarissime ostendimus: nec principes Catholici aliter consenserunt in has personas, nisi quod de omnibus actis eis fieret relatio: & relatione facta nunquam approbauerunt, quæ illi perperam contra totius ecclesiæ consuetudinem, aduersariis concesserunt.

Collocutores.

8. Sed stupeo totus, cum̃ video Bucerum non pudefieri: dum ita aperte & propalã mētitur (parce pie Lector, quod durius verbum excidit) & mendaciis manifestis suas hęreses tueri conatur: Et id non in priuato, sed edito libro, & calcographorum opera mille exemplaribus euulgatis toti orbi se prodit: adeo vt suis quoque hic displiceat Bucerus, & quanuis ab initio satis detexerim vanitatem hominis, vt vix duo articuli possint dici Ratisponæ vere conciliati: Enarremus tamen eius catalogum, vt falso hic proponit de articulis in quibus conuenerit inter collocutores.

1. De viribus humanis ante & post regenerationem.
2. De peccato originali.
3. De iustificatione.
4. De regeneratione hominis.
5. De vi spiritus sancti regenerantis.

De

6. De fide.
7. De gratia Dei & merito Christi.
8. De bonis operibus, eorum precio & mercede.
9. De ecclesia & notis eius.
10. De vanis & falsis Ecclesiæ membris.
11. De Canonicis scripturis & earum authoritate.
12. De iudicio ecclesiæ & conciliorum.
13. De virtute, & vsu Sacramentorum.
14. De pœnitentia.
15. De ministerio Ecclesiæ & ministrorũ authoritate.
16. De traditionibus Ecclesiasticis.
17. De sanctorum memoriis & reliquiis.
18. De imaginibus.
19. De Missa, qđ in externo opere nõ oporteat fidere.
20. Missa celebrari non debeat, nisi sint, qui spiritualiter cum sacerdote communicent.
21. De integro Sacramento populo impertiendo.
22. De Ecclesiæ disciplina quo ad clerum.
23. De disciplina Ecclesiæ quo ad populum.
24. De Canonica electione, ordinatione ministrorum
25. De visitatione.
26. De synodis.

Confer rogo amice Lector hęc portenta verborum ad librum communem collocutoribus, & inuenies quàm multos articulos Anaxagoras confuderit: de quibus in colloquio nunquam ex proposito fuit actum: Inuenies plures articulos quos ipse dicit conciliatos, per Bucerum & suos deputatos collocutores fuisse reiectos, nam addito scripto, quid ipsi sentirent aduersus ecclesiam, velut illa scripta protestantium supra confutaui: In primis tamen me refe- ro ad discussionem libro oblato præpositã, in qua euidenter monstraui, vix duos articulos concordatos, super quibus prius dissentiebamus. 9.

Pergit Bucer maledicere principibus Catholicis & eorum consiliariis, quia vere Cæsar testatus sit (male informatus) multos & præcipuos articulos religionis nostræ cõciliatos esse: Sed vane, alij quidem suis principibus suggesserunt, de paucis articulis conuenisse, & iis de quibus conuenisse haud multum intersit, & eos qui in controuersia manserunt

Impietates Buceri

manserunt maioris esse momenti: Comprobat maledicentiam suam, quia reipsa in dissensione hæsit, de transsubstantiatione, de enumeratione peccatorum, de Missa sine communicantibus, vtilitate precum pro defunctis? Sed nõ es memor Ardelio nugacissime, quod nolebatis Eucharistiam adorandam? Es oblitus quod negastis Eucharistiam seruandam & impie perstitistis in ea sententia, quod Eucharistia non esset sacramentum nisi in vsu? Excidit memoria, quod impias ordinationes sacerdotum vestrorum defendebatis, quos vos canino more sine Episcopo, sine chrismate præsumitis consecrare, parum tibi videtur, quod conciliorum authoritatem infirmatis, dicentes ea errare & errasse: vos autem sanctuli errare nõ potestis: dic vitupero vbi conciliatus est articulus de sacrificio Missę pro viuis & mortuis: dic vbi conciliatus articulus de inuocatione sanctorũ: Dic vbi cõuenit de Missa priuata abroganda, quod esset extinguere omnia beneficia simplicia & canonicat⁹ in ecclesiis cathedralib⁹ & collegiatis: dic & fortiter para te ad mentiendũ, vbi est conciliatus articulus de votis monasticis, quo omnia monasteria tam virorũ q̃ virginũ, vel aliũ omnes ordines professionũ extinguitis? Et quod maxime cuperes cũ aliis tuis carnalibus, & militibus veneris vbi est cõciliatus articulus de cœlibatu cleri: vbi cõuentũ de satis factionibus de Hierarchico ordine ecclesiæ, de authoritate ecclesiæ, de imaginibus: super quibus si esset conuentũ restitueretis imagines Argentinæ, Augustæ, Constantiæ, & aliis locis: Monstra tamen vbi conuentũ sit de vtraq; specie Eucharistiæ laicis danda: Hi inquã articuli potiores & maioris momenti minime sunt reconciliati: vt iuste & vere Catholici principes sunt cõquesti: quos tu iniuste reprehẽdis momus nugacissimus: Vtinã amabilis Deo Imp. super illis omnibus recte fuisset informatus, & sensisset dolos vestros & pessimos conatus contra sanctã religionem: At iã ab initio confutauimus insignem Buceri lapsum de articulis conciliatis: Ideo vanissime iactat & insidiose, quãta bona peruentura sint ad ecclesiam, si articuli conciliati recipiantur. Id est, si ecclesia fiat cũ hæreticis hęretica: sicut & in correctione libri & confutatione articulorũ protestantium superius abunde docuimus & euidenter probauimus.

Articuli notabiliores non conciliati

Fol. 2. & 3

At

At manifeste hic dolus aduersariorum proditur, cur iam tribus annis tam anxie colloquium petierunt, vt si aliquos articulos lucrarentur, quo apud simplicem populum exclamarent, suam doctrinam esse sanam, quam etiam Romanēses probassent post longam reluctationem: laus Deo qui diuum Cęsarem spiritu veritatis confirmauit, vt in propositione ordinibus imperij facta adderet, saluo quidem Augustano recessu, an consultum sit articulos conciliatos recipit Neque moratur me falsa glossa Buceri quę textum corrūpit: eius est interpretari, cuius est condere: Diui itaq; Imperatoris est verba sua explicare, quod officium insigni temeritate sibi Bucerus vsurpat. Laus Deo qui animis principum inspirauit, ne articulos quos falso reconciliatos appellat reciperent, sed diuino nutu eos reiicerent, & fraudulentū aduersariorum intentum frangeretur: Nam constat Bucerum cum ignobili Sturmio ex Galliis fugitiuo, sæpe & multum tentasse, continuo accessu & colloquio, quendam corrumpere, vt corruptis glossematibus subdolam concordiam & fictam cum ecclesia inirent. Qua de re nō clam est, quorum opera effectum sit, vt is diuo Cæsari, obtruderetur, velut concordatori cuius mentem iampridem Bucer perspexerat, & flexu verborum incautum deceperat: at D. O. M. noluit permittere, vt Catholicis principibus his dolis imponeret: Audiamus ergo responsa principum super propositione Cæsariana.

RESPONSVM PRINCIPVM ELECTORUM Catholicorum datum ad propositionem diui Cæsaris super recessu faciendo.

VT Imperatoria Maiestas Clemētissimus dominus noster, acta vniuersa eorum, qui ad colloquium deputati fuerant, Legato Pontificio cōmunicarit, ad cognoscēdā eius de actis illis sententiā, vna cū responso, quod idem Legatus dedit, & aliis, quæ ad faciendam Comiciorum cōclusionem & decretum pertinent. Principes, Electores, & absentium Legati qua decet, submissione, ex facta benigno iussu Maiestatis eius narratione, cognouerunt.

Principio bene memores sunt electores, fidelis ac indefessæ diligentiæ, quam aliquot iam annis Impera. Maiest. ex paterna & clementissi. beneuolentia erga Germanicam nationem,

nationem, adhibuit, vt dissensio in religione ad Christianam concordiam, & conciliationem redigeretur, ac in Imperio pax, & tranquillitas constitueretur, ac cōseruaretur, pro quo fideli studio, ac opera, Electores præsentes, absentiúq; Legati Impera. Maiest. humillime gratias habent, parati semper, re etiam ipsa, gratos se declarare.

Expenderunt autem diligenter Electores, scriptū Impera. Maiest. ante omnia vero, quantum quidem ad cōtrouersias in religione tractatas à collocutoribus attinet, deliberarunt apud se certo consilio, vtile ac bonum esse, atq; adeo sibi placere fatentur, vt articuli, qui à collocutoribus conciliati sunt, tanquam boni recipiantur, vlteriorq; de illis exquisitio ad liberum & Christianum Concilium differatur, vel ad nationalem synodum legitime congregatam, aut si neutrum horum sit sperandum, ad venturum cōuentum imperij, sperāt autem id valde vtile fore, ad alia etiam incommoda ac dissidia præcauenda, profuturum denique ad conciliandos reliquos articulos, qui adhuc in cōtrouersia sunt. Adhæc si spes aliqua fuerit, conciliandi præterea articulos aliquot nondum conciliatos, rogant humillime Electores, horumq; absentium Legati, Impera. Maiest. despicere ipsa velit de mediis & viis conciliandi tales. Cæterum, si fuerit impossibile, talia conficere isto tempore, rogant Electores, horumq; absentium Legati cum omni subiectione, Imp. Maie. vt ipsa iuxta promissionem ab ea factam, & pro qua humillime gratias agunt, velit apud summum Pont. instare diligentissime, vt ad examinandum, & conciliandum, tum commemoratos, tum cæteros etiam articulos, liberum & Christianum Concilium quàm celerrime indicat, in loco aliquo cōmodo Germanicæ nationis, idq; sine omni dilatione habendum curet.

RESPONSVM PRINCIPVM ET ORDInum Catholicorum sub obedientia se. apo, & Romanæ sedis permanentium, super eadem propositione diui Cæsaris.

1. CAtholici principes ac status, quantum per temporis breuitatem licuit, expenderunt scriptum, recēter ipsis ab Imperator. Maiest. oblatum, vna cum resolutione Pontificij Legati. Probe vero memoria repetunt, Imp. Maie.

Maie.& in aliis Comiciis,& in præsentibus,mirificum laborē ac studiū semper adhibuisse,vt religionis controuersiæ cōponerentur,ac de reformatione Christiana cogitaretur,de qua volūtate Catholici principes, & status suæ Maiestati humillime,& cum omni subiectione,gratias agunt.

Quia vero Impera.Maiest.significauit,se intra paucos dies hinc discessurum,non videtur esse necessarium,vt Status superuacaneis ac prolixioribus scriptis aut disputationibus suę Maiestati sint molesti,tū vel eam,vel seipsos diutius remorentur,sed in hoc potius incumbendum, vt Christiane tandem finis huic negocio imponatur, ita tamen,vt tantisper,dum id fit,Imperat.Maiestas adsit.Quod vt faciat,humillime roganda est. 2.

Vt autem ad Imperato. Maiestatis scriptum responde 3.
atur. Initio fatentur status, sibi compertum esse, quod in Germania, & aliis nationibus, imo in toto prope orbe Christiano,non pauci abusus, sectæ hæreses, & schismata passim obtinuerunt, quæ omnia sine generali concilio extirpari,aut emendari nequaquam poterunt.

Fatentur etiam status Catholici,non decere se, vt immutationem aliquam religionis,cæremoniarum, aut rituum(quæ per aliquot centenos annos durarunt.partim etiā consiliis sunt instituta) vel consentiant, vel mutari talia permittant:eo quòd summus Pontifex,per suum legatum, sese offert ad celebrandum concilium intra breue tempus, velitque hac de re Imp. Maiestas in propria persona colloqui cum summo Pōntifice.Quod propositum Pontificis statibus Catholicis, supplicant iidem Pontifici, vt omni amota procrastinatione, Christianum & generale concilium indicat,indictumque haberi curet,in loco aliquo cōmodo Germanicæ nationis, quo sic multarum animarum perditio præcaueatur.

Porro si negotiis sæcularibus impediti potētatus Chri 4.
stiani in propria persona venire ipsi ad cōcilium non possent,nihilominus tamen, vt concilium procedat, summus Pontifex dare operam debet, simulque apud potentatus, qui in concilio comparere non poterunt, diligentissime instare,vt hi suo nomine,& loco,eruditos,probos,& idoneos plena cum potestate,commissarios mittant,vt semel Chri-

ſtianitas ipſa in formam & vitam vere Chriſtianam,reſti-tuatur,errores extirpentur, Dei denique ira, & plagæ im-minentes auertantur.

5. Quod ſi huiuſmodi generale Concilium non impetratum fuerit(quod tamen ſtatus Catholici,confiſi promiſſis ſummi Pontificis & Imp. Maieſtatis,minime fore putant) etiam atq; etiam orant ſtatus,vt ſummus Pontifex & Imp. Maieſtas dare velint operā, vt ſaltē in Germania nationale concilium habeatur. Iam ſi nec ipſa ratio habendę nationalis ſynodi ſummo Pontifici & Cæſareę Maieſtati placuerit,rogant ſtatus,vt iuxta id quod ſua Maieſtas facturā ſe & curaturam recepit, ſine omni dilatione, in imperium Germanicæ nationis venire velit, atque conuocatis ſtatibus, denuo tentare,vt errores extirpentur, ac omnia, quæ praue intellecta & accepta ſunt, Chriſtiane diſcutiantur. Atque iſtæ viæ ſolæ reſtent, quibus ſaluti Chriſtianorum conſuli poterit, adeo vt niſi aliqua iſtarum ineatur, magis atq; magis in ſe diuidetur Germanica natio, eiuſdem gloria,honor, & opes interibunt, atque id genus plurima in commoda ad vicinas etiam nationes pertingent.

6. Secundo,Catholici ſtatus decreuerunt apud ſe, quod auxilio Dei,conſtanter adhærere velint noſtræ veteri religioni & veræ fidei, quemadmodum hæc in ſacris Euangeliis, conciliis, ſtatutis, & ordinationibus Chriſtianæ & Catholicæ Eccleſiæ, ac doctrina ſanctorum patrum, ab Apoſtolorum tempore, vſque ad hodiernum diem, manſit,& obſeruata eſt.

7. Præterea receſſus,ordinationes,& mādata per Imper. Maieſtatem & ſtatus Catholicos, præcipue vero decreta Auguſtani conuentus, in quæ tamen communiter à ſtatibus conſenſum eſt,ſequi,& his parere firmiter in animum induxerunt,indubitato ſperantes, quod reliqui ſtatus omnes,qui in Auguſtanum receſſum conſenſerunt, eidemq;, ſigiliis etiam ſuis appenſis,ſubſcripſerūt,promiſſis inſuper auxiliis Imperat. Maieſtati, paulopoſt Ratiſponæ iterum ratam habuerunt ſubſcriptionem Auguſtæ factam. Et tandem Haganoę tertio Electores & principes, qui iſtic in propria perſona fuerunt, eundem Auguſtanum receſſum denuo approbarunt,ſeruandumq; receperunt,adeo vt ſeſe obtu-

Auguſt. receſſus.

obtulerint, collocutores de defensione si quid tentaretur aduersus recessum Augustanum, queadmodum in decretis eorum Comiciorum,& scriptis in illis exhibitis continetur, maxime vero inhærendū Augustano recessui Principes censent,& ab eo nullo modo recedendum: cum Imp. Maiest.& in eisdem Comiciis,& hic, cum in prima sua ꝓpositione, tum formula deliberationis, de recessu hic constituendo, eundem recessum Augustanum, ipsa quoq; saluum manere se velle declarauerit.

Tertio, cum Imperat. Maiest. ex singulari proculdubio clementia, proponit, suæ Maiesta. videri, articulos, in quibus inter collocutores conuenit, & qui conciliati sunt, sine vlteriori discussione, vsque ad concilium recipiendos esse & approbandos,&c. Respōdent Status, se in hoc nullo pacto cōsensuros, neq; enim id videri consultum, ob sequentes causas. Primum nanque à collocutoribus propositi sunt articuli aliquot, minime necessarij, superuacanei, & de quibus nulla fuit antehac cōtrouersia, nec hodie est. Vt sunt primus, secundus, tertius & quartus. Absurdum igitur videri, vt articuli nunquam controuersi concilientur, præterea, quartus articulus, de peccato originali, non hic est conciliatus, sed Vuormaciæ, alia tamen forma, quàm nunc est in scripto oblato, propositus. Secundo maximopere necessarium erit, vt ab vtraque parte denuo eligātur, qui nouo colloquio & disputatione excutiant omnia. Extant enim verba in scripto cōmemorato, quæ non sunt cōsentanea consuetudini ecclesiæ,& formis loquendi à patribus vsitatis, adhæc insunt scripto dogmata quædā minime admittenda, quæ partim obliteranda sunt, partim mitigāda,& in aliam formam redigenda, præstiterit itaque negocium istud menses adhuc aliquot differri. Tertio, hi articuli solum conciliati sunt, qui & minoris momenti sunt,& de quibus inter doctos non magna antehac fuit cōtrouersia, qui denique non tam periculosam offensionem apud plebem vulgo excitarent, quàm alij nondum conciliati. Et quia præcipui articuli, atque adeo ij, quibus Christiana fides nititur, vt est articulus, de venerando Sacramento veri corporis & sanguinis Christi, de adoratione & reseruatione eiusdem, communione Sacramenti sub vtraque specie,

3. (Tertio paragraph margin)

confes-

confeſſione, pœnitentia & ſatisfactione, &c. hi nimirum non ſolum non conciliati ſunt, ſed à proteſtantibus vehementiſſime impugnati, adeo vt de his nulla conciliatio ſperanda ſit. Quinimo collocutores Catholicæ partis pluſculum quàm decebat, in his conceſſerunt proteſtantibus, ita vt quæ admiſſa ſunt ab illis, emendatione & declaratione habeant opus.

Quarto, quoniam ſi reciperentur articuli conciliati, multis modis poſſet imminui exiſtimatio ſummi Pontificis, Imper. Maieſt. & ſtatuum Catholicorum, hiq; omnes, ne ſe hoc nomine variis obtrectationibus exponant, periculum erit. Videtur Catholicis ſtatibus conſultius, & melius eſſe, vt ſuo loco ſcriptum collocutorum relinquatur, & omnia negocia ad religionem pertinentia differantur, ad Concilium vel generale, vel nationale, vel ſaltem ad conuentum omnium ſtatuum imperij, quemadmodum etiam Põtificij Legati reſolutio conſulit, nimirum vt iſta omnia ad Concilium ſummi Pontificis reiiciantur.

CORRECTIO EORVM QVAE BVCER ADiecit reſponſo Electorum Reuerendiſſimorum ac Illuſtriſſimorum Electorum.

POſt reſponſum Bucer etiam contaminat illud, pro ſuo & ſuorum complicum ſententia, ſummarium faciens tribus notulis, quarum nulla in reſponſo ſic cõtinetur, ſed ipſe ex infecta ſua mente addidit de proprio, & ſic mẽdacium loquitur, ait Chriſtus.

1. Nam prima notula habet. Electores viderunt nec politiam retineri poſſe in impio, niſi de religione conſenſus conſtituatur: at primo hoc Electores non ſic dixerunt: ſed D. Impe. gratias agunt, qui diligentiam adhibuit, vt diſſenſio in religione ad concordiam redigeretur, ac in imperio pax conſtitueretur: Illa autem ſunt longe diuerſa à notula mucoris.

Olim Zuingliani ſentiebant.

Dein totam Lutheranorum ac Zuinglianorum ſentẽtiam, quam ab initio tam feruenter petierunt, ſubuertit, ſ. vt liberum eſſet cuilibet de fide ſentire pro vt conſcientia eum dirigeret: nihilominus imperiõ & imperatõri ac aliis ſuperioribus exhiberent obedientiam, fidelitatẽ, & cætera. Iam aliter ſentit Bucer, pacem non poſſe cõſeruari in imperio,

perio,nisi sit concordia religionis: Quod etiam posset conuinci falsum,sed non prosequor, quia Electores hoc non dixerunt.

Altera notula Buceri. Electores viderunt non statim posse conuenire, de omnibus controuersiis religionis nostræ, maxime vero de externis ritibus & obseruationibus. Adiuro te lector, si quicquã minimo verbo attigerunt Electores de hac notula, an non sit purum putum somnium Bucericum,quod in causa fidei non debuit facere. 2.

Tertia est articulos conciliatos einsmodi esse,& vt facilius recipi ab omnibus, qui non plane abhorreât à Christo domino,queant. Et nec hoc habet responsum Electorum,sed id duntaxat deliberarũt, vt articuli,qui à collocutoribus conciliati sunt,tanquam boni recipiuntur,ac vlterior inquisitio ad concilium Christianum differatur etiam quod longe dissidet à Buceri intelligentia: Quid si ego hic certius obiicerem Bucero. Ex quinque Electoribus, duos minime consensisse in articulos præsumptæ reconciliationis, Reuerendissimum s. & in fide constantissimum Cardinalem Moguntinum Albrechtũ Marchionẽ Brandeburgensem, & Reuerendissimi Archipræsulis Treuerensis, & electoris Iohannis Ludouici oratores: At hic multa premo alto pectore. Vnum tamen plane obiiciam Bucero,qui tam gnatonice adulatur Electoribus quia sint Germanici imperij columnæ, & primi post imperatoriam Maiestatem patres patriæ·dicat mihi,cur Electores quinque concordibus votis aduersus Ludderum Augustę concludentes, non simili plausu, magnificis titulis adornastis Ludderani? Dein quantum fellis & odij in te est aduersus nomen Romanum,vt etiam diui Imper. ac Imperij honorem minuas,Imperium Germanicum dicens non Romanum:cum summus Pontifex omnes reges Christianitatis Gloriosissimum Cæsarem nostrum, hoc dignentur titulo, vt Imperator sit Romanorum: Hinc Thomas Vulfius expostulauit contra Philippum Beroaldum, eo quod in commentariis Apulei de asino aureo scripserat Maximilianum Cæsarem, Imperatorem Germanorum, ac si non haberet dignitatem in principes, comites,potentatus & ciuitates transalpinas Lombardiæ Ethruriæ,&c.

3. Articuli recõcilia-ti faciles.

Cardĩalis Moguntinus.

Imp.Romanorũ.

ALIA PER BVCERVM ADIEcta responso electorum.

PLacet prosequi nugas Buceri, quia cum semel veritati nuncium remisit, strenue in officio cœpto persistat, & nobis plaustra mendaciorum affert. De articulis enim conciliatis (sua sententia) ait. Nemo qui vllum sensum Christi habet, poterit illis contradicere: nos vero contra cum ecclesia Catholica, cum quatuor pontificibus Romanis vicariis Christi Leone 10. Hadriano 6. Clemēte 7. Et Paulo 3. damnamus & anathematizamus articulos Buceri, & cum doctissimis academiis Parrhisien. Louanien. & Co loniensi prorsus iudicamus erroneos, seductiuos, hęreticos & à veritate Christiana alienos.

Articuli reconciliati reiiciendi.

At quàm perfrictæ frontis sit ex eo liquet, quod eū nō pudet scribere. Articuli illi continent in se omnia, quæ ad salutem sunt necessaria: Nam totam doctrinam Christi in necessariis, Sacramentorum & omniū cęremoniarū verum vsum, deniq; cleri & plebis verā disciplinā hi articuli conciliati cōplectuntur. At quis non abominetur tantam metiendi libidinem? si omnia cōplectuntur ad salutem & doctrinam Christi necessaria, cur ergo Bucerus cū suis addidit tot scripta correctiua libri in 11. scriptis. Si omnia cōti nēt necessaria, cur Melāchtō (ita enim ei tribuis) in respōsione ficta pro Protestantibus inseruit titulum. In conciliatis articulis annotata aut omissa? Cur tu innocentem pa pyrū 11. filiorū maculasti cū Epicurismo tuo, ad subuerten dum verum Christianismum? Cur tu qui ordinem approbatum, quem voueras, reliquisti, & dimissa regulari vita reformata, cum vxore Loth retro respexisti, contra iussum domini posita manu ad aratrum respexisti retro ad carnales mundi voluptates, infirmius vasculum muliebre, virginem Deo sacratam monacham tecum ad hymenæum sedu cens. Et tamen ausus fuisti Catholico Imp. vltra articulos conciliatos, post tantam deformationem & lapsum, offerre reformationem abusuum ecclesiasticorum.

Articuli non continent oīa.

Gene. 19. Lucæ. 9.

Non moror alias eius nugas, sed malitiam eius non possum pręterire, cum electores inquisitionem vlteriorem articulorum conciliatorum, differendam consuluerunt ad liberum & Christianum concilium Bucer addit venenum de

de suo,& in commodo Germaniæ loco,cum dixerint Germanicæ nationis commodo.

Prohibitus Bucer à domino, principi populi tui non maledices. Et iterum, Diis non detrahes,hoc est, in sublimi potestate constitutis,ipse impuro ore supremum Christianitatis caput(vt omnes hæretici ab apostolorũ tempore facere sunt soliti)petulãti lingua incessit. Quis ignorat inquit, vt Pontifex nõ nisi suis cupiditatibus,& tyrannidi obnoxia concilia ferat?atq; ideo iniquis illa tantum locis, temporibus,& conditionibus,indicere soleat? Hæc tamen quæ licet tam iniquis,ac per omnia suæ libidini accommodatis rationibus indixerit, celebrare,sed tempus perpetuo extrahere,& demum nullo prętextu reuocare soleat,vt nuper cõcilium indictum reuocauit: Non sufficio mirari,cur non pudeat eum mendatiorum, sed vt propheta ait. Frons meretricis facta est tibi,& noluisti erubescere. Totus mundus nouit, Bucerum hic cõtumeliã facere Paulo III. Pontifici Max.qui Concilium quidem Mantuę apud sacri Romani Imperij principem, sanguinis necessitudine cũ multis principibus Germaniæ coniunctum, liberrime indixit, sine omni molesta conditione. Qua causa autem Illustrissimus Dux Mantuæ reiecerit à se Concilium, non est meum iudicare, modo ne Papæ imputetur: coactus ergo Concilium non reuocauit,sed transtulit Vincentiam,dominij Veneti oppidum præclarum: vbi dum initio adesse non posset,quod tantæ ætatis princeps,per altissima Apennini iuga in maximo æstu se Nicæam contulit, ad pacem inter potentissimos Christianitatis principes, diuum Carolum V.Imp. & Franciscum Francorum regem conciliandam: Interea tamen pro pastorali suo officio tres ex S.R.E. Cardinalibus Vincentiam misit, pro Concilij inchoatione,at nemine comparente,& Augustissimo Ro. Imp. Carolo,ac Rege Ro. Ferdinãdo, Gallię quoq; Rege Christianissimo,petentibus ex Genua,bullam prorogationis Concilij vsq; ad pascha anni 1538. publicauit: Quid in his omnibus peccauit Pontifex? vbi refugit Concilium Quin vos potius, indicto Concilio, omni conatu, illud impedire conati estis, Pontificem, & Concilium multis iniuriis afficiendo,vt edita scripta testantur:& declinastis

Exod. 22.

Excusatur pontifex.

Concilia pontificia

Hier. 5

Dux Mantuæ.

Papa cum Im.&rege Francorũ.

Ludderãi? refugiunt conciliũ. ex friuolis causis concilium, Luder scripsit, quod nullo egeat concilio: Vos ergo Sectarij refugistis generale Concilium, non Pontifex. Vos vt omnium ætatum hæretici, cõciliabulum quæritis, vbi locus & personæ vestræ perfidæ accommodarentur, vbi Bucerus præsideret, vel Hosander, aut mus aliquis: At Deus tuebitur ecclesiam suam sanctam, & fidem catholicam.

At venenum tandem expuit sanctulus ille Bucerus, qui tam ardenter simulat se quærere concordiam & vnionem charitatis in omnibus ecclesiis, nam sic dolose & fraudulenter prætextum illum, suis iniquis consiliis & hæresibus apponit: at quam concordiam quęrat, hic prodit: cum Germanis consulit, vt plenum schisma faciãt, ecclesiæ Romanæ valedicant, sibiipsis consulant, imo consulentem Christum audiant & sequantur, ac si Christus consulat & loquatur per apostatam, sectarium, nuper Zuinglianum, & infeliciter incæstuosum, cuius consilio Germania se pręscindat ab ecclesia Catholica & vniuersali: non impetrabit hoc, Deo catholicos principes dirigente.

Bucer suadet vniuersale schisma Germaniæ.

CORRECTIO EORVM QVAE BVcer temere effutiuit contra responsum Principum Catholicorum.

AB initio Bucer vt negligentem lectorem fallat, tria facit: primo protestatur se ista scribere nõ animo lædendi principes, sed satisfaciendi causa muneri suo, & testari de optima voluntate Christi. Secundo proponit aliqua se non probare in hoc responso principum, quia non dubitet, nec illa probari Christo domino. Tertio ait se nõ tam ipsis principib. quàm paucis suggestoribus hoc impu-
1. tare, qui studio teneantur eorum quæ hec caro expetere solet. Aperiamus dolos vulpeculæ. Nam primo si fuisset in scholis Iureconsultorum didicisset protestationem non releuare, cui ipso facto contrauenitur, vt est textus ac doct. in c. cum M. de constit. in c. Cumana de electi. Bar. in l. non solum ¶. morte ff. de no. op. nunc &c. Quare cum protestatur se nolle lædere principes & tamen continue eis iniuriatur, frustra autem iactat officium suum, quis enim hoc ei iniunxit, vt scriberet in principes: vanius est quod iactat voluntatem Christi: cum magis studuerit adulati

Protestatio Buceri non releuat.

In nullo ꝓtestatio

lari sectariis suis,& voluntati eorum morem gerere,quàm obsequi voluntati Christi,quem dudum reliquit.

Secundo nimis arrogãter reiicit responsum principũ, quia non dubitat aliqua non probari à Christo: Dico eum adeo immersum hæresibus,vt pertinaciter affirmet ea placere Christo,quę maxime pugnant contra saluatorem nostrum Et in hoc ego minime dubito, & fidenter pronuncio,habens pro me consensum, non modo Catholicorum principum, sed & Catholicæ ecclesiæ, authoritatem conciliorum & sanctorum patrum, edictum gloriosiss. Im. nostri Vuormacien Recessum Ma. suæ Augustæ. Cum tu Bucere non habes pro te,nisi patriarchas hæreticorum, Hussum, Luderum, Vuiclefum, Pickardos, Vualden.& similia monstra. Tertio mirum est,quòd adeò perfrictę frõtis sis,&non erubescas imponere catholicis,qui studio teneantur eorum, quæ hæc caro expetit: cum totus mundus sciat, vos teneri huiusmodi carnali studio: & ideo contra vota & fidem pręstitam ducitis moniales & monachas pro vxoribus, ieiunia, horas canonicas, officia cultus diuini, quadragesimam, confessionem & similia omnia respuitis. vt plus Epicurei videamini quàm Christiani, plus discipuli Iouiniani & Nicolai diaconi, q̃ sanctorum patrum. Non didicerunt hoc à Paulo, qui Galatis scripsit. Vos in libertatem vocati estis fratres tantum ne libertatem detis in occasionem carnis. Non didicerunt hoc à Petro, qui scripsit. Quasi liberi,& non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. An non S. Petrus in spiritu præuidit Bucerum & cœtum illius,quando prædixit. Venient in nouissimis temporibus in deceptione illusores,iuxta proprias concupiscentias ambulantes. Digeramus ergo in puncta,quæ Olibrius iste in Catholicos principes temere ac procaciter effutiuit.

2. Bucerana nõ placẽt Christo.

Patroni Buceri.

3.

Luderani carnales.

Galat. 5

1. Petri. 3.

2. Petri. 3.

PVNCTVM I.

EGrefert Bucer,quòd principes religiosissimi ab initio se catholicos nominarunt, at cur id non facerent,qui se. apostolicæ adhærent, ac catholicæ ecclesiæ iuncti sunt,qui conciliis generalibus, & sanctis doctoribus obediunt,qui eam sequuntur Christianam religionem, quam Germania ab hominibus Dei accepit,Sanctis, Materno,

Principes Ro. obedientiæ catholici.

 Lucio,

Lucio, Pirminio, Menrado, Kiliano, Florento, Gallo, Ruperto, Corbiniano, Vuilibaldo, Maximiliano, Magno, Narcisso, & aliis à deo electis, & tot cẽtenis annis obserua uit. Hi merito se catholicos nominant, qui diuo Cæsari nostro ac catholico regi adhæserunt in edicto Vuormacien. ac recessu Augustano, qui auorum & proauorum fidem firmissime tenent, non degeneres filij. Bucerus affirmat eum facere iniuriam Christo & ecclesiæ eius, qui eum vel hæreticum, vel schismaticum iudicet, at sanum in hoc dabo consilium, abiuret & relinquat errores Vigilantij, Iouiniani, Berengarij, Albigensium, Pickardorum, Zuinglij, Hussi, & similium, & repudiata monacha redeat ad vnitatem sanctę ecclesię Dei, nemo eum vel hęreticum vel schismaticum accusaturus est.

Bucer quã do non hęreticus.

PVNCTVM II.

COmmendat principes, quod diuo Cæsari gratias agunt pro studio concordiæ in negotio fidei, at mox depromit aculeum in principes, optandum, inquit, vt hoc studium sic gratum haberent, vt veris animis & rationibus adiuuarent. Si adimit principibus catholicis, ac si Cæsarem non parati essent adiuuare, iniuriatur nobilissimis principibus qui optant ex animo Christianam concordiam. At quod conniuere debeant, aut consentire erroribus à CCCC. annis, octingentis, mille annis damnatis ipsi in fide stabiles, non sunt vnquam admissuri. Verum vero consonat, non falso, aut errori

PVNCTVM III.

EXtollit viam à diuo Imp. propositam in Comiciis: merito hoc facit, quia non parum iuuit authorem libri suæ Maiestati obtrusi: vnde sæpe Lutherismum redolet, vt in examine libri aperuimus. Quod si gloriosissimus Imp. fuisset recte de libro, & contentis in eo informatus, proculdubio ipsum pro catholico animo suo reiecisset, at cum liber iste tantum placet Bucero, cur passus est eum in tot articulis impugnari à suis condeputatis, vt scripta oblata indicant. De Episcopis in quos dentem acuit Bucer dicturi sumus posterius.

Liber obtrusus Im.

PVNCTVM IIII.

CAtholici principes fatentur in orbe Christiano inualuisse plurales abusus, sectas, hæreses, hoc arripit pro-

se

se Bucerus, inferens, ergo principes & maxime episcopi, debent his malis remedia quærere, aut quæ offerebantur certissima, amplecti. Is est conatus schismaticorum, vt omnes in suas sectas pertrahant. Vetus est verbum. Medicina non debet esse nocentior morbo: vt Bucer cum suis pro abusibus vult substituere sectas, hæreses & schismata: Rectius principes catholici Imperiali celsitudini indicarunt probatissimum extirpandarum hæresum ac abusuum remedium & antidotum efficacissimum, s. generalis concilij celebrationem. Ita sancti patres, deo amabiles Pontifices & Episcopi, ac gloriosissimi Imperatores & reges Christiani à concilio Nicæno vsque ad Constantien. sancte ac salubriter obseruarunt. Malũ cõsiliũ consultori pessimum.

PVNCTVM V.

EGrefert Bucer, quod principes catholici meminerunt sectarũ, & hæresum, quia forte in suos sit tortũ quòd si ita videbatur Episcopis, debebant eos conuincere erroris. Verũ cũ in Arrio & aliis hęreticis tanta fuerit semper obstinatio mẽtis & ꝑtinacia, vt etiá victi, nõ cederút, sicut nec Nouatus Cypriano & Cornelio. Nec Pelagius & Donatus Augustino. Nec Eutyces Leoni. nec Heluidius, Vigilãtius, Iouinianus B. Hieronymo, Nec Marcion Tertulliano, aut Valẽtinus Ireneo, sed in suo sensu abundãtes, etiam victi, in hæresibus permãserunt immobiles. Id quod apostoli experti sunt in Hebione, Cherinto, Simone mago, Menandro, Nicolao diacono, & S. paulus Hymeneum & Alexandrũ ęrarium sathanæ tradidit, quia circa fidẽ naufragauerũt. Ideo nemo miretur, Luderanos, Zuinglianos, Parabaptistas, Suermeros toties victos scriptis & disputationibus, noluerunt tamen se agnoscere victos, sed pertinaciores & duriores semꝑ recesserũt, sicut Iamnes & Mambres restiterunt Moysi. Ita hi resistũt veritati. Vt omnis labor eos instruẽdi vanus sit & cassus, quid enim profecit S. Stephanus disputando cum Iudæis? Quid Paulus? Quid cælestis sapientia Christus cum Pharisæis disputando. Ideo recte monuit Chrysostomus. Audi homo fidelis, qui contra hæreticum libenter contendis. Si Pharisæi placati sunt, & in certando contra hęreticum potes eum placare, si eũ viceris. Si autem Pharisæi victi quidem sunt à Christo, Hæretici victi nõ. lũt cedere. Apo. 2 1. Tim. 1 Pertinacia hæreticorum. 1. Tim. 3. Acto. 6 Acto. 17. & 20. Disputare cũ hæreticis.

Placati autem non sunt, quomodo tu poteris eos placare cum viceris? Nunquid Christo fortior es, vt quos ille non
Matth.22 placauit, tu places. Et prudenter monuit Origenes. Proprium est Sadduceorum vel omnium, qui mendacij sunt doctores, obmutescere quidem, non autem tacere, nam etsi obmutescunt quantum ad rem, non tamen tacent. Ideo recte egit gloriosissimus Imp. noster Carolus à Deo coronatus, Vuormaciæ, qui noluit in articulis iampridem damnatis, Luderum ad disputandum admittere, prædecessoris sui Marciani Augusti secutus vestigia, qui in Codice con
L. nemo C. de sententia tri. & fid. cat. stituit. Iniuriam facit iudicio Reuerendissimæ Synodi, si quis semel iudicata ac recte disposita, reuoluere & publice disputare contenderit. Vnde non defuerunt Reuerendissimi episcopi, qui potuissent diuersariis monstrasse iter salutis, non solum ex ordinibus imperij, sed & alij quoq; pro
Agriensis Hungar⁹. Attrebatū Burgūdus Morus li- gur. vera fide zelantes, vt D. Reuerendiss. pater Franciscus ex Comitibus de Frangipanibus, Colocen. & Agrien. Reuerend. P Antonius Episcopus Attrebaten. Iohan. Episcopus Mutinen. cum aliis. Verum frustra fuisset Deo amabilium Archiepiscoporum, & Episcoporum labor, quoniam
Tit.3 Paulus non conuincendos docuit hæreticos, sed vitandos.
Contare- nus. Expertus est id Reuerendis. pater Cardinalis Cõtarenus se. ap. Legatus vir eruditione ac integritate vitæ omnibus modis summus, quem vnicum sacrarum literarum cognitione omnibus schismaticis opponimus, at nihil promouit apud peruicaces & obduratos istos suis adhortationibus &
Puer. 18. admonitionibus piissimis. Sicut nec doctis. Card. Caietanus, timendum est, quòd peruenerint in profundum malorum. Ideo omnem catholicam instructionem contẽnunt.

PVNCTVM VI.

CAtholici principes suggesserunt Cæsareæ Maiestati, non decere, vt consentiant in mutationem religionis, ceremoniarum, aut rituum, qui aliquot centenis annis durauerunt, & partim à sacris conciliis sunt instituti. Christianissimum hoc principum votum, & desiderium carpit venenata lingua Bucerus, & suggestoribus tribuit, qui viciorum suorum correctionem effugere velint: Verum non agimus hic de viciis personarum, sed de veritate fidei, quã fœdissime deturpauerunt, tota Germania nouit porcos illos

los Epicureos,vt etiam laici vestri quęrantur nullam apud vos inueniri vitam Euãgelicam,abstinentiam, castitatem, ieiunia,deuotas preces,vigilias, charitatem , sobrietatem, humilitatem,vitam exemplarem,& alia , quin contrarium in toto vestro clero mundus experitur,vt supra ostendi. Lutheranus clerus dissolutus

At quod vafre Bucerus venit,ritus & cæremonias non debere mutari,sed vitia,& corruptelas quæ in hæc inuaserunt,mutari volebat,& quæ in his impie demutata sunt & mutilata sunt.Hic Bucere tibi,& corruptoribus tuis respõdeo,neminem post Hussum tot vitia intulisse ritibus ecclesiæ,sicut Lutherus & Zuinglius . Nos catholicos arguere non debes,neque vero potes,per nos mutilata multa in ritibus,cum vos ardenti furore clamatis ad populares , nos nimium addidisse,quàm parum ergo tibi,quàm parum tuis constas,qui tã imprudenter accusas nos mutationis,& mutilationis. Ritus cor rupti aboleantur.

Hortaris ergo, vt corruptelæ illæ nouiter inuectæ , & citius & seuerius corrigantur.Dico abusus,vicia,& impietates vestras correxit pro pastorali officio Leo X. Papa fe.re.& post eum Hadrianus VI.Clemens VII.& modo Paulus III. sed filij Belial nolunt sanari aut emendari. Corrigere voluit Carolus V. Im. Religiosiss, pius felix Augustus,& Vuormaciæ,& Augustæ,ac deinde Ratisponæ,at apud incorrigibiles,nihil potuit piiss.princeps proficere. Cum ergo nemo plures corruptiones in Ecclesiastico ritus inuexerit , quam vos Luderani & Zuingliani, qui medicinam correctionis non admittitis , cur ergo tam temere succenses catholicis principibus. correctio Luderani sed non emendati. Carolus Imp.

PVNCTVM VII.

EXtra chorum saltat Bucer,solum vt maledicentię suæ satis faciat, & aceruum iniuriarum & conuiciorum effundit in catholicos, de Simonia, ambitione, cura nimia negotiorum sæcularium in clero luxu,põpa, mala administratione sacramentorum & cæremoniarum,&c. Duo dixerim Bucero. Vnum,omnibus bonis ista displicere, sed in hoc regno cœlorum sunt virgines prudentes & fatuę,in hac arca triticum & palea,vsquequo veniet, qui ventilabrũ habebit in manu sua,in hac sagena Ecclesiæ sunt pisces boni & mali,in agro dominico triticum crescit & zizania: Si Peccata cleri. Matth. 23 Matth. 3 Matth. 13

tam

tam innocēs est Bucerus cum suis coniugatis iaciat prior lapidem in nocentes: Omnes boni gemūt suspirijs, vt fiat reformatio, sed per viros bonos, & religiosos, nō per apostatam schismaticum. Alterum etiam audi Bucere, quæ hic offundis Reuerendissimis Archiepiscopis & Episcopis, an non iure possent tibi obijcere acriora crimina, blasphemias, impietates, hæreses, & schismata, si pergis dicere quæ vis, audies quæ non vis? Nam calumniæ illæ nihil faciunt ad Catholicorum Principum responsum, qui si factiosos filios Chore & Dathan persequuntur, profecto bene faciunt, & meliori nota indulgentiam peccatorum à Christo consequuntur, quam quando tuus sanguinarius Luder dedit indulgētias principibus & nobilitati, si quando rusticos occiderent, transfoderent, & mactarent: quos ipse impia sua doctrina in seditionem, tumultum, rebellionem, ac bellum seruile excitauerat.

Iohan. 8

Clerus Lutheri prior Romano.

Nume. 16

PVNCTVM VIII.

Catholici Principes, vt Germani filij ecclesiæ catholicæ, ac obedientes se. ap. & Ecclesiæ Romanæ, hanc fidei controuersiam nuper exortā, ad concilium reiecerunt supplicantes Pontifici Romano, vt citius generale concilium indicat: sicut Imp. recepit id se à Pontifice efflagitaturū, hic insanit Bucerus & totus furit contra principes & consiliarios eorum, quòd tam indignum obijciāt argumentum, quia Pontifex sit habiturus concilium, ideo non debeat iam iniri ratio reformandi ecclesias, dum Imperator & principes alij nolunt recipi articulos conciliatos: At ab initio Bucere detexi impium dolum tuum & funestam practicam tuam, qua fraudulenter aliquos articulos erroneos impetrare voluisti ab incautis, & sic diuū Im. catholicum fallere voluisti volubilitate verborū, qua arte decipiendi & circumueniēdi semper vsi sunt erga Principes viros patriarchæ tui hæretici veteres, Arrius, Macedonius, Vrsatius, Valens, Nestorius, Dioscorus & alij. Qua enim fraude imponere niteris Cęsaris sacro capiti & Principibus religiosiss. cū articulis tuis conciliatis: cum scripta per vos in colloquio exhibita, in pcipuis articulis fidei catholicę manifeste testentur discordiā & dissensionē vestrā à catholica ecclesia & libro, absq; eo, qp filuisti ad multos articu-

Principes petunt cōcilium à Papa.

Dolus Buceri.

Lutherani dissidēt ab ecclesia & libro.

articulos libri, quos tota Germania nouit vos nō recipere, sed abominari. Speras ne homo impudēs præcelsum Im. ac catholicos principes mendacijs tuis vinculari, vt credant articulos conciliatos, in quibus διιδικκαχον à veritate, à fide, ab ecclesia, & à nobis dissidetis, at vanā tuam iactantiam ab initio manifeste conuici, & idem feci supra post confutationem articulorum falsorum per vos oblatorum. Prodi si audes, & articulos ementite conciliatos, denuo proponas, vt catholicis principibus imponas.

PVNCTVM IX.

Catholici principes, rogarunt diuum Cęsarem, vt si generale Cōciliū impetrari nō possit, nec ratio habēdæ nationalis synodi summo Pontifici & Cęsareæ Maiestati placuerit, vt sine dilatione, in imperiū & Germaniam redire velit, & cōuocatis statibus tētet, vt errores extirpētur. Pro Pontifice. Et hic stomachatur Bucerus, aculeo innocentē pūgēs Pontificem, horrentē & fugientē conciliū cum superioribus annis indicto Concilio Mantuæ, & mox trāslato Vincētiam, nemo repertus sit ex omnibus Christianis, qui magis refugerit concilium quàm vos Ludderani. Luderani contra cōcilium. Et constanter ego affirmo, quandocunq; coactū fuerit Oecumenicū & Catholicum concilium, Bucer, Luther, Hosander, Blarer &c. nequaquam comparebunt. Mordet etiam principes, quod in congregandis concilijs authoritatem pontificiam & imperatoriam coniunxerunt, quod indignum sit simplicitate Germanica, nam cum ipsi ab obedientia se. ap. exciderint, vellent omnes principes discedere à se. ap. & ab ecclesia Romana, & ab vniuerso orbe Christiano, Iosu.22. prophanū altare foras constituentes, cum nouem tribus & dimidia ægretulerint altare ab alijs constructum, solum memoriale, non quo sacrificia Deo offerrentur. In summa hoc agit Bucer, vt Pontificem & Principes Ecclesiæ excluderet à concilio substitutis suis apostatis, votifragis.

At quā iniquus est Bucerus pijssimis Principibus meis catholicis, dū hoc rogāt Imp. quòd ipse obtulit & recepit se facturum, scilicet vt celebretur vel generale concilium, vel nationale, quòd si impetrari nō possit, Senatus imperij, cōuocetur. Indignatur Bucer, quid hoc ludāt circulo. At non vult Bucer ordinariam viam tentari, cum omni ætate suborien-

Cõcilium semper cõtra hæreses.

suborientibus hęresibus, semper visum est sanctis patribus, non felicius illas posse extirpari, quam generalis concilij iudicio: Quod si Deus nobis iratus, concilium generale celebrari non permitteret, proximum remedium priscæ ecclesiæ est nationale concilium, sicut hæresis Feliciana contra imagines crucifixi, & sanctorum exorta nationali Concilio Germanorum fuit damnata Frāckfordiæ ad Mænum, præsidentibus tamen ibi, (etiam si rumpatur Bucer) Pontificiis legatis & apocrisariis, Theophylactio & Stephano Episcopis.

PVNCTVM X.

Catholici principes deliberarunt firmiter adhæsuros veteri religioni, sicut illa ab apostolorum tēpore, per Concilia & patres vsq; ad hodiernum diem mansit. Contra hoc Christianissimum principum propositum, cū momus nihil habeat quod dicat: vt tamē molestus sit optimis principibus, antiquam cecinit cantilenam de abusibus & delictis aliquorum, non memor verborum Christi. Necesse est vt scandala veniant, sed cur Bucerus alienum seruum iudicat, qui domino suo cadit aut stat: Vę erit illi per quem scandala veniunt, festucam vidit in oculo proximi, & negligit trabem in oculo proprio. Immiscet tamen quæ vellet obseruari à Catholicis principibus, videlicet, vt sacramenta non administrarētur, nisi in lingua à populo intellecta. Item quod nullus sceleratus admittatur ad missas vel celebrandas vel audiēdas: profecto si hoc facerēt principes, Bucerum nullatenus admissuri sunt ad missam. Itē, quod in missis sacramenta administrentur, quia sui delicatuli sacerdotes nolunt celebrare, nisi habeant communicantes. Item, quod vtrunque sacramentum præbeatur plebi petenti. Mirum quomodo mutatus sit Bucerus, qui tot annis laicos vtraque specie Sacramenti priuauit, Zuingliano more pistorium panem pro corpore Christi tradidit, vt tota nouit Argentina, & palàm Zuinglianismum Bernę defendit, atque cum Zuinglio, Oecolampadio & Capitone restitit Marpurgi Ludero, Melanchtoni & Ionæ: adeo vt recedentes super articulo de veritate corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, non potuerunt concordari. Item vt monachis, sacerdotibus & monialibus matri-

Matth. 18 Rom. 14. Lucæ. 6

Articuli Bucij.

Marpurgi Sectarij.

matrimonia permittant: Inuehitur denuo in consultores principũ,& recurrit vipera ad abusus: felices exclamat ecclesias si illis vetus religio restituatur, ac si ipsi non aliud quærant aut moliantur: Vides veterem existimat religionem, illam Hussicam, Vuicleficam. Picardicam, Berengarianam, Iouinianam, Vigilantianam, Fœlicianam, tam infelicibus ac damnatis monstris natam. Vetus ecclesia Bucij.

PVNCTVM XI.

Catholici principes in memoriam reuocarunt Imperatori recessus ordinationes, ac mandata Maiestatis suę cum statibus catholicis,& præcipue recessum Augusten. in quem communiter status consenserint, & appensis sigillis suis subscripserunt, promissis etiam auxiliis Maiestati suæ. Confirmatus fuit recessus ille Ratisponę per imperialem celsitudinẽ ac status imperij Anno gratiæ 1532. & tandem etiam Haganoe Anno 1540. Principes qui istic in propria persona fuerunt eundem approbarunt cum serenissimo principe Ferdinando, Romanorũ, Hungarię & Bohemiæ rege, quare firmiter præfatis recessibus, & mandatis inhęrere decreuerint: potissimum cum Imperialis Maiestas in ꝓpositione facta in his comiciis eundẽ recessum Augustanum saluum manere, se velle declarauerit. Augustensis recess⁹.

Cum ista catholicorum propositio apud omnes cordatos & pios catholicos non possit non honestissima censeri, vbi manifeste se stabiles & firmos in fide declarauerũt, vt non sint iam paruuli fluctuantes, qui circunferantur, vt Paulus pręcipit, omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia Bucerana ad circũuentionem erroris: Tamen cõtra principes arcuato vulnere insurgit scorpius, & catholicũ catholicorum respõsum venenata carpit lingua, præterit autem edictum Vuormaciense Anno 1521. Editum & alia mandata Augustissimi Imp. nostri & Augustẽ. insectatur recessum, quia ibi salubriter constituta per Episcopos & principes nõ obseruentur, quæ dinumerat per digitos 1. contra sacerdotes inhoneste conuersantes, 2. concubinarios, 3. laice vestitos, 4. contra blasphemos, 5. cõpotantes ad æquales haustus, 6. contra luxum vestium, 7. cõtra nimios sumptus, 8. contra vsuras & fraudes cõmerciorum: lamentatur Episcopos & principes ista nõ obseruare, Ephesi. 4 Hierony.

uare,

Facientes cōtra recessum August. uare, sed subditos tributis periculose (aptum seditioni verbum) premere, fœneratoribus omnia patefacere.

At quis hæc legens non perspicit vertiginosum caput Buceri: nam Cæsarea Maiestas sententiam proposuit de ineundo consensu religionis, & de religione responderunt principes, quia velint adhærere recessui Augustano: Ineptus Sophista Bucer obiicit de moribus & viciis hominū, ac si Lutherani & Bucerani laici non quotidie peccarent contra præcepta & mandata Dei in via morum, alioquin sanctuli non orarent quotidie. Et dimitte nobis debita nostra: nam enumeratis octo articulis, nullum profert de religione, qui tam multi sunt in eodem recessu. Fateor princi pes benefacerent, si salubriter constituta in moribus obseruari curarent: An non & decalogū custodire præceptū est, in quē quotidie peccatur cum prouocatione iræ diuinæ? & quisq; Bucerana legerit, videt eū articulos suxisse nō ex recessu Augustano, cui firmiter se adhæsuros principes promittūt, sed ex alio decreto, Cęsaris extra recessum de ordinatione & reformatione bonæ policiæ in Imp. Romano.

Aggreditur durus cēsor Bucer etiā recessum Ratisponensem, quasi nouus Mercurius à Deo missus, vt omnia pro libidine sua taxet & reprehendat, quia illic sancitū sit, Cæsare non obtinente indictionē conciliis à Pontifice, in alio conuentu imperij de religionis consensu constitueretur: Iam Pontifex (ait) vt ante sæpe fidem fefellit.

Psal. 49 An non in mentē tibi venit Catholice lector, quòd Dauid de calumniatore dixit? Os tuum abundauit nequitia, & lingua tua cōcinnabat dolos, sic temere & falso crimina

Ludder. ri summū sacerdotē Christi: Vniuersalis ecclesiæ præsidē, vt Luder suus sex rationibus insolubilibus probauit suo iudicio: nōne hoc est hominis flagitiosi & maledici? Bella eñ Augustissimi Cęsaris in aphrica aduersus infideles. Et

Pro Papa in prouincia contra potentissimum Gallorum Regē, concilio remoram fecerunt: Nec tamen apostolicus Pontifex fefellit quenq̄, sed concilium œcumenicū indixit, & omnia fecit quæ concilij felicem progressum promouerent, quis impediuerit, Paulo superius dixit: Ne tamen deesset paterna clementia, transtulit Concilium Vincentiam, vbi etiam nihil eorum omisit, quæ ad continuationem concilij facerent,

rent,vt Luderanis dicere possit, popule meus, quid vltra debui facere tibi & non feci: Vos fuistis primi,q detracta stis venire ad conciliũ, quia omnis qui male agit,odit lucẽ & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Ioan. 9.

PVNCTO. XII.

CAtholici principes meminerunt recessum Augusten. sigillis principum subscriptum & roboratum: Bucer mox iudicat hoc in eos tortũ,qui eidẽ decreto subscripserunt, & postea ab eo declinarunt. Pacta seruabo ait Prætor, & magna fuit veterum principum Germaniæ constantia,vt fideliter custodirent, quæ sigillis suis roborauerant: Frigida est & inanis Buceri palliatio, quod principũ sit mutare ea quæ iniquitate temporum irrepserunt, aut errore recepta sunt cum lege Dei,& vera religione pugnãtia Hæc Bucerus ex felleo, perfido, ac schismatico animo euomit notans recepta ab ecclesia catholica, quæ in recessu Augustano continentur, pugnare cum vera religione: Cum hoc vere de suis Hussicis & Pickardicis damnatis erroribus ac corruptis dogmatibus diceret. Ego sub periculo capitis mei, offero me gloriosissimo Imperatori nostro Carolo & Catholicis statibus, omnia me defensurum in negocio fidei recessu Augustano contenta,aduersus Bucerum,ac omnes Suermeros sibi adhærentes, concionatores tam Luderanos quã Zuinglianos, vel coram sacro concilio generali,vel statibus imperij,aut Theologis celeberrimarum academiarũ,Parrhisij, Salamini,Compluti,Louanij & Patauij: Agite quotquot estis,contra vnum insurgite Eckium.an adiutorio Dei non de vobis omnibus veritas fidei triumphet,& victoriam reportet. Hactenus ludicra tractauit Bucerus, Iam ad seria venit, & quæ maxime cor eius pupugerunt, de conciliatis articulis per catholicos Principes non admissis.

Pacta sigillata seruare.

Oblatio. Eckij cõtra Zuinglianos.

PVNCTVM XIII.

CAtholici principes responderunt super articulis, in quibus inter collocutores conuenit, an sint recipiendi & approbandi, vsque ad concilium, se in hoc nullo pacto consensuros ob plures causas: Primo,quia aliqui articuli sint superuacanei vt sunt primus,secundus, tertius, & quartus: absurdum autem est articulos nunquam cõtrouersos reconciliari: Et articulus quartus non Ratisponæ, sed Vuor-

Principes non recipiũt cõciliatos fuco articulis.

Vuormaciæ est reconciliatus, sub alia tamen forma, quam sit in libro propositus.

Reluctatur Bucer & mordet Principes nobilissimos, quia hanc causam obiecerint, indignam principum dignitati: quia collocutores non posuerint hos articulos, sed authores libri oblati per Imp. Nec superuacanei sint articuli, cum hi ad doctrinam de hominis lapsu pertineant.

Buceri dolus super colloquio

Gratias ago domino nostro Iesu Christo, qui animos Catholicorum principum præseruauit, ne in scyllam articulorum præsumpto conciliatorum inciderent, & sic dolos, fraudes & astus Buceri frangerent, cum non alia causa toto triennio pertinaciter colloquium expetierint, nisi vt catholicis imponerent obtentis aliquibus articulis iactarent coram rudi plebecula, & detorquerent eos in deprauatissimum sensum, secundum malitiam infecti cordis At præuenit principum constantia consilium malignantium vt exaltare possint cum Propheta, quoniam gratis abscon

Psalm. 54

derunt mihi interitum laquei sui, superuacue exprobauerunt animam meam: quia laqueum parauerunt pedibus nostris, posuerunt peccatores laqueum mihi, sed de mandatis tuis non erraui, Benedictus dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra sicut pas

Psalm. 115

ser erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine domini qui fecit cœlum & terram. Domini itaque nutu dissipatum est concilium Buceri: Hinc illæ lachrymæ & querelæ: hinc clamat, insanit & furit, & quasi mente alienatus scribit & loquitur: mirum quòd se nô suspendit vt Archi-

2. Re. 17

tophel. Nam ex qua Grammatica homo sibi animo constans posset dicere, articulos nunquam controuersos esse reconciliatos: cum reconciliatio præsupponat dissensionẽ

Matth. 5

discordiam, aut indignationem, vti Christus ait. Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum, & vade & reconciliare fratri tuo. Vide cur reconciliatione opus habet, quod frater tuus habet aliquid aduersum te. Ideo recte principes dixerunt illos superuacaneos, non curantes, quis illos posuerit: at recte Bucer fatetur plures fuisse qui scripserint librum: quoniam ipse quoque vnus

est

est ex ijs qui calamum veneno tinxit in hoc libro, vt mox manifestius explicabimus.

Audet ad hæc Bucer nobilissimos principes calũniari,& falsitatis arguere,quod responderũt diuo Cęsari alia forma cõciliatum esse articulum 4.quàm in libro sit propositus, adeo nihil pudet mendaciorum apostatam: quod vt toti mundo fiat manifestum, subijciam formulã reconciliationis articuli illius,vt Vuormaciæ conuenit.

CONCORDIA SVPER ARTI. II. CONFESsionis De peccato originali, Vuormacię inita post triduanam disputationem,præsentibus Illustri.D. A.Grãuaella Imperiali cõmissario, & D. Anthonio Episcopo Attrebaten.per D.Mensingum & Eckium ex vna,Melanchtonem & Bucerum ex alia, quam XI. & XI. vtrinque deputati confirmarunt.

ANNO GRATIAE M. D. XLI. die XVIII. Ian.

FAtemur vnanimi sententia,omnes ab Adam propagatos secundum legem communem, nasci cum peccato originali,& ita in ira Dei. Cõcordia Vuormaciæ.

Est autem peccatum originale, carentia iustitiæ originalis debitæ inesse cum concupiscentia.

Cõsentimus etiã, in baptismo reatũ peccati originalis remitti cũ omnibus peccatis,per meritũ passionis Christi.

Manere autem non solum Apostolicis scripturis, sed ipsa etiam experientia docti sentimus, concupiscentiam, vicium naturæ,infirmitatem, morbum,&c. De quo quidẽ morbo in renatis,inter nos conuenit: quod maneat materiale peccati originis,sublato formali per baptismum. Materiale autem vocamus peccati, quòd sit à peccato, quod ad peccatum inclinet, quod repugnet legi Dei, quemadmodum& Paulus appellat. Ad eandem etiam rationem in scholis compendio dici solet. Manere in baptizato originis peccati materiale,formale vero rectius est auferri.

Expendat iam fidelis lector, & cõferat concordiã istã cũ farragine quarti articuli in libro: & cogetur fateri alia forma articulum illum Vuormaciæ cõcordatum atq; Bucerũ iniuste, & friuole excellẽtissimos principes falsitatis

 arguere,

arguere,cũ potius ipſe iam aperte ſit mendacij conuictus: nec releuat Bucerum,quod ait explicatius in libro articu lum iſtum deſcriptum, fateor magis Lutherice deſcriptũ, vt ex annotationibus noſtris ſuperioribus ſuper eodem li bro manifeſtum fecimus: Nugatur Bucerus inter paucos rem actam Vuormaciæ: quoniam vt memini,xi. & xi. ex vtraque parte,conſenſerunt in hanc concordiam,cum col locutores Ratiſponæ non fuerunt,niſi duo & tres.

PVNCTVM XIIII.

Catholici Principes in reſponſo dato Cæſ. Maieſtati hãc etiã cauſam aſſignarũt,quia in ſcripto oblato ſint verba non cõſentientia cõſuetudini Eccleſiæ, formis loquẽdi vſitatis patrum: Hoc etſi inficiatur Bucer ad negandum manifeſta vera obſtinatiſſimus, tamen ſuperius docui,pleraq; erronea in hoc libro, & Bucerum de ſuo ſpu to(quia ſcriptioni libri interfuit)multa immiſcuiſſe:vnde indigne fert optimosprincipes anteuertiſſe dolos eius,qui tam facilẽ affirmat in religione eſſe concordiã: facilis eſſet fateor,ſi Catholici hæreſibus cedere vellẽt, & cum eis in ſchiſmate & erroribus nigreſcere,ſed Deus pater miſericordiarum reliquit ſibi in Germania tot nobiles Principes & Comites,qui non ſunt maculati hæreſibus Lutheri & Zuinglij,ſicut reliquerat ſibi 7000.virorum in Iſrael, qui non curuauerunt genua ſua ante Baal. Eoſdẽ per gratiam ſuam conſeruabit etiam in futurum, ad gloriam nominis ſui,ac fidei catholicæ exaltationem. Quod Principes de libro queſti ſunt,cui inſint aliqua obliteranda, aliqua mitigãda,ſuperius euidenter oſtendimus: & vt ad me ſcribunt amici non ſolum Principes catholici arguunt librum, ſed & Philippus Melanchton alioquin mitis ingenij,& pacis amator,non per omnia cum eo conſentit.

Alienus modus loquendi in libro.

3.Reg.19

PVNCTVM XV.

Catholici Principes aperte mentem ſuam patefecerũt Cæſareæ Maieſtati, quia articuli conciliati, vel non fuerunt controuerſi,vel ſint minoris momenti, at articuli maiores,& qui vulgum magis offenderunt, non ſolum non ſunt conciliati,ſed à proteſtantibus de nouo impugnati,vt nulla ſit in his ſpes concordiæ.

Hic ſe accingit Bucius, vt flexu verborum, ſophiſmatibus

tibus & nugis responso Principum illudat: Et cum Principes obiecerunt aliquos articulos non fuisse controuersos, surda aure transiit, sicut Vlyssis socij cæratis auribus Syrenes: quia nihil veri similis habet quod proferat.

Affert autẽ articulos, qui parui momẽti sunt scilicet de lapsu & reparatione hominis, de fide & operibus, de vera pœnitentia, de ecclesia & eius membris, de sacramẽtorum vsu & vi, de ministris ecclesiæ & potestate. At hos Bucer arbitratur non parui momenti, pro quibus tot viri, ferro, igne, & aqua extincti sint, & magnificat hos articulos de fide & sacramẽtis, at asino pellem leoninam detrahamus. 1. Articuli minoris momenti cõciliati.

Primo de lapsu hominis, est ensis Aiacis, articulus ille non fuit controuersus.

Secundo assumit articulos parui momenti, hic corrũpit verba & sensum principum, qui non dixerunt parui, sed minoris momenti, quod ex ideomate locutionis comparationem adfert. Sint magni momenti articuli, tamen in respectu, si alijs conferantur, vbi plus deliquerunt diuersarij, & maiori periculo minores sunt. 2.

Tertio perperã infert ex eo quod principes enumerarũt aliquos maioris momẽti, quod alios omnes reputarint minoris esse momenti, cũ articulum de pœnitentia, cõfessione ac satisfactione indubie inter maiores quoque locabũt. De articulo de fide & operibus dicãt, quia fucosis cauillis adũbrata est illa concordia. De vera pœnitẽtia omnino non conuenerunt, vt supra ostendimus, multominus de ecclesia, nondũ enim audiui ex Bucero, vt falsam suam & hęreticã sententiã, quam Bernę inter suos Zuinglianos protulit, mutarit. Nã conabatur probare cõcilia generalia etiã directe determinasse contra verbũ Dei, & hanc hæresim probaturus euocat conciliũ Constantiense, quod hũc articulũ Hussi dãnauit. Ecclesiã esse tantum finaliter prędestinatorũ, Catholici autem ecclesiam dicunt congregatam ex bonis & malis pistibus, virginibus fatuis & prudentibus. Nondum ergo probabo conciliationem huius articuli, nisi Bucerus reuocet, & restituat honorem sacro concilio Constantien. Nihil conuenisse de vi & vsu Sacramentorum, manifestissimum est, cum nec denuo conuenerunt, & principes aduersarij retractant admissionem 3. Bucerus de ecclesia Bernæ.

Bucij de Sacramento extremæ vnctionis. Quid ergo non audet apostata, obijciens catholicis articulos esse conciliatos, quos sui principes nolunt pro reconciliatis agnoscere? Ita de vsu Sacramentorum vanissima est eius iactantia, cum hodie neque in baptismo, neque in confirmatione, neque quocunque alio Sacramento, vsum receptum & consuetum ecclesiæ sequantur. Sic de vi Sacramenti, etsi vim sanctificandi contra Patriarcham errorum Sacramētis dederint, vbi autem largiuntur characterem imprimit: Vbi vel chrismate aut oleo sancto vtuntur, & deplorandū est, quomodo Sacramētū matrimonij proscindūt. Hoc adiecerim in epistola ad Marpurgen. negasti cum Ludero efficaciā, & vim Sacramentorū, an ergo hanc sententiā retractaueris aut minus, cur nō manifeste fateris, at dolis cōsutus es, nam etiā super Matthæo cum Ludero colludis & vim baptismi aperte negas, quam tamen in oblato per Cæsarē libro fateris, talis Cameleon es, versipellis & instabilis, quamuis ibidē plures alios habeas errores intollerabiles. Baptismus non plus confert quam circuncisio. Idē est baptismus noster & Iohannis: At si redierit, mucores istos eximā naso eius, ea acrimonia qua decet: Quare falso Bucer istos articulos obtrudere vult Cęsareę Maiestati & Catholicis ordinibus imperij. Eundē dolum de ministris ecclesiæ & eorū potestate liquido deteximus in superioribus.

PVNCTVM XVI.

Catholici principes vt fidem facerent Imperatori nostro pietissimo, præcipuos articulos, qui maioris scādali ac impietatis causa fuerūt in simplici plebecula enumerārt, qui nō modo non sint cōciliati, sed de nouo vehementer impugnati, quorum primus est de venerādo Sacramento Eucharistiæ, eius adoratione & reseruatione.

Buceri impietates Bernæ.

Bucer egregius Halophanta nititur mendacijs & blasphemijs illudere Imperiali celsitudini & principibus: quia probe conuenit adesse verum corpus & sanguinē Christi, dum exhibetur, vt ipse instituit. Hic te Buci appello & conscientiam tuam, si ita corde credis, vt hic contra principes obijcis, cur tu in prophana disputatione Bernen. improbasti veritatem corporis in Sacramento meris cauillis sophisticis, quia Christus ascenderit in cœlum, & sit ordi-

natio Dei, vt post suam ascensionem Christus non sit nobiscum corporaliter: neque etiā fuerit in Eucharistia exhibita apostolis in cœna Domini, alioquin habuisset duo corpora, vnum quod in mensa sedebat, aliud quod apostolis porrigebat. Aliud sophisma attulit, quia esse vbique sit proprium Dei: & quia corpus Christi non sit Deus, ideo non possit esse vbique in orbe Christiano. His telis inanibus obtudit Catholicos disputantes, & decepit Senatum Bernensem, quia abominabilem ac impiam deformationē (hui reformationem dicere volui) per ciuitatem, oppida & latissimam eius ditionem publicauit, de obseruandis in disputatione conclusis. Cur ergo seductor Bucere si iā cōtra sentis, non admones Bernates, te decepisse eos, ac reuocas tuam Berengarianam sententiam. At vereor, qui hanc noluisti reuocare Marpurgi coram Illustrissimo Hessorū principe, quin scriptis impijs Lutherum tibi aduersantem proscidisti, ac Pomerani psalterium falsasti, ne adhuc pulmoni tuo hæresis hęc adhęreat, & fucosis verborum flexibus Catholicis & Luderanis imponas: Nā duriora in sectatores Lutheri scripsisti ad academiam Marpurgensem (Ita eā appellas) quoniā perfidiā palliares, & laborasti vt in fratrū numerum assumereris, constante errore tuo. Scis quàm falsa præfixeris in quartū tomū postillę Luderi, vnde ille calamū in te acuit vehementer acerbū, quem calumniatorem appellas in Matth. vigesimo sexto cap. Vt constet omnibus non nudius te incœpisse fallere. Nam huiusmodi vafricie vsi sunt Berengariani in Cōciliabulo Basiliensi, Anno 1536. vt secundum verborum corticē viderentur sentire cum Ludderanis, imo cum ecclesia, & tamē in priori perstiterūt impietate Zuinglij & Oecolampadij. Huiusmodi Vlysseo artificio vtitur Vadianus Poeta & Medicus, modò si Deus velit Theologorū & Catholicorū cēsor, vt in sex libris Aphorismorū lectori sit perspicuū quoties enim ita tractat negotiū Eucharistiæ, vt videatur ecclesiæ cōsentire, mox postea desilijt à vero, & sordibus hæresum inuoluitur, venenū suū euomēs: vt mirer vnde repēte nouus ille personatus Theologus ex Pharmacopolis ꝓdierit. Vehemēter timeo, ne Bucerus simili dolo nobis imponat. Non de nihilo moueor, ꝙ experiamur ecclesias

Bucer cōtra Eucharistiam.

Vadianus

 eum

eum obſeruantes, Argentinam, Conſtantiam, & alias veterem adhuc retinere Zuinglianiſmum, ſicut & Turegum ac Bernam. Vnde malo credere Melanchtoni, animi ſui ſententiam proferenti, quàm Sinoni.

Bucer & hoc aſſuit, Euchariſtiam adorari in ſpiritu & veritate, quando exhibetur & adminiſtratur. Hic Bucius antiquũ apparet retinere mucorẽ Zuinglianũ, quia in ſpiritu vult adorari Euchariſtiã, ac ſi corpus Chriſti nõ eſſet realiter præſens, ſed ſpiritaliter per fidẽ ſumẽtiũ, vt in multis locis annotationũ ſuarũ teſtatur. Porro ſi vere corpus Chriſti adeſſe cẽſet, tamẽ impiiſſimã hæreſim fouet, nõ eſſe Sacramẽtũ, nõ adeſſe corpus Chriſti, niſi dũ exhibetur, & ſicut ſolent dicere, Euchariſtiã eſſe ſolũ in vſu, quia pluribus hoſtiis conſecratis, ſi quæ ſuperſunt vltra cõmunionem accedentium, ſentiunt, ibi non eſſe corpus Chriſti: hãc impietatem aſſerũt ſine vllis ſcripturis, ſine vlla ratione, ſine cõciliis & patrib. ex ſolo phanatico cerebro. Hinc negant reſeruandum Sacramentũ pro infirmis, neque venerandũ, ſi defertur ad infirmũ, aut in proceſſione ſolẽni. Nos habemus verbum Dei, quod omnipotenti verbo ſuo Chriſtus facit corpus ſuum eſſe præſens in Euchariſtia, & hoc Luderani nõ negant, quòd nõ ſit niſi in vſu, alioquin nõ ſinat eſſe ibi corpus Chriſti, nullam habent ſcripturã, ſed ex proprio capite fingunt huiuſmodi blaſphemias contra Eccleſiã catholicã, cũ ex praxi Eccleſiæ deberent accipere intelligentiã ſcripturarũ, ſicut ex praxi Chriſti & ſanctorum docet Auguſtinus. Nam verbũ Chriſti, ſi quis te percuſſerit in maxillã, præbe ei alterã, quomodo ad literã intelligeremus, niſi domino alapa percuſſo ab iniquo ſeruo, audiremus quomodo ſe geſſerit. Ita verbũ Pauli, Nõ voſmetipſos defendẽtes, ſed date locum iræ, ex praxi eius intellĩgitur, qui accuſatus à Iudęis coram Feſto Cęſarem appellauit, appellatio autem eſt defenſio. Miſſo quoque aduleſcente curauit, vt tribunus cc. militibus & cc. lancearijs ac ſeptuaginta equitibus eum defenſum contra inſidias Iudeorum, duceret ad Cæſaream: Praxis autem eccleſiæ à tempore martyrum habet Euchariſtiam deferri ad infirmos & magna ſolennitate celebrat feſtum corporis Chriſti, quod in proceſſione circunfertur, at hoc horret

[Margin: Euchariſtia adorãda.]

[Margin: Praxis Eccleſiæ interpretatur ſcripturas.]

[Margin: Auguſt. Matth. 5.]

[Margin: Act. 25.]

[Margin: Act. 23.]

ret diabolus, ideo ſuggerit membris ſuis impijs prædicatoribus, vt contrarium doceant, & laicos ſeducant.

Porro quæ hic attulit Bucer aduerſantur receſſui Augusten. in quo Cęſar cum ordinibus imperij, decreuit obſeruare laudabiles cæremonias & cõſuetudines in catholica eccleſia hactenus cuſtoditas, ac nullam mutationem in his permittere ante futuri generalis cõcilij definitionem.

Hoc quoque monuerim, licet Bucius hic admittat Euchariſtiam dũtaxat adorari, cum adminiſtratur, tamẽ ipſe aliquãdo cõtrariũ docuit, contrariũ docuerũt ſchiſmatici plures, & ipſi patriarchæ ſectarũ, Zuinglius & Ludder voluerũt nullo pacto Euchariſtiã adorãdã, vt ſupra quoque meminimus, & inculcat in epiſtola ad Vualden. & ideo reprehendit feſtũ corporis Chriſti. Et execrabiliora ſcripſit pręceptor Buceri Zuinglius, qui Euchariſtiã appellat idolũ Maozim, quod in loco ſancto iuxta Danielis vaticinium, veneretur, & totam ſententiam de Euchariſtia dicit fictã, & dãmnoſam idololatriã, & neſciãt, an maior ſit abominatio apud Deum adorare vitulos aureos in Dan. vel iſtum panem benedictũ. Sub peſſimo præceptore malus euaſit diſcipulus Bucerus, mali corui, malum ouum. Zuingli⁹ cõtra Euchariſtiã. Danie. 9 3. Reg. 12

Impie & hoc cõqueritur Bucer reſeruatã hoſtiã ſeruijſſe diu & multis ad grauiſſimas ſuperſtitiones, quod eſt manifeſte falſũ: cũ Eccleſia reſeruet Euchariſtiã ꝓ infirmis, & ad laudẽ & gloriã Dei, vt iuſſit conciliũ Vuormaciẽ. vt ſacerdos ſemper paratã habeat Euchariſtiã pro infirmis. De cõſ. di. 2. ſeruit.

De tranſſubſtantiatione ſuperius abũde diximus: neſcit enim catholica eccleſia Chriſtum impanatum, vt Bucer aliquando irriſit Ludderanos.

PVNCTVM XVII.

Catholici principes, etſi non expreſſerint articulum de Miſſa male reconciliatum, tamen Bucer hunc aſſumit, quia in tribus facta ſit reconciliatio. 1. Quia damnatur fiducia externi operis. 2. Quia fide propria ſacrificium Chriſti ſit amplectendum. 3. Nullam aliam immolationem Chriſti aſſeri, quàm quod eccleſia patrem rogat, vt ſacrificium filij valeat ipſi ad ſalutem, & hæc inſint libro ab Imperatore oblato, in hoc ſolo controuerſia manſit, an conueniat habere miſſam ſine communicantibus.

Quã non erubeſcit Sycophanta mẽdacia mendaciis cu mulare in totius imperij præſentia, ſolũ vt catholicos prin cipes traducat, velut diſcordiæ amantes, quia articulos con ciliatos noluerint acceptare. At iam ſępe dixi, & modo re- peto, de articulis modo controuerſis, vel nullam aut nimiã factam conciliationem, & eam duntaxat fucatam & vulpi nam, & ſic nobiliſſimis, ac in fide catholica conſtãtiſſimis Principibus voluit imponere Bucer. Quod adeo hic inſo- le eſt vt inſigniter temerarius ſit & perfrictæ frontis, qui hoc neget. Nam ſi liber à pientiſſimo & à Deo cuſtodito Imp. cũ eis cõuenit, eo dẽpto, an liceat miſſam habere ſine cõmunicante, cur tũc vltra ſcripta libri, obtulerunt arengã ſatis prolixam & inconcinam, ſicut eam ſupra obelis iu- gulauimus, & de abrogandis miſſis priuatis quæ tẽtat Bu- cer, ſi etiam diabolũ à catenis inferni liberaret cũ 12000. legionibus, non perſuadebit firmis & conſtantiſſimis prin cipibus Catholicis.

Articulus de miſſa non recõciliatus.

De tribus punctis ſuperius eſt liber ille inſertus, quam infideliter, & fraudulenter ſententiam eius tranſcripſit, quia liber recte damnat fiduciam ſolius externi operis, in eo qui nullam fidem viuam, nullam pietatem, nullam com- munionem precum vel orationis, vel aſſenſum ſacrificio adhiberet. Et iſte quoque nobis erit ſicut ethnicus & publi canus à merito & beneficio miſſæ alienus. In ſumma, quiſ- quis legerit librum & portenta Bucij perſpicit, quantam chaos diſcrepantiæ ſit inter eos: in reliquis remitto me, partim ad annotationes meàs ſuper libro, partim ad exa- men ſcriptorum proteſtantium. Confiſus autem de verita- te catholica, & aſſiſtentia Chriſti ſuę ſanctæ ſpõſæ eccleſię Dei, audenter, ſed humiliter, offero me ad ſententiam ca- tholicam defendendã de ſacrificio miſſæ, contra Bucerũ, & quencunque hæreticum repugnantem in hoc Chriſto, eccleſię, diuo Imperatori, & catholicis Principibus ſub pœ na ignis: fiat rogus inter nos, & accendatur, victus in eum deturbetur.

Oblatio ECKII.

Nam cum ſacram ſcripturam, Concilia, ſanctos marty res & patres à tempore apoſtolorum habeã teſtes pro ſen- tentia catholica, atq; adeo receſſum Auguſten. ſanguinem pro illa fundere paratus ſum, vitam, & animam ponere.

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV.

AD impiam vocem Buceri reprimendam, qua Bernæ ausus fuit dicere, missam esse blasphemiam. O impietas, & vox dæmoniaca.

PVNCTVM XVIII.

DE cõmunione sub vtraq; specie pergit nugari Bucer in odium principũ catholicorum: verum quòd & ipse fatetur & cogitur fateri, non conuenisse, quid iudicandum sit, qui vnica tantum specie hactenus vsi sunt, vel adhuc vtuntur. Hoc est maxime, quod mouet catholicos principes, quottam portionẽ Christianitatis insurgere, & à peruersis prædicantibus, ac pseudoprophetis seductam, toti orbi Christiano insultare, & tot mille millia ex mortuis & viuis velle damnare. Vtinã Deus esset eis tam propicius, vt daret illis meliores ac veraciores doctores, At de hoc quoque articulo locuplete diximus in annotationibus libri & examine scriptorum protestantium. Et hic articulus quoq; reprobat⁹ est in recessu Augustano: ab eo quoq; super ea re syngrapham piissimi, ac catholici principis D. Georgij Saxoniæ Ducis, cuius anima, ita minime dubito, viuit Deo, in quo accuratius pro ecclesia catholica deliniauit omnia.

Communio sub vtraque specie.

Georgius Dux Saxoniæ.

PVNCTVM XIX.

BVcer contra Principes Catholicos de cœlibatu hoc adfert, quia liber ponat, posse permitti coniugiũ sacerdotibus, ipsi vero cõtẽdãt debere permitti, at fusius diximus in annotatione libri, & examine scriptorum. Hoc addiderim, etiam in hoc puncto Bucerum aduersari recessui Augustano, quem Augustalis Maiestas semper voluit manere saluũ in toto hoc negotio & tractatu Ratisponen.

Adiiciam & illud ex cõfutatione decimę conclusionis Bernæ disputatæ (quantum attinet ad corruptam & felleam disputantium intentionem) Cum Ecclesia possit inabilitare personas ad cõtractum matrimonij, sequitur præsumpta matrimonia Zuinglij, Oecolampadij, Buceri &c. nõ esse matrimonia, sed obstinata, scãdalosissima, damnosa, & sacrilega, meretricia, & multo peiora q̃ pauperũ sacerdotũ Christianorũ cõcubinat⁹, q ex fragilitate humana, à cõcupiscẽtia carnis victi labũt, & sunt in timore dei agnoscẽtes

Matrimonia præsumpta monachorum, peiora q̃ cõcubinatus.

tes peccatum suum accusante conscientia, ideo cōpungun tur ad pœnitentiam & confessionem peccati sui. Isti autē noui milites Veneris, Bucer cum apostatis suis & nunnis, obligant se & tradunt in perpetuum meretricium, sub honesto titulo coniugij, cum scandalo totius Christianitatis, prædicantes peccatum suum, sicut Zodoma: Non pœnitet eos, nolunt confiteri illa vel alia peccata, neque habent propositum cessandi: sed multo magis, vt est ars & malitia diaboli, si possent totum mundum seducere & illicere in eorum ignominiosam, infamem, & opprobrosam vitam omnibus modis curarent. Idcirco illorum seditiosorum meretricium, damnosissimum est, pernitiosissimum, ac diabolicum: Licet & cleri Christiani concubinatus malus est, & à præpositis puniendus, tamen, meretriciū Suermerorum est eorum qui desperauerunt de Deo, fidefragorum, & apostatantiū ab ecclesia Catholica. Hæc tibi olim scripsi Bucere, reuertere, & dic quæ voles, audies aceruū, eorum quæ non vis.

Esaiæ.

Perpetuū meretricium.

PVNCTVM XX.

Satisfactio.

Pergit Bucer iniuriari principibus Catholicis, quia articuli quos illi dixerunt non conciliatos, sint reconciliati, & affert pœnitentiam, confessionem, & satisfactionem: at ex dictis in annotatione libri & examine scriptorum Protestantium liquido constat Principes Catholicos verum dixisse, & Bucerum eos falso calumniari: Et ne Aethiops mutet pellem, non desinit nugari, etiam libro falso imponit, opera nostra non esse satisfactiones propiciatorias, nam licet propiciatio culpæ solum Christo tribuenda sit, tamen satisfactionem canonicam à præpositis sacramentorum acceptam & peractam, præteritorum peccatorum causas excindere, & peccati reliquiis mederi, tēporariam quoq; pœnam seu tollere seu mitigare vere docuit. Ex his omnibus perspicuum est, q̃ à veritate alienus sit Bucer, & iniuste oneret Catholicos Principes, ac si parum in controuersia hæserint articuli illi parui momenti: cuius falsitatem nos aperte pro ecclesia, pro fide, pro Christi amantissimo Imperatore, pro orthodoxis & illustrissimis principibus probauimus: Falso dixit Bucer scripturas & patres nihil docere de transsubstātiatione panis: tamen

Falsitates Bucericæ etiā cōtra Latherū.

Christum

Christum in Eucharistia haberi dixit, quod tanta perui-
cacia tot annis contra ecclesiam, atque ipsum Luderum,
Pomeranum, Melanchtonem, Brētium cum suis Suerme-
ris negauit, vt verissime dixerit Agatho Papa ad V. Syno Agatho.
dum. Hæretici non solum veræ confessionis aduersarij, Hæretici
sed à via veritatis aberrantes, sibimetipsis contraria docue instabiles.
runt, aliter & aliter asserentes, & alterutrum dogmata de-
struentes, quod enim nulla veritate fundatum est, necesse
est, vt erroris inconstantia varietur.

Falso dicit Bucer de vera ratione missarum conueni- Missa.
re, vt à Christo instituta est & à patribus obseruata. Falso
exprobrat Bucer Catholicis, qđ missæ assueuerint sine ver
bo Dei, sine exemplo veterum, & eos dicit imperitos, ac si
imperiti fuerint Dionysius, Policarpus, Tertulianus, Ire-
neus, Cyprianus, Ambrosius, Augustinus & alij sancti: Ita
assolet Luciferiana superbia se iactare.

Falso dicit Bucer, hominum duntaxat extare præce-
ptum vt homines in confessione pctā sua probe enumerēt.

Falso vult Bucer tolerabilius esse, vt sui perpetui me-
retricarij & fidefragi coniugati ferantur in ecclesia, quā
concubinarij sacerdotes.

Pollicetur Bucer librum propriū, de vera explicatione Liber Bu-
articulorum conciliatorum, ac si non satis hucusq; iniuria cero pro-
tus sit catholicis principibus, nisi omne venenum aspidum missus.
sub lingua eius contra ecclesiam, & principes euomat: At
veniat Philistæus ille, qui ausus est maledicere exercitui
Dei viuentis: veniat & audacter occuram ei, & acceptis la- Prouoca-
pidibus de torrente scripturæ, funda infigam in fronte spu tur Buce-
rij huius: & omnino redeuntem ita excipiam & tractabo, rus.
vt maledicentia sua meretur: & experietur non deesse iu- 3. Reg. 17
stitiæ & veritati debitum patrocinium.

Falso dicit Bucer, solum superesse pugnam de articulis
conciliatis, vt vbertim probauimus.

Falso persuadere nititur Bucer Catholicis principib9,
aliquos articulos vere cōciliatos per eos recipiendos: quia
manifestū fecimus ex articulis cōtrouersis, nullū esse vere
recōciliatū. Ideo Catholici principes iustissima causa mo-
ti noluerunt articulos dolo à Bucero obtrusos, recipere.

Falso suadere nititur Bucer Catholicis principibus, ne

ſalutare conciliationis inſtitutum in Ro. Pontificem reiiciant: At in quem alium reiicerent, niſi in vicariũ Chriſti, in eccleſiæ militantis caput miniſteriale, aut in ſacrum œcumenicum concilium. Ipſi fideles & obedientes ſe.ap.& eccleſiæ vniuerſalis filij?

Papa. Conciliũ.

Forte non falſum ſuſpicatur Bucer, cum principes nõ dubitent ſe veram, Bucerum & ſuos falſam religionem ſequi, ideo reiectio illa cauſæ ad concilium, nihil aliud videri, quàm captationem occaſionis in eos decernendi, quod cõuenit in manifeſtos hæreticos: Et quid tibi videtur Bucere? an non ſupremum iudicium fidei eſt apud concilium legitime congregatũ? Alioquin hęreſes ſemper mãſiſſent: At ſacrum concilium Apoſtolorum fuit congregatũ contra Ebionitas, Nicænum contra Arrium, Romanũ contra Nouatum, Gangrenſe contra Euſtachium, Conſtantinopolitanum cõtra Macedonium, Eudoxium, Apollinarem & Sabellium, Epheſinum cõtra Neſtorium, Calcedonen. contra Eutycen & Dioſcorum, Carthaginen. contra rebaptizatores Donatiſtas, Mileuitanum contra Pelagium, Sueſſanũ Marcellinus Papa contra ſeipſum indixit, Aliud Conſtantinopolitanum contra Theodorum, Aliud Romanum contra Paulum, Cirum, Sergium, & Pyrrhum, Aliud Conſtantinopolitanum contra Macharium & Monothelitas, Concilia Romanum, Nicænũ, & Francfurten. contra Iconoklaſtes, Aliud Romanum & Turonen. contra Berengarium: Aliud Romanum contra Arrium, Sabellium, Eunomium, Fotinum. Concilium Toletanum contra Priſcillianiſtas. Concilium Bracarenſe contra Cerdonen, Priſcillianiſtas, Gnoſticos & Manichæos. Aliud Romanum contra Abbatem Ioachim, Almaricum, Petrum Abelardi. Ità & in aliis Conciliis alij condemnati fuerunt hæretici: At in Concilio Conſtantien. damnati ſunt articuli Iohannis Vuicklef, Huſs, & Hieronymus cõbuſti, liber Falckenbergij damnatus.

Concilia diuerſa cõtra hæreticos.

Concilia contra hæreticos.

Bucer ergo mordente cõſcientia non neſcius errorum ſuorũ timet iudicium Cõcilij generalis, ſicut & Patriarcha ſuus Luther, quia certus eſt ferendum contra ſe iudicium.

Iam iam Bucere te inuenio, iam deprehendo cur latitas & ſuperioribus annis ſcripſiſti & excepiſti cõtra Con-

Bucer refugit concilium.

cilium

cilium à domino apostolico Mantuę indictũ & Vincentiæ translatum, times pelli tuæ & erroribus tuis: Spero & confido in Deum, iustum iudiciũ generalis Concilij nõ euades: sed hæc in deorum genibus sita sunt (vt dicitur.)

PVNCTVM XXI.

Catholici Principes pro quarta causa reiectionis articulorum assignarunt, quia imminueretur existimatio summi Põtificis, Imperat. Maiestatis & statuum Catholicorum, qui oẽs varijs obtrectationibus se exponerẽt. Bucer more suo aspergit principes mucore maledicẽtiæ suæ, & de suo fermẽto mẽdacia inijcit, quoniã ex reformatione, Põtificis & principũ existimatio imminueretur: At vbi probas quæ dicis nugator? Secũdo viciũ quo inuoluuntur maxime Lutherani, Catholicis impingit: nam carni, & principi mũdi superstitio vnice grata est. At teipsum intuere, nunnos & nunnas tuas, laicos acædiosos ad cultũ diuinum, & qui non ieiunant, non confitentur, nõ orant, à carnibus nunquã abstinẽt. Nonne hæc vestra irreligiosa superstitio carni seruit, & diabolo, tot euacuetis monasterijs vtriusq; sexus, cõtra sacri, & magni concilij Calcedonen. definitionem, Anno domini 454. factam? Diaconissa quæ susceperit ordinationem, & quantocũque tempore obseruauerit ministerium, & postea se nuptijs tradiderit, iniuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit, cum eo, qui in illius nuptijs cõuenit. Et iterum. Si quæ virgo se dedicauerit Deo, similiter Monachus, non licere eis iungi nuptijs: Si vero inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Ergo Bucerus cũ omnibus votifragis nunnis est excommunicatus. Sic & fidefragi sacerdotes iugales carni & principi huius mundi seruiunt: cũ ante mille ducẽtos & 27. annos cõstitutũ sit in Concilio Neocęsariẽsi (quod fuit ante Nicænũ) presbyterũ, si vxorẽ duxerit, ab ordine deponendum, cũ alijs superius citatis: Cœlibatus ergo seruabatur antiquitus in clero: at in periculosis nouissimis temporibus à Christo & Apostolis prædictis, incipiũt seruire carni & diabolo: Cum autem hęc nouerit Bucerus, nõne est insigniter imprudẽs, & imprudẽter maledicus, quod hoc crimẽ Catholicis imponit Principibus?

Existimatio Papæ & Principum.

Monachę nõ nubãt Cant. 15.

Cant. 16.

Bucerus excommunicatus.

Tertio apostata nõ veretur Catholicis principibus imponere,

ponere, ideo noluisse eos recipere articulos reconciliatos: quia piget recurrere bene, & dedecorosum habetur videri non vera sectatum esse atq; defendisse. O scelestam linguã furca & flãma dignam, Quis tibi apostatæ credet dicenti, vt principes Catholici recurrentes ab ecclesia Catholica, ab auita religione, bene recurrent? Cur non magis secta riis suis hanc recinit cantilenã? qbus dedecorosum est scin di à nationibus totius Christianitatis, vno exiticio Monacho eos seducente. Quin tu & tui huiusmodi estis, qui gloriam vestrã quęritis, non Dei. His auribus in colloquio au diui, quod cũ vobis conarer suadere, & nescio quem articu lum reciperetis nobiscum: recusastis hoc scripturis & patri bus destituti: hac sola ratione, quia iam cõcionibus vestris plebs esset psuasa in hanc sententiã: & sine scandalo aut tu multu non possetis eam auocare à recepto vsu. Cum ergo hæc tua sit culpa & tuorũ Bucere, cur temere innocentissi mos principes tuo vicio maculare niteris? Cessa igitur prin cipes mordere, sed vt in prouerbio dicitur A Lare incipe, & iuxta Horatianum illud: Tumet tua vineta, cædito.

Pudet Lu theranos reuocare.

Luderani quęrũt glo riã vanã.

IN CONCLVSIONEM BVCII.

DVm iam Bucerus raucesceret calumniãdo principes Catholicos, ac iniuriis grauando eorum cõsiliarios: cõcludit in causa egregius, sed morbosus causidicus: Et primo Theonino dẽte arodit sęnatores principum Catholicos, quos apertis mendaciis calumniatur infelices, ecclesiæ Dei, ac patriæ calamitosos, qui istis principibus persuaserunt hanc conciliationem, à maiori parte principum comprobatam, vt in manus Pontificis reiicerent. At te Bucere compello. An non fecerunt hoc in fide constantissimi principes iustissimis causis, iam allegatis: tu responde si potes: & nostros experieris aculeos: sic pergis more tuo nugari, à maiori parte principum receptam reconciliationem. Ita scilicet consiliarius à scrinio pectoris, quod falsius falso est: vt confestim Catholicos principes in tabella recitabimus: Iniuriaris porro senatoribus principum, quia sint calamitosi patriæ. At vide, qui alium iudicas, ne teipsum condemnes: quæ fuit maior calamitas Germaniæ, quàm funestum bellum seruile plus centum millibus rusticis trucidatis, tot opibus, & tanta rerum opulentia in-

aniter

aniter absumptis, tot monasteriis, ac arcibus, vel direptis, vel flamma combustis: scis ne Bucere, in qua arce cum Oecolampadio & Hedione Capellanum egeris: an non calamitas fueris potentissimo & opulentissimo nobili? Nõ plura dico: Quod magis funestum dissidium vnquam suscitatum est in Heluetiis, quàm per præceptorem tuum Zuinglium. Tuos ergo symmistes, clama calamitosos patriæ, non integerrimos principum consiliarios.

At verissimam ego adferam causam, cur ita furit contra principes Bucer: quia isto responso omnis dolus elusus est, & omnis fraus intercisa Buceri, qua nitebatur gloriosissimo Imperatori nostro Carolo, à Deo coronato, & omnibus ordinibus imperij imponere, vt aliquos articulos erroneos perfidiæ suæ lucraretur, & obtineret: At deo inspirante, & Catholicum animum in principibus conseruante illi, coruum deluserunt hiantem, & bolum eripuerunt è faucibus illius: Ideo non mirum si cruciatur, & dentata charta optimos principes insectatur.

Buceri dolus contra totum imperium.

Sed frustra conatur persuadere principibus, vt æqui faciant suam annotationem: Non enim scripsit, quæ ad gloriam Christi faciunt, & electorum salutem: sed ea expuit, quæ sunt in subuersioně fidei Catholicæ, ad cultus diuini, & gloriæ euacuationem, & hæresum ac errorũ propagationem: quibus animicida, tot millia hominum perdere & damnare satagit, vt in examine nostro sole clarius ista ostendimus.

CATALOGVS PRINCIPVM Catholicorum.

ANtiqui serpentis astutia, semper fucum prætexit Bucer, vt simplicem plebem decipiat: in quem finem superius magno fastu suorũ principũ, tam absentium q̃ præsentium catalogum descripserat: & vt auctior numerus esset etiam Comites enumerauit, & Baronem vnum: at macre recenset Catholicos: Quos ex eo compertum habe Christiane Lector, quod Vuilhelmũ à Furstenberg inscripsit pro suo, & Ludouicum ab Oetingen. Cur Comitem Fridericum à Furstenberg, & Comitẽ Martinum ab Oetingen. veteris religionis obseruãtissimos, præsentes tam suo quam aliorum Comitum & Baronum nomine, surda aur-

Bucer serpentinus.

aure præteriit? At voluit coram rudi & imprudenti plebe paruum numerum Catholicorum exhibere: Quod si etiã obtineret, sicut Deo sustinente suos, nunquam obtinebit,
Lucæ.11 non tamen essemus animo deiectores à Christo consolati Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro vobis dare regnum: at exequamur quod promisimus.

PRINCIPES, ET STATVS CATHOLICI, adhærentes Imperiali Maiestati, ac recessui Augustensi.

IMperator Carolus, Rex Germaniæ, Castiliæ, Aragoniæ, Legionis Siciliæ, Nauarræ, Granatæ, Hierusalem, Valentiæ, Galliciæ, Maioricarum, Sardiniæ, Corsicæ, Neapoli, &c. Archidux Austriæ, dux Burgundiæ, Niuernæ, Loterichi, Brabantiæ, Hollandiæ, Limpurgi, Lutzelburgi, Geldriæ, &c. Comes Flandriæ, Arthesij, Palatinus Hannoniæ, Holandiæ, Seelandiæ, Namurci, Zutphaniæ, dominus Phrisiæ, Salini, & Melchliniæ, &c.

Gloriosissimus Princeps Ferdinandus, Rex Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, Croaciæ & Dalmaciæ, infans Hispaniarum, &c. Archidux austriæ, Dux Slesiæ, Sueuiæ, Marchio Morauæ & Burgauæ, Comes Ciliæ, Goriciæ Hohburgi, Princeps Histriæ, &c. Maximilianus filius regis, Archidux Austriæ, Dux Carinthiæ, Stiriæ, Carniolæ & portus Naonis, Comes Tyrolis, Lantgrauius Alsatiæ, &c. Schelckingij, Tribergi, &c.

Reuerendissimus Cardinalis, Archiepiscopus Moguntinus & Madeburgen. Episcopus Halberstaten. primas Germaniæ, Marchio Brandenburgen. &c. Elector.

Reuerendissimus princeps D. Iohan. Ludouicus Archiepiscopus Treueren. Elector.

Reuerẽdissimus princeps D. Hermannus Archiepiscopus Colonien. Elector.

Ludouicus Comes Palatin' Rheni, dux Bauariæ, elector.

Ioachimus Marchio Brandenburgen. Dux Stetinij, &c. Elector.

Ernestus Archiepiscopus Salisburgen. superioris & inferioris Bauariæ Dux. Christophorus Archiepiscopus Bremen. administrator Verden. Brunsuici Dux.

N. Archiepiscopus Bisantij.

Vualtherus de Kronberg administrator magistratus Prutenici,& supremus militū Marianorū per Germaniā.
Vuigandus Episcopus Bambergen.
Chunradus Episcopus Herbipolen.
Mauricius Episcopus Eichstetten.
Henricus Episcopus Vuormacien. & Frisingen. Comes Palatinus Rheni.
Philippus Episcopus Spiren.
Iohānes Episcopus Meten.& Tullen.dux Lotharingiæ.
Vuilhelmus Argentin.Episcopus, Lantgrauius Alsatiæ.
Christophorus Episcopus Augusten.
Ghristophorus Episcopus Brixinen.
Christophorus Episcopus Tridentinus.
Christophorus Episcopus Labacen.
Christophorus Episcopus Secouien.
Iohannes Constantien.Episcopus.
Philippus Basilien.Episcopus.
Vuolfgangus Episcopus Patauien.Comes à Salms.
Pangratius Ratisponen.Episcopus.
Georgius Episcopus Leodien.Dux de Bullion.
Valentinus Hildeshaimen.Episcopus.
Adrianus Sedunen.Episcopus.
Franciscus Episcopus Monasterien.& Osnaburgen.
N. Episcopus Traiecten.
N. Episcopus Curien.
Georgius Episcopus Razenburg & Libusij.
Balthasar Episcopus Lubecen.
Sigismundus Episcopus Merseburgen.
Balthasar Episcopus Vratislauien.
Georgius Episcopus Olmucen.
Antonius à Granuella Episcopus Atrebaten.
Fridericus Episcopus Viennensis.
Georgius Episcopus Nouæ Ciuitatis.
Paulus Episcopus Tergestinus.
Iohannes Episcopus Misnen.
Hieronymus Episcopus Kiemen.

ET EPISCOPI.

Minden. Slesuicen.
Padebornen. Bardicen.cum aliis.
N Caminen.

Caminen.
Suerinen.
Tornacen.
Gebennæ.
Losannæ.
Gurcen.
Leuanti.

Principes sæculares.

Fridericus Comes Palatinus & Bauariæ Dux.
Vuolfgangus frater eius.
Vuilhelmus Comes Palatinus Rheni. Superioris ac inferioris Bauariæ Dux.
Ludouicus Comes Palatinus Rheni. Superioris & inferioris Bauariæ Dux.
Otto Henricus.
Philippus.
Fratres Co. Palatini, inferioris & superioris Bauariæ Duces.
Iohannes Co. Pala. Dux Bauariæ, Comes in Spanhaim.
Fridericus Dux eius filius.
Antonius Dux Lotharingiæ, & Bari Marchio Pontemonson, & filius N.
Vuilhelmus Dux Iuliacen. Cleuen. & Bergen.
Henricus Dux Brunsuicen. & Lunemburgen.
Albertus Dux Megalepolen. dominus in Rostock, &c.
Carolus Dux Subaudiæ.
Christophorus Dux Vuirtenbergi.
Ernestus Marchio Baden. & Hachburgi.
Et nepos ex fratre Bernhardo.
N. Marchio de Seneta princeps Vrangiæ, comes in Nassau. Georgius.
Iohannes.
Fratres Lantgrauij à Leuchtenberg.

Omitto Comites principales de Hénenberg, Nassau. Anhalt, Comites & Barones de Montfort, Furstenberg, Oetigen, Hohenlock, Lupfen, Sulz, Zollern, Leiningen, Eberstain, Ortenberg, Liechtenstain, Reineck, Hanau, Helfenstain, Castel, Mansfeld, Salm, Solms, Pitsch, Hagē, Peuthlingen, Meulingen, Tungen, Tibingen, de Gerolzeck, Dapiferos de Vualtburg. Rapalstain, Semperfrei de Limpurg, de Stauffen, Kingseck, Falckēstain, Zimmern, Sto-

Stopheln, Tegenberg, Gundelfingen, Morſperg, de Scala Veroneum. Et alios innumeros mihi ignotos.

Ita de ciuitatibus ſe vehementer reddit ſuſpectum Bucer, cum plures ciuitates ferme omiſerit quàm numerauerit, Auguſtanum receſſum acceptantes, ſcilicet Buchhorn, Dortmund. Fridberg, Gminda Sueuiæ, Gelnhauſen, Kaufbeyrē, Leykirch, Milhauſium, Offenburgum, Rotuueilā, Tullum, Vuerdeam Sueuię, Vuimpinā, Vuezflariā, Vueilam ciuitatem, Zellum.

Inſuper inter ſuæ ſectæ oppida recenſet Bibracum, Dinckelſpiel, Goslariam, Gengen, Campodunum, Northauſium, Nerlingen, Gēgenbacum. Cum autem illa fidem dederint, ſe receſſui Auguſten. & diuo Imp. ac Catholicis principibus ſe adhæſuros. Non credo viros Germanos ſemper conſtantes & fidei obſeruantes, tam inſtabiles, vt à fide ſemel data, tam leuiter exciderint, & à domino eorum naturali, ac poteſtate eis à Deo data, imperatore glorioſiſſimo Carolo receſſerint, Addo quod Bucer* miſcuit Zuinglianos Ludderanis: Quid enim Argentoratum, Auguſta, Conſtantia, Vlma, Meminga, Lindauia, Iſna, cōmune habent cum Nurmberga, Hala Sueuorum Hailbronna Madeburgo Gottinga & aliis Ludderanis ciuitatibus? Sed nolo eſſe hic Ariſtarchus aut Palemon.

APOLOGIA PRO SE. APO. LEGATO Gaſpare à Contarenis optimo viro.

DVm hæc velitarentur in Comiciis, & iam dolus Buceranus ſe aperiret, factum eſt, vt ad Cæſarem quoq; penetrarent, (cuius cor eſt in manu Dei) de articulis male & fraudulenter ac fucate conciliatis: Illius cōfeſſor ordinis Prædicatorij & eruditione & ſanctimonia vitę inſignis, Theologos vocauit imperiales viros in Theologia doctiſſimos Hiſpanos & Flandros: quibus difficultas negocij propoſita fuit, & ad Se. Apo. Legatū remiſſi: qui & alios viros oppido eruditos ad ſe vocauit, vt rem expenderent, & quorſum tēdebant laquei articulorū conciliatorū. Quam voluiſſem intereſſe huiuſmodi congregationibus, ſed tanta ęgritudine premebar, vt medici mihi non modo lectionem, ſed etiam ſpeculationem, aut meditationē ſubtilem interdicerent, cum membra mea ita eſſent languore

delassata, vt nec equo aut curru vehi possem, minus pedibus incedere: Ad hęc delatum est ad aures pientissimi patris Legati, vt Bucerus & sui iubilarent, quoniam Cardinalem ipsum haberent pro se in articulis concordatis, ideo confestim tertiū scriptū diuo Impe. Carolo augustissimo, ac Catholicis principibus & ordinibus Imperij transmisit, abunde ac aperte animi sui sententiam declarans.

SCRIPTVM LEGATI APOSTOLICI ad diuum Imp. ac ordines Imperij.

NOs Gaspar, miseratione diuina, Tituli sancti Apollinaris, sanctę Romāę Ecclesię presbyter, Cardinalis, Contarenus, Sanctissimi Domini nostri Papę, & sanctæ sedis Apostolicæ, in partibus Germaniæ de latere Legatus. Postquam scripturā nostrā, quam nuper in negocio religionis super tractatum Colloquutorum à Cæsa. Maiestate, in eadem religionis causa deputatorum, eidem Cæs. Maiestati obtulimus, variam à Principibus, & Statibus imperij interpretationem fieri intelleximus, quibusdam ita interpretantibus, quasi quosdam articulos, quos quidam concordatos esse contendunt, acceptandos, & vsque ad futurum Concilium tolerandos, & ab omnibus seruandos esse voluerimus, aliis contra putantibus, nos totum hunc Colloquutorum tractatum, omniaque, quæ in ipso acta, & quomodocunque disputata sunt, ad decisionem summi Pō tificis, & Apostolicæ sedis in Concilio generali, & cæte. remisisse. Nos, ne vlla in hac parte dubitatio relinquatur, sed vt mens, & voluntas nostra clare intelligatur, sic mentem voluntatemq; nostram declaramus, nihil in hoc toto negocio, per prędictam nostram scripturam quacunque ratione decidere aut quod aliqui articuli prædicti tractatus acceptentur, aut vsque ad futurum Concilium tolerarentur vel seruentur diffinire voluisse: sicut nec adhuc quidem decidimus, aut diffinimus. Sed tractatum prædictum totum, omnesq; eiusdem articulos summo Pontifici & Apostolicæ sedi, in Concilio generali vel alio modo, vt in scriptura diximus, &c. diffiniendum remisimus, quemadmodum & adhuc remittimus. Quam quidem sententiam nostram quemadmodum etiam Cæs. Maiestati ore declarauimus, ita nunc hoc scripto testamur, & confirmamus.

Ita

Ita est, G Cardinalis Contarenus Legatus scripsit.

AD hæc Bucerus cum suis spargebat famã, & iam sibi pollicebantur nationale Concilium à piissimo Augusto Imperatore Carolo impetratum, si non celebraretur generale Concilium, in quo Papa & sui, nullam de religione cognoscendi potestatem haberent: Prudentissimus D. Legatus, & fidei Catholicæ sancte affectus, pro iniuncto & debito officio suo monuit ordines imperij super ea re literis suis.

SCRIPTVM SE. APO. LEGATI AD ordines imperij de nationali concilio.

REuerendissimi & illustrissimi Domini, cum peruenerit ad aures nostras, quod in determinatione huius cõuentus Imperialis tractatæ cõtrouersię fidei remittãtur ad Conciliũ vniuersale, quod si celebrari non posset, tunc remittantur ad conciliũ nationale, &c. Animo perpẽdentes quàm magni præiudicij esset, si controuersiæ fidei remitterentur ad concilium vnius nationis, officij nostri putauimus esse, cõmonefacere dominationes vestras Reuerendas: & Illustriss. vt additio illa de concilio nationali omnino tollatur. Nam perspicuum est, in Nationali Cõcilio nullo pacto posse determinari controuersias fidei: cũ hoc concernat Statum vniuersalem Ecclesiæ. Et quicquid ibi determinaretur, esset nullum, irritum & inane. Quod si à dominationibus vestris Re. Illustriss. factũ fuerit, vt certe nobis persuademus, quemadmodum gratissimum erit sanctitati Pontificiæ, quæ caput est Ecclesiæ, & Conciliorum omnium, ita econtra erit ipsi molestissimum, si secus fieret. Nam clarum est maiores seditiones in cõtrouersiis religionis hoc pacto orituras esse, cum in aliis nationibus, tum in hac vestra nobilissima prouincia, hoc officium noluimus omittere, tum vt pareremus mandatis sanctitatis suæ, tum etiã, vt non deessemus officio personæ Legati nobis à sede Apostolica iniunctæ Ratisp. 26. Iulij

Paratissimus ad obsequia dominationum vestrarum reuerendissimarum, & illustrissimarum.

Gasparus Cardinalis Contarenus Legatus.

Ad hoc ſcriptum Legati, Ordines Imperij reſponderunt, vt ſequitur.

REuerendiſſime in Chriſto pater, ſanctę Romanę Ecclesiæ Cardinalis, & ſanctiſſimi Domini noſtri Papæ à latere Legatus, Domine colendiſſime. Reuerẽdiſſimi & Illuſtriſſimi ſacri Romani Imperij Electores, aliiq; Principes, & Status, ex ſcripto Reuerendiſſimę dominationis veſtræ eiſdẽ oblato, intellexerunt. Reueren. Do. veſtrã petere, quod iidẽ principes & Status ex determinatione receſſus huius Imperialis conuentus, qua tractarũt, vt ſi concilium vniuerſale celebrari non poſſet, tunc controuerſiæ fidei ad cõcilium nationale remittantur, illam additionem de concilio nationali omnino tollere: cum perſpicuum ſit, in nationali cõcilio nullo pacto poſſe determinari controuerſias fidei. Et quicquid ibi determinaretur, eſſet nullum, &c. Prout hæc omnia in prætacto Reue. Dom. veſtræ ſcripto plenius continentur, & explicantur. Ad quæ pręfati Principes, & Status Imperij reſpondent Re. Do. veſtram promouẽdo, & ſanct. dominum noſtrum Papam indicendo, & citra vlteriorem procraſtinationem celebrando concilium vniuerſale, facillime præcauere poſſe, ne ſubortas fidei, & religionis noſtræ controuerſias in cõcilio nationali tractari ac determinari oporteat, id quod omnes huius imperij ſtatus plurimum optant, & obnixe rogant, Sin autem concilium vniuerſale toties pollicitum & iam à Re. D. noſtra, iterum promiſſum, per ſedem Apoſtolicam, ad effectum ſuum non fuerit deductum, euidens profecto huius imperij, & præſertim nationis Germanicæ neceſſitas expoſtulat, cõtrouerſias iſtas in religione noſtra excitatas, in concilio nationali, aut ſi nec hoc quidem congregari poterit, in alio imperiali conuentu præſente, tum, & hoc negotium dirigente aliquo Legato ſedis Apoſtolicæ ſufficientibus ad hoc eiuſdẽ ſe. Apoſtolicæ facultatibus ſuffulto, concordari, ac diffiniri. Vt enim in tot tantiſq; opinionum varietatibus hęrere, nedum periculoſum, ſed etiã intollerabile foret, ita econtra pręducti Principes & Status nihil vehementius exoptant, quàm illas controuerſias, legitimo & debito modo ad concordiam Catholicam redigi, non diffidentes, quin Re. Dominatio veſtra,

eam

eam ad rem suum quoque promotionis auxilium sit collocatura. Et sanctiss. Dominus noster pro debito pastoralis officij sui authoritatem suam interponere non sit recusaturus. Datum Ratispo. 26. Iulij Anno 41.

REPVLSIO EORVM QVAE BVCERUS cum suis in Se. Apost. Legatum Impudenter scripsit.

ET si neminem dubitem futurum, qui hæc scripta Reuerédissimi D. Legati Contareni legerit, modo candidi sit iudicij, & honestatis ac veræ religionis amans: qui nõ probet illa esse docte, prudenter, ac catholice scripta tamen Bucero & suis non satisfaciunt: quia multum aceti habet in pectore, plus fellis & bilis, stomachum habet corruptum, palatum infectum, plenus ꝓbri, venerando seni multis modis, absq; vlla causa iniuriatur: Non possum me continere, quin pro veritate fidei asserenda, & mea in Se. Ap. obseruantia, (vtcunque sæpe diuexer à Curiæ Romanę sectatoribus,) respondeam illius conuiciis, sed breuissime.

OFFENSIO PRIMA.

QVia Reuerendissimus D. Legatus in primo scripto ad Cæsaream Maiestatem narrauit protestantes in nonnullis articulis discedere à communi consensu ecclesiæ Catholicæ: Insurgit Bucer contra hunc venerandum ac doctissimum patrem, nihil reueritus personam, cuius legationis munere fungitur, aut sedem Apostolicam: accusat eum, quod inique eos taxauerit & suggillauerit iniqua criminatione.

Quia nec Legatus, vel quisquam alius vnquam euincet eorum doctrinam, à communi consensu ecclesiæ variare. 1.

Communis consensus non est is in quo iá cõsentiunt, qui Romano Pontifici parent: sed in quo omnes omniũ sęculorũ sancti ab initio vsq; ad finem mũdi, patriarchę, prophetæ, Apostoli, pastores & doctores consentiunt. 2.

Qui eadem de Deo ac domino nostro Iesu Christo, de eius ecclesia, Euangelio, sacramentis & disciplina sentimus, confitemur, docemus cum illis. 3.

Quæ reiecimus & correximus, eiusmodi sunt, vt sicut cum scripturis, ita & cum consensu illo ecclesiæ Catholicæ pugnant. 4.

RE'FELLVNTVR ILLA.

1. QVod tam impudenter negat Bucer,neminem euicisſe,eorum perfidam doctrinam variare à cōmuni conſenſu eccleſię:cum hoc doctiſſimi viri irrefragabiliter euicerint:& vt ex multis pauciſſimos numerē. Vbi reſpondiſtis Catharino, vel Corcyren. Epiſcopo Marcello,aut Alberto pio Carporum Principi,veſtra dogmata cōfutantibus in Italia? Vbi Hieronymo Emſero, vbi Dietenbergio vel Schazgero, Fabro vel Cochleo veſtra improbantibus in Germania? Vbi tela repuliſtis Iodoci Clithouei & almæ facultatis Theologicæ Academiæ Parrhiſien. in Gallia? Potuiſtis ne mutire verbū aduerſus ſcripta Iohan. Epiſcopi Roffen. Guilhelmi Roſſei,ac Edoardi Poueli vos condemnantium in Anglia cum Academia Oxonien. Reſpondete adhuc ſi libet his quæ Alphonſus Zamoren.in Hiſpania cōtra vos aſſeruit & Alphonſus de Villa ſancta: Et ego qui cum paupercula æra minuta duo miſi in gazophylacium, ſcripſi & euici,contra errores veſtros in quibus diſſentitis à communi totius eccleſiæ Catholicæ conſenſu,de primatu Petri & Se. Apo.libros III. de ſacrificio Miſſæ libros III. De pœnitentia & eius partibus lib. IIII. De Purgatorio lib. IIII. De imaginib⁹ nō tollendis lib. vnum cum multis aliis: Vbi Endymionis ſomnum dormiuerunt Gigantes illi, terrę filij, ſi non fuerunt victi,cur non reſponderunt: Imo vbi eis monſtrantur contrarietates & contradictiones ſcriptorum ſuorum, magis muti ſunt quàm piſces,vt ad antilogias fabri, ad contradictiones ſ.admirati Fundling & tot ſepticipicia Cochlei.

Doctiſſimi viri ſcribētes contra Ludderum.

Eckij ſcripta.

Laus Deo & ſe. Ap.qui nobis Legatum dedit tanta eruditione inſignē,ſiue ſcholaſticos Theologos,aut eccleſiaſticos patres,aut ipſam Canonicam ſcripturam tractare voluerimus,potis eſt errores Buceri vincere,ſiue latino ideomate cum eo agant,aut ſi malint Græcam linguam.

2. De ſecundo, præter omne decorum & rationem negāt eum eſſe communem conſenſum Eccleſiæ Catholicę,q eſt omnium qui parent Romano Pontifici,cū à Chriſto paſſo omnes habiti ſint ſchiſmatici,qui illorū conſenſum non ſequerentur:& totus orbis Chriſtianus,in his quæ ſunt fidei,Eccleſiam Romanā & Apoſtolicā veneratur & ſequitur.

tur. Sed diu delyrarunt sibi fingentes Ecclesiã occultã,& Mathematicam: Iam etiã sanctulos somniant occultos & ignotos, pastores& doctores Mathematicos, quos nemo vidit, consentientes per omnes ætates vsq; ad finẽ mũdi. At euidenter superius ostẽdimus Missam à Christo passo habitã ab omnibus sanctis pro sacrificio, & pro viuis & defunctis celebratam: Identidem de inuocatione sanctorũ deprimatur S. Petri & se. Ap. de cõfessione & satisfactione. Ne existens in sacerdotio matrimonium contrahat, de mutatione panis in Eucharistia, de votis maxime Monasticis, & aliis. Vt non possit nõ extreme temerarius esse, qui tot sæculorum & omnium ætatum sanctis per diametrum aduersatur, vt illi faciunt: Multis enim annis noluerunt sanctos doctores euocari in duellum contra se: Hoc vnum reboabãt, PATRES, PATRES. pro nihilo illos ducẽtes: sicut eorũ Patriarcha Luther superbissime iactabat in disputatione Lipsica: citato per me Augustino, etiã si Mille Augustini hoc dicerent, ipse solus vellet eis repugnare. O luciferianam superbiam.

Luddera-ni repulerunt sanctos patres.

Ludder cõtra Augu.

De tertio audet proponere Bucer omnium ætatũ sanctos eadem docuisse de Christo, ecclesia, sacramentis, &c. quæ ipse cum sectarijs suis docet. At veni huc sub ferulã Bucere, & ostende, quis sanctorum vnquam docuit, spiritũ Dei esse vicarium Christi in Ecclesia, non Papam: quod Bernæ in disputatione affirmauit tuus Haller, quem defendebas cõtra Alexium Grat. S. Dominici sacerdotem. Hoc autem non est Christianum, sed Macedonianum: Quis sanctorum vnquam docuit, quod tu asseris, humanitatem Christi omnino sicut alium sanctum, vere & natura hominem, non cogitasse semper, nec dixisse, nec voluisse, nec aduertisse omnia, vt quidem ex eo volũt facere hominem omnipotentem. Adfer sanctorum aliquem, qui te hanc docuerit impietatem, in iniuriam Christi saluatoris. S. Iohannes te hoc non docuit, qui inquit: Vidimus eum plenũ gratia & veritate. Nõ S. Paulus qui testatur omnes thesauros sapiẽtiæ & scientiæ abscõditos in illo. Nõ Isaias, qui de eo protestatur. Requiescet super eum spiritus sapientiæ, & intellectus: at Baptista teste, nõ dedit ei Deus spiritum ad mẽsuram, Si ergo dona spiritus sancti habuit

Errores hæretici specialiter Buceri.

O blasphemiam.

Ioh. 1

Col. 2

Isaiæ. 2

Iohan. 3.

non ad mensuram,ergo & sapientiā:scit ergo omnia. Neque hanc impietatem didicit à S. Augustino, Fulgentio, vel Gregorio à magistro citatis in textu. Sed vnde impegerit,ex verbis suis capimus:quia sicut benedicta humanitas Christi non omnipotens,ita non credidit eam esse omniscientem: si vellet à Catholicis doceri,inueniret apud eos rationem diuersitatis. Et ne quis arbitretur hunc errorem excidisse Bucero,ipse illud reputat commentū, Christum in instanti conceptionis fuisse perfectum. At sancti non dicunt hoc esse commentum,sed propheticū,quia recte Hieremias dicat. Nouum faciet dominus super terrā. Fœmina circundabit virū:quia in vtero virginis Christus perfectus vir extitit,non solum propter animā & carnem, sed etiam propter sapientiam & gratiam, qua plenus erat; vtcunque stomachentur veteres & noui hæretici.

Super Lu. 4. Hiere. 31.

Bucer nō sentit cū sanctis. Audes magno mēdacio in spiritū sanctum asserere, te eadem sentire & confiteri de Christo,quæ sancti:sed ꝓfer aliquem sanctorum , qui negauerit Christum resurrexisse clauso sepulchro, aut ad Apostolos ingressum clausis ianuis,quæ tu pertinaciter negasti Bernæ, vt in actis patet.

Noui errores Buceri.

Matt. 28. Aliter Matthæus scripsit. Angelum descendisse de cœlo,qui accedens reuoluit lapidem,& sedit super eū: Christus autē iā surrexerat,sicut testatus est mulieribus. Surrexit,non est hic:nisi impietatem impietati addere velis, CHRISTVM eguisse auxilio angeli in amotione lapidis:cū, teste Dauid , ascendens in cœlum exaltatus fuerit in virtute sua:cur non potuit etiā resurgere in virtute sua:

Psalm. 20

Iohan. 20 Sic Iohānes meminit. Cum sero esset,& fores erant clausæ,venit Iesus, & stetit in medio eorum: Quid attinebat meminisse clausurę,si per illas Christus nō intrasset? Ideo

Theophy præclare ait Theophylactus. Clausæ autem erant fores, vt ostendat: quod ita surrexit suprapoſito lapide super sepulchrum: Ita natus est Christus ex Maria virgine , non læsis claustris virginitatis , vtcunque impij aliqui nostra tempestate non sunt veriti virginitatem Mariæ incessere.

Impius error Buc. Si es probus Bucere,prodeas & ostende,qui sancti senserunt & docuerunt, quod tu asseris, errorem in fide non nocere,modo quis credat,Christū nos saluos fecisse & redemisse,sicut tu docuisti Bernæ:& pertinacius subinde dixisti,

xisti,vt habetur in actis. Qui semel credidit, dominũ nostrum Iesum Christum eum redemisse, ille habet sigillum spiritussancti:& nunquã potest peccare ad mortem: Quos Christianos hic nobis creabis temerarios, omni flagitio plenos & sceleratos:quid boni facient,aut quæ mala omittent decepti huiusmodi doctrinæ pallio, quam à Iouiniano hausit non ab aliquo sanctorum Bucerus.

De quarto,affirmas te talia reiecisse cum tuis, quæ repugnent communi consensui ecclesiæ catholicæ hoc perperam à te dictũ,& rudis populi seductiuum,ex superioribus liquet:at vlcus tibi aperiam, vt sanies & purulẽtia effluat ex Herpeta tua. Non credis cum sanctis & amicis Dei,non eadem sentis:neque doces quæ illi electi docuerunt,neque ea repellis & reiicis, quæ homines Dei reiecerunt:sed illorum expetis consensum,omnium videlicet hæreticorum,quos tibi superius per digitos numeraui, scilicet Vigilantium,Iouinianum,Vuiclephum,Hussum,Berengarium, Vuilhelmum de sancto amore, Segnerellum, Marsilium de Padua,Albigen.pauperes de Lugduno,Catharos, Vualden. Heracleonitas, Aerianos, Pepucianos, Lamperianistas,Artocyritas,Donatistas, Ascitas, Quintillanos,Begardos,& alia portenta & monstra ab ecclesia catholica damnata,& præcisa Antichristi membra.

Impugnata à Bucero,sunt cõtra cõmunem consensum.

Præceptores Buce.

OFFENSIO SECVNDA.

PRudentissima & sancta fuit D. Legati admonitio ad Archiepiscopos & Episcopos,tamẽ offendit Bucerũ, à quo debebat ædificari: Ipso enim Bucero referente admonitio Legati in eo fuit tota, vt temperarẽt luxũ, promouerent studia literarum,fouerent literatos, preficerent ecclesiis idoneos. Si micam honestatis in se habet Bucer, nihil est hic quod eũ possit offendere, nisi ꝓpria malitia. Tamen inuenit aliqua quæ mordeat.

Honestissima proposuit D. Legatus.

Quia de neglectu & vitiis doctrinæ,nihil dixerit. 1.
De neglectu disciplinæ & cæremoniarum,nihil. 2.
De manifestis superstitionibus,& impietatibus nihil. 3.
Quæ admittuntur in cultu & cauponatione Missarum,diuorum, ossium, imaginum, ac statuarum venditarum sub diuorum nominibus,nihil. 4.
De manifesta Simonia,impioque ambitu,nihil. 5.

Inter

6. Inter argumenta mouentia,erant præcipua,quæ à iudicio vulgi & æmulatione sectariorum ducebat.

REPELLVNTVR ILLA.

HOc solum prefabor,R.D.Legatũ non instituisse hic Synodũ,vt canonibus omnia vicia cleri reprimeret: sed exhortationem duntaxat fecit, admonens Episcopos ea facere,quæ debẽt. Vnde ea quæ dicit Legatũ in admonitione ꝓposuisse,eiusmodi sunt, q̃ nemo bonus car-
Momus pere potest:nisi vt tetricus& inuidiosus Momus,dũ vene-
Bucerus. rem culpare non posset,sandalium reprehẽdit: sed videamus,in quibus offensus est Bucer à pientissimo Legato.

1. Quia nihil egit de vicijs doctrinæ in Episcopis,nimirum illi erant catholici & obedientes filij se.ap.Petri fidẽ & cathedram sequentes:si vobiscum egisset, nouisset pro sua prudentia,quid facto opus fuisset.

2. Disciplinam non fuisse neglectam à Legato iam in fine sole clariũs ostendimus.

3. Superstitiones quas apostata appellat & impietates,nõ dubitamus à Deo approbari veram religionem & pietatẽ.

4. Identidem iudicandũ,quia biliosus vitiligator impro-
Matth.9 bat munia,& officia religionis nostræ sanctæ, cũ ipse prophanus & sacrilegus ab omni sanctitate sit alienissimus: Si fimbria Christi tactu attulit mulieri sanitatem, cur nõ ossa, & reliquias sanctorũ veneraremur, cum ad contactũ
4.Reg.13 etiam ossium Helisei mortuus reuixerit. Cauponationem missarũ exprobrat,verbo mire odioso. Cũ pauper sacerdos de viginti missis florenũ accipit Rhenensem pro sustẽta-
1.Cor. 9 tione vitæ suæ,nundinatur, cauponatur:at si Lutheranus prædicans verbum Dei accipit trecentos, quadringentos florenos in auro, illi nõ nundinantur, si vobis spiritualia seminamus,ex apostolo se excusant,cur non tẽporalia meteremus,recte quidem, nec ego improbo, sed quod vobis estis tam indulgentes,& pauperibus sacerdotibus tam iniqui,hoc est quod reprehendo: cũ continẽter in eodẽ loco
2.Cor.9 legunt apud Paulum:Nescitis,quoniã qui in sacrario operãtur,quæ de sacrario sunt edunt, & qui altario deseruiũt, cum altario participãt. Profecto mihi stomachũ mouent aliquando præpositi pingues,& præbẽdosi canonici,quãdo suggillant pauperes sacerdotes celebrantes pro paucis

numinis

nummis missas, cum ipsi nunquam vel raro celebrent, aut non sunt sacerdotes, vtinam pensum horarum canonicarũ persoluerent, & tamen vberes habent prouentus, ac lautissime viuunt de patrimonio crucifixi, in quo alium iudicas, teipsum condemnas ait Paulus. Roma. 2

5. De manifesta simonia, cum viciũ sit illud omnibus notũ, quid erat necesse multa verba iactare, non erat institutum prudentissimi domini Legati, synodum celebrare cũ præsentibus Episcopis, sed paterne ex officio admonere.

6. Decet perorãtem ea sumere, quibus mouere possit auditorum animos, vt in Euangelijs videmus, quàm humiles attulit parabolas Christus, quàm sæpe ab æmulatione vrget auditores de Niniuitis, de regina Saba, Simonẽ increpauit ab æmulatione Magdalenæ, Iudæos ab æmulatione gentilium vt de leproso.

ALIA REPVLSIO OFFENSIONIS.

ET si sufficiat, & sufficere debeat cuiq; cordato viro, q̃ attulimus in defensionẽ amplissimi, & oppido venerãdi D. Legati: at tanto artificio exhortationẽ proposuit, vt nullo egeat aduocato: Res ipsa loquitur omnibus nobis tacentibus. Nã captata primũ beneuolẽtia, mox hortatur eos ad honestã viuendi rationem, vt fideles dispẽsatores inueniãtur & pastores: hortatur scãdala vitari voluptatis, auaritiæ, ambitionis & luxus, cum epularum, cũ vestiũ & apparatuũ. Nonne hoc est absolute & rotunde explicasse, ea quæ concernebãt personas ipsas episcoporum. Sũmariũ admonitionis legati. 1. Prælati.

2. Familia. De familia vero monet vt honesta cõparetur, vnde populus ædificetur: alioquin populus iudicat Episcopum ex moribus familiæ: Et hoc quidem prudẽter & recte dictũ.

3. Subditi. Curam subditorum ita eis iniungit, vt in locis vbi habitant prouideant si quid hæresis obrepat, cõfestim medeantur: In alijs locis faciant per exploratores. (Hoc est quod punxit Bucerum & suos.) Tertio visitent sæpe diocœses, & quarto vt curent vigere cultum diuinum in ecclesijs, & quinto vt beneficia probis & idoneis conferantur: Quid Zoilus ad hæc sancta monita obijcere poterit. Modo postquam egit de personis transit ad res.

4. Redditus. Hortatur vt redditus episcopales non in luxum & ad pompam expendantur, sed pauperes foueantur, & necessi-

tatibus ecclesi.

tatibus humanis ſubueniantur: Quid ſalubrius de externis dicere potuit?

5\. De prædicatoribus monuit, vt probi & docti, potentes verbo & exemplo comparentur, qui non ſint contentioſi, ſed videantur potius amare, quàm odire etiam aduerſarios, & eorum optare ſalutem: & quid prudentius cõſulendum quis exiſtimat?

Prædicatores.

6\. De iuuentute inſtituenda monet deligẽdos magni nominis præceptores catholicos quorum fama allecti ſcholaſtici turmatim aduolent, & cũ bonis literis, catholica quoque doctrina imbuantur: Epiſcopi quoque parentes moneãt, ne liberos ſuos ad gymnaſia mittãt, vbi religio Chriſtiana & catholica non obſeruetur: Profecto nihil video quod hic iure reprehendi poſſit: cum tanta cura Philippus Macedo de præceptore filio ſuo Alexandro proſpexerit.

Iuuentus.

Plutarch⁹ Gellius.

7\. Concludit breuiſſime & elegantiſſime, vt liquet legenti finem ſcripti.

OFFENSIO TERTIA.

BVcer ſub nomine Melanchtonis reſponſum affert, quod ſiue ſit Melanchtonis, (qui ſolet tamen eſſe mitioris ingenij,) ſiue ex Buceri officina prodierit, parui facio: hæc autem eum, licet immerito, offendunt in ſcriptis primo & ſecundo legati pontificij.

1\. Eramus in bona ſpe, Contarenum collaturum authoritatem ſuam ad propagandam veritatem, ſed cenſura ipſius de libro & noſtris articulis, non reſpondet expectationi noſtræ.

2\. Lædimur ab eo, cum nihil profiteamur, quod pugnet cum ſanis iudicijs piorum in eccleſia Chriſti: Imo loci aliquot per noſtros pie illuſtrati ſunt, & tamen in cenſura dicit, nos diſſentire à communi conſenſu eccleſiæ.

3\. Iubet Epiſcopos aduigilare, vt doctrinam noſtrã deleant, cum noſtri reprehenderint errores vagatos in eccleſia, qui non poſſunt dici conſenſus eccleſiæ catholicæ.

4\. Quia ſparſi ſunt cõtra Euangeliũ, quibus authoritatẽ addiderunt magnorũ hominũ & multitudinis exempla, & diuturnitas temporis, cũ tamen conſenſus eccleſiæ catholicæ ſit in prophetis & apoſtolicis ſcriptis & ſententiis.

5\. Scit Contarenus qui ſint eccleſiæ morbi, in miſſis, in

inuocatione sanctorum, in cœlibatu, quia populus non recte docetur de pœnitentia, de fide seu fiducia in Christũ: Videt monasteria, Canones recentiores plenos superstitionum, Theologiam Monachorum esse dilutam ac veteri dissimilem: In his abusibus à multitudine dissentimus, sed à consensu ecclesiæ catholicæ non discedimus.

Quia non desperat concordiam, sciat nos non recepturos errores quos taxamus, quos ipsi noua asperitate defendunt, cum multi sint interfecti pij homines & docti propter hanc doctrinam. Quam sæuiciã confirmat Contarenus, dum iubet Episcopos cauere, ne hæc labes irrepat in diocœses, sed medicinam adhibeant scilicet vstiones & neces: quæ remedia noua sunt in ecclesia. 6.

Quæ non deberent probari ab eo, qui vult perhiberi author pacis: sed Episcopi retinerent facile authoritatem suam, si emendatis abusibus, consulerent piis conscientiis mansuetudine. 7.

REPVLSIO OFFENSIONIS.

EX his quæ respondimus ad offensionem primam, etiã huic satisfactum est, at intuere catholice lector quàm vere dixerit Ambrosius. Hæreticorum quidem patientiam fingere solent, quamuis à catholico non possint audire aliquid asperum, vt commẽdent sua praua colloquia. Pientissima D. Legatus egit cum Reuerẽdissimis Archiepiscopis & Episcopis nomine S.D.N. Id quod sui fuerat officij: Si prorsus tacuisset, iterum fuissent conquesti se. ap. ac legatos eius nihil agere pro bono regimine ecclesiæ. At cum is egit, & prudenter & commode, displicet Neochristianis, cum paucis & mitibus verbis eos attigerit, quia dissentiant à consensu ecclesiæ, toti sunt in furiis. De Melanchtonis epistola nihil comperti habeo: Is qui in medium eam protulit, Bucerus, respondeat. Super epistola ad Timot.

Recte sperastis de optimo viro, qui & pro officio suo laborauit veritatem propagare & non defuit expectationi vestræ, sed vobismetipsis, qui oblatum Euangelij solem recipere noluistis, & dilexistis magis tenebras errorum vestrorum, quàm lumen veritatis in ecclesia accensum. 1. Iohan. 3

Lædimini nõ ab innocuo Legato, sed à vestra malitia qua pertinacius adhæretis erroribus ante tot sæcula, & ali 2.

quot centenis annis condemnatis, vos autem pugnare cũ piis & à catholica ecclesia dissidere: aperte superius euicimus: Vana est arrogantia & cassa nuce inanior, aliquos locos doctrinæ per vos illustratos, cum tot tenebras errorũ offuderitis, quibus & vos cæci, & multos cæcos vobiscum
Marci.13. fecistis, sed impletis quæ Christus prædixit. Surgét enim pseudoprophetæ, qui dicent: Ecce hic est Christus, aut illic nobis nebulas, caligines, & tenebras pro luce ostendẽtes, at monuit nos Christus, nolite credere. Vere autem dixit ampliss. D. Legatus, vos discedere à communi consensu ecclesiæ, de quo mox plura.

3. Adhortatus est Legatus Episcopos, vt præuideant si quid labis huius obrepserit. Sancte & salubriter monuit,
Super epistola ad Gala. quia hæresibus celeriter est obuiandũ, vt B. Hiero. admonet: Arrius parua scintilla fuit in Alexãdria, sed quia nõ statim oppressa est totum orbẽ populata est. Vnde pius & doctissimus pater Legatus secutus est B. Paulũ, qui vocauit maiores natu ecclesiæ apud Ephesum admonuit eos.
Acto.20 Attẽdite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritussanctus posuit Episcopos regere ecclesiã dei, quàm acquisiuit sanguine suo: Ego scio, quoniã intrabunt post discessionẽ meã lupi rapaces in vos, nõ parcẽtes gregi. Et ex vobis ipsis exurgẽt viri loquẽtes peruersa, vt adducant discipulos post se. Ausculta Bucere, an nõ hic te Paulus & tui similes suis pinxerit coloribus. Neque releuat quod adiecisti reprobatos errores. Vtinã reprobasses, sed tu sepultos cineres errorũ reuocasti, fodisti veteres cisternas hæreticorũ:
Hiere.2 quæ aquas cõtinere non possunt, & audes vẽditare pro veritate, cũ nulla vnquam hæresis surrexerit, quę tot errores suscitarit & inuexit, sicut illa Lutherana. Vt de vinea sua
Psalm.79 dominus De⁹ Sabaoth cõqueritur. Exterminauit eã aper de sylua, & singularis ferus depastus est eã, quod etsi primarie aper Mahometũ significet, & singularis ferus Antichristũ, tamẽ cũ omnes hæretici sint mẽbra Antichristi
Luther. & eius præcursores, recte Luther singularis ferus dicitur, singularis per tumidã superbiã, ferus per sęuã crudelitatẽ, quãdo scripsit & hortat⁹ est Germanos, aut lauẽt man⁹ in sanguine Romanorũ, & quãdo p eũ seductis rusticis & iã victis dedit indulgentias nobilibus trucidãtibus rusticos.

Quos

Quos dixit Bucer errores vagatos in ecclesia, sparsi sint cõtra Euangelium. Hoc est peculiare hæreticis omnibus, vt figmenta sua ex Euangelio colorare nitantur ait Aug. super Iohannem, & in lib. 83. q. 69. Hæreticis non potest suboriri palliatus error nomine Christiano, nisi de scripturis male intellectis. Et ideo Origenem supra induximus, & nouum testamentum suam habere literam occidentem: Occidit olim Arrium, Nestorium, Eutycen, &c. Iam occidit Baldasarem Anabaptistam, Luderum, Zuinglium, Bucerũ, Hosandrum. Ideo Hierony. inquit, omnia loca Euãgelij, hæreticis sunt plena scandalis. At supra satis ostendimus fidẽ per orbem terrarũ diffusam, in Ecclesia catholica conuenire cum Euangelio & Canonicis scripturis. 4. Hierony.

Quod fatetur nostris datã authoritatem à magnis hominibus, ac à multitudine, & diuturnitate temporis. Recte equidem, quia Christus non pateretur sponsam suam ecclesiam, sanguine suo partam & mundatam neuis errorum tanto tempore maculari: qui synagogam vix LXX. annis permisit in captiuitate corporea, quãto minus Christus siuit ecclesiam suam in captiuitate diaboli & errorum mille annis & amplius, vt superius credita ab ecclesia mõstrauimus: Diuturnitas ergo tẽporis probat veritatẽ articulorum Ecclesiæ, cũ qua Christus promisit se permansurũ vsque ad cõsummationem sæculi: Recte etiã fateris Bucere, authoritatem magnorũ hominũ, & multitudinis conferre authoritatẽ nostris articulis, quia habemus Apostolos & apostolicos viros authores, sanctos, martyres, & Põtifices, ecclesiæ luminaria vniuersum orbẽ illustrãtia, sanctos doctores: Non enim ecclesia in angustias cogẽda est, & cryptas hæreticorũ, & paruos angulos terrę, sed dilatata est, diffusa est, vltra ãngustias synagogæ, vt tã sæpe probat Augustinus contra Donatistas, qui insaniebãt, in sola Aphrica esse ecclesiá, & vt pulchre ait Augus. cõtra Cresconium grammaticum. Ecclesia diffunditur per orbẽ terræ non hæreses, & postea increpat eos, Cohibeant se frumentorum per totum mundum tanta vbertate impij desertores: & non audeant de quorundam zizaniorum separatorum paucitate gloriari: A latitudine ecclesiæ subtrahũt se pauci Donatistæ, etiam inter se diuisi, hoc enim habent 4. Re. vl. Matth. vl. Ecclesiæ latitudo. Li. 3. cap. 64.

hæretici, vt inter se sint diuisi, ait Hiero. sicut & hodie Luderani inter se sunt diuisi: ausim sancte iurare Zuinglianarum ciuitatum cum Ludderanis Principibus & oppidis solum simulatam esse concordiam.

Cõsensus in libris.

Perperam & hoc allatum, cõsensum Catholicæ Ecclesię consistere in Propheticis & Apostolicis scriptis: Antiquus serpens nouum ouum excubauit: quis vnquam ita locutus est? Non est consensus hominum viuentium in Ecclesia militante, & tu nos ad mortuas pelles, ad atramentũ remittis, & literam. Rectius dixisses: Scripta Canonica dirigunt & instruunt, quis debeat esse communis consensus Ecclesiæ Catholicæ, quia ea quæ in voce consistunt, signa sunt affectuum qui in anima sunt: Et ea quæ scribuntur notæ sunt eorum quæ in voce consistunt, ait Aristot. Et Augustinus inquit, inuctæ sunt etiam literæ, per quas possemus & cum absentibus loqui: sed ista signa sunt vocum, cum ipsæ voces in sermone nostro earum quas cogitamus signa sint rerum.

Lib. 1. Periher.

Lib. 15. de Tri. c. 10

5. Quinto adfert morbos Ecclesiæ: At maxime fallitur, sicut infirmi qui habent infectum gustum, quicquid accipiunt etiam integri & boni saporis iudicant insipidum: sic Bucero euenit infirmo in fide Catholica, & infecti gustus doctrinę. Iudicat insipida quę sunt optimi gustus, hoc est, salutares & Christianas doctrinas, de Missa, de diuis: Et recte docetur populus de pœnitentia, de fide, sicut Monasteria fuerunt pietate plena, quæ ad vẽtum Aquilonarem vnde pãditur omne malum, vel sunt euacuata, vel in prophanos vsus mutata, vel nonnis plena, quæ primam fidem irritam fecerunt. Porro Theologia monastica fuit vera, certa, veritatis fidei explicatrix. Vt Bedæ, Rabani, Haymonis, Bernhardi, vtriusque Hugonis, Lanfranci, Algeri, Anshelmi, Bonauenturæ, Ales, Alberti Lyræ, sancti Thomæ, quibus multi hæretici victi, ac hæreses extirpatæ fuerunt: Recentiores Theologi plusculum Philosophiæ admiscuerunt salua fidei integritate. Fuerunt & sæculares Theologi expositores sacræ scripturę fidissimi, Petrus Lõgobardus magister sententiarũ dictus, Henricus de Gandauo, Guil. Altisiodoren. Vuilhel. Parrhisien. Petrus Alliacen. Ioh. Gerson, Hainric⁹ Gorcheim, Hen. de Hassia, Oita,

Hierem. 1

1. Tim. 5.

Monachi docti.

Sæculares docti.

Oita, Nicolaus Dinckelspiel, Armacanus, Nicolaus Cusanus, Kempis, Bruno Herbipolen. Iohā. & Franciscus Pici, Summerhardus, Clithoueus, Hadrianus Papa, Natalis Beda, Ioh. Roffen. Hieronymus Emser, Ioh, Fabri. Ioh. Maioris, Vuimpina, Ioh. Cochleus & alij. Quorum nullus Theologiam ita diluit, sicut vos Neochristiani, cū Pickardicis, Vuikleficis, Hussiticis glossis & expositionib⁹.

Ex charitate & nimia mansuetudine incomparabilis ille vir Legatus Pōtificius persuasit sibi meliora de Bucero & sociis, futurum, scilicet, vt aliquando resipiscerent: at si ista mecum contulisset, admonuissem eum de S. Paulo, qui optime nouit hæreticorum obstinationem. Hæreticū hominem post vnam & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Quod hic experimur in Bucero, qui errori addit obdurationem, & pertinaciam mentis, obiiciens legato se nō recepturū errores quos taxauerit. Vitandus ergo est secundum Paulum, & suo iudicio relinquendus, vnde condēnabitur. Est enim hæresis peccatum in spiritum sanctum, dum agnitā impugnat veritatē: Bucer, Blarer, Hosander. Luther, &c. nobiscū in Ecclesia enutriti sunt & edocti: illa crediderunt à pueritia quæ nos modo credimus: & non solum crediderunt, sed etiam multis annis docuerunt: orto autem sibilo & vento antiqui serpentis, superbiæ scilicet, & inuidiæ carnalitatis, veritatem illam agnitam, creditam, & ab eis prædicatam, omni conatu, manibus & pedibus impugnant. 5.

Tit. 3

Hæretici agnitā veritatē impugnant.

CHRISTIANOS PRINCIPES NON vti noua asperitate in puniendis hæreticis.

OFfendit Bucerū, quòd plures à magistratu interfecti sint sectarij eorū: licet hoc remittere possem ad magistratus, qui facilē factorū suorū redderent rationem, vt de Augustinianis Bruxellis, Ludouico Berquin, cum sociis & Rotomagē. in Gallia, Roberto & sociis in Anglia, Tauber, Vienne, Keser, Hugelin, Mesberbi, Kesleri in Suicia, Baldasaro Parabaptista in Austria, Iohanne Vuassenburgen. Iohanne Iacobo in Leiphaim, Teuschelin Rotemburgi, Cambodunensi prope Leiikirchium, Scholastico Memmingen. Thoma Mintzero, Andrea Kretzio,

& N. Eluuacen. Tillingæ, cú aliis pluribus pertinacibus: At quia coram laicis conqueruntur de iniustitia & vi eis illata: volo plura super ea re dicere.

Exod.22. Et primo quidē nō recipitur, quòd ait pios esse interfectos, fuerūt enim impij, desertores Ecclesiæ, hæretici, potestati sublimiori inobedientes, rebelles ac seditiosi: Ideo meritas impietatis pœnas sustinuerunt. Non patiaris maleficos viuere super terrā: Quod autem Bucer eos pios dicit, more hæreticorum facit. Nam qui hæretici vnquā fuerunt, qui non viderentur sibi orthodoxi, & Catholicos criminarentur hæreticos? Sic fecerunt Marcionitæ, sic Valentiniani, & Donatistæ se solos in Ecclesia esse iactabāt. Et Arriani nostros calumniabātur peruersores scripturarum. Sic pios appellas tuos sectarios, & doctrinam eorum piam, (prætexunt hæretici pietatem, cum sint animarū sæuissimi interfectores.) Catholicos autem tā sæpe in farragine conuiciorū tuorum dicis impios, & Catholicam nostrorum doctrinam, non vereris impietatem vocare. At væ Esaias imprecatur iis, qui dicunt bonū malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem.

Combusti fuerūt impij.

Marcionitæ. Donatistę

Esaiæ.5.

II. Addis Episcopos noua asperitate vti contra istos pios tuos; puta quia exuruntur & occidūtur. At quomodo nouam audes appellare? cum etiam in veteri fuerit obseruata testamento. Sic enim ait dominus, si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium se vidisse dicat, & predixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eam⁹ & sequamur deos alienos, quos ignoramus, & seruiamus eis, non audies verba Prophetæ illius aut somniatoris, quia tentat vos dominus Deus vester, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima vestra. Propheta autem ille, aut fictor somniorum interficietur: quia locutus est, vt vos auerteret à domino Deo vestro. Causa ergo interfectionis Pseudo prophetæ est, quia locutus est, vt auerteret eos à Deo. Eadem intentio & scopus est hæreticis subuertendi plebem: nam sybilus hæreticorum ait beatus Hieronymus, irremediabiliter mentes auditorum vulnerat.

Deut.15.

Hæretici cōburātur

Hierony.

Deut. 17. Et infra. Qui superbierit nolēs obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex de-

creto

creto iudicis moriatur,& auferas malum de Israel:tale crimen est hæretici,erigit se contra totam Ecclesiam per superbiam, & non obedit summo sacerdoti: Moriatur ergo decreto iudicis. Et pondera quod textus dicit.

Si difficile & ambiguũ apud te iudiciũ esse ꝓspexeris, &c. In ambiguo nolẽtem obedire sacerdoti, iubet occidi, quãto magis in re certa & explorata, sicut est in hæresibus ante D.C. annos, ante M. ante M. & CC. annos dãnatis? Deut.15.

Simile postea præcepit. Propheta qui arrogantia deprauatus, voluerit loqui in nomine meo, quæ ego nõ præcepi illi vt diceret, aut ex nomine alienorum Deorum, interficietur. Educ blasphemum extra castra,& lapidet eum Leuit.24.
omnis populus. Et cur non hæreticum, qui impietate vincit blasphemum?

Sed diceret Bucerus, hæc in vete.testa. sed noua sunt III.
in Ecclesia, quæ antiquitus excõmunicabat hæreticos, & Obiectio
pro Ethnicis & Publicanis habebat. Et Paulus vitandum nes hæreti
dicit hæreticũ, nõ comburendũ. Paulus quoque denũciat, corum.
vt subtrahamus nos ab omni fratre inordinate ambulãte, Matth. 18
dicit subtrahatis, nõ occidatis. Et S. Iohannes prohibet, Tit.3.
ne aue ei dicamus. Romanis quoque pręcipit, vt declinent 2.Thes.3.
ab his qui dissensiones faciunt. In quibus omnibus non 2.Iohã.1.
discunt Episcopi & Monachi occidere & mactare hæreti- Roma.16
cos, nec inuocare brachium sæculare contra hæreticos.

Neque Principes hac asperitate vsi sunt ab initio, quia Theodosius maior decem libris auri mulctauit hæreticos testatus Augustinus ad Bonifaciũ. In C.L. Manichæos, Cap.17.
omnium bonorum publicatione hæreticos persequitur. Et 23.q.4.Ip
Arriani in exilium pulsi sunt testatur tripartita & Eccle- sa pietas.
siastica historia, non autem occisi: & Augustinus noluit August.
hæreticos occidi,& in consilio obtinuit.

At ei respondeo, ex eodem Augustino. Cogũt multas IIII.
inuenire medicinas, multorum experimenta morborum: Cap.26.
Ideo etsi mitioribus pœnis tentati sint hæretici, vt emẽda Hęretico-
rentur: at quia experientia docuit illas pœnas non mede- rũ pœnæ.
ri huic morbo, nec vllum profuit remedium, quandiu su- Ambrosi⁹
perstes mãsit hæreticus. Ideo maiori sæueritate fuit opus, ex Enchi-
& hæreticos per supplicium mortis auferre. ridio.

Vnde Theodosius A. Et Valẽtinianus Cæsar Florẽ- V.

L. Arriani. C. de hære. L. quicunque eo.

tio Pp. scripserunt. Manichæi nusquã in solo Romano cõueniendi morãdique habeãt facultatẽ, Manichæis etiã de ciuitatibus expellendis, & vltimo supplicio tradẽdis, &c.

Sic Imperat. Valẽtinianus & Marcianus sanciuerũt, vt adeuntes discendi studio, vt de infausta hæresi disputantes audiant, decem librarum auri iubemus subire dispendium. Vltimo autem supplicio coerceantur, qui illicita docere præsumpserint. Noli ergo dicere nouam hanc esse seueritatem in Ecclesia: cum Valentinianus illam decreuerit ante mille & centum annos.

Discipuli Doctores

VI. Li. 3. cap. 41. & seq.

Porro idem S. Augustinus contra Cresconium grammaticum fortiorem adfert causam, quæ frangat caput tuũ Bucere, quia hanc sæuiciam hæretici primi incœperunt, non Catholici. Nam Donatistæ exercebant cædes, rapinas, incendia & cæcitates in Catholicos, quos dicit peiores prædonibus & latronibus, quia armati, nocturno tẽpore domos clericorum & Catholicorum diripiebant, & ferro concisos abiecerint semiuiuos, calcem quoque mixto aceto aliquorum oculis infunderent. O immanitatẽ hæreticam, Narrat crudelitates hæreticorum in Seruum Episcopum Chubur succubuere & in Maximianũ Vagaien. Episcopum, de quo ait. Viuit adhuc, & plures in corpore cicatrices, quam membra numerat, repetit de Maximiano ad Bonifacium cap. 18. Non ergo noua est ista sæueritas in Ecclesia, quam hæretici primi incœperunt.

Et ad Bonifacium cap. 19

Cap. 43

VII. Cap. 63 August.

Quid si Reuerẽdissimus D. Legatus pro sua eruditione & Deo amabiles sacerdotes adferrent tibi respõsum B. Augustini. Persecutores vestros nos dicitis, cum saluos fieri cupientes, vestraque sanari volentes vulnera, medicinaliter persequamur: Vnde à clericis & circumcellionibus vestris, tanquã dẽtibus & calcibus vestris, grauiter dũ vos curamus, affligimur. Hanc medicinã etiã docuit B. Hieronymus, Resecandæ sunt, inquit, putridæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellẽda, ne tota domus, massa, corpus & pecora ardeãt, aut corrumpantur, putrescãt, intereãt. Et alibi, quæ est ista misericordia, vni parcere, & omnes in discrimẽ adducere, de hoc quoque pulchre Augustinus disserit contra secundam epistolam Gaudentij, Hæreticorum conuersio non mors desideratur: & contra Cresconium

Hierony. sup Gal. 5

Ca. 3. Au. Lib. 4. ca. 51.

gram-

grammaticum euincit hęreticos vtiliter à Catholicis persequi. Non enim possunt hæretici orare ad deum cũ Dauid, iniuste persecuti sunt me, adiuua me, quia iuste Catholici affligunt & persequuntur hæreticos, sicut Sara ancillã Aegyptiá, vt Augustinus super Iohanne pulchre inducit. Gene. 21 Tract. 11.

Adhuc forte obiiciet obstinatus Bucer, quia Apostoli nec fecerint, nec docuerint vt fiat. Inuocatio brachij sęcularis: neque conueniat cum mitissima lege Euangelica, neque cum scriptis Paulinis, aut aliis sacræ scripturæ locis? At falleris Bucere, friuolæ hæ obiectiones diu per sanctos patres discussæ sunt, & præcipue ab Augustino hæreticorum malleo in pluribus locis. Sic enim ait ad Bonifacium. Quod enim dicunt, qui contra suas impietates leges iustas nolunt, non petiisse à regibus terrę Apostolos talia, non considerant aliud fuisse tunc tempus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim tunc crediderat in Christum Imperator, qui ei pro pietate, contra impietatem, leges ferendo seruiret, quando adhuc illud Propheticum implebatur, quare fremuerunt gentes. Nondum autem agebatur quod in eodem Psalmo dicitur. Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite domino in timore. Quomodo ergo reges domino seruiunt in timore, nisi ea quæ contra iussum domini fiunt religiosa sæueritate prohibendo atque plectendo, sicut seruiuit Ezechias, sicut Iosias, sicut rex Niniuitarum, vniuersam ciuitatem ad placandum dominum compellendo, sicut seruiuit Darius, sicut Nabuchodonosor prohibens omnibus in regno suo, ne blasphemarent Deum. Cum itaque nondum reges domino seruirent temporibus Apostolorũ, sed adhuc meditarentur inania aduersus eum & Christum eius, non poterant tunc impietates legibus prohiberi. Ergo quod non fuit petitum ab Apostolis, non est omissum, quia hæretici non mererentur, sed quia gladius gentilium Principum nondum seruiebat Euangelio. At Constantinum baptizatum mox implorabant Catholici: cuius opera Concilium Nicænum coactum est contra Arrium.

[Margin: VIII. — Cap. 13. August. — Tempore Apostolorũ gladius nõ seruiebat euangelio. — Psalm. 2 — 4. Re. 25. — 4. Re. 22. — Dan. 14 — Dan. 5.]

Et hoc quoque obijciunt, sæuiciã in hęreticos non cõuenire cum sacris literis & Paulo. Sed contrariũ est manifeste verum, nam Saphyra & Ananias à principio nascẽ

Acto.5. tis Ecclesiæ propter pusillũ pecuniȩ, morte mulctati sunt quanto magis hæretici defraudantes animas, à successore Galat.5. Petri morte mulctandi sunt: quanto anima nobilior est quàm pecunia. Præterea Paulus optat. Vtinam abscindan tur qui vos cõturbant, quod si principes tũc fuissent Chri- 2.Cor.10 stiani, sine dubio obsecuti fuissent Pauli desiderio. Et ad Corinthios scribit. In promptu habentes vlcisci omnẽ inobedientiam: cur hoc non haberent in promptu principes, qui nõ sine causa gladium portant? Falsarij literarum, aut monetæ, iuste per principes morti traduntur: cur nòn Roma.13. falsarij sacrarum literarum & Canonum? Ita & alia crimina puniunt, cur non sacrilegum illud scelus hæreseos? Ita De correctione Donatistarũ. cap.14 arguit August. Donatistas. Cur enim cum datum sit diuinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniãtur, & sacrilegia permittantur? An fidem non seruare animam deo, leuius est, quàm fœminam viro?

Iohan.3 Hebr.6 Addo quod Iesus flagello eiecit nummularios de templo: si hoc nummulariis, quid modo faceret hæreticis Ecclesiam vastãtibus? Et Paulus ait: Terra proferens spinas ac tribulos reproba est, & maledicto proxima, cuius con- Matth.15 summatio in combustionem, huiusmodi terra est animus hæreticorum, ex qua crescunt spinæ suffocantes verbum 1.Reg.23 Dei. Ideo consumantur in combustionem. Sic inter nouissima verba Dauid commemorat: Præuaricatores quasi spinæ euellentur vniuersi, quæ non tolluntur manibus: & si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lãceato, igneque succensæ comburentur vsque ad nihilum. Quis autem magis præuaricatur, magis offendit Deum & Ecclesiam, quàm hæreticus?

Lupus occidendus. Matth.7. Quis negare potest, quin lupus arcendus sit, ne noceat gregi? si autem tam pertinaciter inhiat ouibus rapiendis, ac deuorandis, tunc interimàtur lupus: hæretici autẽ sunt lupi, dicente Christo: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intus vero sunt lupi rapaces: lupos illos esse hȩreticos, Ambrosius, Hieronymus, Gregorius, Beda & Bernhardus testãtur, de quibus & Pau Actu.20 lus inquit: Scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: tollatur ergo Tract.11. è medio lupus, ne gregẽ perdat. Ita August, super Iohanne.

ne. Nullus nostrum vult aliquem hæreticū perire, sed aliter non meruit habere pacem domus Dauid, nisi absolon filius inobediens in bello esset extinctus: Sic Ecclesia aliquorum perditione, cæteros colligit, dolorē materni sanat cordis, tantorum liberatione populorum. Eas Bucere, & simplicibus imponas, praxim Ecclesiæ de cōburendis hæreticis, non conuenire cum Paulo & sacris literis. 1. Reg. 18

Pugnant ex alio: quoniam hoc negociū non pertineat ad Imperat. & principes, ideo contra hæreticos nō debeat inuocari brachium sæculare. Sed neque sic proficiēt, quoniam nemo negat, quin hæresis sit crimen Ecclesiasticum, quoad forum c. vergentis & c. ad abolendam de hære. Et c. vt inquisitionis eo. tit. lib. 6. Tamen executio, bonorū confiscatio, pœnæ inflictio pertinet ad principes & magistratus laicos. In c. cum secundum de hære. li. 6. Et ad illam obiectionem pulchre respōdet Augustinus. Et quod in nobis reprehendunt, vt decipiant imperitos, dicentes, Non debere Christianos contra inimicos Christi aliquid à Christianis Imperatoribus postulare. Et ipsi tamē priores hoc fecerunt: sicut gloriati sunt Carthagine in collatione (ita appellat Augustinus, quod Neochristiani colloquium appellant) quòd apud Imperatorem, maiores eorū criminaliter Cecilianum fuerint insecuti, vt sępe meminit alias contra Cresconium, Emeritum & Petilianum. X. Inuocare brachium sæculare. De correctione Donat. cap. 4

Et quod ad Imperatorem pertineat & principes hæreticorum punitio, egregie ostendit Augustinus cōtra Gaudentium: Cum enim hæretici nolunt audire Episcopos, curam hanc corrigendi hæreticos, exequuntur reges per milites. Vnde August. super Iohanne. Quando vult Deus cōcitare potestates aduersus hæreticos, aduersus schismaticos, aduersus dissipatores Ecclesiæ, aduersus exufflatores Christi, non mirentur: quia Deus cōcitat, vt à Sara verberetur Agar. Mirantur autem, quia cōmouentur potestates Christianæ aduersus detestandos dissipatores Ecclesiæ. Si non ergo mouerentur, & quomodo redderent rationem Deo de imperio suo? Intendat charitas vestra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges seculi Christianos, vt pacatam velint suis temporibus habere, matrem suā Ecclesiam, vnde spiritaliter nati sunt. At opponit Bucer illa non pertinere Lib. 3. ca. 26. August.

nere ad ſuum magiſtratum, ſed princeps prophanis cauſis inſeruiat, negotia fidei clero relinquat. At illam elidit Auguſtinus & dicit. Quis mente ſobrius regibus dicat. Nolite curare in regno veſtro à quo tueatur, vel oppugnetur Eccleſia domini veſtri, non ad vos pertineat in regno veſtro, ſi quis velit eſſe ſiue religioſus ſiue ſacrilegus, quibus dici nō poteſt. Non pertineat ad vos in regno veſtro, quis velit pudicus eſſe, quis impudicus.

Heretici cōburēdi.

Et praxis hoc obtinuit, vt in Codice legimus titulis, de hæreti. & de Apoſt. & Ne ſanct. bap. reiteretur. Et hæretici omnes, non ſolum Donatiſtæ, vbi eis fuit commodū, auxilium Principum & Regum implorauerunt, ſicut Ariani Conſtātium Imp. Valentem. Eudoxiam reginā, Hunericum (alij Genſericum appellāt) regem Vuandalorum, qui perſecutus eſt Homouſianos (ita vocabat Catholicos) Zenonem Imp. Apud Gaſtrimundum, Theodericum Gothum, Anaſtaſium Imp. Canſtantinum tertium, Leonem ſecundum, Tyberium tertium Philippum Impe. Leonem tertium, Conſtantinum quintum, Leonem quartum, qui omnes ab hæreticis inſtigati & inflammati, perſecutionem mouerunt Catholicis in Eccleſia Dei, vnde innumerabiles fecerunt martyres tyrannide ſua.

Imp. Tyrāni cōtra Catholicos.

XI. Obiecerunt Donatiſtę ſuos martyres Auguſtino, Marculum de petra præcipitatum, Donatum Bagaien. in puteum miſſum, ſicuti Lutherani Huſſum, & Hieronymum Pragen. & nouiter exuſtos vt meminimus, & Zuingliū in bello cæſum. Et tanta erat Donatiſtarum inſania, vt illos colerent pro Martyribus, afferentes pro ſe ſcripturæ teſtimonia de perſecutione. Beati cū vos perſecuti fuerint homines, &c. Sed vere reſpōdet Auguſtinus. Recte iſta dicerentur à vobis, quærentibus martyrū gloriam, ſi haberetis martyrum cauſam. Nō enim felices, ait dominus, qui mala iſta patiuntur, ſed qui propter filium hominis patiūtur, id eſt, Chriſtum. Vos autē nō propter ipſum, ſed cōtra ipſum patimini. Veri ergo Martyres illi ſunt, qui perſecutionem patiūtur propter iuſtitiā. Non ergo qui propter iniquitatē & propter Chriſtianæ vnitatis impiam diuiſionē, ſed qui propter iuſtitiā perſecutionem patiuntur, hi martyres veri ſunt, hęretici ſicut ſunt filij, ita etiam martyres diaboli.

Martyres hæreticorum, martyres diaboli.

Matth. 5.

Lib. 1. Cōtra Gaudent. c. 12

De correctione Donatiſtarū cap. 7

Gerſon

Gerson diserte assignat, quàm diuersum sit gaudium hæretici euntis in ignem & cantãtis, ac gaudium Christiani martyris, quia gaudium desertoris est beluinum, furiosum, efferum, desperatione plenum, expers dulcedinis, & spiritus vana opinione natum, & quasi extortum, vt videantur fortiter agere. Non secus ac latrones, principum & ciuitatum proditores, aut hostes captiui, gestientes quasi, dum sint morti proximi. Lętitia autem veri Martyris non est contumax, sed benigna, patiens, suauis, plena spei & fiduciæ, qa fit spiritusancto authore, & dulcedinem immittente. Ita Apostoli ibant gaudentes à conspectu cõcilij, & S. Laurentius ęstimabat prunas esse rosas, & S. Andreas videns crucem cũ gaudio dicebat, quia amator tuus semper fui, & desideraui te amplecti. Ad hominem respondet Augustinus, quia Donatistæ sibi ipsis mortem consciuerunt aquis, igne & præcipitio, vt magnæ essent memoriæ & famæ. Ideo ostendit Augusti. quàm immane crimen sit seipsum occidere: & tamen gregatim se interficiebant Donatistæ: alij mentiebantur illos à Christianis occisos: Nostri autem dicũt, ait August. quod ipsi se pręcipitauerũt & potestates infamauerunt. Quis enim nescit hoc genus hominum in horrendis facinoribus inquietum, ab vtilibus operibus otiosum, crudelissimum in mortibus alienis, vilissimũ in suis, &c. Vnde Christus nõ dixit, veniet hora qua vos ipsos occidetis: sed veniet hora, quãdo qui vos occiderint putẽt se, facere obsequium Deo: Nũc autem vos festinatis ad mortẽ, ne à nostris teneamini: Viuere metuitis, nõ occidi, quia erubescitis corrigi, aut de vestro conuinci: Ideo non iactent hæretici persecutiones & mortes suorum: quia & ipse dominus Iesus cum latronibus crucifixus est: sed quos passio iungebat, causa separabat. Non ergo impij sibi martyrium arrogẽt, potest enim impiorum similis esse pœna, sed dissimilis est martyrum causa ait Augustinus.

Gerson. Gerson. Actu. 4 Contra Gaudentium. c. 19 Super Iohan. Ibi. c. 11 Iohan. 16

XII. Vereor ne oneri sim pio Lectori: at qa nullibi furiosi⁹ clamant ad rudem plebem, licet parcius scribant: ideo volui ineptissimos cauillos excludere: superest adhuc vnus vel alter, quos etiam oportet examinare. Et primo quidem Neminẽ stentoria voce clamãt fidem esse rem liberam, & neminem cogendũ ad eam cogẽdum: Sub hoc specu latebant primo ciuitates ad fidem.

Imperiales, quę Cæsari & imperio obediētiā in aliis polli cebātur, sed fidem oportere esse liberam, & diuo, felici, augusto Carolo Maiestatis Romani imperij vindici obedire in his quę sunt fidei, refugiunt: & vbi ipsorum quantula quantula est potestas, quā nullam omnino habēt, nisi à Cęsare, in fidem, regimen Ecclesiasticū, diuina officia, in personas Ecclesiasticas, contra ius diuinum & humanum, contra ius Pontificium & Imperiale, temere extendunt etiam ad sacramentorum administrationem: & imperiose iubēt, minātur, cogūt & puniunt, in nummis, carceribus, turribus, exilio, senatus & officiorū destitutione, vt alio loco suis explicauit fructus Luderanæ perfidiæ. Licet alibi satis exposuerim, quomodo imprudēs sit verbū, fidē esse liberam: licet enim adulto liberū sit suscipere fidē vel nō suscipere, tamē susceptam semel fidē cogēdus est retinere, sicut doctores concludunt de Baptismo, etiam infantem baptizatum cogendum ad fidei Christianæ obseruantiam.

Ciuitates imperij.

Ideo contra Ludderanos exclamat Augustinus & Donatistas: Vbi est, quod isti exclamare consueuerunt, liberum est credere vel nō credere: Cui vim Christus intulit? quem coegit? Ecce habent Paulum Apostolum, agnoscant ei eo prius cogentem Christum, & postea docentem. (Inducit historiam Actu. 9. De conuersione Pauli.) prius ferientem, & postea consolantem. Mirum autem est quomodo ille qui pœna corporis coactus ad Euangelium intrauit, plus illis omnibus laborauit in Euāgelio, qui solo verbo vocati sunt. Cur ergo nō cogeret Ecclesia perditos filios, vt redirent: si perditi filij coegerunt alios vt perirent? Loquor autem semper de coactione extense, vt habet communis modus loquendi, pro eo quod est minis, terroribus, pœnis & torturis hominem inducere: quia absolute voluntas nostra cogi non potest, vt in obstinato & peruicaci hæretico liquet: qui nullis cruciatibus externis à sua hæresi dimoueri potest.

Ad Bonifacium. cap. 15.

Stat ergo sententia licere Catholicis, vt vrgeant hęreticos minis, pœnis & erroribus ad sanam fidem acceptandam: quia à Christo coactum Paulum ostendimus. Imitatur ergo Ecclesia in istis cogendis dominū suum, quę prius, vt neminem cogeret expectauit, vt de fide regum atq; gentium

Compelle in rare.

2. Cor. 10

gentium prædictio Prophetica impleretur. Ex hinc intelligitur Apostolica sententia, parati vlcisci omnem inobedientiam cum impleta fuerit prior obediētia vestra. Vnde & ipse dominus ad magnam cœnam suā prius adduci iubet conuiuas, postea cogi. In illis enim qui leniter primo adducti sunt, completa est prior obedientia. In istis autem qui compelluntur, inobedientia coercetur. Ideo pulchre concludit Augustinus. Quapropter si potestatem quam per religionem ac fidem regum, tempore quo debuit, diuino munere accepit Ecclesia, hi qui inueniuntur in viis & in sepibus. i. Hæresibus & schismatibus cogūtur intrare, non quia coguntur reprehendant, sed quo cogantur attendent. Concludamus ergo cum eodem Augustino. Quod autē vobis videtur, inuitos ad veritatē nō esse cogē dos, erratis nescientes scripturas, neque virtutem Dei, qui eos volentes facit, dum coguntur inuiti. Nūquid enim pœnitentiam Niniuitæ egerunt inuiti, quia hoc rege eorum cōpellente fecerunt? Ista igitur iussione Regię potestatis, contra quam voluntarius fit vester occasus, multis ad salutem prę̄statur occasio, qui etsi violenter adducuntur ad cœnam tanti patrisfamilias, & compelluntur intrare: intus tamen inueniunt, vnde se lætētur intrasse. Manifestum ergo fecimus, vt nec illa ratione Bucer possit tueri sectarios suos, ne à sublimiori potestate plectantur, vbi pertinaces in hæresi & incorrigibiles extiterint.

Lucæ. 14

Ad Bonifaciū c. 16

Contra Gaudentium lib. 2 cap. 17

Ion. 3

XIII. Non me præterit, quosdam arbitrari cum hæreticis agēdum gladio spiritus, hoc est, verbo Dei, & ita disputationibus vincendos. Et licet hoc prosit simplicibus seductis à Pseudoprophetis. Et Augustinus Paulum probat egregium fuisse disputatorem contra Cresconium grammaticum, & adeo ipsum Christum. Hinc dialecticam commendat Augustinus. Tamen quia hæreticorum nostrorum eiusmodi sunt errores, quia tot annis damnati sunt. Ideo non conuenit saluberrime conclusa, rursus in dubium vocari contra Gelasium c. Maiores 24. q. 1. Videretur enim iniuria fieri Reuerendissimis synodis ait Marcianus Imper. L. nemo C. de sum. trin. & fid. Catho, Addo quod hęretici non quęrūt disputationē, nisi malitia inuolutā, & coram laicis non intelligentibus, nam ita absterrui eos disputatione

Li. 1. c. 14 cap. 17.

Gelasius.

Marcianus Imperator..

Disputare cum hęre

tatione Lipſenſi contra Lutherum & Carlſtadiū, diſputatione Baden.contra Zuinglium, confutatione diſputationis Bernen.aduerſus Bucerū & Hallerum, vt deinceps non petierint diſputationem,ſed colloquiū,quod non niſi dolis & fraudibus inſtruūt,vt in hoc Ratiſpon.colloquio contigiſſe ſuperius monſtrauimus. Et in Enchiridio alia pleraq; præiudicia Eccleſiæ euenire oſtendimus ex hæreticorum diſputationibus. Ideo prudēter S. Paulus monuit Timotheū,noli verbis contendere,ad nihil enim vtile eſt,

2.Tim.2. niſi ad ſubuerſionem audientium, & Tito præcepit vitaret ſtultas quæſtiones & contentiones.

Tit.3

Chryſoſt. Chryſoſtomo quoque diſplicet diſputatio cum hęreticis,quia etſi vinci poſſunt hæretici, non tamen fatentur ſe victos,ideo placari nequeunt, ſed multis mēdaciis & inſidiis ſe iactant victores,adfert Phariſæos cum domino diſputantes. Diſputationem cum hæreticis diſſuadet Origenes ſuper Matthæ. 22. At omnium cumulatiſſime Tertullianus monet cum hæreticis non diſputandum. Quid promouebis,inquit,exercitatiſſime ſcripturarum? quū ſi quid defenderis,negetur è diuerſo,ſi quid negaueris, defendatur. Et tu quidem nihil perdes,niſi vocem in contentionē, nihil conſequeris, niſi vilem de blaſphematione laudem. Ille vero,ſi quis eſt, cuius cauſa in congreſſum deſcendis ſcripturarum, vt eum dubitantem confirmes ad veritatem iam magis ad hæreſes diuerget,hoc ipſo motus.quod vt videat nihil promouiſſe,æquo gradu negandi & defendendi diuerſa parte ſtatutum. Certe & pari altercatione incertior diſcedet,neſciens quàm hæreſim iudicet. Hæc vtique & ipſi in nos habent retorquere. Neceſſe eſt enim & illos dicere nobis potius adulteria ſcripturarum,& expoſitionū earum mendacia inferri,qui proinde ſibi defendant veritatem. Ergo non ad ſcripturas prouocandum eſt, nec in iis conſtituendum certamen: quibus aut nulla aut incerta victoria eſt,aut parum certa. Multa alia ad hanc rē adfert Tertullianus eodem loco,quia Apoſtolus dicat, hæreticū hominem poſt vnam & ſecundam correctionē deuita,poſt correctionem inquit,non poſt diſputationem.

[Margin: Tertul. de præſcript. hæreticorū.]

[Margin: Scripturis diſputare.]

Lib.13.cō tra Fauſtū Et Auguſtinus acute inducit illud Hieremiæ. Perdix fouit,quæ non peperit,contra diſputationem hæreticorū,

Hiere.17 ſed

sed prætereo vt sim breuioi. At si Bucer syncere disputare voluerit, nam fraudulenter, & iudicium pati. deligendorum per sacram piissimā & Imperialem Maiestatem: quia Christus disputauit cum Pharisæis, S. Stephanus cum Alexandrinis & Cyrenensibus, S. Paulus disputauit cum Græcis, cū Iudæis & Idololatris, & Ephesinis, Athanasius disputauit cum Arrio coram probo iudice gentilli Augustinus cum Donatistis, Emerito, Maximino, Feliciano, Fulgentio, & aliis, offero me ad disputandum contra Bucerum pro honore Christi, fidei Catholicæ, Apostolicæ Romanę Ecclesiæ, sub igne & pœna capitis: etsi dubitē de victoria, propter certissimam regulam fidei, & Ecclesię Catholicæ. quam Christus non deserit: omnibus malis me debito rem iam constituto. His respōsum arbitror offensioni tertiæ per singulos articulos.

Actu. 5
Actu. 9
Actu. 17
Actu. 19

Oblatio Eckij cōtra Bucerum.

OFFENSIO QVARTA.

Sparso rumore per Lutheranos Ratisponę, Legatū Pontificiū subscripsisse articulis cōciliatis (Buceri iudicio) iam iam encomiū ante victoriā canebāt: integerrimus vir Legatus se. ap. indigne ferebat se approbatorem iactari errorum, quos etiam principes laici, qui Ro. se. obedientiam sequūtur, vt debēt, reiiciebant. Ideo tertiū edidit scriptū, iam superius renarratum, à quo offensus fuit Bucerus, & plus profecto acerbauit eum, quàm verbis exprimat.

Egregium autem Euclionem præstat, qui altera manu fert lapidem, altera panem ostētat. Nam amplissimum D. Legatum veris ornat titulis (vtinam ex animo fecisset, non dolo,) quia vir sit certe doctissimus, & vitæ admodum castæ, tamen non auderet probare articulos reconciliatos, nec vellet improbare, scriptum illud fecerit, de quo dolendum sit. virum tantum hæc Pontifici iudicanda reseruasse: quem nouerit, cum magna parte consistorij, longe alia curare, semper pungit scorpio: solum vt se. ap. à Deo contra omnes hæreses custoditę detrahat. At syncerior fuit Legatus Pontificius, qui iudiciū articulorū vt debuit, domino apostolico Christi Vicario cōsignauit. Hæc eñ est sedes, q̄ summū in fide iudiciū (etiam si rumpatur Bucerus) semper habuit, habet, & habebit, vsq; ad tempora Antichristi (quæ modo sub Lutheranis incipiūt) dum fugiet in solitudinē.

Bucer cōtra Legatum.

Nulla

Nulla enim hæresis ibi sumpsit exordium, ait Ruffinus in Symbolo: Et S, Iulius Papa ait de illa sede, quæ in futuro manebit sine vlla hæreticorum insultatione: Hieronymus quoq; ad Damasum, apud vos solos incorrupta patrũ seruatur authoritas. Agatho inquit, de se. ap. quæ nunq̃ errasse probatur, nec hæreticis nouitatibus succubuit. Affirmat S. Sixtus. Ecclesia Romana, cuius fides nullam hæresim vnquã fouet, siquidem omnes hæreses destruit: Et octaua Synodus, inquit, cuius immaculata est semper obseruata religio, in qua est integra & vera Christianæ religionis soliditas S. Bernhardus inadulabilis pater scribit ad Innocẽtium. Oportet ad vestrum referri apostolatum, pericula quæq; & schandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ in fide contingunt. Dignum nanque arbitror, ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi fides non possit sentire defectum: hæc quippe est huius sedis prærogatiua, vt de primatu Petri euidentissime probaui.

Ruffinus. Iulius. Hierony. Agatho. Sixtus. 8. Synod⁹ Bernhar.

Et dum dignus Ro. Ecclesiæ Legatus hoc exequitur, apostata Bucerus absque vlla causa ei detrahit, tam impotenter, vt nulla apologia opus sit.

OFFENSIO V.

ARbitratur Bucius quartum Reuerẽdissimi D. Legati scriptum emanatum ab eo, vel sua spõte, siue quod ab aliis nunciis apostolicis, quorũ vuus breui superuenerat, fuerit impulsus: Ego satis superq; noui integritatem Legati: noui, noui, non ego, sed gloriosissimus Romanorum Rex Ferdinandus, Imperialis celsitudo, Iohannẽ Morum Mutinen. Episcopum nuncium ap. omnibus numeris virum absolutissimum, siue eruditionem spectes, siue rerum agendarum prudentiam, aut mãsuetudinem animi, morum integritatem, castitatem ac sanctimoniam vitæ, sobrietatem ac temperantiam Episcopo honorificã: Hi profecto mille Buceris meliores, nõ nisi bono & piissimo animo scriptum illud confecere: De eo qui superuenit nescio quicquam dicere, quod morbo languidus, ægre lectũ, domum non sum egressus, nisi bis, magno meo incommodo, sed audiamus quid nasutum Bucerum in scripto illo offenderit, magnam enim sibi vmbram existimat fecisse, quod nomine concionatorum, has nenias, imo nugas, hæreses & impietates

Iohã. Morus nuncius apostolicus.

impietates effutiuit, sed per capita numeremus omnia breuissime, vt ad tribunalia fieri solet.

Doctrina Bucerana nihil aliud est q̃ doctrina Christi, & vere catholico sensu testificata. 1.

Negatur articulus vt ponitur: quia non est ista doctrina Christi, sed Hussi, Vuiklefi, Pickardorum, & aliorum hæreticorum, quare non est catholico, sed apostatico hæreticorum consensu approbata.

Nationali concilio, si nostræ religionis controuersias, secundum verbum domini & catholico consensu cōponamus, nulla erit maior seditio timenda in aliis nationibus. 2.

Negatur articulus vt ponitur: quia cū doctrina vestra sit ante mille & tot centenos annos condemnata in conciliis generalibus, & à sanctis patribus, quem creditis tā stupidum & imprudentem, vt vobis apostatis, & votifragis in concilio nationali contrarium decernentibus, assentiatur? Recte Augustinus contra Donatistas. Et ipsa concilia, quæ per singulas regiones & prouincias fiunt, plenariorū conciliorum authoritati, quæ fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere, cum experimento rerum aperitur. Cōcilium nationale. August.

Pollicetur nationali concilio futurum, vt dissensiones tollantur, redeat doctrinæ puritas, sacramentorum synceritas, & iustus vigor ecclesiasticę disciplinę restituatur, nemine contradicente, nisi qui Christo domino renunciat. 3.

Falsissimus est articulus & mendaciorum plenus, non enim sic dissensiones tollerentur, sed maiores orirentur cō tentiones, cum satis superq; docuerimus Buceri & suæ cohortis doctrinam esse impuram, Sacramentorum conspurcatricem, à disciplina Christiana & fide Catholica alienissimam, qua non restituitur ecclesiæ religio, sed omnia pessundantur & misere peruertuntur. Contradicentes eorum damnato conciliabulo iam temerarij damnant, quasi Christo domino renuntiauerint: A qua impia & hæretica sententia à lupis & proditoribus Christianæ fidei temere lata, ad plenarium & generale concilium appellamus, petentes apostolos, &c.

Si existimas Episcopos & principes aliarum nationū (nam de nostris securi sumus) obstituros, quo minus pij 4. Psalm. 2.

vocem audiant pastoris: tunc eos tumultuantes contra regnum Christi, ridebit qui in cœlis habitat.

Aliæ nationes nõ sequentur hæreticos

Articulus falsus & omnibus nationibns iniuriosus: nã quod de nostris ait se securos, poterit esse de principib. aliquibus, eorum impia doctrina deceptis & seductis, absit autem ab augustissimo Imp. Carolo, à gloriosissimo Rege Ferdinando, & omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, & Principibus superius in catalogo enumeratis, nisi sic intelligas (nouos enim dicendi tropos fingitis) vos securos de nostris Episcopis & Principibus Bauariæ catholicissimis, Lotharingo, Iuliacen. Baden. & aliis, quod nunquam vestræ accedent perfidiæ. Quod aliarum nationum Episcopi & Principes obstabunt, quo minus oues simplices audiant vlulatus luporum vestrorum, & vulpium gannitus, nõ ridebit Deus, sed immortale præmium eis retribuet, tanquam veræ fidei piis professoribus.

Principes in fide stabiles.

5. Miramur q; in hac tãta luce veritatis, scribere volueris nationali cõcilio, nõ posse determinari cõtrouersias fidei.

Tenebræ hæresum.

Articulus iste acceptatur in principali, sed de luce exorta per tenebras Luderanas, negatur tãq̃ falsissimus: quia ab idolis extinctis non fuerunt maiores tenebrę plusquam Cimeriæ in Germania quàm modo sunt.

6. Quid eñ cuiquã nationi negatum est? Cum Christus promiserit se interfuturũ, vbi duo vel tres in nomine eius conuenerint: possumus & nos Germani sententiam domini inuenire, in omnibus quæ ad religionem pertinent.

Conciliabulum hæreticorũ.

Articulus ille est captiosus, nam denegatum est vni nationi, vbi contrariũ Christus toti promisit ecclesiæ. Christus aderit vbi duo vel tres in nomine Christi fuerint congregati, sed tantum apostatis, impiis & desertoribus excucullatis, congregatis, Christus longe aberit à cœtu malignantium & impiorum, quare vos Germani schismatici, inconsutilem tunicam domini scindentes nunquam inuenietis catholicam sententiam, nisi pœnitemini. Et cum veris & germane Germanis catholicis Principibus redeatis ad gremium ecclesiæ catholicæ.

7. Rationem affert Legatus quia controuersię de religione concernunt statum vniuersalis ecclesiæ, ideo non est vnius nationis illam decidere.

Verissi-

Verissimus articul⁹ & prudẽtissime p̃ D. Legatũ allat⁹.

Nulla natio potest ea determinare quæ de fide contro- 8.
uertuntur, vt valeat: nisi & aliæ nationes suo quoque iudicio eadem iudicent & amplectantur.

Verissimus articulus acceptatur: sed sic Bucer excidit Vict⁹ Bu-
à causa, & Reuerẽdissimus Legatus vicit: quoniã in natio- cer ex pro
nali cõcilio nullo pacto potest determinari cõtrouersia fi- priis ver-
dei, quę vniuersalẽ concernit statũ ecclesię, nisi & alię nati bis.
ones consentiant. Iaces Bucere? qs te confodit? verba tua.

Si aliæ nationes nondum audiunt vocantem dominum, aut audientes nolunt sequi debet ne nos id remorari, quin conueniamus?

Articulus iste iniuriosus omnibus nationibus Christi- 9.
anitatis negatur & reiicitur: quasi nemo audiat Dominũ & eum sequatur in hoc vasto orbe, nisi conciliabulũ experditis excucullatis & nõnis, fidefragis sacerdotibus impie collectũ, & seductis laicis: sic collegerũt conciliabulũ Donati
stæ in Aphrica Chirtę & Arriani decem cõcilia congrega L.3. cõtra
rũt quorum omnium decreta sunt Deo adiuuãte extincta. Cresco-

Nihil nouum volumus inferre, sed antiqua repetere, ni nium. In
hil nostra authoritate statuere, sed ea amplecti quæ Chri- Triparti-
stus statuit ab initio & obseruarunt apostoli & martyres. to.

Articulum istum recipimus, inquantum pro nobis fa- 10.
cit, quia nihil noui inferunt, sed antiquas hæreses damnatas ex cineribus reuocant, Vigilantij, Nestorij, Berẽgarij, Pickardi & aliorum damnatæ memoriæ seductorum, sed pro secunda parte articulum negamus, quia falsissimus est, cum Christum, apostolos & martyres supra ostẽderimus vestris impietatibus maxime aduersantes, & quod contrarium erroribus vestris docuerunt & obseruarunt.

Propter nullam societatẽ offendendus est Deus: Id au 11.
tem faceremus, si in cõfessis viciis perseueraremus, propter ea quod aliæ nationes horum correctionem, ignorantia aut cupiditate differrent.

Articulum hunc iniuriosum omnibus Christianis negamus. Prima enim parte apud omnes vera existente, onerat altera omnium nationum Christianos ignorantia, auaritia, & neglectu doctrinæ necessariæ, cum potius ab Aquilone pandetur omne malum. Hæresibus & impietati- Hiere. 1

bus pleni, audent hæc Christianis nationibus obiicere.

12. Possunt Germani, simul atq; aliquid in religione apud eos viciatum est, cum nationali Synodo id sanare.

Articulus propositus negatur vt proponitur. Iam esset via aperta, etiam omnibus nationibus ad schismata: sed si Germani catholici hoc facerent authoritate & consensu se.ap.non refragaret. An non sunt insigniter impudentes, qui derogant authoritati conciliorum generalium, contẽdunt concilium eorum particulare assumendum eo solo, quia ipsorum corrupto & peruerso iudicio pronunciãt secundum verbum dei, cum potius sequantur Albigen. Catharos, Pickardos, Vuicklefum, Hussum & alios damnatæ memoriæ hæreticos.

13. Tam multa olim per nationalia concilia sunt constituta in Syria, Græcia, Aphrica, Gallia, Hispania contra furores Arrij, Pelagij, &c.

Articulus verus, quando constituta sunt contra hæreticos, & Pontifice Romano approbante, vt magnũ illud cõcilium Aphricæ Mileui, cui omnes primates Aphricæ interfuerunt, sed tunc fuit ratũ quando Inno. Papa illud cõfirmauit, vt ex epistolis Augustini liquet. Idem de cõcilio Carthagin. sub Cypriano Martyre li. 1. epistola. 2. Idẽ de concilio Carthaginen. sub Aurelio primate. Et quę ad põtifices, Bonifacium & Celestinum Aphri scripserunt. Ad concilia pro hæreticis, vt Arrianorum, Ephesinum. II. &c. Achatij, Sergij, Titi & Nicephorus Iconoklastarum, Photij, & Michaelis, (qui cum Græcis & Orientalibus, omnes Episcopos Latinos excómmunicauit, quod Bucerus conatur cum suo conciliabulo facere omnibus Episcopis Christianitatis,) & aliorum, merito sunt à sede apostolica damnata.

Episto. 93

Episto. 91

Conciliabula.

14. Alienum ab ætate & sapientia tua illud est, quod pontificem caput ecclesiæ & conciliorum nominas.

Articulus falsus, cum alieni ab Ecclesia & veritate, pontifici authoritatem hanc, quam iure diuino habet, adimere conantur perfidi hæretici & schismatici. Iulius Papa ante M.& CC. annos scripsit orientalibus Episcopis Eusebio Theogeni, Berincho &c. Cur nobis incõsultis, Episcopos ad synodum conuocastis, Canonibus iubentibus in Nicæna

Nullũ cõcilium sine Papa.

Iulius Papa.

na Synodo, non debere præter sententiam Romani pōtificis vllo modo cōcilia celebrari. Sic S. Marcellus Papa & Marcell°.
martyr ante Iulium scripsit. Apostoli eorum que successores domino inspirante constituerunt, vt nulla fieret Synodus præter Romanæ sedis authoritatem, nam sine authoritate Papæ concilium est acephalum.

Apud quem vnquam patrum legisti, Petrum aut succes 15.
sores suos esse caput ecclesiæ & conciliorum? Christus vnus & solus est caput ecclesiæ.

Articulo interrogatiuo respōdemus: legit doctissimus D. Legatus apud Augustinum, de quæst. noui & ve. test. Saluator pro se & Petro soluit didragma, pro omnibus exoluisse videtur, quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterij, ita & post Saluatorem in Petro omnes continē- Papa caput ecclesiæ. q. 75.
tur. Ipsum enim constituit caput eorum, vt pastor esset dominici gregis, & infra. Manifestum est in Petro omnes cōtineri. Legit Calixtum martyrem Benedicto coepiscopo scribentem. Non decet à capite membra dissidere, sed Calixtus.
iuxta sacræ scripturæ testimonium, omnia membra caput sequuntur: nulli verbo dubium est, quod Ecclesia apostolica mater sit omnium ecclesiarum, & infra, vos voluntatem matris vestræ impleatis, quæ est ecclesia, cuius caput Romana existit ecclesia. Si patriarcha tuus Bucere, nō cō- 12. di. Nō licet.
bussisset ius canonicum, potuisses hęc legisse in Graciano. Legit apud Chrysosto. Petrum fuisse os apostolorum, & Chrysost.
verticem totius cōsortij. & infra. de Ecclesia. cuius pastor Matt. 16.
& caput piscator homo, legit eundem super Iohanne. Pe- Iohan. 11
trus erat os apostolorum & princeps. Legit Legatus Con L. interclaras. C. de sum. tri. & fid. cath.
tarenus Imp. Iustinianum, qui appellat Iohannem Papam caput omnium Ecclesiarum: deficeret me dies, si omnia testimonia afferre vellem. Eas iam funeste hæretice, & obiicias piissimo D. Legato, Papam esse caput Ecclesiarum nulli legi apud patres. ❡ Assumis Christum esse caput ecclesiarum, fatemur: ita est caput omnium Regum & populorum, tamen Samuel dicit ad Saul: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis: caput in tribubus Israel factus es 1. Reg. 15
Et Amos, Optimates capita populorum dixit. Amos. 6

Si papa moleste laturus est, si vnica & pia in nostra na 16.
tione synodus habeatur. Vide quàm male laudes eum?

Ad articulum respondetur vt supra, quid enim prodest hæc tautologia, idem tam sępe inculcare, Iouis Corinthū: & iuxta Horatiū, sicut ridiculus Cytharædus, chorda semper oberrat eadem: Papa non moleste fert piam synodum, sed conciliabulum hæreticorum schismaticum, quod non solo eo inuito, sed cōtra eum & se. ap. desertores fidei moliuntur colligere.

17. A Roma quid nobis expectandum, disciplina eius & tergiuersatio de concilio testificantur.

De disciplina Romana dictum est supra, quæ incomparabiliter melior est, quàm Lutherana, Pickardica, Zuingliana aut Vuicklefica. Nemo excusat pontificē, quod differt celebrare cōcilium generale, gemunt super eo omnes boni, sed in hoc stat domino suo, qui eum iudicabit: Desertores illi conqueruntur de Roma, quę nihil male eis fecit: sinant Eckium lamentari, quia curiabilius Romæ citatur & vexatur: sed quid ista faciunt ad fidem?

Romę curiales contra ECKIVM.

Postquam satis illuserat pientissimo D. Legato Bucerus, blandiciis verborum hunc emollire nititur, & ex eodē ore vt Satyrus calidum & frigidum efflat, dulce ponit in amarum, & amarum in dulce. Cōtarenum enim dicit virū ætate reuerendum, eruditione maximum, vitę quoq; castitate & probitate suspiciendū. At quæso te Bucere, animo altiori expendas, & te, & omnem cohortē tuam nonnorum & nonnarum, ministrorum sectarum tuarum, confer cum hoc pientissimo viro, vitam vestrā dico plus quàm Epicuream & Sybariticā, per omnem luxum, sine omni timore Dei, in viciis effrenem & dissolutissimā. Hunc vnum virū, tuo etiā iudicio, oppono omnibus iugatis tuis, tantæ pietatis à te iactatis mystis tuis. Alia quę in appendice affixit Bucerus, vel nugæ sunt, vel iniuriæ, vel impietates, vnde pigetillas renarrare, & bonas horas male locare. Scio Romæ nō esse profligata omnia, & prolapsa, quę Christi sunt, neq; aduersariā potentiā Christi obtinere omnia, vt Bucerus nugatur: sed bonā spem piis & sanctis superesse, multa salubriter ab hac sede cōstituenda, quæ omnium hæresum extirpatrix fuerit: nisi vbi Christus secreto suo consilio, passus sit zizaniā cum tritico succrescere, vt in Armeniis, Iacobitis, Georgianis, Paulinis & aliis, experientia testatur

Bucer adulatur.

Contarenus melior toto clero. Lutheri.

Romana ecclesia.

Matth. 13

tur

tur. At hæc modo de responso principum Catholicorum, & scriptis Legati apostolici Contareni, sufficiant.

RESPONSVM PROTESTANTIVM AD propositam ab Im. Maiestate deliberationẽ, de cõclusione & decreto in causa religionis faciẽdo.

QVæ Imperatoria Ma. exponi fecit principibus electoribus, aliisq; principibus, & ordinibus de suo discessu, deinde capita, & articulos, ad faciendã actorum in his comiciis conclusionem, & decretum pertinentes, tum ea, ad quæ se Imperatoria Maiestas offert, & quæ petit ea omnia princeps Elector ac cæteri principes & ordines qui Augustanę confessioni adhęrent, pręsentes, & absentiũ Legati, cum summa reuerentia, & submissione audiuerunt, & cognouerunt: aguntque cum omni subiectione gratias Im. Maie. ob summam diligentiam, & laborẽ, que n ipsa impendit, in hoc, vt causæ religionis controuersæ Christiane componerentur, similiter & Christiana reformatio ecclesiæ impetraretur. Non dubitant autem Status commemorati Imp. Maiestatem ex responsione pertinente ad negotium religionis, quam nudiustertius suę Maiestati obtulerunt, intellexisse, Status ipsos modis omnibus propensos esse ad Christianam concordiam, in qua diuinum verbum, & veritas locũ habere, Christiana ecclesiæ reformatio, quam & sua Maiestas summe necessariam agnoscit, ad effectum perduci, ac re ipsa constitui possit.

Cæterum quia Statibus prædictis placuerunt articuli conciliati modo intelligantur recte, & Christiane, atque adeo iuxta responsionem, quam scripto obtulerunt, adhuc eosdem articulos placere fatentur. Rogant autẽ suppliciter Imper. Maiestatem, quod ipsa velit efficere, vt eiusmodi articuli pro conciliatis recipiantur, in hoc vt sint auspicatum exordium concordiæ, sperant enim status, Deum omnipotentem gratiam suam largiturum, vt sic veritas magis atq; magis dilatari, & eo expeditius via ad Christianam reformationem parari queat.

Satis præterea intellexit Imper. Maiestas Statuũ prædictorum animum ac voluntatem, quantum ad articulos nondum conciliatos attinet, ex scripto suæ Maiestati oblato. Simul autem status humillime rogant, quod sua

Maieſtas receſſum Auguſtanũ, eo quod minime idoneus eſt ad concordiam promouendam, imo etiam cum quibuſdam articulis pugnat; clementer velit tollere, aut ſaltem suſpendere.

Cognoſcere enim facile poteſt Imper. Maieſtas, Auguſtanũ receſſum (ſi is valere debet, atq; in ſuo vigore manere) maximo impedimento futurum ſperatæ cõcordiæ in religionis cauſis, necnon Chriſtianæ reformationi, cõmuni deniq; paci, neque enim duo hęc ſimul poſſe conſiſtere.

Quod vero Impera. Maieſtas à ſtatibus petit, vt cogitare velint, ſi, poſito caſu cõcilium non procederet, an tum communis Imperij cõuentus iterum indici debeat, in quo religionis cauſæ amplius tractarentur, & ad commodum exitum perducerentur.

Quantum ad cõcilium attinet, probe adhuc ſe memores eſſe fatentur ſtatus ſuæ appellationis, proteſtationis, & omnium, ad quæ ſe obtulerunt. Nihil quoq; tam ardentibus votis expetunt, quàm vt legitimum, liberum & Chriſtianum conciliũ in Germania celebrari poſſit, in quo religionis controuerſię ſecundum verbum Dei excutiantur, Chriſtiana etiam reformatio, & abſuum, qui obtinuerũt, extirpatio ſequi poſſit.

Quod vero ſtatus cõſentire debent in eiuſmodi concilium in quo Papa, vel ſui (qui proteſtantium ſtatuũ aduerſarij ſummi exiſtunt) de religione cognoſcendi & iudicãdi poteſtatẽ haberẽt, id quo minus faciãt ſtatus, iuſtis, firmis, & certiſſimis rationibus permouentur, quẽadmodum eas bona ex parte expoſuerunt in recuſatione cõcilij Mantuæ indicti, ad quã rurſus ſe referunt, humillime rogantes Im. Maieſtatem, vt iſtud ſtatuum propoſitum neceſſariis & ineuitabilibus cauſis innixum boni conſulere velit.

Relinquunt vero ſtatus liberum arbitrio, & concilio Imperatorię Maieſtatis, vt ſi minus impetrari poſſit Chriſtianum & liberũ concilium in Germania, in quo ſ. agatur de religione, & reformatione Chriſtiana, vt per aliũ conuentum Imperij, de his rebus Chriſtiane agatur & tranſſigatur. Parati enim ſunt ſtatus, id quod ſæpenumero iã teſtati ſunt, ſuæ Chriſtianæ confeſſionis, & doctrinę Eccleſiaſticæ ſufficientes cauſas adferre, eiuſq; rationẽ reddere.

AD-

ADIICIT ECKIVS.

SI maledicentia Bucerum imitari vellem, non deesset, 1.
quo annotationem (iustiori & meliori causa) huic re ECKIVS
sponso affigerem. At quia maledici regnum Dei non parcit prí
possidebunt, nolo nobilissimos principes & status prote- cipibus.
stantium offendere, suspiciens in eis donum à Deo datū,
quia omnis potestas à Deo est. Et quia ex se principes ista Roma. 13
non habent, sed spiraculum, non vitæ, sed mortis, suggerit
illis, quæ cum fide orthodoxa non conueniunt. Nam de-
sertores ecclesiæ, apostatæ, grex Epicuri, prædicatores hæ
retici & schismatici, excellentissimos principes istos & sta
tus, Deo permittente, lætali poculo alio trahunt.

Nam illustrissimis dominis & prudentibus viris, mox 2.
obijceré, quod articulos Conciliatos recipiunt, modo re- Sequitur
cte intelligantur. At quem intellectum ipsi rectum volūt. articulos
Catholici principes falsum & erroneum ac à fide deuium non conci
iudicabunt, totius ecclesiæ catholicæ ac omnium nationū liatos.
Christianitatis assensu & iudicio. Vt sic nulla concordia
statui possit Germaniæ, hoc responso.

Ideo paruam exhibent obedientiā Imperatori nostro 3.
Catholico, quod offerunt se paratos, & precantur Maie-
statem suam, vt articuli reconciliati (suo & suorum arbi-
trio) recipiantur cum sensu & intellectu ab eis dato. In il-
lo enim non sunt reconciliati.

Non deesset amplissimus cāpus versandi, & illud quod 4.
tam anxie petunt sustolli recessum Augustanum, ac si di-
uus august. noster Carolus à deo coronatus, cū tot catho-
licis principibus, qui suæ Maiestati fidem dederunt de cō
seruando recessu isto, sint muliercularum more instabiles
& inconstantes, modo velint, modo nolint, sed stat senten
tia cum se. ap. cum Imperiali & Regia Maiestate perseue Dux Geor
rare. O quàm egregie dicebat Dux Georg. Saxo. Beatæ gi⁹ Saxo.
memoriæ princeps. Nescire Neochristianos hodie, quid
nam futuro anno credituri sint.

Nec illud quoque præteriré, quod petunt cōcilium ce 5.
lebrari generale legitimum: In quo tamen nolunt Ponti- Cōcilium
ficem vel suos habere potestatem cognoscendi & iudican sine Papa.
di de religione. Est quod vulgo dici solet, contradictio in
adiecto. Quomodo enim erit legitimū sine Pontifice, sine

cuius

cuius authoritate nullum omnino concilium fieri poterit aut subsistere, vt paulo supra contra Buceri insolentiã paucis attigimus. Expendant principes, quã non constet petitio eorum. Supplicant pro legitimo concilio, & mox volunt ordiri illud cum iniuria alterius scilicet Romani Põtificis, cum omnis potestas sit à Deo, & sit ordinata. Quęrant suos pseudoprophetas & seductores, vbi ab eo tempore, quo concilia publice cœperunt celebrari, vnquã fuerit concilium habitum & reputatum esse concilium, non interueniente summo Pontifice, aut eius authoritate: prodeant isti Sinones, Verpi, circumcelliones, seductores, an non os loquentium iniqua obstruam, quia os eorum locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis.

Roma. 13

In prędicantes.

Psalm. 49

At de his omnibus in præsentia nihil agam, excellentissimis principibus ac honorabilibus statibus protestantium, more Buciano, nullam volo mouere molestiam: Ita affixam fecem nihili facio Buceri, qui desertor, apostata, schismaticus, excommunicatus, & ab ecclesia præcisus, sine suffragio populi ædilitaté iniit, magister vult esse Episcoporum, deformatissimus ipse, vult alios reformare & in ordinem redigere. Hui quã optaret esse Episcopus, propudium istud Acherontis pabulum. Non meminit Astaphij Plautinæ. Qui alterũ incusat probri, ipsum se intueri oportet, vt sunt adhoc vulgares loci ecclesiastici.

Bucer prĩceps Episcoporũ.

At quia Principes illustrissimi ac magnifici status protestantium, in illo responso Cæsareæ Maiestati dato, se remiserunt ad aliud eorum responsum in scripto oblatũ suæ celsitudini, quod sit illud, me fugit, nisi illud denotauerint, quod Bucerus ab initio farraginis suæ post articulos protestantiũ sub nomine Melanchtonis, posuit: præfatorũ principũ ac statuũ nomine. Lubẽs & hoc respõsum personatum præterirem ob honorem principum, zelus tamen fidei me cogit, vt breues annotatiunculas adijciã, propter aculeos Buceri admixtos. Et illud quidem facturus sum amore veritatis & fidei catholicæ, sine cuiusque iniuria:

1. Queritur Bucer irrepsisse in ecclesiam multos abusus, doctrinã Euangelij obscuratam, hæc mala confirmata téporibus, nunc titulũ habere consuetudinis ecclesiasticæ.

E. Nemo negat abusus esse, fuisse, & futuros esse in ecclesia,

sia,cũ Saluator noster dixerit. Væ mũdo à schandalis,ne- Matth.18
cesse est enim vt schandala veniant. Et Apostolus inquit,
oportet hereses esse. Verũ quos Bucer tacite hic notat abu
sus,negamus esse abusus, sed sunt veri cultus Dei ab Apo
stolis & martyribus ecclesiæ traditi, nec est alia natio iam
in orbe Christiano,quæ magis obscurat doctrinã Euãge-
lij,quàm Ludderani & Zuingliani. Et recte quidẽ catho
lici iactãt titulũ cõsuetudinis ecclesiæ, cõtra nouitios Pi-
ckardos,& nuper natos intra.23.annos Luderanos. Eccle
sia enim habet promissionẽ à Christo, quòd velit mittere Iohan. 14
paracletũ,qui eã doceat omnẽ veritatẽ: nescit tarda moli-
mina spiritussancti gratia,nõ præstolat⁹ est Hussum, Vui-
klefum, Bucerũ, Hosandrũ,antea erudiuit ecclesiã, & ho- Matth.28
die erudit,& Christus pollicitus est se mansurum cũ eccle
sia vsque ad cõsummationem sæculi. Vnde iuste cum san-
ctis conciliis,martyribus,ac patribus allegare consuetudi
nem possumus in ritibus ecclesiæ(loci sunt vulgati,breui- 1.Cor..11
tatis studio, non deduco) Paulus etiã à consuetudine argu
mentabatur negatiue: Iephte quoque Galaadites tuebatur Iud.11
se contra filios Amon,possessione longi temporis in terra
Esebon: cur nõ fortis quisque pugnator ecclesię,possessio-
nem lõgissimi temporis,mille annorum & pluriũ,pro de-
fensione rituum ac cæremoniarũ in ecclesia tueretur. Vn-
de non debent dici vitiosæ istæ consuetudines, nisi à spu-
riis ecclesiæ,neque aduersantur verbo Dei,sed adiuuãtur.

Meminit scriptor articulorum reconciliatorum, sed 2.
desiderat maiorem explicationem, ne breuitas aut ambi-
guitas pariat noua certamina,nã articulos de gratia Chri
sti & iustitia fidei intelligimus,sicut in confessione Saxo-
nica & apologia traduntur.

De his articulis diximus in annotationibus libri ꝓpo E.
siti,de fide iustificãte articulus,qũo in apologia explicat̃,
alienus est à sacris literis,cõciliis & patrib⁹, imo Lutherus
ipse eũ ĩprobat. De quo plura in responsione ad Groperũ.

In controuersiis nondum direptis, affert author arti- 3.
culos per protestantes oblatos,quos dicit esse veros.

Dicit quidem,sed nõ probat etiam nec probabit vsque E.
ad magnum annum Platonis, quin contra euidentissime
illos improbaui superius, prodeat Goliath Ludderanus,

Buce-

Bucerus,plures asseruaui mihi lapides limpidissimos,quos in frontem eius iaciam.

4. In Ecclesia & principes & doctores sæpe humano iudicio,ait author, quæsierunt moderationes, quæ abduxerunt homines à puritate Dei, exempla affert de Augustino disputante de gratia,de Paulo quando loquitur de fide iustificante,vterque horridius visus loqui, interpretationes quæsitæ,sed hæ veram vocem Euangelij obruerũt.

E. Negamus vel Paulum vel Augustinũ horride in præfatis articulis locutos, vere & catholice scripserunt , & in eo vero sensu ab ecclesia expositi , nihil obscuritatis , sed plurimum lucis attulerunt.

Adiecit de satisfactione author,sed quantum aberret, & toto vt aiunt cœlo, supra euidentissime euicimus, vnde vane iactat author, suos moderatos esse controuersias ad normã verbi Dei,& ecclesię apostolicę ꝓbata testimonia: Cõtrarium fuit efficaciter probatum & ostensum, moderationes illas adhibitas adamussim Vuikleficam & Hussicam,contra apertissima ecclesiæ apostolicæ testimonia.

5. Bucer vult persuadere Cæs. Ma.ne ægreferat librum ꝓpositũ à sua Maiestate nõ vbiq; receptũ,quia 1. Foueat cultus viciosos,vt de inuocatione sanctorũ. 2. Alioquin facerent cõtra conscientias,cũ veris testimoniis sint ita persuasi. 3. Confirmarent errores etiã apud posteros, & asperitas eorũ,qui abusus defendunt roboraretur,4. Vinculũ iniiceretur Ecclesiæ dicendo , generalia concilia nõ posse errare, 5. Sauciarentur ecclesiæ eorũ , quæ eos increparẽt, tanquã corruptores puritatis Euãgelicæ. His tãtis causis mouemur,ne de articulis reprehensis mutemus iudicium.

E. Speciosa sunt ista verbis phalerata,sed vt lupus de philomela inquit: Vox est,aliud nihil. 1. Nam impie dicit viciosum esse cultum diuorum inuocationẽ,vt liquido probauimus. 2. Non veris testimoniis sunt persuasi, sed corruptis interpretationibus scripturæ & cauillis sophisticis decepti,deponãt ergo cõscientias erroneas iuxta doctrinam

Gerson. Gersonis. 3. Nõ cõfirmarent posteros, sed reuocarẽt ab errore,quos alioquin habebunt hæresum hæredes in æternã damnationẽ. 4. Nullũ vinculũ, nisi veritatis iniicitur per concilia generalia legitime congregata; quæ non possunt

errare

errare in his quæ ſunt fidei. Exemplũ ꝗ affert de Clemẽtina. Paſtoralis de ſen. & reiud. nõ pertinet ad fidẽ, ſed ad iudiciũ. Quid enim ad religionẽ facit, ſiue Hẽricus Imp. Lucelburgius, ſiue Robertus Valeſius, fuerit Rex Siciliẹ. 5. Hæc ratio potiſſime vos mouet, nõ vultis videri erraſſe coram veſtris: Et mea quidem ſentẽtia, non deberetis hic offendi: cum alioquin ſitis tam inſtabiles in veſtris doctrinis, vt quod heri placuit, hodie diſpliceat: Si Bucerus cupit aliquos locos, ego in gratiam ſui, totum catalogum ei propinabo. Nolle autem mutare iudicium in erroribus eſt pertinaciæ, quæ facit hæreticum. Vide lector quàm falſo hæc Bucerus catholicis impoſuit principibus.

Concilia non errãt.

Luderani in fide inſtabiles.

Agitur de gloria Dei, de luce Euangelij, de communi eccleſię neceſſitate, de ſalute animarum, in eccleſiis noſtris & alibi. 6.

Verum, & ideo articuli Proteſtantium reiecti, qui imminuunt cultum Dei & latriam, obſcurant Euangelium Pickardicis gloſſis: ideo neceſſarium eſt pro vtilitate Eccleſiæ, vt hæreſes extirpentur, de ſalute tot animarum agitur, quæ erroribus corruptæ extra archam, diluuio hæreſis & ſchiſmatis pereunt in eccleſia malignantium. E.

Cum de his rebus conſcientiæ noſtræ teneantur, Maieſtas veſtra hanc excuſationem admittat, tot animabus parcat ſanguine Chriſti redẽptis, ſanctificatis ſpiritu ſancto, inſtitutis pia diſciplina, nec credat aduerſariis, eccleſias noſtras calumniis deformantibus. 7.

Si cõſcientiæ veſtræ tenentur his rebus, fit per errorẽ, quem deponatis, volunt parci eccleſiis ſuis paucis, & ipſi nõ parcũt infinitis eccleſiis per orbẽ Chriſtianũ. Et quia animæ ſunt redẽptæ ſanguine Chriſti, Cæſaris Deo amãtiſſimi eſt curare, ne per hæreſes captiuæ iugo diaboli, in orcũ tradantur (vt conqueratur de eis Chriſtus, quæ vtilitas in ſanguine meo) & ſpiritũ ſanctũ, quem in baptiſmo acceperũt, perfidia amittãt. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ: cũ perfidia, impia, & ab eccleſia catholica aliena diſciplina inſtituũtur, imo ſeducuntur à pſeudo prædicatoribus, nec opus eſt accuſatione aduerſariorũ, cũ errores & peccata veſtra ſicut Sodoma prædicauerimus. E.

Pſalm. 29 Sapien. 1.

Eſaiæ. 3

Non dubitamus doctrinã noſtram eſſe cõſenſum Eccleſiæ 8.

clesiæ Catholicæ qui traditus est in propheticis & aposto licis scriptis,& patribus.

Audacia temeraria,cũ à tota ecclesia separamini,iacta re cõsensum ecclesiæ esse apud vos,vt hoc supra reprobauimus & aperte falsissimum, quomodo cõsensum ecclesiæ hic statuunt super scriptis,cũ ipsi firmitatẽ scripturis adimant,& pro libidine libros vel assumát vel reiiciant extra canonẽ,cõtra ecclesiæ cõsensum,vt libros Tobiæ,Iudith, Esdræ,Machabæorũ,Sapiẽtiæ,Ecclesiasticũ,Baruch,multa capitula Danielis, Epistolã ad Hebræos, S. Iacobi,secundã epistolã Petri,& Apocalypsim: si ergo sint alij,qui temeritatem vestrã sequantur, ac libros aliquos repudiát, vt olim Samaritani synagogæ fecerunt prophetas negando,& Manichæi totũ vetus testamentũ reiecerũt. Et græci fermentarij tres Euangelistas à Iohãne correctos dixerunt, sicut hodie Suriani & Armeni, ac Georgiani non omnes libros canonicos recipiũt, nihil erit solidi & firmi.

Luderani scripturã faciũt dubiam.

Adhibitis cõcionatoribus,iussimus eos annotare, quæ pij non grauatim addent, sunt enim explicationes & declarationes necessariæ.

Audiamus & iudicemus,an non olfaciant ollam, nam Crambebis posita mors est.

IN CONCILIATIS ARTICVLIS annotata aut omissa.

Additio prima vltra librum & articulos oblatos E. protestantium.

Articulus 1. De libertate voluntatis(non curo succẽturias sectariorum.)Catholicum est,neminem etiam renatũ posse in hac vita legi Dei satisfacere, nisi per gratiam Dei assistentem & adiuuantem.

2\. Expediret taxari opinionem de merito congrui.

Minime gentium, cum sic taxaretur magisterium spiritussancti, illud in sacris literis affirmantis, vt patet de Cornelio,de Achab humiliato,de Niniuitis, & quòd Sapiens ait: Impius facit opus instabile,seminanti autem iustitiam merces fidelis: Alioquin labor peccatorum redeũtium esset inanis in domino. Miror quòd negant meritum congrui,cum fidem etiam mortuam magnifaciant.

Meritum congrui. Acto.10 3.Reg.21 Ioan.3 Prouer.11

Reiiciantur somnia,posse legem fieri sine gratia, quo ad substantiam actuum.

Gerson hoc declarat,& adeo verũ est,vt miretur quomodo

modo aliquis vtēs ratione,poſſit cōtradicere.Nam pecca- E.
tor poteſt honorare parētes,poteſt pauperi & egenti dare Gerſon.
eleemoſynā,poteſt iuſtā ferre ſentētiā,vt Traianus,poteſt Implere
fidē præſtitā ſeruare,vt M. regulus, poteſt ſe cohibere ab præcepta
adulterio,velut Zaleucus Locren.&c.qui legem etiā diui quoad ſub
nam faciunt ſed ſecundum ſubſtantiam actuum,& irrefra ſtantiam
gabiliter aſtipulatur Paulus.Cum enim gētes, quæ legem actus.
non habēt,naturaliter ea quæ legis ſunt faciūt.Non autē Rom.2
faciunt quoad intentionem præcipientis,quia nō merentur vitam æternā,faciunt ergo quoad ſubſtantiam actus.

De peccato originis libro volunt addi. Vicium repugnans legi Dei.

Si intelligit per inclinationem,nō eſt onerofa illa ad- E.
ditio Catholicis,quia & Paul⁹: Video aliā legē in mēbris Rom.5
meis,repugnantē legi mētis meæ ſcilicet per inclinationē, ſi autē ſubdole ex hoc niteretur inferre cōcupiſcentiā eſſe peccatū in renatis,negamus tanquam Euangelio,prophetis & Paulo aduerſum,vt Vuormaciæ euici in colloquio.

Exponit porro,quid intelligat per fidem efficacem. 5.

Exponat, variet, ſanctorum patrū locutionem mutet, E.
nunquam catholicis perſuadebit, fidem iuſtificare, niſi ſit Galat.5
fides viua, nunquam autem viuit, niſi operetur per dilectionem,vt reſpondendo ad Groperum dicturi ſumus.

Errat itaque cum dicit fidem eſſe motum, quia eſt virtus & habitus,nō motus, licet poſtea ſuas motiones & inclinationes habeat,vt reliquæ virtutes.

In hac vrbe editæ ſunt propoſitiones,damnātes aper- 6.
te ſententiam noſtram,quæ eſt vox Euangelij,& affirmāt ſola charitate eſſe nos Deo acceptos.

Recte fecit author ꝓpoſitionū,q̄a tēpore colloquij euul E.
gatæ ſunt ꝓpoſitiones veſtrę ſolā fidē iuſtificare,in depra Sola fides
uatiſſimo & hæretico ſenſu, & temeratores veſtri cū iniuria operū extulerūt fidē ſine operibus,in angulis prędicantes.Ideo malo nodo mal⁹ erat quęrēdus cunæus.Nā falſa illa intelligētia de fide quā multis ānis cū maximo ſchāda lo docuiſtis,nō ex Euāgelio eſt,ſed à ſathana cōtra Chriſtū & Paulū,vt & Lutherus fatet̄ eſt ſchādaloſiſſima.Ideo merito Cęſar clemē.ī receſſu Auguſta.hūc errorē reiecit.

Appendix eſt falſa,quia ſic iuſtus in omni bono opere Nō in o-

peccaret

mni opere peccare iustum. peccaret quod Leo Pont. fe.re. damnauit. Et baptismus non deleret omnia peccata contra apostolicas & Euangelicas scripturas millies respõsum est ad illud Dauidis, Nõ iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens·legas quę calumniis Hosandri opposui. Iudica me domine secundum iustitiam meam,& secundum innocentiam meã super me. Et iterum: Iudica me secundum iustitiam tuã domine deus meus,& non supergaudeant mihi. Et Iob audacior inquit: Dicam Deo,noli me cõdemnare indica mihi cur me ita iudices. Et infra: Vtinam sic iudicaretur vir cũ Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Dauid inquit: Iudica me domine,quomodo ego in innocentia mea ingressus sum,& iterũ Dauid: Exaudi domine iustitiam meam, intende deprecationem meã. De vultu tuo iudicium meum prodeat. Probasti cor meum, &c. & non est inuenta in me iniquitas. Et iterum: Et retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi, quia custodiui vias domini, nec impie gessi à Deo meo. Et ero immaculatus cum eo,&c. quæ loca alium ab aduersariis intellectum citatum interpretantur. Hunc nodum dissolui in disputatione Lipsica ante 22. annos: Ludderani vero tanto tempore,nec verbulum respondissent,neque poterunt.

Psal. 142

Psal. 7

Psal. 34

Iob. 10

Iob. 16

Psalm. 25

Psalm. 16

Psalm. 17

7. Quoniam in sanctis manent peccata, discretio fiat peccatorum: quia sunt quibus non amittitur gratia, alia sunt quæ expellant gratiam. Hinc discant pij fidem non solum esse notitiam dogmatum, sed fiduciam misericordiæ promissæ propter Christum: qua peccata remittuntur, discãt fidem non esse in peccantibus contra conscientiam.

E. Omnia eodem veneno sunt tincta, si non scorpionem vt aiũt sub lapide occuleret, loqueretur vsitatò & in ecclesia recepto modo loquendi: peccata aliqua sunt mortalia, quæ gratiam excludunt: alia vero venialia, quæ gratiam compatiuntur, hæc essent plana & aperta.

Fidem esse fiduciã est falsum, quia fidei est credere, ipsius spei est fidere. Obtusus error est, quod adeo prædicãt fidem, cũ impudenti iactantia,& nesciũt quid sit fides, de quo, aut vbi sit. Hoc est in cimeriis tenebris versari ac populũ decipere. Non enim afferunt fidem, nisi de Christo,

Ludderani nesciũt quid sit fides.

Ergo

Ergo articuli de Deo patre & spiritu sancto nō pertinent ad fidem. Totum est quod clamant,& vociferantur vsque ad rauim,fidem in promissionem Christi remittere peccata. At quid faciunt alij articuli de incarnatione filij,passione,Morte,sepultura,resurrectione, ascensione, & aduentu ad futurum iudicium, fides item in ecclesiam catholicam, sanctorum cōmunionem,carnis resurrectionē,& vitā ęternam. Quid quæso remittunt illi articuli crediti? Quis non condoleat tantæ cæcitati,q̄ nec Chorebo verisimilis apparere posset. At occulto fit Dei iudicio.vt in hosmanifestos errores sinat homines prudentię suę innitētes,præcipitari. Fides mā-ca Luthe-ranorum.

Adhuc ringit nasum Bucer,quod ecclesia, magna domus dicitur in libro, at de hoc in annotationibus supra: 8.
Ringat super Dauide. Confitebor tibi in ecclesia magna. Psalm. 34
Et quod in Machabęis legitur: Conuenit ecclesia magna. 1.Mach.5

Discedēs ab ecclesia est hęretic⁹, at antithesim addēdā censet author. Iuste ab his discedi, qui doctrinam falsam defendunt. 9.

Sed non videt author, hoc esse omnium hæreticorū latibulum, nam Fraticelli, Pickardi, Cathari, Parabaptistæ causantur se iuste discedere ab ecclesia,quia in ea falsa doctrina defendatur. Hęc vox est omniū hæreticorum. Et supra euidenter obtinuimus non esse pios, propter hæreses iuste interfectos:quos tamen hic author,innocētes appellat: Verum vt Augustinus inquit,falso se innocentes nominant:qui ecclesiam Dei multiformiter suis erroribus scindere nitūtur. Vana ergo & inanis est authoris iactatio,nō debere suis ecclesiis obiici discessionem, quia ibi luceat doctrina Euangelij. Verius diceret,omnē piā sanam & Euangelicam doctrinam apud eas obscuratam, tot Pickardicis, Vuickleficis, Turclimpinis, Pepuceanis tenebris offusis. August. 10.

Pompa verborum rhetoricatur author,quia morte nostra concordiam piam,ait, redimere vellemus,sed ecclesiæ nostræ condamnatæ, Pontificis & Episcoporum asperitate,expulsi sunt à reliquo cœtu. E.

Ecclesia non petit mortem peccatoris, viui potestis,depositis erroribus, concordiam facere, reuocando hęreses, in quibus tot annis obsorduistis. Mori vobis nō plus prodesset, quàm Nouato hæretico:qui persecutione Valeria Nouatus pro fide mortuus. Li.8.ca.9

Q ni,

ni, Socrate in Tripartita referente, apud Phryges martyrio confectus, martyrum tamen aureolam, ob hæresim, nõ est consecutus. Fatetur author ecclesias suas expulsas à reliquo cœtu Ecclesiæ, cur ergo ægreferebat Melanchton Vuormaciæ, cum dixeram, vos à nobis exiisse.

11\. Lamentatur author vinculum charitatis rumpi in eis, quia Pontifices & Episcopi trucidant nostros.

E. De hoc supra diximus, iure, iuste, & secundum apostolicum desyderium in desertores ecclesiæ & fidei, hoc facere possint. Imo plures peccauerunt parcendo hæteticis,
Non parcendũ hæreticis. q̃ via iuris contra eos procedendo, sicut Saul peccauit, & à regno proiectus est, quia pepercit Agag regi Amelechitarũ: Et quia Achab diuisit Benadab Syrũ, dixit ei Deus
1.Reg. 15 per Prophetam. Quia dimisit virum dignum morte, de ma
3.Re.20. nu tua: erit anima tua, pro anima eius. Sic Moyses indignatus tribunis & centurionibus, quòd fœminabus Madianitis pepercissent: Cur, inquit, fœminas reseruastis?
Nume. 31 Nonne istæ sunt, quæ deceperunt filios Israel. Ergo mulieres quæ nouerunt viros, iugulate. Quare etiam hæreticis non parcendum, qui decipiunt filios ecclesiæ suis prauis erroribus & corruptis doctrinis: cum Madianitis fœminabus noluit parcere mitissimus.

12\. Enumeratio peccatorum & satisfactio, sunt ritus ab hominibus excogitati.

E. Improbando articulos protestantium supra perspicue probauimus contrarium.

13\. Author confirmat sententiam de efficacia sacramentorum, contra suum patriarcham Luderum, imo etiam cõ-
Sup Euangeliis. tra Bucium, qui negat sacramenta esse media gratię, sed sit figmentum, & quæ superædificantur sint delyramenta, at forte iam palinodiam cecinit.

14\. Diffiniendo sacramentum esse signum infallibile gratiæ, vnctio & confirmatio non sunt sacramenta, sed ritus.

E. Hui quid audio, Bucer clamosior lauro innectus est in catholicos principes acerbissime, quia noluerunt recipere
Luderani contra librum Cæsaris. articulos cõciliatos. Et hic author sub nomine principum suorũ expresse recusat duos articulos per omnes collocutores admissos. At duo ista sacramenta, quę fatetur Ecclesia Catholica, astruxi breuibus in Enchiridio, sed pluribus in Homi-

Homiliis de septem sacramentis,secundum ecclesiam Catholicam,vnde nihil nos morantur muscæ Aegyptiacæ.

Quæ adfert author de diuitiis Episcoporũ Germanię satis inuidiose(quoniã & ĩ Gallia, vbi sex ex eis sunt pares regni in Hispania,in Anglia , & maxime in Hũgaria ante vastationẽ Turcicã , fuerũt diuites)rogatq; vt considere-tur,quãta detrimẽta ecclesiæ,quantæ clades,ex opulẽtia & imperiis Pontificũ & Episcoporũ secutæ sunt . Nõ didicit ex Plauto,qui inuident egent,quibus inuidetur rẽ habent. Hic est obuia via concordiæ , vt non esset opus Bucerum mori vel Melan. pro sarcienda concordia . Si ecclesiastici omnes cederent bonis atque Ludderanis darent dominia, principatus,ciuitates,arces,oppida,sylua,thelonia, census & redditus:iam esset pax confecta,nõ diu disputaretur super articulis recõciliatis,vel irrecõciliatis. At nemo bonus dicet,res sacra concilium. Miror sæpe & in faciem o[illegible]icio laicis vociferantibus contra opes episcoporum,vt sunt insigniter stulti, nam primo intueantur aulam totam Episcopi,vix inueniẽt vnum vel alterum clerũ, sed sunt comites, Barones,nobiles,laici,quod Episcopi Italię,Galliæ,& Anglię non faciunt. Clamate ergo,etiam furiose contra opes episcoporũ,vos laici, quere quis deuorat has opes,nisi vos laici,& Deus faxit,ne sitis Lutherani,vel hostes Ecclesiæ. Porro si principatus iste non pertineret ad Episcopum,nõne proprium esset habiturus principem , per conscientias vestras & mille experientias,obtestor:an non mitior sit in nobilitatem & subditos , princeps Episcopus , quàm princeps hęres dominij esset futurus. Expergiscimini,expendite,quæ dico,ne concilium consultori sit pessimum. 15. In diuitias Episcoporum. Consiliũ pro cõcordia.

Totã formam veteris ecclesiæ mutauerunt opes & regia dominatio Episcoporũ, q̃ causa fuit magnæ caliginis. 16.

Nõ video hoc iuste tribui ecclesiasticis diuitiis,nã primum regem inspice in sacris literis , & inuenies Melchisedech. Moyses dux populi Israelitici sacerdos fuit. Samuel iudex fuit & sacerdos,aut saltẽ inter eos qui inuocabãt nomen domini: Cõmixtę quoque cõnubiis erant tribus regia & Leuitica,vt de Ioiada liquet:de Machabæis, qui fuerũt Leuitæ: & Aristobolus imposuit sibi diadema regium , licet aliqui hoc Hircano imputent: liquet quoq; ex registro Prim⁹ rex sacerdos. Psalm. 98 4.Re.12. Lib.1.epi. 2.li.5. epi 10. Lib.6 epistol.23

B. Gregorij eũ habuisse patrimoniũ Sancti Petri in Sicilia in Narbonen. Gallia, in Ethruria, in Campania, &c. Et tamen fuit vir doctissimus, & cultus diuini obseruãtissimus. Multos alios enumerare possem, quibus diuitiæ non fuerunt impedimento, sed adiuuabant ecclesiasticam dignitatem & religionem.

Quod de pastoribus, prædicatoribus, scholis affixit, respondimus in superioribus.

Quæ Bucer corruptissima vita deformatus, scripsit de reformandis moribus ecclesiæ ac abusibus tollendis, nolo in stateram appendere, ob causas superius assignatas.

DE SVPPLICATIONE D. D. PFLVgij & Groperi contra Eckium mansueta & patiens Eckij defensio.

AFfixit Bucer homo pacis impatiens, sartor satorque malorũ farragini conuiciorũ suorum, supplicationẽ quandã per egregios dominos Iuliũ Pflug, & Iohan. Groperum Illustriss. Principi Frederico Comiti Palatino ac Bauariæ Duci, & illustri domino Nicolao pernoto domino à Granuella (Bucero ita narrãte) oblatam. Ego qui noui dolos Buceri, & ad eius maledicta occallui, malim credere ab eo confictum, ad lites excitandas, q̃ quod quicquam huiusmodi à viris istis spectabilibus sit profectum, sine fraterna monitione præuia: nam sic abij Ratisponæ satis tarde, ob aduersam valetudinẽ 30. Iulij, quod nec verbum super eo à quoquam intellexi, aut audiui, vsque dum farraginem Bucij impressam in manus accepi. Ideo non est mentis meę quicq̃ acerbius in dominos illos dicere, nisi quod Bucer fingit illos esse accusatores meos: quod si in publicũ prodierint, & tales se exhibeant, quales pingit Bucerus, respondebo honeste, vt debeo: verum meliora mihi de his grauibus viris polliceor, veteri amicitia non vulgariter mihi iunctis. Nam si etiam nata esset supplicatio, prouenisset à malo impulsore.

Nulla fraterna admonitio pręcessit.

Primo despiciamus quibus splendidis titulis Bucer ornat Eckium: nã inter suggestores, me recẽset, principum, qui noluerũt acceptare articulos conciliatos. Idoneę, qui ter febre correptus aurigine læsus, proxima dispositione ad Hydroposim timidus, qui tot septimanis nunquã ædes exire

Ironia.

exire potis eram,cucurri per aulas principum, & eis sug- gessi,ne acceptarent articulos pro conciliatis eis vẽditos. Audi Bucere,quam apertus est Eckius:affirmat palam, si sanus fuisset, & Cæsarem Carolum à Deo coronatum & omnes principes Catholicos monuisset, vt cauerent à dolis tuis & sycophantiis,quia concordiam quęris non verá, sed in speciem & fucatam, quod in te vehementer improbat Melanchton, longe in hoc te melior. Et quibus suasionibus id fecissem,superius ex annotationibus libri, ex examine articulorum tuorum, ex defensione principũ catholicorum, ac pientissimi legati Pontificij, non obscure intelligis:Quod si in arenam contra me descenderis, tunc primum fortem exercitum ac panoplian aduersus te producam,& veteris legionis militem.

Eckius apertus.

Bucerus hoc titulo me decorat, Eckij, inquit, veteris nostri oppugnatoris,& hominis his virtutibus,quæ cõueniunt Romanẽsis disciplinę defensori,admodũ nobilis E. Profiteor ingenue,me sicut Catholicũ ecclesiæ obediẽtem filium,domini autẽ nostri Christi indignum seruum & sacerdotẽ,oppugnasse,oppugnare,& oppugnaturũ esse,dum spirit⁹ hos rexerit artus,errores,deliquia,& lapsus vestros. Sicut simili ferme sententia scripsit ad me potẽtissimus ac victoriosissimus princeps D. Sigismũdus Rex Polonię ac magn⁹ Dux Lithuaniæ. Restitim⁹,resistimus,& resistem⁹ conatibus illorũ,quoad vixerim⁹ diuino numine aspirãte.

S. Rex Polonię.

Nec me mouet, ꝙ inuidiose me traducis defensorem Romanæ disciplinæ,qui minimum membrum sum sanctæ Romanæ ecclesiæ, tamen cum B. Hieronymo clamo humiliter ad Ro. Pontificem. Cathedram Petri & fidẽ apostolico ore laudatam,censui consulendam:profligato à sobole mala patrimonio,apud vos solos incorrupta patrum seruatur hæreditas, & in. Ego nullum primum nisi Christum sequens,beatitudini tuæ consocior:super illam ædificatam ecclesiam scio, quicunque extra hanc domum agnũ comederit prophanus est,& in alia Epist. Ego interim clamito,si quis cathedræ Petri iungitur,meus est:at ab ecclesia malignantium me prohibebo iuxta iussum Moysi. Recedite à tabernaculis hominum impiorum,& nolite tangere,quæ ad eos pertinent,ne inuoluamini peccatis eorum.

Ecki⁹ Romanista ĩuitis Luderanis ad Damasum Papam.

Nume. 16

3. Bucerus narrat me de altera parte inter tres ab Imp. designatum ad colloquium, & interfuisse colloquio vsque ad articulum de Eucharistia: ista sunt vera fateor, at mox subiicit de suo. Nihil fuisse conciliatum in libro, quod non mea quoque sententia comprobatum sit. In hoc vehementer errat, quòd mihi liber displiceret, nec reticui sententiã animi mei. Nam hoc ipsum prius dixeram Illustri domino à Granuella, & filio eius Reuerendiss. Episcopo Attrebaten. dixi Melanchtoni cui etiam processus libri displicuit, quare hoc retuli ad Illustriss. Principem Federicum, suggerens expeditius fore, si secundum ordinem confessionis Saxonicæ, Augustę oblatæ, procederemus, ex causis per me allegatis, iamiam enumerandis. Non displicuit Illustrissimæ D. suæ mea propositio, dixit tamen se locuturũ super ea re Melanchtoni: qui respondit, placere sibi ordinem confessionis & Apologiæ, attamen quia Im. proposuerit hunc librum, non licere à iussu suæ Maiestatis recedere. Causæ per me motæ erant, quia liber esset talis: qui non per omnia posset recipi à catholicis, multo minus à protestantibus. Secundo inseruisset plærósq; articulos nõ controuersos, quos controuertere adferret dispendiũ temporis, cum magno fastidio Illustrissimorum principum & statuum Romani Imperij, qui præstolarentur finem colloquij nostri, magnis impensis, & iactura tot dierum, qui festinarent redire ad prouincias suas. Tertio quia articulis in se veris, aliquando declarationes essent adiectæ minus receptæ, imo repudiandæ. Quod autem Bucer non veretur de suo expuere, nihil esse in libro cõciliatum, quod nõ sit à me comprobatum: Noli Bucere iniuriam facere ἀληθείαις, qui nostri Eckium non tam malæ memoriæ (cũ vestri mihi soleant eruditionem detrahere, sed memoriam permittere) vt actorum sit oblitus. Primum art. I. Libri recepi, explanationem non. Art. II. probaui, licet neuus magnus sit in declaratione. Art. III. probaui, at declarationem minime. Art. IIII. probaui iuxta Vuormacien. concordiam, declaratio non fuit prælecta, sicut iam edito libro, cõcordia Vuormacien. non est substituta. Art. V. probaui, at declarationem multis nominibus dixi reiiciendã, quæ etiam a diuersariis non fuit recepta, sed alia declaratio

Margin notes: Ecki' nũq̃ probauit librum. — Cur liber repudiandus. — 1. (beside "dere. Causæ") — 2. (beside "protestantibus") — 3. (beside "festinarent") — Veritati — Quos articulos non probauit. ECKIVS.

tio poſt lōgam velitationem ſuppoſita, quam etſi à modo loquendi catholicorum diſſidentem perſpicerem, nolui tamen contendere verbis, dum aduerſarij ſane interpretarētur, verba quæ mihi ſuſpecta videbantur. At quod in calce adiectum fuit de ſola fide, adeo non probaui, vt improbarem maxime, his tribus cauſis, 1. quia ſcriptura non vtitur illa vocula Sola: & Luderani ſemper clamant ſe nihil recepturos, quod non è ſcripturis ſacris proferatur, 2. quia Augustæ Luderani ceſſerunt cum illa voce, qua de cætero deberent abſtinere, 3. quia Luther dixit ex huiuſmodi prædicatione multa naſci ſcādala, & homines fieri carnaliter ſecuros, 4. Memor es Bucere, quod tibi ſcriptum tuū obieci: Nam vtcunq; inſanias ſuper Matthæo, fide ſola nos iuſtificari & ſaluari ſine operibus, quo mundus tantopere offenditur: at ſuper Pſalmis rectius ſentis, eos improbans, qui ſide ſibi placentes, nullis bonis operibus incumbant: diuus Iacobus & patrū nō pauci, præcipue vero inter hos Chryſoſtomus, ſola fide nos iuſtificari, pie & recte negarūt, ſed de fide intellexerunt, quæ bonorū operum ſterilis ſit, eoq; mortua, vt iam nec fides ſit. Sola fides nō ſufficit

Itaque etiam ſi conſutus dolis, in omne malum te obfirmaueris, nunquam euinces me conſenſiſſe, vt ſola fides iuſtificet, plura ſcio de actis, quæ non attinet in præſentia dicere, at vbi res expoſtulat, abunde aperiam.

4. Ex ſtomacho ſuo ſubdit, tamē vbi vidit requiri operam ſuā ad impediendū, ne conciliati articuli reciperētur, in ipſum conſilium principum miſit hoc teſtimonium.

Neq; placuit, neq; placet liber iſte inſulſus, neq; placebit, in quo tot errores & vicia deprehendi, vnde iudico, ſicut ſemper iudicaui, eum à Catholicis non recipiendum, qui relicto modo loquendi eccleſiæ, Melanchtonizat. Verum.

Et idem ego Eckius non conſenſi, neq; vidi librū Cæſareæ Maieſtati oblatū, ſed ſolum prælecti mihi fuerūt articuli Ludderanorū, multo minus cōſenſi in ſcripturā quādam, quę dicitur Imp. oblata cum libro, quā nōnunꝙ vidi. Verum.

ECKIVS SVBSCRIPSIT.

Fateor me requiſitum à principe, cui nihil non debeo in cauſa religionis, vt dum per paraxiſmos nihil poſſem ſcribere, miſit ad me denuo, vt dictarem, quod feci

& magister missus ex ore meo excepit, & ægre subnotaui: Eckius subscrip. non quod Bucius annotauit, Eckius scripsit: Memor sum plures fuisse articulos, at maiorem partẽ Bucerus in gratiam meam, vt est homo pius & misericors, omisit: ego non misi in senatũ, neq; sciui scriptum esse missum. At si princeps meus catholiciss. misit, ratum & gratũ habeo inuito Bucero.

5. Et hoc mihi imponit Bucer, cum videret, inquit, librũ non vti formis loquendi scholasticis, sed scripturæ & sanctorum patrum, statim initio colloquij, quàm fastidiret ac contemneret hunc librum, haud obscure præ se tulit. Egregie vt omnia scilicet Bucerice. Audi apostata, non vtitur Eckius forma loquendi scripturæ & patrum: Cur ei non respondetis ad scripta sua de primatu Petri, de pœnitẽtia, de sacrificio missæ, de purgatorio, Commentaria psalmorum 1. & 20. & Aggæi prophetæ, ad tot Homilias de tempore, sanctis, sacramentis, decalogo. Cur non ad alia multa quæ edidi contra disputationem Bernen. quæ disputaui Lipsiæ, quæ Badæ, confutationẽ item ordinationis Brandenburgen. solus ille indoctus prosiliit Grammaticus Hosander, quem tamen nõ indocte excepi, nec inhumaniter, vt merebatur. Scio quòd Vuittenbergij iactarent ante cõgressum Lipsensem, Eckius erit impar Carlstadio & Luddero, quia allegabit suum Scotum, Ockam, Thomam, &c.

Geor. Saxo. at contra illi proferent Augustinum, Hieronymum, Cyprianũ. Sed quid dixit ad me catholicus & immortali memoria dignus, Dux Georgius Saxo. Video & vos afferre ecclesiasticos doctores & scripturas, & pertinentius, quàm aduersarios vestros, qui iactabant antea, vos sophistam, & quòd sanctos doctores non legeritis: Bucere, oblitus es ne veteris prouerbij, vt Hiero. inquit: Mendaces memores esse oportere. Primo iactasti, quomodo librum hunc (profecto non probandum) comprobauerim, iam affers me illum contempsisse ac fastidiisse.

6. Post finẽ colloquij, ei, à collegis suis rursus cognoscẽda, præsentata sunt, quæ vt conciliata, etiam Imperatori offerebantur, & eius assensu Imp. exhibita sunt. Forte autumat Bucius infirmitate excidisse memoriam actorum, fateor venisse collegas meos, & mihi languenti in lecto prelegisse,

legisse, articulos Ludderanorum & nescio quæ alia, dum autem grauiter laborarem, & vix tertiam partem caperem eorum quę legebantur à D. Gropero, & ipsi videntes plus gemitibus intentum, quàm eorum petitioni, vltro obtulerunt se redituros, quod fuit mihi gratissimum. Verum qua causa impediti, non redierīt, ignoro: Nam die meliori (vt medici præstituunt) potuissem librum, & articulos & omnia perlegisse, pro ea quæ in me est, legendi celeritate. Imputet ergo Bucius negligentibus & non redeuntibus, si quid neglectum est, non languenti Eckio. Quod subnectit excucullatus apostata, vane & imprudenter me scripsisse articulos de libro supra memoratos, vt vanum & impudēs Buceri iudicium dimitto, malo agere cum amicis. Groperus nõ rediit ad Ekciũ sicut promisit.

AD SVPPLICATIONEM CLARISS. VIrorum D.D. Iulij Pflug & Iohan. Groperi, opera Buceri in gratiam Eckij publicatam, eiusdem Eckij amica responsio.

Confictam hanc esse suspicor supplicationem, cum nõ sit boni viri proximum nihil huiusmodi cogitantem, maxime collegam, sine admonitione præuia, traducere, & innocentem accusare, minus hoc facturi sunt viri optimi, at quia maledicentia Buceri, qui gaudet litibus, hæc prodierunt, necesse est non negligere famam, sed respondere, omni tamen modestia, quoniam non est mihi animus lædendi collegas, & quod adhuc nesciam, an supplicatio illa sit collegarum aut Buceri, nam si collegæ me nihil huiusmodi merentem, theonino dente arroderent, censuri essent & ipsum Eckium non edentulum.

1. Queruntur se grauem calumniam passos, quod scripto suo in senatum sacri imperij transmisso, testatus sit Eckius, librum exhibitum neque placuisse, neque placiturum ob tot errores deprehensos. Quem etiam nullis rationibus additis damnarim.

Amici, quę assertis in librum dixi, non nego at cur hęc in personas vestras recipiatis, nisi essetis authores libri, nescio, librum reiicio, non vos collegas meos, neque misi in senatum imperij.

2. Audiuimus eum in singulos articulos censuras consarcinasse, vbi astruat librum nullius esse momenti ad componen-

ponendas religionis discordias. Et hæc dicitis me febricitantem impetu animi effudisse.

Amici, quæ præpropere illustrissimis & vere catholicis (vt tota nouit Germania) principibus meis scripsi, vt intelligẽtiam articulorũ haberent, nõ diffiteor. Et iã hoc libro in publicũ orbi trado, adeo nõ me pœnitet facti. At quid hæc ad vos, de libro, qui non est vester. Non autem impetu effudi, sed pro zelo in ecclesiam & fidem catholicã, & pro mea in principes meos obseruantia, nam ob id mihi largiuntur stipendia, vt quoties veteris religionis ac fidei catholicæ negocium occurrat, eis inseruiam. Hoc sciant omnes desertores fidei, etsi mea sponte se. ap. & fidem catholicam defendere paratus sim, tamen etiam ab optimis principibus ad hoc conductum, vt nõ mirentur, cur strennui militis indefessam operam præstem.

3. Euicit Eckius, vt illustrissimi principes Bauariæ, & per hoc alij, in hanc sententiam adducti sint, vt velint hæc eadem à Cæsarea Maiestate approbata.

Amici, puer iste aliam habet matrem, at prouerbialiter dicitur: Non existimate, me ista non intelligere (si saltem vos estis supplicantes) quia non à vobis prodierunt, sed quispiã ægre tulit, Catholicos principes noluisse acquiescere consilijs male institutis, hinc illæ lachrymæ, & hanc fabam in Eckium cudunt. Belle, quicquid desipiũt Reges plectuntur Achiui. Vtcunque amici, nõ mihi hoc arrogo, principes per me adductos, quorum nullum per ægritudinem potui alloqui: sed vt prudenter, circunspecte ac catholice agerent, & frangerent dolos Sinonis istius Buceri, Deus fecit, & spiritus sanctus cui curæ est apostolica ecclesia, eis hoc inspirauit. Tenetis? Credite.

At modo Collegæ mei incipiunt rhetoricari, & argute quidem.

A dubio. 4. Si priuato consilio in hoc negocium essemus permoti, si liber ab Imp. oblatus (non à nobis profectus) non fuisset cum Eckio prælectus. Si non fuisset à summis viris ante colloquium comprobatus, si non Eckius maximam illam libri partem, & quæ concordata sunt, sana, non tantum voce, sed partim scripturæ suæ testimonio recepisset, haberet quod prætexeret: festiuissime ista.

Amici,

Amici, Liber iste fuit prælectus vobis duobus prælectoribus, & confestim à me improbatus: Si essem tam suspicax non deesset, quod diuinarer, at in fine vbi fuit mutatus liber, & Imperat. Maiestati præsentatus, nec à me visus est, minus lectus: Cuperem audire nominatim, qui sint illi summi viri, qui probauerunt hunc librum, Didimus sum, non credo omni spiritui, nam de eis hodie dico, quod supra memini me illustri D. à Granuella respõdisse. Quod iactatis me recipisse illa concordata. Respondeo cũ cæco illuminato. Dixi vobis iam & audiistis, quid iterum vultis audire? Si clausus essem carcere, errores illos non comprobarem, quanto minus comprobaui in liberis comiciis. Exhibete scripturam, estote fortes, & Eckium cõuincite syngrapha, ad Græcas scilicet Calendas. 1. Iohã. 4. Iohan. 9

Non metuimus Eckium vllum fucũ vobis facere posse, superioribus expensis, at si Echiana persuasio obtinuerit, & vos in grauem suspicionem adducimini, qui Cæsarem non in tempore monuistis. 5.

Amici, Rhetorismi facite finem, non me traducatis & odiosum faciatis principibus viris, ob sinistram, vanam, & friuolam suspicionem. Volo & ego clementissimum Imp. nostrum Carolum Deo amantissimum, adhibere fidẽ magnis illis viris, at neuter credo arrogabit sibi, in articulis fidei maiorem noticiam, quam habeant Theologi omnium nationum, ad quos se remittit Eckius.

Gratias agũt Deo, quod dominationes eorũ audiuerũt Eckiũ sua voce, nobiscũ approbare, omnia cõciliata. Gratia Deo, quod Eckij manus apud nos est, eũ approbasse articulũ iustificationis, iuxta sententiam, quã liber ab Imp. oblatus amplectitur: Et author fuit vt ex puncto illo articulo, qui copiosior erat in libro, macrior ille sit substitutus. 6.

Amici, Quàm prodigi estis agendo gratias Deo, vbi non oportet, sancta est diui Pauli instructio. Semper gaudete sine intermissione orate, in omnibus gratias agite, hęc est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Iactantia vestra inanis est, ne durius dicam, me falsa & erronea approbasse. De syngrapha iam dixi, proferant si quid habent, iterum dico proferte, alioquin Eckius & totus mũdus aliud iudicabit. Sed bene res agitur, vlcus mõstratur, 1. Theff. 5

ſtratur, in articulo iuſtificationis. Hoc primo dixerim, nihil indoctius toto libro me audiiſſe, quàm iſti' articuli declarationem. Amici negatis adhuc? exiſtimate Eckium tã memorem, vt illius deliquia puerilia, & ſophyſtica poſſit proferre, quandocunque eum vrgebitis. Cordato cuique viro hoc confirmo ſigno male explicatum articulum in libro, quod hic alium ſubſtituerunt articulum, genuino repudiato. At ſi hunc librum Cæſar approbauit, cur temere in contemptum Maieſtatis ſuæ, articulum propria authoritate reieciſtis.

Aut ſi ego probaui articulum iuſtificationis & in libro quomodo accuſatis me fuiſſe authorem expungendi articulum, puta quia cum leone congregatis vulpes.

Amici, additis articulum fuiſſe copioſiorem repudiatum, macriore ſubſtituto, quis vobis credat, vt hanc permutationem feceritis? Glauci ſcilicet, & Diomedis, velut Iuſtinianus Imp. in proemio pandectarum illius Homerici meminit, vt additus ſit ieiunoſior.

Amici, dicitis me approbaſſe articulum libri de iuſtificatione, fateor, at quod declarationem inutilem probem mancam, mutilam, infantilem, nec Dea fides mihi perſuadebit. Amici, dicitis articulum macriorem per me ſubſtitutum, vos fallit memoria. Ergo ne Eckius relicto eccleſiaſtico modo loquendi erit ſimia, Luderum, Bucerum, & Apologiam imitabitur: & permittet ſpeluncæ hæreticorum, ſola fide nos iuſtificari. Abſit hoc, & deum precor, ne vnquam patiatur me in has cadere inſanias.

At Lectorem alloquar. Cum declaratio libri ſuper articulo iuſtificationis legeretur, nec tamen aduerſarij reſpondere poſſent ad ſophiſmata (ſicut dixi Melanchtoni, quid dares, vt à parte tua eſſem, & meros illos cauillos detegerem) nec etiam cedere vellent, & duo colloquia inaniter perderemus cum iactura temporis, ego Coryceus auſcultabam, quorſum iſta pertinerent: tandem faſtidio impatiens, alloquebar collegas. Sinite librum, quia maior eſt diſputatio de acceſſoriis, quam de principali. Et ita propoſui, in re ſunt quatuor, quæ vtrinque aſſerimus.

Peccatum.	Fides.	Charitas.	Opera.
1	2	3	4

In re conuenimus,at in verbis,& cui debeatur iustificatio,discordamus. Nam in primo gradu,quando est peccator,nemo dicit eũ iustificari,at in secundo gradu, quando ille credit sibi remitti propter Christum, hic vos dicitis hunc peccatorem iustificari,nos contra dicimus, hunc habere viam ad iustificationem,sed nõdum iustificari,nisi adueniente charitate, dicente Iohanne: Qui non diligit, manet in morte. Ergo cum in secundo gradu, nondum diligat Deum,adhuc est in morte peccati mortalis. Disperea͂ si illa vnica inductio non sit succosior,quàm multiloquentia sophystica libri, & etiam quàm sit illa recens suppositicia & macra declaratio,cuius me patronum(si diis placeret)libenter faceretis,tantum abest à vero,vt hunc articulum,vel cõceperim,vel substituerim,addidi præterea,quia sola in sacris scripturis non legatur. Paulus fidem dicit nihil esse sine charitate ad Corinthios,factores legis laudat Romanis,fidem quæ per dilectionem commendat ad Galatas. Iacobus Apostolus mortuam dicit fidem sine operibus. Iohannes & ipse Apostolus eum dicit manere in morte,qui non diligit. Contra tot Heroes, imo contra spiritũ sanctum Eckius consentiet aduersariis,solam fidem iustificare? Absit. Es memor Gropere,quid mihi obieceris coram Reuerendiss. D. Legato , ego modestiam pollicitus sum & seruabo,quod si redieris,hæc audies & plura. 1. Iohan.3

Optant vt tantum meriti essent apud illustrissimos Ba 7.
uariç principes,& assentientes,quod prius auditi essent de conciliatis articulis,antequam damnarentur.

Amici, Cur non reddidistis rationem Catholicis principibus super articulis,qui falso iactantur reconciliati, vel adhuc proferte , & humanissimos ac Christianissimos , & summa pietate principes experiemini. Et si meis satisfeceritis motiuis,non sum pertinax,libenter cedo,dum meliora videro,at præstare non potestis.

Rogant illustrissimũ Principem,ac illustrem dominũ, 8.
vt eos ab iniqua vindicet calumnia,iniurias patienter scimus ferendas, sed crudelis hominis est negligere famam.

Amici,

Amici, cur frustra doletis, pueris flentibus dicere solemus, quis tibi abstulit panem, iniusta à iustis impetrare nõ decet, fingitis nescio quas calumnias & iniurias, sistite, & expendite, vultis ne Eckium calumniatorẽ dicere? prodibit iurecõsultus & vos faciet pœnitere maledicentiæ. Etiã si vera essent omnia, quæ fingitis, an eo quia à vobis dissentio, ideo vobis calumniam infero? Ideo vos iniuria afficio? ex quo iure ciuili vel canonico has illepidas inferetis consequentias. Nolo aceto aspergere dicta, memor promissæ modestiæ, alioquin dicturus, hic homo olet malo suo, & quod subdolus prestigiator Bucius, pomum hoc discordiæ inter nos iecit, vt suas fraudes latius propagare posset. Ego arbitror vos veteri esse in Ecbium animo, hoc est, amico & beneuolo, eundem stabilem & firmum apud eum inuenietis, expendite eum consentanea fidei catholicæ dixisse & probasse, sed exotica obelo iugulasse, vt debuit. Oremus Deum mutuiter, vt Cyprianus Cornelio Papæ se commendebat.

ILLVSTRIBVS ET EXCELLENTISSIMIS DOMINIS D. NICOLAO

Pernoti à Granuella, magistro Scrinij, libellorum sacrarumq; constitutionum ac Imperialis sigilli custodi, Et D. Ludouico, Domino Prati supremo Imperiali Cubiculario, Patronis suis pientissimis obsequia offert paratissima.

E.

EDIDIT Bucerus Proceres illustres acta Comiciorum Ratisponen. sublesta fide: & in his egregie aliquando adulatur, vbique autem simulat religionem & pietatem, quã nunq̃ præstat, neque præstare intendit, sed omnia quæ Christianismi sunt temerare præsumit. At diuus Paulus nos ab hac impia simulatione præmonuit, dum Corinthiis scriberet. Ipse enim sathanas transfigurat se in angelum lucis, non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur

2. Cor. 11

figurentur, velut ministri iustitiæ, quorum finis erit super opera corũ. Nam eiusmodi pseudoapostoli sunt operarij subdoli transfigurantes se in apostolos Christi: qualis prę cæteris est Bucerus, patriarchas suos imitans, Arriũ, Eutycen, Pickardum, Hussum & similia monstra, nã in ipsa primitiua ecclesia martyrum huiusmodi simulatione fallebãt simplices: vt docte Cyprianus monuit pręlatos loquẽs de diabolo & filiis eius hæreticis. Qui secũdum apostoli vocem transfigurat se velut angelum lucis, & ministros suos subornat, velut ministros iustitiæ, asserentes noctem pro die, interitum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub prætextu fidei, Antichristum sub vocabulo Christi: vt dum verisimilia mentiuntur, veritatem subtilitate frustrentur, cum pluribus aliis quæ sequuntur de primatu S. Petri & vnitate Ecclesię. Quæ sancti Martyris verba, si quis conferat cum epistola Buceri ad T. Illustrẽ dominationem Ludouice, mox agnoscet eum suis coloribus depictum. Et accurate hunc dolum hæreticorum Bernardus expressit. Hi sunt, inquit, qui veniunt in vestimentis ouium, ad nudandas oues, ad spoliandos arietes, intus autem sunt lupi rapaces, hi sunt oues habitu, vulpes astu, actu & crudelitate lupi. Mali sunt, & videri boni volunt, mali videri timent, ne parum sint mali. Etenim minus semper malitia palam nocuit: nec vnquam bonus, nisi boni simulatione deceptus fuit, neque enim est apud eos virtutes colere, sed vitia colorare, quasi quodam virtutum Minio. Recte monuit B. Gregorius peculiare esse hæreticis, vt simulata humilitate fideles decipiant. At ne incauti catholici fucis verborum & simulatione impia seducantur, detraxi lupo rapacissimo ouium vestem, & asino Cumano pellem leoninam, vt aduertenti non facile imponat, vtcũque iactitet regnum Christi, instaurationem ecclesię, sacramentorum puritatem, ministrorum ecclesiæ pietatem, antiquum est prouerbium, plures Thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos. Simulat pietatem, vt ferat impiam suam doctrinam & sacrilegam, at adeo in sole posui eius dolos & fallacias, vt catholicus quisque illas vitare valeat, & ei insultare, & dicere sicut Septitiano. Decipies alios verbis vultuque benigno: nam mihi iam notus dissimulator eris.

Cyprian⁹ de simplicitate prælatorum.

Bern. super Cant.

Matth. 7

Li. 3. moralium.

Cum

Cum vero vos Illuſtres domini, diuo Imp. noſtro Carolo V. à deo coronato, in hoc ſacro fidei negotio conſiliis veſtris aſtiteritis, & peruigili diligentia impenſe laboraueritis, ſi in religione & fide pax & concordia ſtatui potuiſſet in Germania, ſi aduerſarij nõ pertinacius in ſemel cõceptis erroribus obriguiſſent: quapropter & veſtris excellentiſſimis dominationibus volui noſtras agologias & annotationes communicare, vt certius valeatis Neſtoreo veſtro officio apud glorioſiſſimum Cæſarem ſatiſfacere, & ipſe veſtigia piiſſimorum Imperatorum ſequens, Conſtantini magni, Valentiniani, Gratiani, Theodoſij maioris, Theodoſij iunioris, Marciani, Iuſtini, Iuſtiniani, Caroli magni & aliorum Imperatorum & Regum Catholicorum fidei integritatem cõſeruet, eccleſiam defendat, & extirpatis ac extinctis hæreſibus veram religionem triumphare faciat. Ego me Illuſtribus dominationibus veſtris catholicis commẽdo. Valete Ingolſtadij 18. Decembris Anno ſalutis ſeſquimilleſimo 41.

Illuſtrium D. V.

deditiſſimus

Io. Eckius.

SOLI DEO GLORIA.

Cur reformatio Bucerana indigna ſit, qua repudiando bonas horas male locemus, non ſemel ſuperius in libro aſſignauimus, exclamaret contra eum Menedemus Terentianus: Dij veſtram fidem, itan comparatam eſſe hominũ naturam omnium, aliena vt melius videant & iudicent, quàm ſua. At valeat Suffenus, qui non videt mãticæ, quod in tergo eſt.

Ingolſtadij VIII. Decemb. XX. ſcilicet die poſtquam incœpta eſt apologia pro Catholicis principibus.

Paulo III. Pontifice & Carolo V. Imp. Pio Felice Augu. orbi Chriſtiano præſidentibus. 1541.

FINIS.

¶ORATIO HABITA RATISPONAE IN COMITIIS IMPERIALIBVS, EPIscopis, oratoribus & prælatis præsentibus in cœna domini.

REVERENDISSIMO EPISCOPO BAMbergen. Vuigando, Eckius. S. D.

ORationem ad clerum heri habitam (cum cõmode interesse non posses ob valetudinẽ)ad te mitto:scio plura potuissent tractari:scio quomodo lauandi erant pedes:sed nec tempus patiebatur, nec consultum fuerat acerbiora dicere in eos, qui asperitate sermonis potius fuissent indurati quàm ad meliora reducti.

Vale Reueren. Antistes ex ædibus Ratisponæ.

IN NOMINE TVO DVLCIS IESV.

¶Hic est panis qui de cœlo descendit, Ioh. VI.

SOlent huius sæculi oratores in rebus plerunque prophanis, miro dicendi artificio, auditorum animos demulcere, & lõgis verborum ambagibus paruitatẽ excusare ingenij, quod impares sint magnitudini rerum, quas ornẽdas susceperint. At quia nos Christianos, Reuerendissimi, Reuerendi, ac venerabiles, patres & domini, non decet curiose flosculos orationis cõquirere, nec pictę munia linguę: sed cum omni humilitate, & mansuetudine animi ac domini, timore, non reformidamus de altissimis ac abtrusissimis fidei nostræ mysteriis disserere. Sicut Paulus Euangelium non erubuit: Quamuis autem in mysteriis illis explicandis, nulla verba sufficiãt, sed nec sufficere possunt, cũ intellect⁹ noster illa comphendere nõ valeat: Siquidem DEVS est supra omnẽ captũ nostrũ, sup omne id quod dicit̃ aut cogitatur: vt stupẽs exclamaret Isaias. Vere tu es DEVS abscõditus: & S. Paulus fateret̃. Qui sol⁹ inhabitat lucẽ inaccessibilem: Sic Dauid, cũ expẽderet Moysen nõ locutũ cum domino, nisi in caligine, in excessu suo dixit. Posuit tenebras in circuitu suo latibulũ: & simile repetit in psalmis. Nubes & caligo in circuitu ei⁹: Sicut tenebrę ei⁹ ita & lumen eius.

Roma. 1
Ansh.
Isaiæ. 45
1. Tim. 6
Exod. 32.
2. Reg. 22
Psalm. 96
Psal. 138

Ob hác quoq; myſteriorũ altitudinem & incóprehenſibili-
De myſt. Theol. tatẽ recte Dionyſi⁹ Areopagita dixit, Theologiã eſſe adopertã caligine ſilentij: Silẽtium intelligo, nõ ſolũ quod in
Plato. Phedõe Plato ſomniauit·ſed illud quod arcanorũ conſcius Ioãnes ꝑ apocalypſim vidit. Et cũ apuiſſet ſigillũ ſeptimũ:
Apocal. 8 & factũ eſt ſilentiũ magnũ: cũ tamẽ angeli nunq̃ ſileant: ſed iugiter clamãt, Sãct⁹, Sãct⁹, Sãct⁹ domin⁹ DEVS Sabaoth:
Iſaiæ. 6 Si ergo myſteria altiſſima effari nõ poſſum⁹: tentem⁹ tamẽ talib⁹ verbis, vt poſſum⁹, & vt cæc⁹ de ſole loquit̃: Silẽtium ergo diuinum obſeruet Theolog⁹ ſtuporis & admirationis, in terra tamẽ dominũ nunq̃ laudare ceſſet, & magnalia eius prędicare. Quod & in p̃ſentia de altiſſimo corporis Chriſti myſterio facere balbutiẽdo ꝓpoſui: Quare tu ſacer & venerãde cõſeſſus, me de venerabiliſſimo altaris ſacramẽto ꝑorantẽ (nõ ſicut debeo, ſed ſicut poſſum, & DEVS ꝓ ſua clementia dederit) placidis auribus, pie & beneuole audiaris. Iuuate quæſo præcibus, vt currat oratio noſtra, ac ex intimis præcordiis dicite.

¶ Veni ſancte ſpiritus.

Dicturo mihi de ſalutari hoſtia, tanta cõfeſtim ſe offert copia & rerũ vbertas, tanta ſeges & amplitudo materiæ, vt omnino nõ timeã mihi defuturũ dicẽdi argumentũ: hæreo magis in dubio, quæ potiora ex immẽſo illo myſteriorũ aceruo deligam, quæ animis veſtris plus ſatisfaciant, ac DEI bonitatẽ magis cõmendent. Hanc eñ regulã nobis gentiũ
1. Cor. 10 Apoſtolus Paulus præſcripſit. Omnia in gloriã DEI facite. Placet autẽ præfixũ orationi thema reſumere ac proſequi.

¶ Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit, Ioan, VI.

Vbi in primis occurrit, & pulchrũ eſt quod Cyrill⁹ & alij ſancti patres adnotarũt, ęternã DEI ſapiẽtiã Chriſtũ in eodẽ ſermone de vario pane locutũ, & prudẽti artificio de vno ad alium tranſiiſſe, quo cõmode maiorẽ ſubminiſtraret rerũ
Ioan. 6 Panis primus. intelligẽtiã: Nã ante doctrinã de Euchariſtia, ſtupẽdo miraculo, quinq; millia hominũ, quinque panib⁹ ordeaceis pauit, duodecim cophinis fragmẽtorum reliquis: Satiauit equidẽ famelicos pane cõmuni, corpore: magnũ profecto & omni admiratione dignũ: at maius fuit, quãdo hoc miraculo mentes eorũ erexit, vt magna & ſublimia de Chriſto ſaperent ac intelligerent ſacramẽta: & tantũ profecerunt, vt mox profiterentur. Quia hic eſt vere Propheta, qui vẽturus eſt in mun

dum: Propheta scilicet in lege promissus Deuteron. 18. Re deũtibus autẽ ad eum turbis, Christ⁹ saluator generali quadam pfatione eis exhibuit gustũ huius mysterij, vt paratiores redderẽtur ad mysteria sequẽtia in particulari intelligẽtia. Operamini, inquit, cibum qui nõ perit, sed qui pmanet in vitã æternam, quẽ filius hominis dabit vobis. Hic est ali⁹ cibus à cõmuni, quẽ domin⁹ pmittit se daturũ: Et vt huius desideriũ ac appetitionẽ eis ingerat: promittit eum permansurum in vitã æternã: & ne dubitẽt de promisso: testatur hoc fieri DEO authore. Hunc inquit pater signauit DEVS. Altiora fuerunt ista q̃ quod à rudi plebe intelligerẽtur sed nobis pręscripta sunt, vt manifestatis verbis Christi mysteriis fides nostra in fidelibus roboraretur. Hũc enim panẽ signauit DEVS pater. O diuinissima signatio. O inexplicabilis figuratio, qua DEVS pater hunc panẽ signauit, plene figuram suã imprimẽdo, nõ solũ similitudine, sicut in aliis signaculis & sigillis fieri solet, & sicut serui DEI signati sunt, & frõtes gementiũ, & dolẽtiũ super abominationib⁹, sed illã ipsissimã essentiã diuinã filio totã cõmunicãdo: vt sit ei homousios & cõsubstãtialis aduersus pfidissimos Arrianos, filij DEI blasphematores, vt largiter B. Hilari⁹ lib. de trinitate psequit̃.

Deut. 18

Iohan. 6

Exclamatio.

Apoc. 7

Ezech. 9

Hilarius.

Altiora vt diximus fuerunt verba Christi & recondita: at quomodo gradatim, insigni erudiendi arte, adhuc rudes ad Eucharistiæ cognitionẽ euehat audiamus: Nã qui iuxta scripturã excæcauit cor Pharaonis, excitauit corda turbę, vt obiicerẽt panẽ cœlestẽ, panem deserti, Manna, tam religiose seruatum vrna in arca fœderis: Panẽ inquiũt, de cœlo dedit eis mãducare Moyses. At debebant iuxta absolutissimã diui Pauli regulã nouisse. Quia omnia in figura contingebant patribus: Vmbram enim futurorũ habebat lex. Ideoq; latentem & reconditã debebant inquirere veritatẽ. Quod dũ nescirent. Christ⁹ cõfestim detecta figura, & repulsa vmbra latentem producit veritatem, & ait. Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed pater meus dat vobis panem de cælo verum. En veritatẽ, ac si diceret, quid mihi vmbram obiicitis, Moysi panis typicus fuit & significatiuus, nõ verus: de cælo dicitur datus, quia more vulgi aer cælum dicitur. In cælo itaq; aereo ministerio angelorũ factus est: at cœlestis & verus panis de cœlo trinitatis descẽdit, & dat vitã mũdo: quia pmanet in vitã æternã. Adeo aũt comedẽtes Mãna nõ

Rom. 9

Sap. 16

Panis secundus.

1. Cor. 10

Heb. 10

Iohan. 6

Psal.77 habuerũt vitã ęternã, vt Dauid diceret, Adhuc escæ eorũ erãt in ore ipsorũ: & ira Dei descẽdit super eos: & occidit pingues eorũ: simili telo repercussit saluator noster Iudæos dicens,

Iohan.6 patres vestri mãducauerunt Mãna & mortui sunt, qui manducat panẽ hunc viuet in æternum. Quare vos Iudæi, relicta figura, veritatẽ intuemini. Ego eñ sum panis viuus, Ego sum panis vitę: hic est panis, qui de cœlo descendit.

Panis tertius. Recte ergo existimo patres Sanctos intellexisse verba Christi, de pane supsubstantiali, & supercælesti, de pane essentiæ diuinæ & deitatis: de cuius fruitione satiãtur omnes sancti: qui in nulla alia re totius mundi satiari possunt: solus enim DEVS est שדי omnium rerũ sufficiẽtia, iuxta vulgare nostrum, Stat: quare vere est panis viuificans: panis de quo edunt omnes inuitati ad magnã cœnam Euangelij: Et vere

Luc.14 beati, qui ad cœnã agni vocati sunt: Neq; existimet aliquis

Apoc.19 non cõuenire Maiestati diuinæ, vt panis dicatur: nam Christus nos hoc metu liberat, cum Apostolis promisit. Ego dis-

Luc.22 pono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnũ: vt edatis

Psal.109 & bibatis super mensam meã in regno meo. O sacratissimũ conuiuium, quo DEVS ipse panis est, qui cor hominis cõfor-

Ose.4 tat, reficit, pascit, & in æternũ satiat, vt per Oseam promisit. Nũc pascet eos dominus quasi agnũ in latitudine: Hãc cum

Psalm.26 nouisset Dauid in spiritu sperans dixit: Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Præstat redigere quæ diximus in ordinẽ & contextum. Exorsus est saluator noster à communi pane materiali, licet miraculose aucto: dein trãsiit ad panẽ typicũ, Mãna: voluit autẽ eos quęrere in figura veritatẽ: Ideoq; in altissima cœli ascẽdẽs, ad summum fastigiũ & apicẽ cogitationes eorũ perduxit, ad panẽ cœli scilicet. Quod Iudæi optima quęque de cœlo sibi pollicerẽtur: puta de cœlo sperabãt auxiliũ, libera-

Deut.28 tionẽ, victoriã: & vno verbo abũde expressit Moyses. Ape-

Quartus panis. riet tibi dominus thesaurũ suũ optimum, cœlum: Post hæc vero iam digreditur ad alium panem cœlestẽ scilicet corporis sui benedicti, panem Eucharistiæ, panẽ altaris (qui etiã

Iohan.14 sane potest dici descendisse de cœlo per cõmunicationem Idiomatum,) Et panis, inquit, quem ego dabo, caro mea

Hebr.6 est pro mundi vita. Ditissima ac verissima promissio: sed qui promisit via veritas & vita est: Imo DEVS est: impossibile est autem DEVM mentiri: quare nulli catholico licet de veritate

veritate corporis dubitare: firmiſſime credat, & nullatenus dubitet, verũ corpus Chriſti realiter & vere præſens eſſe in ſacramento altaris, vt clariſſimis & minime ambiguis verbis ipſe affirmat, accepto pane dicens. Hoc eſt corpus meum. Matt. 26

Abeant ſomniatores Manichęi, negantes veram Chriſti ſaluatoris carnem fuiſſe, ſed duntaxat phãtaſma fuiſſe & vmbratile corpus: Abeant Valentiniani negantes carnẽ Chriſti fuiſſe verè humanam, ſed aeriam aut cœleſtem: è cœlo allatam: Conceptus enim fuit dominus & ſaluator noſter de ſpiritu ſancto, natus ex MARIA virgine: & vt altiuolãs Aquila inquit. Et verbum caro factum eſt: de puriſſimis enim beatæ MARIAE ſanguinibus, benedictum iſtud corpuſculũ pueri IESV formatũ eſt, vt pulchre Damaſcenus explicat. Abeãt veteres & noui Caparnaitæ veritatem corporis & ſanguinis domini in ſacratiſſimo altaris ſacramẽto auſu temerario negantes. Vuikleuiſtæ, Berengariani, & Zuingliani, blaſpheme oblatrantes. Quomodo poteſt hic dare nobis carnem ſuã ad mãducandũ? durus eſt hic ſermo: & quis poteſt eũ audire?

Manichęi
Valentiniani.
Iohan. 1
Dam.
Berengariani.
Iohan. 6

Reiectis enim his & aliis pluribus erroribus circa hoc ſacramentũ exortis, ſanctę Romanę & Apoſtolicæ Eccleſiæ fidem ſequentes, credimus ſaluatorem noſtrum præſtitiſſe effectu, quod promiſit verbis: vt panis quem daturus erat eſſet caro ſua: vt illud ipſum corpus ex MARIA virgine natũ, paſſum, crucifixum in hoc admirando ſacramento vere exiſtat, cum omnibus partibus ſuis integrantibus: Et ſic quidem eſt in ſacramento, vt etiam totum ſit ſub ſingulis partibus & mutata panis ſubſtantia in carnem Chriſti, ac accidentia panis reliqua, miraculoſe ſubſiſtant: Vnde DEVS naturales actiones, ac ſi panis ſubſtantia præſens remanſiſſet, operatur & cõſeruat: Quod etſi vi verborum, & quod dici ſolet per ſe, ſub ſpeciebus hoſtiæ tantũ eſſet corpus domini: tamen quia Chriſtus ſemel reſurgens ex mortuis amplius non moritur, ideo neceſſe eſt eſſe viuum corpus, & ita animatum: at ſanguis eſt ſedes animæ: & quod DEVS ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit. Sicq́ue per con comitantiã, adſunt corpori benedicta anima Chriſti, ſanguis eius precioſiſſimus, ac deitas ſuperbenedicta. Et hęc omnia quoque in calice ſunt, eodẽ iure ſcilicet, concomitãtiæ. Hæc eſt vera catholica fides religionis Chriſtianæ, qua docetur CHRISTVM locuplete ꝓmiſſioni ſuę ſatiſfeciſſe. Panis quẽ ego dabo, caro mea eſt, pro mũdi vita.

Fides Eccleſiæ Romanæ de Euchariſtia.
Rom. 6

Præſtat recēſere Bedam, vt altiorē ſenſum hauriamus ver borũ ſaluatoris noſtri, nā illa pertractans, inquit: Panē hunc dominus dedit, quando myſterium corporis & ſanguinis ſui diſcipulis tradidit, & quādo ſeipſum DEO patri in ara crucis. Venerabilis doctor geminā hic explicat dationē: nā incruētam & in myſteriis, qua CHRISTVS panem dedit carnē ſuā: Alteram vero cruentam, vbi carnē ſuā obtulit DEO victimā in cruce pro redēptione generis humani. Id euidēter ex Græco cognoſcitur, vbi ſic legitur: καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. bis inquit

Iohan. 6 dabo, dabo inquit panē, carnē meā, dabo pro vita mūdi, vnde & in miſſa Græca, tā Baſilij, quàm Chryſoſtomi appellatur ſacrificium miſſæ oblatio incruēta, vt mox auditoris mentē excitent ad aliam quoque oblationē cruētam intelligendā.

Admiremur itaque ſummam domini noſtri IESV Chriſti erga nos charitatem, quando corpus ſuum benedictũ cœlo illaturus, hoc ipſum Eccleſiæ, ſuæ ſponſæ dilectę, reliquit, vti theſaurũ precioſiſſimũ, neque enim potuit vel ſacratius, vel precioſius pignus nobis relinquere charitatis ſuæ & vadem beatitudinis, quàm corpus ſuum proprium pro ſalute & redemptione generis humani in cruce oblatum. Et ſanguinē illum ſuum fixura clauorũ in cruce effuſum, & de latere cordis profluum ad lauandas & emundandas animas noſtras.

O ineffabilem Chriſti dilectionē, O ardentiſſimā ſaluatoris charitatem, O inauditam & ſtupendam domini benignitatem, qui ſeruum carne ſua paſcit, & ſanguine potat: vbi ſunt tot charitatis inſignia: quis deſperaret de venia?

Luc. 22 Quanto autem amore flagrauerit Chriſtus Lucas teſtatur, quando diſcipulis dixit: Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum quid aliud voluit his verbis, quàm quod & nos ardenti affectu hoc paſchali tempore, paſcha noſtrum Chriſtum mãducemus, in memoriam & gratiarum actionem amariſſimæ paſſionis & mortis ſuæ: vt ſit memoriale ſcilicet, perenne & nunquam intermoriturum: Iuſſit hoc dominus. Hoc facite inquit in meam commemorationem: Iuſſit hoc miniſter ſuus in Euangelium ſegregatus. Quotieſcunque manducabitis panem hunc & calicē bibetis, mortem domini annuntiabitis, donec veniat. Non dubium quin in hunc diem Chriſtus deſiderio deſideret hoc paſcha manducare nobiſcũ ſi aſpexerit nos quoque habere deſideriũ &

(quod apprime neceſſariū eſt)deuotionē: Ideo enim agnus
typicus aſſus comedebatur iuſſu diuino: vt doceremus in ve-
ro agno ignē deuotionis habere, vt ſuauiter & ardenter tan
tum hoſpitem ſuſciperemus. Quod ſi cor noſtrum ſentiamus
ita frigidū, vt nullas deuotionis ſcintillas edere velit: ſentia-
mus ita durū, vt malleos timoris & amoris iuxta S. Bernhar-
di doctrinam non patiatur: Moyſen imitemur, qui virga bis Bernhar.
percuſſit ſilicem: & egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ: Ita fidelis Num. 20.
percutiat aridum & durū cor ſuum, virga ſcilicet Sanctę cru
cis: vt fluāt nō aquæ cōtradictionis & incredulitatis, ſed de-
uotionis largiſſimæ: Nā nihil eſt quod æque promoueat ac
excitet deuotionē, ſicut frequēs meditatio paſſionis Chriſti, Bernhar.
vt Bernh. Landulphus Chartuſ. & alij largiter ꝓſequuntur. Landulph.

Et vt aliquando finem dicendi faciamus, pluribus præ-
teritis hoc ſolum adiiciamus, venerabile ſacramentū noſtrū,
panem cœli, altaris ſacrificium, non ſolum eſſe datum in me-
moriale, cibum, & theſaurum, ſed etiam in medicinam & ve-
getationem animarum noſtrarum: ſicut ſcilicet. Eccleſia ſa-
cramenti virtutes agnoſcens fatetur: quia ſcelera abluit, vitia
purgat, vulnera animę abſtergit, mentem confortat, & cœle- In colle-
ſti gratia abunde impingat, (breuitatis ſtudio non ꝓſequor, ctis.
quomodo ſingulis peccatis medicina in paſſione Chriſti in-
ueniatur) Sic enim cœleſtis noſter Samaritanus, ſauciæ,
corruptæ, ac deprauatæ noſtræ naturæ medetur, & ſalutaria
præſtat antidota, quæ omnia ſuperant malagmata, vnguen- Luc. 10
ta, catapotia, & quicquid eſt medicæ compoſitionis: & ſimul
omnia bona vbertim largitur, ex precioſiſſimo illo Eucha-
riſtiæ theſauro: vbi reconditas habet diuitias clementiæ, bo
nitatis & miſericordiæ ſuæ: Nam potens eſt ſimul remouere
mala & conferre bona. Tam præſentiſſimum habemus ani-
mæ remedium, tam facile omnibus obuium: cur non ab om-
nibus obuiis quoque manibus illud recipimus ac amplecti-
mur? & velut anchoram ſalutis & omnis bonitatis venera-
mur? ingratiſſimi enim ſumus omnium niſi ſaluatori noſtro,
impenſiſſime gratias agamus, ob tanta & innumera ſua be-
neficia, & admiranda huius ſacramenti myſteria.

Nam in eo eſt omniū fidelium communio participatio,
ſymbolum totius Chriſtianitatis: quoniā vnus panis & vnū
corpus multi ſumus omnes qui de vno pane & vno calice par
ticipamus. Exituris ex hac vita in aliam, viaticum eſt ſalu-
ber-

1. Cor. 19 berrimum,& animæ confortatiuũ:vt in fortitudine panis il-
1.Reg. 19 lius ambulet vſque ad montem DEI Oreb. Iuge præterea eſt ſacrificiũ quotidie in miſſa,pro peccatis, pro ſalute viuorum & mortuorum oblatum,in gratiarum actionem & laudem Deo viuenti in ſæcula: Quæ omnia proſequi, & operoſum eſſet,& forte vobis moleſtum.

Cõcluſio — Supereſt Reuerendiſſimi & ampliſſimi,ac Reuerẽdi patres ac venerandum ſacerdotium,vt D. O. M. ſupplices oremus:quo fideles omnes digne digniſſimum illud ſuſcipia-
Ioan.12 mus ſacramentum in ſalutem animarum noſtrarum:quod tũ fiet,quando pedes nobis lauabit dominus,& nos lauabimus. Loti ſumus,baptizati ſumus:modo pedes lauemus malorum affectuum, quibus in luto huius mundi maculamur: Cauta
Cant.5. erat & prudens in Canticis ſponſa, Laui pedes meos inquit, & quomodo inquinabo illos. Pedibus homo ambulat, pedibus incedit:recte pedibus hominũ vita,ſtatus, conditio, exercitium,& officium ſignificatur.

Epiſcopi. — Pedes ergo lauent Reuerendiſſimi Epiſcopi ac prælati, ne luto conſpurcentur ambitionis, auaritiæ, & libidinis, ne plus terrena curent,quàm cœleſtia, pauperumq́ue curam gerant,& diuino cultui ſint intenti.

Canonici — Pedes lauent canonici,vt honeſte ſecundum nomen ſuũ & regulariter viuant:omni die horas canonicas abſoluant,
Canõ regula. eccleſiaſtico & decenti habitu veſtiantur, & non militariter incedant,& de patrimonio crucifixi, de bonis eccleſiæ laute viuẽtes, in militiã Chriſti aſciti,nõ magis militent diabolo.

Sacerdotes. — Pedes lauent ſacerdotes venerabiles,voluntati fundatorum ſatiſfaciant:plebem non ſcandalizent,verbis, factis, ac veſtitu,honeſtati ſtudeant,ab ebrietate & incontinentia publica in primis caueant. Sic enim futurum eſt,vt panem vitę in hac vita ſumentes,atq́ue in altaris ſacrificio DEO iugiter offerentes,morituri illum ſumant in viaticum & tutelã longiſſimę illius peregrinationis,vſq; dũ peruenerint ad regna
Luc.11. cœlorum,vbi Chriſtus in domo patris ſui multas parauit nobis mãſiones,vbi pręcinget ſe,& faciet illos diſcũbere,& trãſiẽs miniſtrabit illis. Et ſic refecti pane qui de cœlo deſcẽdit, in cœleſti cœna cum omnibus ſanctis & electis Deo & agno decantemus hymnum laudis in ſæcula ſæculorum. Fiat fiat.

FINIS.

F. D.
163